Negatoskop

-26. III. 1968-

CLASICII LITERATURII
UNIVERSALE

CLASICII LITERATURII UNIVERSALE

VERGILIU

BUCOLICE
GEORGICE

București – 1967

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

Pentru alcătuirea volumului de față s-au utilizat, printre altele, următoarele ediții :

Oeuvres, tome I-er, *Bucoliques*, texte latin établi et traduit par Henri Goelzer, Paris, Les Belles Lettres, 1925.

Georgica, herausgegeben von W. Richter, München, 1957.

Poetae latini minores, edidit Aemilius Baehrens, Leipzig, 1879—1883.

PREFAȚĂ

La 15 octombrie al anului 55 î.e.n., Publius Vergilius Maro, la vîrsta de 15 ani, cu puțin mai înainte de termenul obișnuit, îmbrăca toga virilă, în aceeași zi, ne spune comentatorul tîrziu Aelius Donatus, în care murea poetul Lucrețiu. Coincidență plină de semnificație, adesea pusă în lumină : dispărea cel mai mare poet al epocii anterioare și se ivea — parcă spre a-i lua locul și spre a covîrși pierderea — cel mai mare poet al latinității.

Se născuse în satul Andes, probabil localitatea Pietole de astăzi, lîngă Mantua. Era deci un nord-italic, un transpadan, din ținutul udat de rîușorul Mincius, afluent al Padului.

Aici și-a trăit Vergiliu copilăria. Familia, despre care multe și sigure știri nu avem, trebuie să fi fost mai înstărită, dacă ne gîndim că copilul a fost trimis la învățătură întîi la Cremona, oraș învecinat cu Mantua, apoi la Milano, iar după aceea departe de casa părintească, la Roma și Neapolis. În privința stării materiale a familiei nu trebuie însă să se exagereze, cum s-a făcut uneori, într-o direcție sau alta : dacă și-a trăit copilăria la țară, Vergiliu nu este fiu de colon, simplu cultivator de pămînt, dar nici nu trebuie să vedem în tatăl poetului, așa cum face Teney Frank de exemplu *(Vergil, a Biography* [1]*)*, un proprietar de atelier de teracotă și un personaj provincial de vază în ținutul său. Informația dată de comentatorii Donatus și Servius ni se pare verosimilă : om întreprinzător, tatăl lui Vergiliu a fost mai întîi angajatul unui vătășel, Magius, care avea gospodărie închegată, pămînt pe care făcea agricultură, turme, și pe deasupra un cuptor de țiglărie. Fiindcă Magius nu putea răzbi însă și cu slujba și cu gospodăria, lăsă din ce în ce mai mult pe seama omului său de încredere grija cîmpului și a vitelor. Tînărul își

[1] În versiunea italiană : *Virgilio, l'uomo e il poeta*, 1930.

cîştigă preţuirea stăpînului şi apoi iubirea fiicei lui, Magia Polla, pe care o luă în căsătorie. Harnic, îşi spori după aceea averea prin albinărit şi prin vînzări şi cumpărări de păduri. Acest om este tatăl poetului. Din aceste puţine ştiri, două fapte se desprind totuşi : omul se ridicase de jos şi-şi făcuse o relativă bunăstare prin muncă neobosită şi spirit întreprinzător ; dorea, apoi, să dea fiului său, făcînd sacrificii, cultura şi educaţia de care el nu avusese parte, trimiţîndu-l la şcoli în oraşe depărtate uneori şi la studii — pe acea vreme, costisitoare. Mama, Magia Polla, fu de la început — prin numele ei mai ales — învăluită în legendă ; puţin se poate afirma cu siguranţă despre dînsa ; doi fraţi ai poetului, despre care unele izvoare amintesc, nu prezintă vreun interes pentru noi.

Asupra oraşelor în care Vergiliu a studiat şi asupra timpului petrecut în fiecare dintre ele, datele sînt de asemenea nesigure. Se admite în general că a studiat pînă la 15 ani la Cremona, că a trecut la Milano, unde a stat puţin, apoi la Roma (care nu e menţionată însă de toate izvoarele ; iar — dacă e să dăm un sens alegoric strict *Bucolicei* I — Titir, care îl reprezintă acolo pe Vergiliu, afirmă că n-a văzut Roma decît tîrziu şi nevoit de împrejurări) unde ar fi fost elevul retorului Epidius, la şcoala căruia studia şi Octavius, viitorul împărat. Teza aceasta este susţinută de partizanii autenticităţii pretinselor poezii de tinereţe ale lui Vergiliu, publicate după moartea poetului, culegere cunoscută astăzi sub numele, pe care i l-a dat Scaliger, de *Appendix Vergiliana*. Dar este greu să dăm crezare unei informaţii tîrzii şi, pe de altă parte, este greu să ne reprezentăm stînd pe aceleaşi bănci pe Vergiliu, care ar fi avut atunci către 17 ani, şi pe Octavius în vîrstă de 10 ani. În sfîrşit, s-a dus la Neapolis, unde a studiat multă vreme, cu pasiune, mai întîi literatura greacă şi latină, apoi filozofie la şcoala filozofului epicureu Siron, în intimitatea căruia se afla, fiind discipolul lui predilect, dacă la moarte acela lăsa învăţăcelului căsuţa şi o bucăţică de pămînt, singura bogăţie. În setea lui de studiu şi de cunoaştere — trăsătură a întregii vieţi — pe temeiurile şcolii epicureice căreia i se alăturase, Vergiliu făcea de asemenea studii adîncite de medicină şi matematică, ne spune Donatus.

La această conversiune filozofică, la această desfacere a pînzelor spre portul fericirii interioare („Întindem pînzele spre portul fericirii") se referă, fie că e autentică, fie că nu, piesa VII din *Catalepton*. Vergiliu renunţă aici, cu bucuria eliberării, la studiile de retorică, la „flacoanele goale ale retorilor", la „vorbele lor umflate", luîndu-şi bun rămas de la „tagma declamatorilor din şcoli, chiftind de grăsime." Dar el îşi lua totodată rămas bun — de astă dată cu o mişcătoare părere de rău şi cu dorinţa ca despărţirea să nu fie definitivă — şi de la poezie : „Departe

de mine, muze ; chiar şi voi lăsaţi-mă, dulci, încîntătoare muze ; căci dulci aţi fost, cu-adevărat o spun. Şi totuşi, cercetaţi-mi cînd şi cînd caetul, dar rar şi cu sfială reveniţi". Căci ţinta lui este acum liniştea filozofică, mîntuirea de orice grijă („Ne vom elibera viaţa de orice grijă"), pe care entuziastul neofit este sigur că o va dobîndi, ascultînd de „vorbele învăţate ale marelui Siron", aplicînd faimosul precept al şcolii : *láthe biósas* („trăieşte retras"), căruia Lucreţiu, cu cîţiva ani mai înainte, îi dăduse strălucită haină poetică în celebrul *proemion* la cîntul II din *Poemul Naturii*.

În criza mare, care dura de aproape un secol, a deteriorării progresive a regimului republican şi a anarhiei rezultate din contradicţiile de tot felul, care-şi căutau din ce în ce mai mult o soluţie, se părea că, după încercări repetate şi eşuate, acţiunea politică şi militară a lui Cezar era menită să asigure, în sfîrşit, trecerea de la regimul oligarhic senatorial la formula conducerii personale de tip monarhic — o necesitate pe care tradiţia romană o respingea cu aceeaşi putere cu care dezvoltarea uriaşă a imperiului o impunea. Formula principatului, aşa cum Pompei o crezuse, probabil, realizabilă, şi cum Cicero, mai tîrziu, o teoretiza în *De republica*, nu căpătase viaţă, din cauza fie a lipsei de curaj în concepţie şi acţiune a lui Pompei, fie a orgoliului său, care-l făcuse să creadă că această conducere supremă îi revenea fără contest, fie, motiv mai onorabil, din cauza scrupulelor constituţionale republicane, care l-au făcut să piardă momentul favorabil. Într-adevăr, obţinînd prin votul comiţiilor, pe baza unei investituri populare deci, conducerea războiului împotriva piraţilor mai întîi şi comanda supremă a războiului din Orient, forţa terestră şi navală de care el dispunea, gloria pe care o cîştigase prin înfrîngerea definitivă a lui Mithridate (cu care nici Sylla, nici Lucullus nu putuseră termina), autoritatea necontestată pe care i-o dădeau orînduielile politice stabilite în Orientul pacificat, pe lîngă acestea bogăţiile pe care războiul victorios i le pusese la dispoziţie, făceau din Pompei primul cetăţean al republicii *(princeps)*, acel *rector, moderator, gubernator*, cum se exprimă Cicero în încercarea sa teoretică de a împăca necesitatea cu tradiţia.

La sfîrşitul anului 62, cînd Pompei debarca la Brundisium în fruntea armatei victorioase şi cînd se putea aştepta să vină asupra Romei şi să instaureze conducerea personală, el îşi concedia în scurt timp armata (anul 61), sperînd să poată obţine, fără a face uz de ea, recunoaşterea rolului său proeminent. Dar îşi făcuse iluzii : renunţînd la forţa armată, făcea o greşeală ireparabilă şi era obligat a se folosi de combinaţii politice şi calcule care aveau să-i consume autoritatea şi să-i uzeze prestigiul.

Lecţia nu fu zadarnică pentru Cezar, pe care vremurile şi geniul propriu, politic şi militar, îl împingeau spre realizarea conducerii unitare, a puterii personale şi ereditare, de forma monarhiilor elenistice. Consul în anul 59 — în urma înţelegerii, secrete mai întîi, cu Pompei şi Crassus (primul triumvirat), prin care aceştia se legau să domine în comun oligarhia senatorială, înfrîngîndu-i rezistenţa — Cezar obţinu, după votarea a două legi agrare, care dădeau satisfacţie veteranilor lui Pompei, şi după ratificarea actelor acestuia în Orient, conducerea pe timp de cinci ani a Iliricului şi a Galiei Cisalpine şi apoi, printr-un senatus-consult, către finele anului, şi conducerea Galiei Narboneze. Era prilejul mult aşteptat al obţinerii unui comandament propriu de durată, al creării unei forţe armate — prin natura împrejurărilor, personală — instrument militar şi politic totdeodată al dobîndirii de glorie şi bani, mijloace spre conducerea supremă.

Războiul galic (58—50 î.e.n.) a răsplătit în toate privinţele pe acest om excepţional. Cezar îşi recruta cei mai mulţi soldaţi din provincia pe care o guverna, Galia Cisalpină, ţinutul de naştere al lui Vergiliu. Aici venea el, iarna mai ales, spre a prezida curţile de judecată în diferitele oraşe. Vergiliu — băieţandrul care avea 12 ani la începutul războiului, iar la sfîrşitul lui către 20 — va fi văzut el însuşi pe marele general într-una din călătoriile aceluia prin oraşele provinciei şi va fi înconjurat cu admiraţia adolescentului pe comandantul atîtor campanii victorioase care se urmau uimitor : campania împotriva helveţilor, trecerea Rinului şi războiul cu germanii, campania contra belgilor, expediţiile din Britania, ţinut fabulos pe acea vreme, victoria finală de la Alesia şi predarea lui Vercingetorix, ca să amintesc doar cîteva dintre marile momente ale războiului. Mintea înflăcărată a tînărului, hrănită şi de amintiri literare ale epopeilor greceşti, îşi va fi făcut de pe atunci planul unei grandioase epopei romane care, contopind legenda troiană cu istoria naţională, să culmineze cu figura eroului pe care-l diviniza : Cezar. Ne-o spune Vergiliu, la începuturile *Bucolicei* VI : „Pe cînd cîntam regi şi lupte, Apollo Cynthius m-a tras de ureche şi mi-a spus, sfătuindu-mă : «Un păstor, Titir, se cade să-şi pască oile lui grase şi să cînte un cîntec simplu.»" Ne-o spune Donatus, comentatorul lui — tîrziu, e adevărat — dar care reproduce pe Suetoniu : „Şi apoi, după ce începuse să cînte istoria Romei, fiind stînjenit de natura subiectului şi de asprimea numelor, a trecut la *Bucolice*". Ce nume puteau fi atît de aspre, de curioase pentru o ureche romană decît acelea ale popoarelor, locurilor şi oamenilor gali, germani, britani, actorii dramei istorice ce se desfăşura atunci ? Evenimentele care au urmat după terminarea războiului galic — războiul civil dintre Cezar

şi Pompei, victoria de la Pharsalus (a. 48) şi moartea lui Pompei, campania din Spania, războiul alexandrin, războiul din Africa, victoria de la Thapsus (a. 46), iarăşi campania din Spania şi victoria de la Munda (a. 45) asupra pompeianilor — au scos şi mai mult în evidenţă calităţile extraordinare ale acestei personalităţi. Actul din 15 martie al anului 44, asasinarea lui Cezar, punea capăt tocmai acţiunii de organizare a noului sistem, pe care însă nu avusese răgazul să-l fixeze într-o construcţie mai închegată. Prin uciderea lui Cezar, societatea romană era din nou aruncată într-o perioadă de lupte interne şi într-un nou război civil, ultimul şi cel mai lung act al agoniei republicii, care va dura încă 13 ani, pînă la înfrîngerea lui Antoniu şi a Cleopatrei la Actium (a. 31). Regimul nou însă, regimul principatului, îşi va fixa liniile de bază abia cu orînduielile din ianuarie al anului 27, cînd nepotul lui Cezar, Octavian, devenea Caesar Augustus.

Timpul în care se fixează alcătuirea primei opere a lui Vergiliu, *Bucolicele*, este între anul 42 — doi ani după uciderea lui Cezar — şi anul 39. Dar — se întreabă mai toţi cercetătorii operei sale — este firesc ca poetul să-şi fi început activitatea atît de tîrziu, la 28 de ani, şi să fi dovedit dintr-o dată măiestria pe care o arată în prima sa operă ? Donatus ne spune că înaintea *Bucolicelor*, Vergiliu scrisese : „un distih despre Ballista, apoi *Catalepton, Moretum, Priapeia, Epigrammata, Dirae* şi *Culex*, ba chiar şi *Aetna*, despre care este însă îndoială". Lucrările de tinereţe, atribuite de unii lui Vergiliu, ni se prezintă astăzi aşa cum ele au fost publicate de Josephus Scaliger în ediţia sa din 1573 sub titlul de *Appendix Vergiliana*, cuprinzînd patru poezii de proporţii : *Culex* („Ţînţarul"), *Ciris* („Bîtlanul"), *Copa* („Crîşmăriţa"), *Moretum* („Turta") şi cele 14 poezioare din culegerea *Catalepton* („Poezii detaşate"). Asupra autenticităţii acestor poezii, discuţiile sînt nesfîrşite. Ele oscilează între recunoaşterea aproape a tuturor şi respingerea tuturor. Nu este locul aici să încercăm a prezenta argumentele care pledează pentru o teză sau alta. Adversarii autenticităţii, teză care are înapoia ei o lungă tradiţie, insistă mai ales asupra lipsei de valoare poetică a celor mai multe dintre aceste poezii, a faptului că ele fac adesea impresia unor imitaţii fără talent, prolixe şi apoetice, şi că sînt la un nivel atît de inferior, încît niciodată autorul lor nu s-ar fi putut ridica la muzica poeziei din *Bucolice*, care în ordine cronologică le urmează. De obicei, aceşti comentatori sînt mai atenţi la calitatea poetică a operelor lui Vergiliu. Partizanii autenticităţii sînt izbiţi nu atît de imperfecţiunile pieselor din *Appendix* cît de coincidenţe de versuri între operele din culegerea pomenită şi altele din *Bucolice* şi *Georgice*, şi de amănunte documentare

tulburătoare. Ei trec mai ușor asupra inferiorității poetice a acestor producții, asupra faptului că ele nu au aproape nimic din sunetul „vergilian" al poeziilor necontestate, susținînd că un poet nu este un automat și că deosebirile dintre poeziile din prima tinerețe și restul operei vergiliene sînt firești.

Oricum ar fi, poeziile atribuite lui Vergiliu, atît cele din prima grupă cît și cele de sub titlul *Catalepton*, stau sub covîrșitoarea influență a neotericilor, grupul de poeți ai generației anterioare, imitatori ai poeziei alexandrine grecești. Acești poeți își iau modelele nu din literatura clasică greacă, ci din scriitorii cei mai de seamă ai perioadei elenistice. În locul poemelor de largă respirație, ei îmbrățișează adesea genul de povestire epică scurtă *(epýllion)* pe o temă mitologică, dezvoltînd laturi neexploatate încă.

Asasinarea lui Cezar produse panică și printre adversari și printre partizani. De altminteri, cei care-l uciseseră erau oameni foarte apropiați de dînsul. De-abia acum se vedea că actul fusese din punct de vedere politic o aberație și că alternativa era : haos în viața statului sau conducere unică. Conspiratorii nu aveau un program și nu dispuneau de nici o forță politică organizată. Ei considerau că „tiranul" o dată ucis, instituțiile republicane vor funcționa de la sine, conform tradiției. Nu este de mirare că, după ce oligarhia senatorială crezuse că poate opune pe Octavian — nepotul și moștenitorul lui Cezar, tînărul de 19 ani care debarca din Grecia, ca să intre în posesia drepturilor lui — militarului încercat Marcus Antonius și colegului de consulat al lui Cezar în acel an, cezarienii se uniseră (cel de-al II-lea triumvirat) și zdrobiră la Philippi, în toamna anului 42, armatele republicane conduse de Cassius și Brutus. Dar după ce, doar peste doi ani și ceva, adversarul comun fu înlăturat, timp de aproape unsprezece ani după aceea lupta se dădu nu spre a se decide regimul viitor, senatorial sau personal, ci spre a se ști cine, între concurenții în lupta pentru putere, va fi învingătorul fără rival : conducerea unică era o necesitate istorică.

După victoria de la Philippi, triumvirii procedară la proscripțiuni fără precedent printre membrii aristocrației senatoriale, la confiscări de averi și condamnări la moarte. Trebuiau să fie achitate soldele ostașilor, să fie împroprietăriți veteranii. Se hotărî să se exproprieze pămînturile a optsprezece orașe dintre cele mai bogate ale Italiei. Orașul Cremona era printre ele. Cum însă pămîntul expropriat nu era suficient, fură expropriate și proprietățile orașului învecinat, Mantua, și al localității învecinate, printre acestea și proprietatea părintească a lui Vergiliu. Evenimentele turburi ale acestor ani și-au găsit un dureros ecou în

Bucolice (I și IX). Pe cît informațiile — tîrzii și nu complet concordante între ele, ca și alegoria din *Bucolicele* I și IX, nu peste tot limpede — ne-o permit, putem presupune că lucrurile se vor fi petrecut astfel : proprietatea lui Vergiliu a fost mai întîi cruțată datorită intervenției lui Asinius Pollio, personajul dominant în *Bucolice* (v. *Bucolicele* III, IV și VIII), protectorul în care Vergiliu își punea cea mai mare nădejde în acest timp, căci luptase la Pharsalus în rîndurile lui Cezar, fusese alături de el la Thapsus și la Munda, iar acum era guvernatorul Galiei Cisalpine și juca, în aceste vremuri de echilibru precar și de perspective tulburi, un rol politic mediator foarte important : alături de Antoniu la Philippi, va fi, după cucerirea Perusiei, reprezentantul acestuia la pacea de la Brundisium, iar în anul 40, potrivit înțelegerilor încheiate aici, consul. Asinius Pollio îl va fi recomandat lui Octavian, după ce orice alte încercări de salvare se dovediseră zadarnice, și, obținînd astfel cel mai înalt sprijin, poetul scăpa deocamdată de primejdie. Recunoștința pe care Vergiliu o exprimă lui Octavian prin glasul lui Titir în *Bucolica* I și locul cel dintîi rezervat poeziei în culegerea publicată după cîțiva ani o arată. Dar după ce Asinius Pollio părăsi înalta funcție, Alfenus Varus, cel care îi urmă la supravegherea împroprietăririlor și despre care vorbește *Bucolica* VI, nu voi sau nu putu să țină piept cererilor veteranilor și poetul își pierdu definitiv gospodăria, retrăgîndu-se la Roma. Succesul răsunător al poeziilor sale, dintre care unele, după obiceiul timpului, erau recitate în teatru — actrița Cyteris, fosta iubită a lui Marcus Antonius, iar acum a lui Cornelius Gallus despre infidelitatea căreia, sub numele de Lycoris, este vorba în *Bucolica* a X-a, asigura poetului celebritatea — făcu ca el să fie despăgubit de Octavian cu o proprietate la Neapolis, unde Vergiliu își petrecu mai toată viața, atras și de climatul de care sănătatea lui șubredă avea nevoie. *Bucolica* IX exprimă durerea despărțirii definitive de locul natal, care pentru dînsul nu era numai gospodăria părintească, ci totodată vatra simțirii și a universului său poetic.

Bucolicele, numite mai tîrziu și *Ecloge* (poezii alese), sînt zece poezii de proporții relativ reduse — cea mai scurtă, a IV-a, are 63 de versuri, cea mai lungă, a III-a, 111 — după moda introdusă de poeții neoterici. Aceștia, în generația anterioară imitatori ai poeziei alexandrine, cultivau genul scurt și, în opoziție cu poezia tradițională, detestau poemele lungi — *méga biblíon, méga kakón* („o carte mare este o mare nenorocire") spuneau ei — formînd o școală întreagă, al cărei șef era considerat P. Valerius Cato și căreia îi aparțineau, pe lîngă Catul, singurul dintre ei pe care-l putem cunoaște direct din opera rămasă, un Furius Bibaculus, un Licinius Calvus, un Helvius Cinna, pe care Vergi-

liu îl şi citează cu elogii în *Bucolica* IX şi alţii, mai toţi originari din părţile de nord ale Italiei. Îşi ziceau cu mîndrie *neóteroi* (poeţi moderni), pe cînd Cicero, admirator al poeziei mai vechi, îi numea în ironie *cantores Euphorionis* („cîntăreţii lui Euforion"[1]), dar nou în poezia lor nu era desigur ceea ce imitau — modelele urmate avînd o vechime de două-trei secole — ci spiritul într-adevăr nou al poeziei lor, semn al vremilor noi. Sînt scriitori care nu mai au interes civic, nu se mai simt legaţi de simţirile comunităţii şi de tradiţia naţională, ci — reflex al crizei adînci ce mina societatea romană — sînt poeţi subiectivi, preocupaţi de suferinţa proprie şi mai ales de nefericirea născută din iubire, exprimată, ca la Catul, cu îndrăzneala unei sinceităţi fără reţinere. Vergiliu moştenea de la neoterici tendinţa spre poezia subiectivă, pe care suferinţa personală nu făcuse decît s-o accentueze, moştenea apoi modelul alexandrin, care pentru aceşti „novatori" era aproape obligator, în sfîrşit rafinamentul literar, care reprezenta nota distinctivă a acestor *poetae docti*. Faţă de ei însă, o deosebire esenţială: suferinţa lui Vergiliu nu mai are vehemenţa pasiunii, ca la Catul bunăoară, nu-şi mai găseşte uşurarea şi totodată gloria în afişarea nestînjenită, ci, la acest spirit reflexiv, se întoarce asupra ei însăşi şi se transformă în melancolie, dînd farmecului ei dureros forma muzicală a unui cîntec cuceritor prin suavitate şi eleganţă, cum atît de fericit se exprimă despre *Bucolice* Horaţiu (Satira X, v. 44—45): *molle atque facetum Vergilio adnuerunt gaudentes rure Camenae* („Muzele care iubesc cîmpul i-au hărăzit lui Vergiliu dulceaţa şi eleganţa").

Modelul alexandrin al *Bucolicelor* este, aproape exclusiv, Teocrit, autorul *Idilelor* rustice, titlu ce trebuie înţeles în sens etimologic (*eidyllion* este un mic tablou), deci mici tablouri ale vieţii rustice. Cercetătorii pun adeseori în evidenţă ceea ce Vergiliu datorează poetului din Siracuza — versuri, situaţii sau expresii împrumutate operei acestuia — şi fac rezerve asupra originalităţii lui Vergiliu, fără a pune în lumină înţelesul acestei noţiuni la cei vechi.

Că aceste împrumuturi, sau mai bine zis reluări, sînt puse în lumină, este firesc. Ceea ce rămîne însă izbitor este faptul că ele sînt înfăţişate uneori ca descoperiri ale unor lucruri pe care Vergiliu le-ar fi ascuns. Dimpotrivă, reluarea unui vers, a unei îmbinări fericite de expresie, a unui epitet din opera, de toţi cunoscută, a unui înaintaş care ilustrase genul, era la cei vechi un fel de a cita omagiind pe reprezentantul de seamă al genului, de a arăta că noua lucrare se înscrie în tradiţia lite-

[1] Euphorion din Chalcis, poet alexandrin (276—200 î.e.n.) scriitor doct de poeme mitologice şi de elegii.

fără şi că ambiţionează a se ridica la înălţimea pînă atunci atinsă. În acelaşi timp, cititorul, găsind un ecou cunoscut, îl întîmpina cu plăcerea pe care orice amintire şi asociaţie literară o produce şi căpăta siguranţa că se afla în prezenţa unei opere de merit. Mnemosyne este mama muzelor, ziceau cei vechi, convinşi fiind că orice creaţie nouă, într-adevăr originală, contopeşte imitaţia cu inovaţia, iar cine nu imită nimic, nu inventează nimic. Originalitatea *Bucolicelor* lui Vergiliu nu reiese de nicăieri mai bine decît din compararea cu *Idilele* lui Teocrit. Studiul publicat în anul 1926[1] de prof. Teodor A. Naum — care în acest volum ne dăruieşte, revizuită, traducerea *Bucolicelor* — ne dispensează să insistăm. Pe scurt, *Bucolicele* nu sînt tablouri rustice ca *Idilele* lui Teocrit — în care poetul imita cu virtuozitate simplitatea şi naturaleţea unor copii ai naturii plini de sevă tinerească, într-un cadru încîntător prin prospeţimea impresiilor — ci poezii care exprimă, prin glasul unor păstori care nu sînt păstori decît printr-o convenţie literară, suferinţa unor suflete deosebite, de o tensiune emoţională şi de o capacitate sentimentală particulară. Personajele sînt în mai toate cazurile — cu excepţia *Bucolicei* IV care, în fapt, nu e o bucolică — purtătorii unei dureri care-şi caută alinarea prin cîntec. În faţa unei lumi reale violente, brutal dezumanizate — aşa cum epoca războiului civil se putea reflecta în conştiinţă — *Bucolicele* sînt ţara de vis în care oamenii sînt oameni, fiindcă pot avea un suflet al lor, ale căror suferinţe, dulci suferinţe, sînt dovada umanităţii şi nobleţei. Vergiliu crea deci, în opoziţie cu lumea timpului său, o lume de păstori cu suflet naiv, o Arcadie a sufletului, în care cîntecul suferinţei devine mîngîiere, inaugurînd astfel un gen care va avea o lungă viaţă în istoria poeziei, muzicii şi picturii europene. Iar această lume pastorală nu era numai un vis poetic personal, ci o nevoie de compensaţie sufletească larg resimţită a celor ce căutau un mijloc de echilibrare. Succesul cel mare al *Bucolicelor* — care îl făcea celebru pe Vergiliu şi-l aducea în apropierea lui Mecena şi Octavian ca pe cel mai însemnat poet al vremii — o dovedeşte. Dar, retrăgîndu-se în lumea „pastorală", poetul ducea totodată cu sine tot ce-i era drag şi tot ce admira în această lume reală; de aici, faptul că în această ţară a păstorilor vedem personaje politice vestite ale timpului: pe Octavian, Asinius Pollio, Cornelius Gallus, Alfenus Varus sau poeţii Varius şi Cinna, pe care păstorii îi cunosc şi-i admiră. Acest amestec de idealitate şi realitate este o trăsătură romană, de care nici *Bucolicele* nu puteau fi străine.

Ţinutul în care aceste scene pastorale se desfăşoară nu este ţinutul sicilian, strălucitor de soare, mărginit de linia odihnitoare a mării, ca

[1] Teodor A. Naum, *Idilele rustice ale lui Teocrit.*

la Teocrit — şi nici vreo Arcadie tesaliană, ci un ţinut la poale de munte, cu plaiuri dulci, cu înserări puţin triste, dar mîngîietoare : un peisaj care cuprinde elemente ale locului natal, dar este totdeodată expresia unei stări de suflet. Iar păstorii lui Vergiliu, actorii acestor scene, nu sînt numai păstori, ci şi cultivatori. În *Bucolica* I, Melibeu îşi părăseşte ogorul, dar Titir va rămîne stăpîn pe *livada* lui, *albinele* de pe gardul vecin îl vor îndemna la somn, în timp ce de sub un mal va cînta *vierul*.

În *Bucolica* II — imitată foarte de aproape după Teocrit, ca fiind cea dintîi compusă — pe lîngă note de peisaj sicilian, vedem elemente de viaţă romană : Testilis pisează usturoi şi ierburi pentru masa de amiază a secerătorilor, juncanii se întorc seara spre casă cu plugurile atîrnate de jug, iar Coridon se mustră singur că lasă viţa-de-vie netăiată. În *Bucolica* VII ocupaţia lui Melibeu nu e numai pastorală, căci el apără de ger mirţii. Găsim aici viţă-de-vie şi poame care zac la pămînt, la rădăcina pomilor. În *Bucolica* X, Cornelius Gallus ar vrea să fie nu numai un păzitor al turmei ci şi „culegător de struguri copţi". Pe scurt, e vorba de peisajul transpadan : livezi, vii, păşuni, stupi de albine, totul învăluit într-o atmosferă dulce, de pace a înserării, care potoleşte suferinţa. (Dintre cele nouă poezii cu adevărat pastorale, şase se încheie cu tabloul înserării.)

Se disting două feluri de bucolice : unele în dialog, în formă de strofe simetrice (I, III, V, IX) şi altele în forma unei naraţiuni lirice (II, IV, VI, VIII). Între bucolicele în formă dialogată un loc aparte îl au cele care reprezintă întreceri păstoreşti de poezie (III şi VII), procedeu imitat după Teocrit — care, la rîndu-i, reproducea, probabil, întrecerile populare de poezie siciliană, cunoscute sub numele de *sfide*. Păstorii sînt în realitate concurenţii rafinaţi ai unui *tournoi* poetic. Uneori, cupletul unuia capătă un răspuns pe aceeaşi temă, care nu va fi mai prejos, din partea adversarului — interesul auditoriului fiind sporit prin ingeniozitatea răspunsului — alteori adversarul părăseşte ideea spre a-l deruta pe urmăritor şi, ca atunci cînd doi copii se gonesc, sare la alta, iar primul trebuie să-i facă faţă cu promptitudine. Concurenţii, deşi păstori, au cunoştinţe mitologice, literare, artistice, ca nişte obişnuiţi ai cercurilor alese.

Tot printre piesele în dialog — dar de astă dată înfăţişate nu ca o încrucişare de săbii între doi concurenţi literari, ci ca două filoane ce hrănesc, ca într-o fugă muzicală, aceeaşi temă — se numără şi *Bucolicele* I şi IX, răsunet al evenimentului celui mai dureros din viaţa poetului în acest timp : izgonirea din casa părintească. Dar cea mai liric-muzicală dintre piesele din această grupă este a V-a : moartea şi apoteoza lui Dafnis. În prima parte, moartea păstorului Dafnis, pe care îl plînge

toată lumea arcadică — îl jeleşte mama îndurerată, îmbrăţişîndu-i trupul şi plîngîndu-se de cruzimea zeilor şi a cerului, îl plîng nimfele şi toţi păstorii, animalele şi pădurile, căci el era podoaba acestei lumi, — aduce pustiul pe pămînt. În a doua parte, apoteoza lui Dafnis, care din Olimp priveşte în extaz la picioarele lui norii şi stelele, exprimă o viziune poetică în care idealul pastoral stăpîneşte lumea, umplînd de pace, bucurie şi adoraţie întreaga natură. Suferinţa e transformată în pace paradisiacă.

Bucolicele narativ-lirice (II, IV, VI, VIII, X) dau poetului, prin cursivitatea lor, spaţiul cuvenit desfăşurării unei stări sufleteşti puternice, descrise în toată intensitatea. Lăsînd la o parte *Bucolica* IV, tema lor este desperarea iubirii, înfăţişată în formele ei chinuitoare. În *Bucolica* II, Coridon se consumă de iubire neîmpărtăşită ; în *Bucolica* VI, atît de compozită, Silen, în partea a doua a piesei, evocă eroine nefericite ale iubirii, pe Pasifae, mistuită de nebunia patimei — pe Atalanta şi Faetontiadele, fiicele soarelui şi surorile lui Faeton, metamorfozate în arini. *Bucolica* VIII este cea mai simetric organizată. Cele două părţi, fiecare compusă din 46 de versuri, redau, prima, iubirea nefericită a lui Damon, trădat de iubita lui şi aruncîndu-se în mare, a doua, rolurile schimbîndu-se, cîntecul reprodus de Alfesibeu, al unei iubite trădate de iubitul ei, recucerit prin farmece. Prima parte este vergiliană în cel mai deplin înţeles al cuvîntului ; a doua urmează mai îndeaproape pe Teocrit, şi ambele organizate muzical, cuceresc prin incantaţia refrenului : „Fluierul meu începe-a cînta arcadice versuri cu mine" în prima parte, „Vrăjile mele, aduceţi din oraş acasă, aduceţi pe Dafnis" într-a doua. În *Bucolica* X, Vergiliu cîntă iubirea nefericită a prietenului şi poetului elegiac Cornelius Gallus, focul dragostei pentru Licoris şi suferinţa pe care toată Arcadia o plînge : munţi, păduri, arbori şi flori, oi şi vite, zeităţile arcadice : Naiadele, Silvan şi Pan. *Bucolica* IV, dedicată lui Asinius Pollio, nu este propriu-zis o bucolică, precum am mai spus, ci povestirea reîntoarcerii unei noi ere în istoria universului, a revenirii epocii de aur, anunţată prin naşterea unui copil minunat. Comentariile la această eclogă, explicaţiile care i s-au dat sînt atît de felurite, încît alcătuiesc astăzi o literatură impresionantă. Este de la sine înţeles că nu putem să discutăm aici numeroasele probleme pe care piesa le ridică, fiindcă numai înfăţişarea lor sumară ar cere un studiu special şi un spaţiu corespunzător. Învăţatul francez, Jerôme Carcopino a închinat chestiunilor legate de *Bucolica* IV o întreagă carte.[1] De altminteri, prof. T. A. Naum însoţeşte în volumul de faţă traducerea fiecărei bucolice de lămuriri indispen-

[1] J. Carcopino, *Virgile et le mystère de la IV-ème églogue*, 1930.

sabile. Să reţinem însă cele două întrebări care au pasionat îndeosebi pe cercetători. Prima : cine este copilul minunat a cărui naştere vesteşte era cea nouă ? A doua : care sînt izvoarele mesianismului lui Vergiliu şi în ce măsură ele — profeţii etrusce şi oracole sibiline, doctrine filozofice (stoică şi neo-pitagoreică), mesianism ebraic etc. — au contribuit la crearea viziunii saturniene a poeziei ? Oricum ar fi, dacă *Bucolica* IV face notă aparte printre celelalte, ea răspunde, de astă dată proiectată într-o viziune cosmică, idealului de puritate, belşug şi pace, vestind o Arcadie care are acum proporţiile universului întreg.

Bucolicele au fost publicate separat şi apoi reunite în volum. Este dovedit că ordinea în care au fost compuse nu este ordinea pe care Vergiliu a impus-o la publicare, adică cea în care piesele se prezintă astăzi. Dar dacă asupra locului unora în şirul cronologic al compunerii există indicii aproape sigure, asupra altora se fac deducţii care variază la diferiţii cercetători. Problema are importanţă doar fiindcă ne dă putinţa să urmărim evoluţia artei lui Vergiliu în *Bucolice* şi să ne dăm seama cît de mult s-a depărtat de Teocrit pe măsura maturizării talentului său.

Explicaţii felurite se dau, de asemenea, asupra principiului de care Vergiliu se va fi condus atunci cînd a stabilit ordinea în care citim astăzi *Bucolicele*. În general, se admite totuşi că poetul a alternat piesele în dialog cu cele de formă narativ-lirică. O greutate aparentă în primirea acestei explicaţii ar constitui-o doar *Bucolica* VIII, în care găsim doi păstori ce cîntă iubirea nefericită, dar cîntul lor nu este un cuplet, ci o succesiune a două părţi. Ideea că avem a face cu o construcţie de o arhitectură simetrică, în care bucolicele îşi răspund două cîte două (I şi IX, II şi VIII, III şi VII, IV şi VI) ca trepte „ale unui itinerar spiritual către *Bucolica* V" şi că această simetrie s-ar vedea în chiar numărul versurilor (*Bucolicele* I, II, III, IV = 330 versuri, iar VI, VII, VIII, IX = 331 versuri) este mai mult ingenioasă decît convingătoare.[1]

În vara anului 29, Octavian se întorcea victorios în Italia, după înfrîngerea lui Antoniu la Actium, după moartea Cleopatrei şi cucerirea Egiptului, transformat în provincie romană. În drum către Roma — probabil înaintea întreitului triumf cu care metropola se pregătea să sărbătorească pe învingătorul devenit, după treisprezece ani de război civil, conducătorul unic al imperiului — acesta se opri pentru cîtva timp în localitatea Atella, spre a-şi trata o afecţiune laringiană şi, poate, spre a-şi acorda o scurtă odihnă. Aici Vergiliu citi lui Octavian, timp de patru

[1] J. Perret, *Virgile*. Ed. Hatier, 1965.

zile, noua lui operă, *Georgicele*, înlocuit la lectură de către Mecena, ori de cîte ori vocea îi obosea. Era lucrarea pe care o compusese timp de şapte ani (37—30 î.e.n.), după ce părăsise Roma, retras la Neapolis, dulcea Parthénope, cum îi spune poetul, după numele vechi al oraşului, unde talentul lui putea înflori, cîntînd în linişte străduinţele modeste şi fără glorie ale plugarilor, „în timp ce marele Cezar aruncă fulgerele războiului pînă la adîncul Eufrat, impune, învingător, legi popoarelor care se supun şi-şi croieşte drumul spre Olimp".[1] Sînt versurile de încheiere ale poemului, precum versuri de preamărire a lui Octavian sînt şi versurile de invocaţie cu care începe lucrarea. După ce cheamă în sprijinul „începuturilor lui îndrăzneţe", într-o construcţie de aparat poetic-religios, zeităţile cerului (Soarele şi Luna), ale roadelor pămîntului (Ceres şi Bacchus), ale pădurilor (fauni şi driade), ale mării (Neptun), după ce se adresează zeităţilor celor mai apropiate de viaţa agricultorilor : Pan, păzitorul oilor, Minerva, cea care a dat oamenilor măslinul şi Silvan, care i-a învăţat să are, în fine, spre a nu uita vreunul, „tuturor zeilor şi zeiţelor care au în grijă ogoarele", Vergiliu încheie, adresîndu-se lui Octavian privit ca un viitor zeu, rugîndu-l să-i uşureze drumul, să se aplece cu milă asupra agricultorilor şi să se obişnuiască încă din viaţă a fi invocat în rugăciunile lor.

Lui Octavian de asemenea îi ridica poetul, la începutul cărţii III a *Georgicelor*, „templul ideal", nu la Roma, ci în ţinutul drag inimii lui, patria lui, un templu de marmură „pe malul apei, acolo unde, nesfîrşit, Mincius rătăceşte în leneşe ocoliri şi tiveşte malurile cu trestie mlădioasă".

Dar dacă Octavian este invocat, după influenţă oriental-elenistică, asemenea unui zeu printre oameni, omul ce arăta cel mai viu interes operei scrise de Vergiliu, cel din „ordinul sever" al căruia poetul se străduise să o ducă la capăt, era Mecena, colaboratorul apropiat al lui Octavian, protectorul şi prietenul poetului, pe al cărui nume el îl aminteşte, la începutul fiecărei cărţi, ca o mărturie de recunoştinţă şi de mare preţuire.

Opera cuprinde patru cărţi, fiecare de peste cinci sute de versuri — şi prin aceasta Vergiliu se îndrepta spre poezia de largă respiraţie care va culmina în *Eneida* — şi fusese alcătuită timp de şapte ani, cu o îngrijire şi cu un scrupul artistic de o exigenţă deosebită.

Ca şi *Bucolicele*, ea purta un nume grecesc, *Georgica*, împrumutat probabil de la poetul alexandrin Nikandros din Colophon, autor al unei opere cu acest titlu, avînd ca temă ocupaţiile ţăranului, orînduite după

[1] *Georgice*, IV, 560—562.

planul unei lucrări tehnice speciale. Izvoarele operei lui Vergiliu au fost numeroase, atît cele de natură tehnică, cît şi cele literare: erudiţia şi cultura literară întinsă erau de altminteri o obligaţie pentru scriitorii epocii. Pe cînd însă la scriitorii generaţiei anterioare aceasta se limita aproape numai la scriitorii perioadei elenistice, la Vergiliu interesul se extinde asupra întregii poezii greceşti (începînd cu Homer şi Hesiod) şi latine (începînd cu Ennius). Pe cînd, iarăşi, în *Bucolice* modelul aproape exclusiv este unul singur (Teocrit), în *Georgice*, deşi poetul declară că „îndrăzneşte să deschidă din nou izvoarele sfinte, cîntînd prin cetăţile romane cîntecul ascreic" — ceea ce nu însemna numai poezia lui Hesiod din Ascra, ci oricare s-ar înscrie în tradiţia genului al cărui începător el este — se pot descoperi ecouri şi amintiri de lectură dintre cele mai depărtate în timp şi din cele mai variate domenii: Homer şi Hesiod, Democrit, Aristotel şi Teofrast, Kallimachos şi Apollonios, Parthenios, Nikandros, Eratostene, Teocrit, Aratus, Cato, Ennius, Varro, Lucreţiu.

În privinţa documentării tehnice, Vergiliu avea la dispoziţie o întreagă literatură, greacă şi latină. Cît de întinsă era aceasta, ne dăm seama din lucrarea lui M. Terentius Varro, *Rerum rusticarum libri tres* („Ocupaţiile ţăranului" — trei cărţi) publicată chiar în anul în care Vergiliu îşi începea opera (37 î.e.n.). Varro citează vreo cincizeci de lucrări de care se servise şi care, prin urmare, îi puteau servi şi poetului. Dar, fireşte, nu această documentaţie era lucrul cel mai important. Mai întîi, Vergiliu se născuse şi trăise la ţară, se pătrunsese din copilărie de atmosfera vieţii cîmpeneşti, văzuse şi-şi întipărise în minte muncile ţăranului, feluritele lui ocupaţii ce se scurg totuşi într-un ciclu anual aproape acelaşi. „Munca ţăranului, desfăşurată în cerc, se repetă, şi anul se întoarce asupră-şi pe urmele sale" zice poetul în *Georgice* (II, 401—402). Pe de altă parte, el nu avea de scris un tratat de agronomie în versuri şi, poet, nu avea să se ocupe de toate amănuntele muncilor ţărăneşti. O spune de asemenea la începutul cărţii II (v. 42): „Nu doresc să îmbrăţişez în versurile mele totul. Nu. Chiar dacă aş avea o sută de limbi, şi o sută de guri şi glasul de fier." O spune hotărît şi nu numai lui Mecena, căruia i se adresează în aceste versuri, ci tuturor celor care ar confunda poezia muncii ţăranului cu tehnica agronomului. Această muncă şi acest fel de viaţă erau privite cu ochi de poet în ce ele au omenesc emoţionant şi nobil, nu numai fiindcă Vergiliu se afla sub influenţa tradiţiei regăsite şi idealizate, pentru care munca agricultorului, opusă vieţii urbane, era şcoala virtuţilor morale şi cetăţeneşti şi izvorul patriotismului. Mergînd mai departe, poetul alcătuia din gîndurile şi simţirile pe care viaţa cîmpenească i le inspira un fel de filozofie moral-poetică asupra rostului în lume al omului, asupra vieţii în luptă cu difi-

cultăţile, a vieţii ca vrednicie şi onoare. *Labor omnia vincit* („Munca învinge totul") zice acum Vergiliu, în opoziţie cu *Amor omnia vincit* („Iubirea învinge totul"), tema generală a *Bucolicelor*.

Cele patru cărţi ale *Georgicelor* tratează: cartea I despre lucrarea pămîntului, a II-a despre pomicultură, a III-a despre creşterea vitelor, a IV-a despre apicultură. Nu este vorba, am spus, de o tratare sistematică şi completă a fiecărei ramuri de activitate agricolă, ci de aspectele cele mai caracteristice şi totodată cele mai potrivite cu scopul poetic al poemului. Astfel în cartea I, Vergiliu se ocupă, în prima parte, mai ales de pregătirea pămîntului în vederea culturii şi de pregătirea din timp a uneltelor, iar în a doua de perioadele cînd trebuie făcute diferitele lucrări şi de cunoaşterea vremii potrivite după semnele prevestitoare ale timpului. Unind erudiţia cărturarului, care găsea în lucrările de astronomie (Eratostene, Aratus) material bogat privitor la zodiile anului şi la semnele cerului (soare, lună, constelaţii) cu observaţiile tradiţiei populare a ţăranului italian privitoare la semnele timpului (furtună, ploaie, senin etc.), Vergiliu dădea un interes mai general temei sale, pe lîngă că avea prilejul să înfăţişeze schimbările vremii în largi tablouri de natură, în manifestările ei impresionante prin puterea reprezentării poetice.

Cartea II, consacrată arboriculturii, după o primă parte în care Vergiliu se ocupă de procedeele de înmulţire şi altoire a pomilor, tratează în special despre cultura viţei-de-vie şi a măslinului, nu numai fiindcă acestea erau cele mai productive pentru micul proprietar ce munceşte singur pămîntul — în lucrarea lui, poetul doar pe el îl are în vedere — dar şi fiindcă acestea stau mai la sufletul cultivatorului prin grija delicată, ca faţă de o fiinţă omenească, pe care mai ales viţa de vie o cere, şi interesează mai mult pe poetul ce şi-a propus să cînte munca omului şi frumuseţea ei. În cartea III, diviziunea este mai clară: partea întîi se ocupă de vitele mari *(armenta)*, calul şi bovinele mai cu seamă, iar în partea a doua de cele mici *(pecora)* — oaia şi capra (vaca săracului) în special. Se observă şi aici că poetul nu se opreşte decît la acele animale cu care omul are raporturi îndelungi, ca şi cum ar fi nişte fiinţe omeneşti, şi că nu este amintită nici creşterea porcului, nici a păsărilor de curte. În sfîrşit, cartea IV se ocupă de creşterea albinelor. Nu vom uita că tatăl lui Vergiliu avea stupi de albine — prin ele îşi mai sporise avutul — şi nici că în economia casnică a celor vechi mierea ţinea locul zahărului. Dar mai ales ne vom gîndi la viaţa albinelor, temă cu precădere poetică şi pilduitoare. Poemul se încheie astfel cu viaţa minunată a unor fiinţe despre care poetul este încredinţat că au ceva din spiritul divin şi că au sorbit din boarea eterului (IV, 219—221), în tablouri încîntătoare şi în balsamul îmbătător al unei naturi fermecate. Aceasta

în prima parte a cărţii, căci în partea a doua, nu ştim bine în ce legătură de idei, Vergiliu se întorcea cu gîndul, în semn de omagiu afectuos, către poetul şi prietenul său Cornelius Gallus, căruia îi dedicase şi ultima piesă a *Bucolicelor*. Între timp însă, Gallus — după ce fusese numit de către Octavian prefect al Egiptului (30 î.e.n.), funcţiune de mare încredere, căci era guvernatorul regatului de curînd supus şi depindea direct de August, pe care-l şi reprezenta — fusese acuzat în senat, pe baza unor învinuiri asupra cărora prea lămuriţi nu sîntem, şi condamnat; înaltul personaj nu găsi altă soluţie decît să se sinucidă (26 î.e.n.). Ar fi fost pentru Vergiliu nedelicat să încheie acest poem, în care Octavian era invocat ca un zeu, cu amintirea dureroasă a morţii lui Cornelius Gallus. Izvoarele antice ne spun că ceea ce noi citim este a doua ediţie a *Georgicelor*, unde, în locul fragmentului ce amintea despre Cornelius Gallus, deci de la versul 281 înainte, Vergiliu a introdus mitul lui Aristeu, o povestire mitologică de genul celor ale lui Catul bunăoară, de care a legat — iarăşi procedeu alexandrin — mitul lui Orfeu şi al Euridicei, cu insistenţă asupra unor aspecte mai particulare ale mitului, ca să-i împrospăteze interesul. Astfel, finalul poemului, oricît de interesant din alt punct de vedere, este o întoarcere la procedee depăşite. El nu consună cu mărturisirea noii direcţii poetice, pe care Vergiliu o făcea la începutul cărţii III, aceea de a părăsi subiectele mitologice, cîntate şi răscîntate, şi de a deschide un drum nou[1], nici cu invitaţia făcută lui Mecena de a-l însoţi[2] nu în lumea unei poezii fictive, exotice şi complicate — poezie de rafinament alexandrin — ci în poezia vieţii adevărate, care se află în tot ce ne înconjoară. Părăsind temele prestigioase, dar banalizate şi sleite în puterea lor de impresionare, şi propunîndu-şi „a da onoare lucrurilor mărunte" (III, 289), Vergiliu are, într-un anumit fel, predecesori printre unii poeţi alexandrini, prin aplecarea lor spre aspectele cotidiene ale vieţii modeste. Deosebirea este însă esenţială — şi ca spirit, şi ca scop. Nu e vorba la Vergiliu de plăcerea estetică pe care o produce rafinatului un instantaneu surprinzător prin descoperirea amănuntului veridic şi expresiv — privire nouă şi proaspătă asupra unui obiect sau

[1] „Celelalte subiecte, care ar fi putut stăpîni cu vraja lor minţile slobode de griji, toate-s cunoscute. Cine nu ştie de hainul Euristeu sau de altarul nevrednicului Busiris? Cine n-a cîntat pe tînărul Hilas şi Delosul Latonei, pe Hipodamia şi pe Pelops, cu umărul lui de fildeş şi straşnic călăreţ? Trebuie să încerc o cale prin care şi eu să mă pot ridica de la pămînt şi zbura învingător din gură în gură prin lume." (III, 3—9)

[2] „Stai lîngă mine şi ţine marginea ţărmului; pămîntul e aproape; n-am să te ţin locului printr-o cîntare deşartă, folosindu-mă de ocolişuri şi lungi introduceri." (II, 45—46)

peisaj obişnuit — ci Vergiliu are capacitatea unică de a vedea şi exprima poezia vieţii naturii ca proces, de a privi lucrurile şi fenomenele naturii ca viaţa unor fiinţe; printr-o fericită perspicuitate, ele ne apar ca noi; redescoperim universul în care ne cuprindem: cerul, pămîntul, lumea animalelor, a plantelor.

Precum s-a spus, i-au trebuit lui Vergiliu cel puţin şapte ani spre a duce la bun sfîrşit această lucrare. Un cercetător, împărţind numărul versurilor operei la numărul zilelor acestor ani, făcea observaţia, distrîndu-se, că poetul a scris în acest răstimp mai puţin de un vers pe zi. Aceasta se datoreşte, credem, nu numai conştiinciozităţii artistice a poetului — Aulus Gellius reproducea în ale sale *Nopţi atice* (XVII, 20, 2) vorba lui Vergiliu despre versurile sale, care, zicea el, seamănă la naştere cu nişte pui de urs, pe care ursoaica trebuie să-i tot lingă, spre a le da o faţă — ci, în acelaşi timp, faptului că *Georgicele* reprezintă în evoluţia poetului nostru o schimbare profundă, cea mai importantă în cariera sa literară, o nouă viziune poetică, de fapt, o schimbare a raportului dintre poet şi lume, şi că maturizarea acestui nou mod de a privi lumea şi rostul omului, de a da temeiuri noi vieţii şi creaţiei, cerea timp şi meditaţie îndelungă.

Bucolicele — cu toate ecourile de istorie contemporană care se fac auzite atît de caracteristic, şi cu toate elementele de peisaj cisalpin, care înlocuiesc peisajul lui Teocrit — sînt totuşi poezie de gen alexandrin, poezie subiectivă, *carmen fictum*, cum va spune însuşi Vergiliu în *Georgice*, un ţinut fermecat al refugiului într-o Arcadie nedefinită, o lume de vis a celor care suferă cele mai adeseori de cea mai personală dintre suferinţe, iubirea, durere dar şi nobleţe a sufletelor alese. Lumea reală este tîrîtă ea însăşi în această lume de „păstori", înfăşurată în văluri poetice, travestită într-o fermecată convenţie literară. Însuşi numele grecesc al păstorilor favorizează caracterul convenţional al operei şi accentuează impresia de joc teatral. De aici şi caracterul precumpănitor muzical al operei, atît în ce priveşte natura lirismului, cît şi a mijloacelor de expresie.

Georgicele sînt prin excelenţă poezie obiectivă şi poezie romană. Printr-o reacţie egală cu aceea prin care, în *Bucolice*, îşi crease lumea lui, în *Georgice* poetul porneşte de la o altă concepţie de viaţă, „spune *da* la ceea ce este în această lume"[1], găseşte un rost omului — un rost activ şi civilizator — descoperă şi cîntă poezia muncii care uneşte omul cu lumea şi, prin aceasta, frumuseţea vieţii. Iată şi explicaţia privitoare la procesul de civilizare a omului în *Georgice* (I, 125—146): înainte de

[1] Karl Büchner, *Humanitas Romana*, Heidelberg, 1957.

Iupiter, pe vremea lui Saturn deci, oamenii nu arau, nu-şi puneau hotare ogoarelor, se îngrijeau de hrană laolaltă, „pămîntul de la sine producea de toate, deşi nimeni nu-i cerea nimic, mai din belşug [decît astăzi]." Iupiter însă „a dat şerpilor veninul cel negru, a poruncit lupilor să prade şi mării să se zbuciume, a scuturat mierea de pe frunze, a ascuns focul, a oprit vinurile ce curgeau peste tot prin rîuri, pentru ca de nevoie, frămîntîndu-se, omul să iscodească încetul cu încetul felurite meşteşuguri... Atunci pentru prima oară rîurile simţiră deasupra lor arinii scobiţi, atunci năierul numără stelele şi le dete nume : Pleiade, Hiade şi Ursa luminoasă a lui Lycaon, atunci ei au aflat cum să prindă fiarele în laţ, să momească păsările cu vîsc, să împresoare crîngurile mari cu cîini. Unul, iată, aruncă năvodul în rîul cel lat, cercetîndu-i adîncurile ; altul tîrăşte plasa umedă spre mare ; se descoperi apoi fierul cel tare şi pînza ferăstrăului răsunător... Veniră apoi şi alte meşteşuguri : munca îndărătnică şi lipsa, care apasă cînd eşti la greu, au învins totul." Concluzia : viaţa omului în această lume, nu în cea a legendei saturniene, este o biruinţă pe care omul trebuie s-o obţină prin efort continuu şi inteligenţă. Divinitatea însăşi i-a hotărît acest destin, punîndu-i în faţă dificultăţi de biruit. Natura nu-i e prietenă, dimpotrivă. Omul se găseşte într-însa ca vîslaşul care lopătează în contra apei : este de ajuns să înceteze a vîsli un moment şi totul e pierdut. („Lăsate în voia sorţii, toate ale noastre ajung din ce în ce mai rău şi, prăvălindu-se, sînt tîrîte la vale." — I, 199) Iată o concepţie opusă celeia pe care o putem afla în *Bucolice ;* şi ea se găseşte implicată, ca idee fundamentală, în toate părţile *Georgicelor.* Accentul cade pretutindeni pe rolul activ al omului în lume, transformator al naturii înconjurătoare, ridicată de la starea de sălbăticie şi potrivnicie la aceea de univers ordonat şi umanificat, dominat prin muncă şi inteligenţă. Natura, cuvînt cu atîtea sensuri, are la Vergiliu înţelesul etimologic de forţă capabilă să nască şi să sporească, şi această forţă e cu atît mai oarbă şi mai impetuoasă cu cît se arată în exemplare mai nedomesticite, mai sălbatice : „Cele care se ridică de la sine pe tărîmurile luminii sînt fără roadă, într-adevăr, dar se înalţă spornice şi puternice : solul are într-însul *natură* [vlagă naturală]" (II, 47). Rolul cultivatorului este de a face ca acestea să-şi lepede firea pădureaţă, supunîndu-le. Ţăranul este prin excelenţă, în concepţia lui Vergiliu, factorul civilizator al lumii înconjurătoare, care este în aceeaşi măsură natură şi creaţie a omului.

De aici, preţul deosebit pe care-l dă muncii ţăranului, lauda felului său de viaţă, care se află în contact şi totuşi la fel depărtat şi opus sălbăticiei primitive, ca şi rafinamentului degenerat al marilor oraşe.

Idealizarea vieţii ţăranului aducea cu sine idealizarea trecutului, a

vremilor în care oamenii harnici, viteji şi curaţi, zice Vergiliu la finele cărţii I (v. 505—508), făcuseră gloria Romei, în opoziţie cu prezentul, în care nu se mai ştie ce este legiuit şi nelegiuit : pămîntul întreg este frămîntat de războaie, ticăloşia îmbracă toate formele, ogoarele sînt părăsite de cultivatorii duşi departe prin lume, coasele sînt topite ca să se facă săbii.

Este reacţia faţă de ororile războiului civil, dar în acelaşi timp şi sprijinirea, pe această cale, a programului politic al lui August şi a cercului din jurul lui, căruia Vergiliu îi aparţinea acum prin Mecena : acela de ridicare a Italiei în faţa Orientului, şi, interior, de restabilire şi întărire a micii proprietăţi, spre a înfrîna pauperizarea şi exodul spre Roma al marilor mase de agricultori, care îngroşau astfel rîndurile sărăcimii urbane. Căci pe micul agricultor îl are în vedere Vergiliu. În opera lui nu sînt nici sclavi, nici stăpîni de moşii, nici vechili, ci ţăranul cu mica lui gospodărie, cu munca lui neîncetată, din zori şi pînă seara, noaptea chiar, iarna şi vara, ba şi în zilele de sărbătoare, pe cît era permis. Această muncă îndîrjită *(labor improbus)* a făcut ca Italia să fie, pentru poetul nostru, tot ce este mai frumos pe lume.

În vestitul episod din cartea II „Lauda Italiei" (v. 136—176), Vergiliu priveşte Italia ca pe o ţară minunată, cu care nici una nu se poate asemăna. Altele pot uimi prin extraordinarul lor, monstruos sau fabulos, Italia le întrece prin meritele *(laudibus)* omului, prin vrednicia lui. Ea nu este doar un dar al naturii, ci o victorie a omului asupra naturii, o creaţie a lui ; frumuseţea Italiei este roada hărniciei şi inteligenţei. Cînd poetul îi rosteşte numele, el vede holdele grele, valurile de vin de Masic, livezile de măslini, cirezile şi turmele, altarele zeilor şi alaiurile triumfale, primăverile şi verile ca nicăieri de lungi, oraşele, cetăţile ridicate pe piscuri de stînci, apele care bat zidurile vechi, lacurile şi porturile, aurul rîurilor, vinele de argint şi aramă ale pămîntului şi, ca încoronare, şirurile de eroi care au iubit-o mai mult, fiindcă i-au jertfit mai mult, luptîndu-se mai vrednic pentru ea. De aceea versurile de preamărire ale finalului : *Salve, magna parens frugum, Saturnia tellus, magna virum !* („Bogat în roada holdelor şi în neamuri de eroi bogat, pămînt saturnian, fii salutat !"). Iubirea aceasta i-a permis lui Vergiliu să se apropie, ca nimeni altul în istoria literaturilor, de feluritele şi nesfîrşitele ocupaţii ale ţăranului şi să înfăţişeze toată poezia gesturilor lui.

În alcătuirea acestei opere unice, pe lîngă datele unei observaţii proprii uimitoare şi a unei informaţii literare şi tehnice foarte bogate şi variate, dacă e să găsim vreo înrîurire dintre acelea care subjugă prin

viziunea proprie, dar e capabilă totodată să nască o alta la un spirit mare, aceea este a lui Lucreţiu prin *Poemul Naturii*. Natura la Vergiliu, ca şi la Lucreţiu, este în veşnică mişcare, dar în locul ciocnirii neîncetate a atomilor, ca într-o eternă luptă *(velut aeterno certamina proelio)*, şi a unei viziuni filozofice a universului, în care aspectele naturii nu servesc decît ca argumente, ilustrări sau comparaţii, la Vergiliu vedem aceste procese în ele însele, fără referire sau simbol. „Este ca şi cum un om şi-ar deschide pentru prima dată cu adevărat simţirea, ca şi cum ar vedea luminîndu-se dintr-o dată ceea ce este vrednic de iubire în lucruri şi în soarta omului, ar auzi acordul lor armonios şi ar bănui într-însul o mîngîietoare taină." [1] De aici, atît de multe comparaţii în *Poemul Naturii* şi atît de puţine în *Georgice*. În *Georgice* totul trăieşte, totul e însufleţit, fiecare imagine apare însoţită de un epitet sugestiv care redă, descoperindu-ne, calitatea ei cea mai proprie şi o face prin aceasta de neuitat. Şi nu e vorba numai de imagini ale vieţii de la ţară, ci de întregi tablouri de natură şi de evenimente ale naturii, ale vieţii omului, animalelor, plantelor : o zi de vară sub arşiţa care amorţeşte totul, o ploaie de toamnă, o furtună, un incendiu la arie, inundarea recoltei, o scenă de familie într-o seară de iarnă, o sărbătoare cîmpenească ş.a. Mai mult de jumătate din versurile *Georgicelor* îmbrăţişează teme mai largi : omul şi natura în cadrul vieţii de la ţară.

Asemenea excursuri sau digresiuni — cum li se spune cu un termen nu destul de propriu — sînt într-adevăr părţile de cea mai realizată poezie din *Georgice*, şi cele mai cunoscute ; de ex. : în cartea I, invocaţia, munca, principiu al vieţii civilizate, zonele cerului, toate fragmentele privitoare la semnele vremii, semnele care au însoţit moartea lui Cezar, războiul civil şi efectele lui ; în cartea II, lauda Italiei, primăvara, lauda vieţii de la ţară ; în cartea III, cea mai bogată în asemenea excursuri, templul ideal ridicat lui Octavian, furia dragostei care domină şi chinuie toate fiinţele, viaţa păstorilor Libiei, iarna în Sciţia, molima din Noricum ; în cartea IV, bătrînul Corician, mitul lui Aristeu, cel al lui Orfeu şi Euridice. Ele sînt considerate de unii ca mijlocul prin care Vergiliu s-a ridicat de la nivelul aproape „prozaic, didactic" — Seneca însă spune cu dreptate că Vergiliu „n-a vrut să-i înveţe pe agricultori, ci să-i încînte pe cititori" [2] — la acela al poeziei mari. Este greşeala în care cad toţi cei ce citesc *Georgicele* fără suficientă atenţie la poezia implicată, mult mai evidentă în original, fireşte, căci expresia

[1] Fr. Klingner, *Römische Geisteswelt*, 1943, p. 129.
[2] Seneca, *Scrisori către Lucilius*, 86, 15.

însăşi este o mare reuşită poetică, în cele mai didactice versuri. Dacă excursurile sînt într-adevăr părţile de cea mai mare valoare, ele nu sînt bucăţi de bravură, ci se înalţă firesc şi sînt hrănite tocmai de materialul în care sînt încorporate după o lege intimă a artei compoziţiei ; afară, poate, de mitul lui Aristeu, Orfeu şi Euridice, care, indiferent de valoarea în sine a fragmentului, apare totuşi ca un adaos faţă de restul cîntului.

Georgicele lasă impresia desăvîrşirii prin dominarea materiei, oricît de improprie poeziei ar părea, şi prin perfecţiunea expresiei literare.

Este o frumuseţe fără complezenţă, originală în cel mai deplin înţeles al cuvîntului, poezie romană, în care idealitatea se sprijină tot timpul pe realul care-şi păstrează substanţa. Cît priveşte expresia artistică, aproape fiecare vers este o reuşită care trebuie să fie meditată.

În sufletul bogat şi generos al lui Vergiliu, tot ce este al vieţii omului şi naturii şi-a găsit răsunetul şi tonul poetic încîntător. Prin intensitatea şi gingăşia simţirii, el cuprinde şi umanifică tot ce este în jur. Cîmpul, rîul, pomul, planta, izvorul, animalul, pămîntul, pădurea şi aştrii, pe toate le simte ca pe nişte fiinţe care lui, poetului, îi apar ca elementele unui univers divin. Pe această „glorie a lumii divine a cîmpului" *(divini gloria ruris)* a descoperit-o Vergiliu — şi descoperirea lui ne face să ne simţim parte a acestei minuni.

Traducerea şi publicarea unei opere vergiliene este un eveniment în istoria oricărei culturi. *Eneida* s-a bucurat totdeauna şi pretutindeni de interesul principal. *Bucolicele* şi *Georgicele* au fost, obişnuit, operele de care admiratorii marelui mantovan s-au pătruns după ce s-au familiarizat cu epopeea lui. Căci şi aici, ca în orice mare poezie, este un drum al iniţierii, care nu este neapărat al ordinei cronologice în creaţia poetului. Poezia *Eneidei* se descoperă mai uşor cititorilor. Tocmai de aceea, autorii tălmăcirii poetice a *Bucolicelor* şi *Georgicelor*, prof. T. A. Naum şi D. Murăraşu, merită toată recunoştinţa.

Traducerea *Bucolicelor*, publicată acum 45 de ani de către prof. Teodor A. Naum, se prezintă din nou publicului cititor, revizuită prin grija aceluiaşi artist în arta tălmăcirii.

Georgicele, traduse în metru original de către prof. D. Murăraşu, aparţin traducerii operei integrale a poetului latin, căreia tălmăcitorul român i-a închinat o bună parte a neobositei şi rodnicei sale activităţi.

Lucrarea se alătură astfel, ca să trec peste alte încercări din trecut, traducerii, de asemenea în metru original, a lui Coşbuc, care — apărută în 1906 în condiţii grafice nepotrivite atît cu valoarea operei lui Vergiliu cît şi cu strădania tălmăcitorului — a trecut aproape neluată în seamă. Ea reprezintă astfel cel de-al doilea mare efort de a face să răsune în vers românesc poezia georgică a marelui poet latin,

„al cărui nume-n via lume-i viu
şi viu va fi-ntru toate-ale ei zile"[1]

G. GUŢU

1 Dante, *Infernul*, II. 60 (trad. de G. Coşbuc)

BUCOLICE

Traducere, prezentări şi note
de TEODOR NAUM

I

TITIR

După lupta de la Philippi, unde Brutus şi Cassius fură învinşi de Antoniu şi Octavian, acesta din urmă hotărî să distribuie pămînt veteranilor lui Cezar. Exproprierea în favoarea veteranilor cuprinse teritoriul oraşului Cremona (care, în războiul civil, luase partea republicanilor), dar ea se întinse şi asupra teritoriului oraşului Mantua, unde Vergiliu avea, pe malurile rîului Mincius, o mică proprietate moştenită. Ameninţat, poetul se duse la Roma şi obţinu de la Octavian învoirea de a-şi păstra mica proprietate (v. 46). Acesta este substratul istoric al *Bucolicei I* (cf. şi *Bucolica IX),* substrat care se împleteşte cu ficţiunea poetică.

Cei doi interlocutori ai *Bucolicei,* Melibeu şi Titir, sînt mici proprietari de pămînt din împrejurimile oraşului Mantua. Cel dintîi, alungat de pe pămîntul său, pleacă în pribegie cu turma lui de capre ; în drum, dă peste Titir, care cîntă din fluier la umbra unui fag. Titir, care în *Bucolică* este un sclav bătrîn, povesteşte lui Melibeu cum, ducîndu-se la Roma ca să-şi capete libertatea, a putut fi, în acelaşi timp, menţinut pe pămîntul său. Melibeu îl fericeşte pentru aceasta şi, plîngînd propria lui soartă, pleacă mai departe.

Dacă Titir nu este Vergiliu însuşi, cum au susţinut unii comentatori — căci la aceasta se opune şi vîrsta şi condiţia socială a personajului — situaţia în care se găsesc amîndoi este asemănătoare ; din această cauză, figura lui Titir are două feţe : una a sclavului, cealaltă a poetului. Cît despre unele incoerenţe pe care le prezintă caracterul lui Titir (aceea, de exemplu, că el, în calitatea lui de sclav, nu putea

avea o proprietate, sau aceea că, în aceeaşi calitate, a putut vedea, totuşi, la Roma pe Octavian), lipsa unei explicaţii din partea poetului le lasă să subsiste, dar aceeaşi ficţiune poetică le poate şi scuza. Cît despre Melibeu, el reprezintă durerea celor alungaţi de pe pămîntul lor, durere exprimată în termeni patetici, care i-au fost dictaţi poetului de propria sa sensibilitate.

Bucolica I este a opta în ordinea cronologică a compunerii *Bucolicelor* şi datează din toamna anului 39 î.e.n.

MELIBEU, TITIR

Melibeu

Titire, culcat sub bolta cea de frunze, la răcoare,
Tu, sub fag, îi zici din fluier păstoreasca ta cîntare ;
Noi... lăsăm pămîntul ţării : ah, pe noi ne-au izgonit
De pe ţarinile scumpe ; tu, la umbră, liniştit,
5 În păduri faci să răsune dulce nume de femeie.

Titir

Mie-un zeu îmi dete astă linişte, o, Melibee !
Zeu el îmi va fi de-a pururi şi altarul lui de zeu
Îl va înroşi adese un mior din ţarcul meu.
El îmi dete învoire să-mi pasc vacile pe-aice
10 Şi, cum vezi, să-i zic din fluier cîntecul ce-mi place-a zice.

Melibeu

Nu invidiez pe nime : eu mă mir ! Căci peste tot
E-un prăpăd pe cîmp, o, Titir : caprele cu greu mai pot
Să le mîn ; pe asta, uite, eu abia o duc, legată :
Sub alunii deşi de colo a fătat doi iezi deodată,

15 Ah ! speranţa turmei mele, şi pe-o stîncă-s părăsiţi.
Îmi aduc aminte-acuma că stejarii cei trăsniţi
Mi-au prezis nenorocirea (mintea mea a fost nătîngă)
Iar din scorbură o cioară mi-a cobit din partea stîngă.
Dar ce fel de zeu e-acela, Titire ? S-o ştiu şi eu !

Titir

20 Urbea care-i zice Roma am crezut în gîndul meu,
Minte proastă ! că-i asemeni cu oraşul nostru,-n care
Noi, păstorii de pe-aice, ducem mieii la vînzare.
Pe căţei la fel cu oîinii şi pe iezi eu îi vedeam
Că sînt caprelor asemeni : mari cu mici le-asemuiam.
25 Însă Roma se ridică pe de-asupra celorlalte
Cum din curpeni chiparoşii nalţă creştete înalte.

Melibeu

Şi ce pricin-aşa mare să vezi Roma te-a-ndemnat ?

Titir

Libertatea ! Pîn-la urmă şi la mine s-a uitat.
Îmi tundeam cărunta barbă, dar ea tot veni o dată,
30 Tot şi-a-ntors spre mine faţa, cam de-atunce de cînd, iată
Că, trădat de Galatea, pe-Amarila o iubesc.
Cît am fost cu Galatea, n-aveam, ţi-o mărturisesc,
Nici speranţa libertăţii şi nici grijă de avere :
Eu, deşi scoteam din ţarcuri mulţi viţei la înjunghiere
35 Şi puneam sub teasc şi caşuri pentru tîrgul cel ingrat,
Pururea cu mîna goală de la tîrg m-am înturnat.

Melibeu

Mă miram de ce-ntristată şi chemînd pe zei adese
Poamele lăsai pe arbori, Amarilo, neculese !
Era Titir dus de-aice ! Titire, şi pinii chiar
40 Şi izvoarele şi pomii te chemau acasă iar.

Titir

Ce era să fac ? Sclavia să mi-o las n-aveam putinţă,
Nici nu cunoşteam aiure nişte zei mai cu priinţă.
Eu acolo, Melibee, am văzut un tînăr zeu :
Pentru el în toată luna fumegă altarul meu.
45 Acolò el îmi răspunse, cel dintîi, la rugăminte :
„Paşteţi vacile şi creşteţi taurii ca şi nainte !"

Melibeu

Fericit eşti tu, bătrîne ! Ţarina rămîne-a ta.
Peste tot e piatră goală, iar păşunea, tot aşa,
Numai papură şi mlaştini, dar destulă-i pentru tine.
50 Din păşuni necunoscute ori din turmele vecine
Mioriţele fătate n-au să sufere vr-un rău.
Fericit eşti tu, bătrîne ! Vei şedea sub fagul tău,
Între ape cunoscute, lîngă sfintele izvoare.
De la gardul cel de sălcii din hotar, spuzit de floare,
55 Dulce zumzet de albine va veni adeseori
Să te-adoarmă, iar de còlo, de sub stîncă, pîn' la nori
Îşi va înălţa vierul cîntecul, şi-n astă vreme
Porumbeii tăi, drăguţii, răguşiţi, mereu vor geme
Còlo-n ulm, şi turturica îţi va gunguri de zor.

Titir

60 Mai curînd vor paşte-n aer cerbii sprinteni de picior ;
Aruncaţi pe malul mării, peştii pe uscat s-or zbate ;
Mai curînd, pribegi în ţara unul altuia, se poate
Ca Germania din Tigru, partul din Arar să bea,
Mai curînd decît să piară chipul lui din mintea mea.

Melibeu

65 Numai noi de-aici ne-om duce, care-n Africa-nsetată,
Care-n Sciţia, la Oxus cel cu apa-nvolburată,

Şi departe, peste lume, tocmai pînă la britani.
Oare-o să-mi mai văd moşia, chiar după amar de ani,
Şi coliba mea săracă, culmea ei cea îmbrăzdată,
70 Şi măcar vreo două spice, ţara mea de altădată ?
Curătura mea s-o aibă un soldat nelegiuit ?
Secerişul meu un bàrbar ? Vezi dezbinul cel cumplit
Unde-a dus pe bieţii oameni ? Lor le-am semănat cîmpia !
Altoieşte peri de-acuma şi mai pune-n rînduri via !
75 Ah, căpriţe, fericite altădată, hai la drum !
Eu din peştera cea verde n-o să vă mai văd de-acum
Căţărate prin tufişuni, glasu-mi n-o să mai răsune
Şi nici voi, căpriţe scumpe, nu veţi roade la păşune
Nici răchiţele amare şi nici drobul înflorit.

Titir

80 Tu puteai să dormi cu mine noaptea asta, liniştit,
Pe frunzişul meu cel verde : am aice poame coapte
Şi castane moi şi caşuri (caş destul am scos din lapte).
Uite, pe acoperişuri pîn' departe iese fum,
De la munte umbra cade, tot mai mare cade-acum.

II

ALEXIS

Compusă în anul 42 î.e.n., *Bucolica II* e, după cît se pare, cea dintîi *Bucolică* a lui Vergiliu. Cu multe imitaţii din Teocrit (vezi în special *Idilele III XI* şi *XXIII)*, ea pune în scenă pe păstorul Coridon, îndrăgostit de tînărul sclav al lui Iola, Alexis, de-a cărui nepăsare Coridon se plînge, voind să-i cîştige dragostea prin daruri. Biografii lui Vergiliu spun că această *Bucolică* a fost scrisă în onoarea unui tînăr sclav al lui Asinius Pollio, om de stat, orator, poet, istoric, amic şi protector al lui Vergiliu (vezi şi *Bucolica IV).* Sclavul se numea Alexandru şi el ar fi fost dăruit de Pollio poetului nostru, impresionat de frumuseţea lui. Poetul îl educă şi făcu din el un gramatic. Comentatorii moderni nu resping, nici ei, ideea că substratul real al *Bucolicei* ar putea fi această întîmplare din viaţa poetului.

Coridon ardea de dorul lui Alexis cel frumos,
Desfătarea lui Iola, dar să spere... de prisos!
În făgetul des, el singur, pe sub bolţi de umbră pline,
Tot venea şi-n van, acolo, înfocatele-i suspine
5 Le scotea din piept spre munţii şi pădurile pustii:
„O, Alexis, de-al meu cîntec tu de loc nu vrei să ştii?
Şi de mine nu ţi-e milă? Ah! mă faci să mor cu zile,
Crud ce eşti! La umbr-acuma stau şi turmele, copile,
Chiar şi verzile şopîrle pe sub gard se dau la dos.

10 Testilis pisează cimbru, ai şi ierburi cu miros:
Prînz pentru secerătorii de căldură moleşiţi.
Pe cînd eu îţi caut urma, glas de greieri răguşiţi
Se îngînă cu-al meu plînset prin păduri, sub focul zilei.
Ah! să fi răbdat mînia şi dispreţul Amarilei
15 Nu era mai bine oare? Pe Menalca oare nu,
Oricît este el de negru, ori şi cît de alb eşti tu?
Nu te-ncrede frumuseţei, tu, copil cu faţa dalbă:
Negre afine culegem, pică măliniţa albă.
Mă dispreţuieşti, Alexis! Nici nu-ntrebi tu cum sînt eu,
20 Cîte turme am, cît lapte alb ca neaua pot să beu.
În Sicilia, la munte, am o mie de mioare,
Lapte proaspăt am şi vara, am şi cînd e vremea tare,
Şi-i zic cîntecele care, turmele cînd le-aduna,
Amfion de lîngă Dirce pe-Aracint le tot cînta.
25 Şi nici nu-s urît la faţă: cînd sta vîntul dinioarea,
M-am uitat în apa mării; şi, de nu mă-nşală marea,
Nu m-aş teme nici de Dafnis, jude tu dac-ai să fii.
Ah! de-ai vrea aici, la ţară, unde ţi-e urît, să vii
Şi-n coliba mea săracă! Cerbi ou mine să vînezi
30 Şi să duci la nalbă verde turma fragezilor iezi!
Imitînd pe Pan în cîntec, vei cînta-n păduri cu mine.
Pan şi-a învăţat păstorii trestiile să le-mbine,
Pan de turme se-ngrijeşte şi de păcurarii lui.
Naiul pe-ale tale buze să nu-ţi fie greu să-l pui!
35 Hei! Aminta, ca să-mi fure meşteşugu,-n vînt se dete.
Am un nai din şapte trestii care nu-s la fel tăiete
Şi pe care-odinioară chiar Dameta mi-l dădu.
Cînd muri, Dameta-mi zise: „Stăpîneşte-l tu de-acu!"
Asta-mi zise, şi Aminta a murit atunci de ciudă.
40 Eu mai am doi pui de capră: i-am găsit cu multă trudă
Într-o vale; ei au încă pete albe; cei doi iezi
Două ugere de oaie sug pe zi: eu îi păstrez

Pentru tine ; tot mi-i cere Testilis să-i ia acasă,
Şi-i voi da : de-a mele daruri ţie văd că nici nu-ţi pasă.
45 O ! copile, vin-aice ! Nimfele în coşuri pline
Ţi-aduc crini ; naiada albă strînge-aouma pentru tine
Flori de mac şi viorele galbene ; în smocul lor
Pune şi narcis şi floare de mărar mirositor,
Tulipin şi alte ierburi ea mai pune printre ele,
50 Mlădioase flori de àfin învrîstînd cu gălbinele.
Iar gutui cu puf pe ele să-ţi culeg cu mîna mea
Şi castane /după care Amarila mea murea/,
Prune galbene de-asemeni : vei cinsti şi nişte prune !
Mirt şi laur voi culege şi alăturea-i voi pune
55 Să-şi amestece mireasma. „Coridon, eşti un ţăran,
Şi de daruri nici nu-i pasă lui Alexis. E în van
Să pui daruri la bătaie : tot Iola e mai tare !
Vai ! dar ce-am făcut ? Mistreţii i-am lăsat pe la izvoare ;
Mi-am ieşit din minţi : Aùstrul peste flori eu l-am lăsat !
60 Ah ! de cine fugi ? Chiar zeii, Paris în păduri a stat.
În cetăţi să steie Pallas ! Sînt de ea întemeiate !
Nouă dragi ne fie codrii, codrii mai presus de toate !
Lupul umblă după capră, leul după lup se ţine,
Capra cea zglobie cată drobul înflorit, pe tine
65 Coridon te vrea, Alexis ! Fiecare are-un dor.
Uite, boii vin cu plugul atîrnat de jugul lor,
Soarele apune, umbra se întinde tot mai mare.
Numai eu de dor mă mistui : dorul meu sfîrşit nu are.
Ah ! Coridon, ah ! Coridon, ce cumplită nebunie !
70 Tu pe jumătate numai ţi-ai tăiat viţa de vie.
De ce nu te-apuci mai bine de vr-un lucru de folos,
Împletind ceva din lozii ori din stuful mlădios ?
Dacă nu te vrea acesta, vei găsi şi alt Alexis !

III
PALEMON

Bucolica III, compusă tot în anul 42, puţin timp după a II-a, este, ca şi aceasta din urmă, o prelucrare literară după Teocrit (vezi în special *Idilele IV, V* şi *VIII* ale poetului grec). Un tînăr păstor, Menalca, în timp ce ducea la păscut caprele tatălui său, se întîlneşte cu alt păstor, Dameta, mai în vîrstă, care ducea la păşune oile şi vacile lui Egon. Cei doi păstori se iau la ceartă, aruncîndu-şi unul altuia injurii. Ei se învoiesc, apoi, să se întreacă din cîntec : arbitru al acestei întreceri va fi vecinul Palemon.

Forma pe care o ia, în această a doua parte a *Bucolicei*, întrecerea poetică dintre cei doi păstori este aceea care constă în improvizarea de „versuri alterne" sau „amebee" : unul dintre cîntăreţi începe cu un cuplet, la care adversarul trebuie să răspundă cu altul, pe aceeaşi temă sau pe o temă contrară, tratînd-o, dacă poate, cu şi mai mult talent. Tema se poate şi schimba, adversarul fiind dator a răspunde la noua temă.

Cîteva aluzii la unele personaje contemporane (vezi notele respective) dovedesc că Vergiliu introduce în poezia sa bucolică şi actualitatea, fie ea pur literară, fie chiar socială şi politică.

MENALCA, DAMETA, PALEMON

Menalca

Zi-mi, Dameta, turma asta e-a lui Melibeu ?

Dameta

Ba nu,
E-a lui Egon. Mai dăunăzi mie Egon mi-o-ncrezu.

Menalca

Oi în veci nefericite! Căci în timp ce el se ţine
De Neera şi se teme că ea m-ar voi pe mine,
Oile-un străin îi mulge, ba de două ori pe ceas:
Vlagă-n turmă nu-i şi mieii fără lapte au rămas.

Dameta

Unui om aceste vorbe să le-arunci mai cu cruţare!
Cînd ponciş cătau şi ţapii, ştim noi cine te-a... şi-n care
Peşteră... /dar, iertătoare, nimfele-au privit rîzînd/.

Menalca

Cred c-atunci cînd mă văzură cu cosorul retezînd
Ca un hoţ via lui Micon cu lăstarele ei nouă.

Dameta

Sau cînd tu i-ai frînt, la fagii cei bătrîni, şi arcu-n două
Şi săgeţile lui Dafnis; cînd văzuşi că lui i-am dat
Aste lucruri, tu, Menalca, rău de tot te-ai înciudat
Şi mureai de ciudă dacă nu-ţi vărsai veninul urii.

Menalca

Ce să facă şi stăpînii cînd aşa cutează furii?
Nu i-ai prins un ţap lui Damon, blestemat ce eşti!
Chiar eu
Te-am văzut. Şi cînd Licisca tot lătra şi eu mereu
Tot strigam: „Unde-o apucă omul cela pe furiş?
Titire, adună-ţi turma!", te doseai în păpuriş!

Dameta

Cum? Dar biruit de mine n-ar fi trebuit să-mi dea
Ţapul? Doar îl cîştigase naiul meu, cîntarea mea!
Ţapul meu era, s-o ştii tu! Damon chiar îmi da dreptate,
Dar să-mi deie mie ţapul îmi spunea că el nu poate.

Menalca

Tu? Pe dînsul? Tu să-l birui? Cînd ai mai avut tu nai
Prins, cîrpaciule, cu ceară? La răspîntii nu stîlceai
Cîntece ca vai de ele dintr-o ţeav-asurzitoare?

Dameta

Vrei să încercăm acuma cam ce poate fiecare
Rînd pe rînd? Eu pun o vacă drept zălog. Ce jurui tu?
Spune! Doi viţei nutreşte vaca mea — să nu spui nu! —
Şi de două ori îţi vine la mulsoare.

Menalca

Ca răsplată
Eu nimic nu pun din turmă, căci acasă am un tată,
Am ş-o vitregă haînă: zilnic număr-amîndoi
Caprele din turmă; iezii, numai unul din ei doi.
Însă — şi vei zice singur că-i ceva cu mult mai mare —
Dacă faci tu pe nebunul, am să pun nişte pahare,
O minune-n lemn săpată: Alcimèdon cel vestit
Cu o viţă mlădioasă pe de-asupra le-a-nflorit
Şi c-o iederă negrie, presărată cu ciorchine.
La mijlòc sînt două chipuri: Conon, unul, şi mai cine?
Cel ce crugul lumii noastre cu compasu' l-a-nsemnat

Şi ne-a spus cînd se culege, cînd se pune la arat.
N-am dus cupele la buze : le păstrez acasă bine.

Dameta

Două cupe Alcimèdon a făcut şi pentru mine,
Toartele cu flori gingàşe de acant înfăşurînd.
Pe Orfeu l-a pus la mijloc, cu pădurile săltînd
După el ! Le ţin închise : n-am pus gura mea pe ele.
Dar privind la vaca asta, lauzi nişte păhărele ?

Menalca

Nu scapi tu de mine astăzi ! Oricum vrei, şi eu, la fel !
Numai să ne-asculte... iată, vine-aici Palemon : el !
Ş-apoi las' de te-i mai pune la întrecere pe-aice !

Dameta

Dacă-i zici, tu zi-i odată ! Nici eu nu mă pun de price,
Nici nu fug, dar tu, vecine, tu, Palemon, eu îţi zic :
Ia la cîntec seama bine ! Nu-i un lucru de nimic !

Palemon

Ziceţi-i ! căci noi acuma stăm aici, pe iarbă moale.
Toată ţarina, tot pomul naşte rodurile sale,
Şi pădurea-nfrunde-acuma, timpul cel frumos e-acu !
Tu să-ncepi întîi, Dameta ; vei urma, Menalca, tu !
Veţi cînta pe rînd : acesta-i cîntecul iubit de zine.

Dameta

Muze, de la Joe-ncepeţi ! Toate sînt de Joe pline ;
El cîmpiile veghează, cîntecele mele-i plac.

Menalca

Drag îi sînt şi eu lui Febus ; daruri totdeauna-i fac :
Lauri scumpi şi hiacintul cel cu floare purpurie.

Dameta

Cu un măr aruncă-n mine Galatea cea zglobie
Şi ea fuge-apoi în sălcii, însă vrea s-o văd şi eu.

Menalca

Ba amorul meu, Aminta, singur iese-n drumul meu :
Cîinii mei îl ştiu pe dînsul ca pe Delia de bine.

Dameta

Am ce-i da şi dragei mele, căci e însemnat de mine
Locul unde porumbeii cuibul lor şi l-au făcut.

Menalca

Lui Aminta, din pădure, i-am trimis tot ce-am putut :
Zece mere, numai aur ! Mîni tot zece-i voi trimite.

Dameta

Cîte vorbe dulci îmi spuse Galatea pe şoptite !
Cîteva din ele, vînturi, duceţi-le pîn'la zei !

Menalca

Ce folos am eu, Aminta, că ţi-s dragi şi ochii mei,
Dacă tu vînezi mistreţii, şi eu singur stau la plasă !

Dameta

Azi e ziua mea, Iola : azi pe Filis tu mi-o lasă,
Iară tu să vii cînd vaca voi avea-o de-njunghiat.

Menalca

Ah ! cît o iubesc pe Filis ! Ea a plîns cînd am plecat
Şi mi-a zis : „Te du, Iola, dragul meu, te du cu bine !"

Dameta

Ploaia strică holda coaptă, vai de oi cînd lupul vine!
Rea e ura Amarilei, vai de arbori cînd e vînt!

Menalca

Pentru iezi arbutu-i dulce, ploile pentru pămînt
Şi Aminta pentru mine, salcia pentru mioară.

Dameta

Şi lui Pollio îi place muza noastră de la ţară.
Paşteţi o junincă, muze, pentru-al vostru cititor!

Menalca

Pollio şi versuri face: paşteţi în onoarea lor
Taurul ce scoală praful de pe drum şi dă să-mpungă!

Dameta

Cine te-a-ndrăgit, ca tine, Pollione, să ajungă!
Peste tot să-i curgă miere, crească-i şi pe rugi amom!

Menalca

Cui îi place Baviu, placă-i Mevius! Acelui om
Vulpile la jug să-i vie, iară ţapii la mulsoare!

Dameta

Voi, copii, care culegeţi floarea, fraga ce răsare
Din pămînt, în iarbă şade vipera: fugiţi de-aici!

Menalca

Oilor, să nu vă duceţi prea departe: poţi să pici
De pe mal; ş-acu berbecul lîna-i udă şi-o usucă.

Dameta

Turma, Titire, de capre vezi la rîu să nu se ducă;
Eu, la timpul lor, pe toate le voi duce la scăldat.

Menalca

Strîngeţi turma: de căldură dacă laptele-a secat
Ca deunăzi, tragi de uger, însă n-are ce să iasă!

Dameta

Slab mi-e taurul ce paşte în păşunea mea cea grasă:
Vai! ce pacoste-i amorul şi pe oi şi pe păstor!

Menalca

Mieii mei sînt numai oase — şi la ei nu din amor! —
Cineva îmi tot deoache mieii fragezi... nu ştiu cine.

Dameta

Spune-mi — şi vei fi atunce un Apolo pentru mine —
Spune-mi tu în care ţară ceru-i numai de trei coţi?

Menalca

Spune-mi unde-s flori cu nume de-mpăraţi şi, dacă poţi
Să-mi răspunzi, atunce Filis fie-a ta, a ta să fie!

Palemon

Să vă-mpac în cearta asta mare nu mi-e dată mie.
Vrednic eşti şi tu de vacă şi cèllalt şi toţi acei
Ce-au să guste din iubire fierea şi dulceaţa ei.
Voi, copii, închideţi apa: a băut destul cîmpia.

IV

POLLIO

Bucolica IV e închinată lui Asinius Pollio, mare personaj contemporan (născut în 76 î.e.n. şi mort la 5 e.n.), pretor, consul, partizan al lui Cezar şi apoi al lui Antoniu ; adept al şcolii poetice alexandrine, autor de tragedii şi al unei istorii a războaielor civile, orator judiciar şi critic literar, întemeietorul celei dintîi biblioteci publice din Roma. *Bucolica* e datată de obicei prin consulatul lui Pollio din anul 40 î.e.n. Ea este o noutate în opera de pînă acum a lui Vergiliu. Poetul declară de la început că vrea să cînte ceva mai mare, chiar rămînînd fidel cadrului bucolic, şi într-un stil vrednic de un consul. În adevăr, el preamăreşte binefacerile unei ere noi pentru omenire, a epocii de aur, care trebuia să se întoarcă pe pămînt în timpul consulatului lui Pollio, o dată cu naşterea unui copil.

Interpretarea acestei *Bucolice* trebuie să ţină seama şi de latura ei socială şi politică. Pollio fusese unul dintre negociatorii păcii de la Brundisium din anul 40, care statornicise raporturile dintre Octavian şi Antoniu — e drept, numai pentru puţină vreme, dar care, pentru contemporanii sătui de războaiele civile de pînă atunci, putea să însemne începutul unei pacificări. În versurile poetului şi-a putut deci găsi răsunet sentimentul opiniei publice doritoare de pace, sentiment la care poetul adaugă şi pe al său propriu. Forma poetică pe care el a dat-o acestei idei este aceea a unei întoarceri a lumii la vîrsta de aur. Credinţa în posibilitatea unei asemenea întoarceri se întemeia nu numai pe vechea tradiţie mitologică a celor patru epoci, ci şi pe

doctrinele teologilor etrusci, trecute şi în cărţile sibiline, după care durata lumii se împărţea în mari perioade (numite *magni anni)* subîmpărţite, la rîndul lor, în altele mai mici (numite *magni menses)* ; după trecerea unui asemenea „an" toţi aştrii reluîndu-şi poziţia de la început, viaţa lumii începe din nou, cu aceleaşi evenimente ca în trecut. Această doctrină era împărtăşită şi de filozofii academici şi, mai ales, de cei stoici, precum şi de neopitagoricieni.

În *Bucolica IV* este însă vorba, cum am spus, şi de un copil, a cărui naştere coincide cu începutul unei ere noi a lumii şi pentru identificarea căruia s-au făcut, încă din antichitate, numeroase ipoteze, chestiunea ajungînd a fi pentru cercetători o „ilustră şaradă" (Marouzeau). Este acest copil un simbol, o persoană alegorică, o imagine mitică, o încarnare a unei divinităţi — sau el este copilul unui personaj contemporan cunoscut ? Comentatorii vechi au crezut că el este fiul lui Asinius Pollio, Asinius Gallus ; ba un gramatic din secolul I e.n., Asconius Pedianus, auzise chiar din gura lui Asinius Gallus că poetul scrisese *Bucolica IV* în onoarea lui. Această identificare a fost acceptată de cei mai mulţi interpreţi ai *Bucolicei*, dar ea n-a împiedicat ca problema să fie mereu dezbătută : alţii s-au gîndit la copilul pe care avea să-l aibă, după pacea de la Brundisium, Scribonia, soţia lui Octavian. Aceasta însă a fost Iulia ! Alţii au văzut în copil pe însuşi Octavian. Alţii au propus, în sfîrşit, alte identificări. La o identificare mai sigură nu se putea ajunge decît numai datîndu-se cu precizie *Bucolica*, ceea ce a reuşit să facă J. Carcopino (*Virgile et le mystère de la IV-e églogue*, Paris, 1930), care crede că *Bucolica IV*, compusă în octombrie-noiembrie 40, sub influenţa misticei neo-pitagoriciene, este un imn consular în onoarea lui Pollio şi în acelaşi timp un cîntec de naştere pentru Saloninus, alt fiu al lui Asinius Pollio (supranumit aşa fiindcă s-a născut în timp ce Asinius Pollio era plecat în expediţia din Dalmaţia, unde împresura oraşul Salona). În sfîrşit, teologii creştini (Augustin, Lactanţiu), şi chiar Constantin cel Mare au susţinut că în *Bucolica IV* Vergiliu a profetizat venirea lui Cristos, idee în care s-a crezut în tot timpul Evului Mediu.

Muzelor siciliene, să cîntăm ceva mai mare :
Cătina şi copăceii nu-l încîntă pe oricare.
Codrul de-l cîntăm, să fie demn de-un consul preamărit !
Iată, veacul cel din urmă al Sibilei a sosit
5 Şi din nou începe şirul secolelor ce-au să vie.
Se întoarce şi Feoioara şi saturnica domnie,
O progenitură nouă se coboar-acum din cer.
Pruncului cu care, însă, veacul, mai întîi, de fier
Va-nceta şi-n toată lumea cel de aur va să vină
10 /Febus chiar acum domneşte/ ocrotire dă-i, Lucină !
Faima veacului va-ncepe chiar sub consulatul tău,
Pollio ! Luni mari de-acuma iarăşi vor urma mereu.
Chiar de mai rămîne urma crimelor de altădată,
Lumea va scăpa sub tine de o frică necurmată.
15 Pruncul va primi viaţa zeilor şi-i va vedea
Pe eroi în rînd cu zeii ; între ei şi el va sta
Şi va cîrmui pămîntul, împăcat de-al său părinte.
Iar pămîntu-ţi va aşterne, o, copile, dinainte
Iedera care-şi întinde vrejul ei rătăcitor,
20 Colocàsia, bacàrul şi acantul rîzător.
Caprele se vor întoarce cu-a lor ugere umflate
Şi de lei grozavi de-acuma sînt şi turmele scăpate !
Chiar şi leagănul sub tine flori gingàşe va rodi,
Şarpe, iarbă veninoasă de pe lume vor pieri
25 Şi amòmul asiatic pretutindeni se va naşte.
Iar cînd gloria străbună şi virtutea vei cunoaşte,
Ale tatălui tău fapte cînd le vei putea citi,
Cîmpul fragedelor spice va începe-a-ngălbeni,
Poama roşie prin tufe vei vedea-o spînzurată,
30 Iară din stejari pica-vor stropi de miere rourată.
Urme vechi au să rămînă — răutăţi de om perfid :
Vor cerca noianul mării, vor încunjura cu zid
Tîrgurile, iar cu plugul vor brăzda biata ţărînă.
Va mai fi şi altă Argo şi alt Tifis care mînă

35 Pe eroi şi ce războaie vor mai fi ! Aşa e scris !
Iar la Troia alt Ahile, alt viteaz va fi trimis.
Cînd apoi te-or face anii om întreg, atunci pe mare
Negustorii n-au să umble în corăbii plutitoare,
Căci pămîntul orişiunde va fi iarăşi roditor :
40 N-ai să vezi cosor în vie şi nici sapă pe ogor !
De la jug, atunci, plugarul cel vînjos va scoate boii
Şi văpsită-n fel de feţe n-o să mintă lîna oii,
Ci berbecul, la păşune, de la sine-şi va schimba
Cînd în purpură suavă, cînd în galben lîna sa,
45 Şi în roş aprins ca focul mieii au să se îmbrace !
Pàrcele, ale ursitei nesmintite prooroace,
Zis-au fuselor : „Să toarceţi numai secoli fericiţi !"
Spre onoruri — vine vremea ! — mînă paşii tăi grăbiţi,
Scumpa zeilor odraslă, nalt vlăstar din Joe sfîntul !
50 Uite cum de bucurie se cutremură pămîntul,
Bolta lumii, largul mării şi văzduhul cel senin ;
Uite cîtă veselie pentru anii care vin !
Ah ! viaţa mea atunce dac-ar fi destul de lungă,
Şi de-ar fi, ca să te laud, şi avîntul să-mi ajungă !
55 Nu m-ar birui din cîntec nici Orfeu, chiar ajutat
De-a lui mamă, Caliope, şi nici Linus : eu îl bat,
Chiar părintele-i, Apolo, întru ajutor să-i vie.
Şi Arcadia întreagă martoră de-ar fi să fie,
Însuşi Pan, luptînd cu mine, însuşi Pan s-ar da bătut.
60 Surîzînd, cunoaşte-ţi muma, pruncule abia născut !
Căci de zece luni de zile muma ta se chinuieşte.
Pruncule, cunoaşte-ţi muma : cine mumei nu zîmbeşte
Zeii nu-l primesc la masă, nici zeiţele în pat.

V

DAFNIS

Doi păstori, Menalca şi Mopsus, se întîlnesc şi, după un schimb de cuvinte prieteneşti, intră într-o peşteră şi cîntă fiecare cîte un cîntec : Mopsus moartea lui Dafnis, iar Menalca apoteoza lui ; la sfîrşit, cei doi păstori-cîntăreţi îşi dau unul altuia cîte un dar.

Bucolica V, ca şi a III-a, are tot forma unui cîntec amebeu, cu deosebirea însă că cei doi păstori nu improvizează distihuri, ci fiecare cîntă un cîntec mai lung. Cele două cîntece îşi corespund însă unul altuia prin ideile pe care le dezvoltă şi eroul amîndurora este acelaşi. După legendă fiu al lui Hermes şi al unei nimfe şi crescut de zinele munţilor, Dafnis ajunsese cel mai frumos boar din Sicilia veche. Îndrăgit de o nimfă, el îi promise, sub pedeapsa de a-şi pierde vederea, că nu va cunoaşte altă femeie, dar, uitînd jurămîntul şi cedînd stăruinţelor amoroase ale unei fete de rege din Sicilia, orbi spre împlinirea blestemului. Moartea lui nu întîrzie : orb şi rătăcitor prin munţii Sicilici, el căzu într-o prăpastie şi muri, plîns de nimfe şi de mama lui. După altă versiune, adoptată şi de Teocrit în *Idila I,* modelul lui Vergiliu pentru cîntecul lui Mopsus, Dafnis moare tocmai fiindcă îşi ţine cuvîntul, victimă a Afroditei Pandemos, zeiţa amorului fizic şi vulgar, pentru care fidelitatea lui Dafnis însemna încălcarea voinţei ei. Nu se poate preciza ce versiune a legendei a avut în vedere poetul latin, care, de altfel, tratează figura lui Dafnis cu cea mai mare libertate, asociind cultul lui cu acela al lui Apolo şi al lui Bacus.

Opinia obişnuită (dar nu unanimă) a criticii, şi vechi şi moderne, este că Vergiliu a voit să celebreze în chip alegoric pe Iuliu Cezar, dictatorul asasinat în anul 44. Nu însă toate amănuntele ce se găsesc în *Bucolică* vin în sprijinul unei interpretări alegorice propriu-zise. Este însă, pe de altă parte, neîndoios că, şi de data aceasta, poetul a introdus în versurile sale actualitatea, făcînd aluzie la evenimente foarte importante, cum erau moartea şi apoteoza lui Cezar. Se ştie, în adevăr, că, nu mult după moartea dictatorului, Octavian instituise jocuri în onoarea zeiţei Venus, din care Cezar pretindea că se trage, şi că, în anul 42 î.e.n., triumvirii decretaseră apoteoza lui, care coincidea şi cu aniversarea naşterii, celebrată în luna numită pînă atunci Quintilis, iar de-atunci şi pînă astăzi iulie.

Bucolica V aparţine celor dintîi compoziţii pastorale ale lui Vergiliu, şi anume, după citaţiile pe care le face Menalca la v. 86—87, ea e posterioară *Bucolicelor* II şi III, dar din acelaşi an, 42 î.e.n.

MENALCA, MOPSUS

Menalca

Noi fiindcă ne-ntîlnirăm şi sîntem şi meşteri buni,
Tu de fluier, eu de cîntec, haidem còlo, în aluni,
Mopse, unde sînt şi ulmii ; haide, stai şi tu cu mine !

Mopsus

Tu, Menalca, eşti mai mare şi e drept s-ascult de tine.
Ori ne aşezăm la umbra care tremură de vînt,
Ori în peştera de còlo să ne ducem mai curînd !
Uită-te : cu rari ciorchine lăurusoa o îmbracă.

Menalca

Din cîntat la noi, la munte, doar Aminta să te-ntreacă !

Mopsus

Şi de ce nu l-ar întrece şi pe Febus din cîntat ?

Menalca

10 Hai, începe ! Tu ai poate pe Alcòn de lăudat,
Ori de înfruntat pe Codru, ori de Filis vrei a spune,
Focul tău ! Tu zi-i, şi Titir duce iezii la păşune.

Mopsus

Ba să-ncerc mai bine-un cîntec ce l-am scris pe-un trunchi de fag
— Cînd îl potriveam din gură, cînd din fluierul meu drag — ;
15 Ş-apoi spune-i lui Aminta să mă-ntreacă din cîntare !

Menalca

Decît frageda răchită preţ mai mult măslinul are,
Decît nardul cel sălbatic trandafiru-i mai frumos :
Şi Aminta... decît tine eu socot că-i mai pe jos.
Iată peştera, copile ! Vorba tu de-acum o lasă !

Mopsus

20 „Nimfele plîngeau pe Dafnis mort de-o moarte nemiloasă.
Voi, aluni, aţi fost atunce martori bocetului lor
Şi voi, apelor, atunce cînd, pe bietul ei fecior
Muma lui îmbrăţişîndu-l, blestema şi zei şi stele.
Boi sătui la apă rece, vai ! în zilele acele
25 N-au mai dus de loc păstorii ; nici o vită n-a băut
Apă de la rîuri, Dafnis, fir de iarbă n-a păscut.
Leii Africii — spun codrii, spun şi munţii plini de fiară —

Au gemut de grea durere Dafnis cînd a fost să moară.
Dafnis ne-a-nvăţat şi tigrii Asiei să-i înjugăm,
30 El şi horele lui Bacus ne-a-nvăţat să le jucăm
Şi să-mpodobim cu frunze beţele ce se mlădie.
Viţa-i pentru ulmi podoabă şi ciorchina pentru vie,
Taurii pentru cireadă, holda pentru cîmpul gras,
Tu, podoaba noastră. Lumii de cînd zis-ai bun rămas,
35 Au lăsat a noastre ţarini chiar şi Pales şi Apolo.
Unde-am semănat pe brazdă boabe mari de orz, acolo
Ies-acum neghină stearpă şi netrebnicul odos,
Iar în locul viorelei şi-al narcisului frumos
Îşi desfac în voie ghimpii păliurul şi scăieţii.
40 Presăraţi cu flori pămîntul, umbră la fîntîni făceţi-i
Voi, păstorilor, lui Dafnis : el vrea asta de la voi ;
Faceţi-i mormînt şi scrieţi pe mormîntul lui apoi :
«Eu sînt Dafnis : din pădure slava mea urcă la stele,
Paznic de mioare mîndre, şi mai mîndru decît ele»".

Menalca

45 Cîntul tău îmi este mie, o, poetul meu slăvit,
Ca un somn pe iarba verde cînd e omul ostenit,
Ori ca setea stîmpărată, vara, la izvorul rece :
Tu şi-n glas, nu numa-n fluier pe maestru-l poţi întrece.
Fericit eşti tu, copile : un alt Dafnis eşti de-acum !
50 Totuşi, cîntecul acesta eu ţi-l voi cînta, oricum,
Şi pe Dafnis, ca şi tine, îl voi înălţa la stele.
I-am fost drag şi eu : în slavă urce-l versurile mele !

Mopsus

Dar mai mare ca acesta altul n-aş putea avea !
Şi copilul a fost vrednic ca să-l cînte cineva,
55 Dar mi-au fost şi-a tale versuri de Stimlhon lăudate.

Menalca

„El acum se minunează de-a Olimpului palate,
Alb ca zeii, şi sub dînsul vede stele, vede nori.
O nespusă bucurie a cuprins şi pe păstori
Şi pe Pan şi pe driade, şi pădure şi ogoare.
60 Lupul nu mai dă la turmă, nici cu plase-nşelătoare
Nu mai prinde nime cerbii : Dafnis e aşa de bun !
Chiar şi munţii plini de codri bucuria lor o spun
Stelelor, şi pretutindeni clocotesc de-un strigăt numa
Stînci şi arbori : «O, Menalca, el e zeu, e zeu de-acuma !»
65 Tu cu-ai tăi fii bun ! Altare patru eu voi ridica :
Două pentru tine, Dafnis, pentru Febus tot aşa.
Cupe spumegînd de lapte îţi voi pune pe altare
În tot anul cîte două, de ulei două uleioare,
Şi ospăţul veselindu-l cu mult vin, ori lîngă foc,
70 Dacă-i iarnă, ori la umbră, dacă holdele se coc,
Ţie-ntîi nectar de Chios voi vărsa din cupe pline,
Iar Damata şi cu Egon au să cînte pentru mine
Şi ca satirii, în horă, va sălta Alfesibeu.
Da ! onorurile-aceste tu le vei avea mereu
75 Şi cînd le-om serba pe nimfe şi cînd vom sfinţi ogorul.
Cît vor suge greieri roua şi albina cimbrişorul,
Cît vor fi mistreţi la munte şi în rîuri peşti vor fi,
Pururi laudele tale şi-al tău nume va trăi.
Ca la Bacus şi la Ceres, şi la tine în toţi anii
80 Vor cădea cu juruinţe şi s-or închina ţăranii."

Mopsus

Ce să-ţi dăruiesc în schimbul unei astfel de cîntări ?
Nu mă farmecă-ntr-atîta valul zbuciumatei mări
Cînd de ţărmuri se izbeşte, nici de vînt o lină boare,
Nici pîraiele din vale, pe prundişuri curgătoare.

Menalca

85 Eu ţi-oi da întîi un fluier subţirel. Din el am scos :
„Coridon ardea de dorul lui Alexis cel frumos"
Şi *„A cui e turma asta ? A lui Melibeu să fie ?"*

Mopsus

Iar tu, ţine bîta asta ! Cît mi-a tot cerut-o mie
Antigene ! dar n-am dat-o — deşi bun era şi el
90 De iubit — ; e cu aramă şi cu noduri tot de-un fel.

VI

VARUS

Ocazia compunerii acestei *Bucolice* din anul 40 î.e.n trebuie căutată în împrejurările care au cauzat alungarea lui Vergiliu de pe proprietatea sa (subiectul *Bucolicelor I* şi *IX*). În adevăr, după războiul Perusei (40 î.e.n.), în timp ce L. Alfenus Varus din Cremona şi Cornelius Gallus, amîndoi protectori şi amici ai poetului, deveniseră *triumviri agris dividundis* în Galia Cisalpină, Vergiliu fu izgonit de pe pămîntul său, fără ca Varus să-i fi putut fi de ajutor. Poetul îi închină, totuşi, *Bucolica VI*, pentru a-şi împlini o promisiune mai veche (vezi *Bucolica IX*, 27—29) ; elogiul pe care i-l face este, de altfel, destul de moderat.

Cadrul e bucolic : eroul e Silen, personajul grotesc din mitologia greacă, zeu cîmpenesc, fiul lui Mercur (sau al lui Pan) şi al unei nimfe, educatorul lui Bacus, din al cărui alai face parte, bătrîn, mic de stat, cu o cunună de iederă pe cap, ţinînd în mînă un ulcior cu vin şi totdeauna beat ; cunoscînd tainele naturii, el are şi darul profeţiei. Surprins dar de doi păstori, Cromis şi Mnasilus, şi de naiada Egle, Silen e silit de aceştia să le cînte un cîntec, de multă vreme promis. Şi ce le cîntă ? Vergiliu găseşte şi aici mijlocul de a introduce în *Bucolica* sa actualitatea — de data aceasta, cea filozofică şi cea literară. E vorba, mai întîi, de un mic rezumat al cosmogoniei epicuriene (v. 31—40) : Vergiliu fusese iniţiat în filozofia lui Epicur, dimpreună chiar cu Varus, de către bătrînul filozof Siro, la Neapole sau la Roma, şi doctrina epicuriană fusese pusă nu de mult în versuri, la Roma, de Lucreţiu. Silen îşi continuă cîntecul cu o serie întreagă de mituri străvechi. Pira, epoca de aur,

Prometeu, Hila şi argonauţii, Pasifae, pretidele, Atalanta, Faeton şi surorile lui, Scila, Tereu şi Filomela se perindă pe dinaintea ochilor noştri în imagini vii şi colorate, în schiţe scurte sau numai prin aluzii, şi numai o dată, printr-o ficţiune personală a lui Vergiliu şi prin acel ingenios procedeu artistic al poetului de contopire a mitului cu prezentul, ne apare şi un personaj contemporan, amicul lui Vergiliu, poetul Cornelius Gallus (v. 64—73). Punînd în gura lui Silen toate aceste legende, al căror subiect este mai ales amorul cu toate suferinţele lui, Vergiliu nu făcea decît să se conformeze gusturilor şcoalei alexandrine romane, ale acelor „poeţi noi", al căror teoretician era Valerius Cato şi dintre care cel mai însemnat era Catul. Şi este interesant a însemna că această poezie, rafinată şi erudită, care am fi ispitiţi să credem că nu poate cuceri decît tot numai un cerc restrîns de eruditi, a contribuit să sporească gloria născîndă a poetului mantuan, căci, după mărturia lui Servius, ea a avut parte de aplauzele entuziaste ale publicului din teatrul roman, pe scena căruia a fost adese recitată.

La-nceput, Talìa noastră versui ca Teocrit,
Ea-n păduri să locuiască niciodată n-a roşit.
Eu voiam să cînt războaie, regi, dar Cintius mă trase
De urechi şi-mi zise astfel : „Titire, mioare grase
Un păstor se cade-a paşte ! Din cîntat nu te-avînta !"
Alţi poeţi vor fi, o, Varus, dornici a te lăuda,
Alţii au să povestească de războaiele amară :
Eu voi încerca pe fluier o cîntare de la ţară.
La porunca lui ! Dar cine aste versuri va citi
Va afla că tot pe tine, Vare, te vor ferici
Cătinile şi pădurea ; şi lui Febus încă-i place
Dacă-n fruntea unei pagini loc lui Varus i se face.
Muzelor, începeţi ! Cromis şi Mnasilus au văzut
Într-o grotă pe Silenus cum dormea : era băut
Şi cu vinele umflate : din ajun, ca totdeauna !
Lîngă dînsul, jos, căzuse de pe fruntea lui cununa

Ş-un ulcior cu toarta roasă el cu mîna mai ţinea.
Ei atunci... pe el ! Căci moşul tot mereu îi amăgea
Cu un cîntec. Iau cununa şi cu ea mi-l leagă bine.
20 După ei — copii sfielnici — şi naiada Egle vine,
Egle, şi cu suc de mure — numai bune de văpsit ! —
Unge tîmplele şi fruntea zeului ce s-a trezit.
El, atunci, rîzînd : „În lanţuri pentru ce m-aţi pus ?“ le zice.
„Daţi-mi drumul ! Nu v-ajunge că m-aţi prins aşa aice ?
25 Cîntec vreţi ? Vă cînt ! Un cîntec pentru voi eu am de dat,
Pentru dînsa... altă plată“. Şi s-apucă de cîntat.
Hei ! să-i fi văzut pe fauni şi pe fiare, ca-n poveste,
Cum jucau ! Stejarii ţapeni clătinau şi ei din creste :
Nici Parnasul pe Apolo nu mi-l asoulta aşa,
30 Nici Rodopul şi Ismarul pe Orfeu. Silen cînta
Cum, prin vidul fără margini, al atomilor încaier
A urzit ţărînă, apă, foc subtil, precum şi aer ;
Cum din aste elemente lumea toată s-a format
Şi cum, încă nenchegată, bolta lumii s-a-nchegat ;
35 Cum a prins pămîntul coajă, apa cum s-a tras în mare
Şi cum fiecare lucru luă forma care-o are ;
Apoi lumea-nmărmurită cînd văzu lucind întăi
Soarele şi din văzduhuri ploile căzînd pe văi ;
Cum pădurile, şi ele, începură să răsară
40 Şi prin munţii fără urme să se vadă cîte-o fiară ;
Pira cum aruncă pietre, veacul fără de necaz,
Prometeu ce fură focul, vulturele din Caucaz,
Hila părăsit la şipot, cum năierii îl chemară :
„Hila, Hila“ — de-al său nume ţărmurile răsunară ;
45 Pasifae, fericită dacă vite n-ar fi fost,
Cu un taur alb ca neaua în iubire fără rost.
Ah ! nefericită fată, cum te-ncinse nebunia !

Şi Pretidele umplură cu-a lor mugete cîmpia :
După-mperecheri greţoase ele însă n-au umblat,
50 Deşi se temeau, şi ele, şi de jug şi de arat
Şi tot căutau cu mîna coarnele de vaci pe frunte !
Tu, nefericită fată, rătăceşti acum pe munte,
Pe cînd el, culcat la umbră, pe flori moi de hiacint,
Rumegînd îşi odihneşte trupu-i alb ca de argint,
55 Sau se ţine de vreo vacă din cirezi. „Închideţi bine
Voi, poienile pădurii, ah ! închideţi-le, zîne
Care locuiţi pe Dicte ! Poate eu, de-atîta drag,
Poate tot voi da de urma taurului cel pribeag ;
Ori se ţine de cireadă, ori tot paşte iarba moale,
60 Nişte vaci l-or duce poate la Gortina, la ocoale.“
Apoi merele-Atalantei ş-a lui Fàeton surori,
Prefăcute în arinii ce se-nalţă pîn'la nori,
Vai ! de muşchi acoperite şi de coaja cea amară.
Cum apoi, de la Permessus, a fost dus odinioară
65 În Aonia, de-o muză, Gallus cel rătăcitor,
Cum se ridică-n picioare a lui Febus mîndru cor
Înaintea lui, iar Linus, în divina lui cîntare
Şi cu fruntea-mpodobită de achi verde şi de floare,
I-a zis : „Fluierul acesta ţie muzele ţi-l dau.
70 Şi bătrînului din Ascra i l-au dat, de coborau,
Cînd zicea din el, şi ulmii cei din munţi, ca prin minune :
Tu... originea pădurii de la Grinium vei spune,
Ca să nu se laude-Apolo cu alt templu mai vestit.“
Să mai spun de Scila oare ceea ce-a mai povestit ?
75 Cum, încinsă pe la coapse de jivine lătrătoare,
Năvile de la Dulichiu vînzolindu-le-n vîltoare,
Pe năierii morţi de spaimă cu-ai săi cîini i-a sfîşiat ?
Sau a lui Tereu poveste, într-o pupăză schimbat ?
Ce mîncare Filomela şi ce dar i-a pus pe masă,

80 Cum fugi-n pustietate şi cu ce aripi pe casă,
Chiar pe casa ei, sărmana, cu ce àripi se roti ?
Toate cîntecele care de la Febus le-auzi
Fericitul Eurota şi la dafini el le spuse
Le-a cîntat Silen : din vale glasul lui la cer se duse,
85 Pîn' Luceafărul de seară pe Olimp s-a ridicat,
Oile şi-au strîns păstorii şi s-au pus pe numărat.

VII

MELIBEU

Ca şi *Bucolicele II* şi *III, Bucolica VII* are un caracter pur pastoral : Vergiliu este încă sub influenţa modelului grecesc. Cadrul e luat din *Idila VIII* a lui Teocrit. Temele dezvoltate sînt, toate, literare : laude aduse zeilor şi iubirile păstorilor. Aceste teme se cuprind într-un cîntec amebeu, care, spre deosebire de cel din *Bucolica III* şi cel din *Bucolica V*, e alcătuit, nu din distihuri şi nici din cîntece continue de o întindere mai mare, ci din strofe de cîte patru versuri : ca şi cadrul general, acest element formal Vergiliu l-a luat tot din *Idila VIII* a lui Teocrit. În schimb, peisajul e mantuan : scena se petrece pe malurile rîului Mincius, ceea ce constituie un element original ; originală este şi „punerea în scenă" : întrecerea poetică dintre cei doi interlocutori ai *Bucolicei* ne este povestită de al treilea personaj, care a asistat la ea şi care ne introduce în subiectul propriu-zis printr-un preambul destul de lung /v. 1—20/ : păstorul Melibeu, mic proprietar agricol, ne povesteşte cum, umblînd după turma lui de capre, care i se împrăştiase, întîlneşte pe Dafnis, alt păstor din împrejurime, care îi propune să asiste la o întrecere poetică între păstorii Coridon şi Tirsis. Melibeu primeşte şi reproduce apoi din memorie cîntecul celor doi păstori.

Datarea *Bucolicei VII* nu se poate face cu siguranţă.

MELIBEU, CORIDON, TIRSIS

Melibeu

Colo,-n freamăt lin de frunze, Dafnis sta din întîmplare,
Iar Coridon şi cu Tirsis adunase la răcoare
Unul caprele lăptoase, Tirsis turma lui de oi,
Amîndoi arcazi, în floarea tinereţei amîndoi,
5 Buni de cîntec deopotrivă, iar răspunsu'... -ntr-o clipeală !
Pe cînd eu voiam să-mi apăr mirţii gîngaşi de răceală,
Capul turmei mele, ţapul, mi se rătăcise-ncoa,
Cînd, deodată, văd pe Dafnis. Cum mă vede : „Nu mai sta !
Vin-aice, Melibee ! Sînt, şi ţapul tău şi iezii.
10 Dacă poţi, mai stai la umbră ! Chiar prin mijlocul livezii
Juncii tăi la apă singuri au să-ţi vie, negreşit !
Minciul verzile lui maluri cu rogoaze le-a tivit
Şi din scorbură răsună bîzîitul de albine."
Ce să fac ? N-aveam o Filis ori Alcipă : n-avea cine
15 Să-mi închid-acasă mieii, care-atunci i-am înţărcat.
Însă Coridon cu Tirsis mare lupt-avea de dat :
Mi-am lăsat a mele treburi pentru-această desfătare.
Amîndoi s-au pus atunce să se-ntreacă din cîntare.
Unul una, cellalt alta : muzele voiesc aşa.
20 Coridon cînta, iar Tirsis, după dînsul, răspundea :

Coridon

Nimfe libetride scumpe, ori mă inspiraţi pe mine
Ca pe Codru (el doar cîntă mai ca Febus chiar de bine !)
Ori, de nu pot toţi să cînte tot aşa, eu am s-anin
Fluieru-mi ce sună dulce într-o ramură de pin.

Tirsis

25 Voi, păstori, încununaţi-l pe poetul care-apare,
Iară Codru... el să crape de invidie ! Prea tare
De mă laudă el, însă, voi încingeţi cu bacar
Fruntea mea, ca nici să-mi pese de bîrfeala lui măcar !

Coridon

Aste coarne rămurate, mari, de cerb, ş-o căpăţină
30 De mistreţ păros, Diano, ţie Micon ţi le-nchină :
Statuă vei fi de marmor, de-i va merge tot aşa,
Cu coturnul de porfiră strîns legat pe pulpa ta.

Tirsis

Cîte-o strachină de lapte şi vreo cîteva turtiţe
Într-un an ţi-ajung, Priape, paznic unei grădiniţe !
35 Eu de marmură pe tine te-am făcut, după nevoi,
Dar de aur te voi face, de-mi sporeşti a mele oi.

Coridon

Tu, mai dulce decît cimbrul de pe Hibla şi mai albă
Decît lebăda, frumoasă ca o iederă, o ! dalbă
Galatee, cînd la staul taurii s-or înturna,
40 Vino, dacă pe Coridon chiar de tot nu-l poţi uita.

Tirsis

Ba să fiu amar ca iarba din Sardinia mai bine
Şi ghimpos ca ruscul, alga să nu fie decît mine
Şi mai de nimic, de n-a fost ziua cea de azi un an !
Hai acasă ! Nu-i ruşine să mai pască vr-un juncan ?

Coridon

45 Voi, izvoare cu muşchi verde, iarbă ca un somn de moale,
Peste care-arbutu-ntinde umbra ramurilor sale,
Să-mi feriţi de soare turma : iată că s-a dezvărat
Şi pe curpenul de vie mugurii s-au şi umflat.

Tirsis

Eu aice am o vatră, am şi zadă răşinoasă,
50 Foc destul : uşorii negri-s de funinginea cea groasă,
Şi de frig îmi pasă mie cît şi lupului de oi,
Ori de maluri cît îi pasă unui repede şuvoi.

Coridon

Pe castani şi pe ienuperi ghimpii se răsfaţă-n soare ;
Pe sub pomi zac poame coapte : poama lui sub fiecare.
55 Rîde firea, dar frumosul meu Alexis de-ar pleca
De la noi, din munţi, şi apa de prin rîuri ar seca !

Tirsis

Cîmpu-i ars, de zăpuşeală iarba piere pe cîmpie,
Bacus ne-a luat verdeaţa : umbră nu mai este-n vie.
Dar cînd Filis o să vină, crîngul iar va înverzi
60 Şi din cer şuvoi de ploaie Iupiter va slobozi.

Coridon

Lui Alcide-i place plopul, lui Bah frunza cea de vie,
Laurul lui Febus, mirtul, Vènere, îţi place ţie.
Filis-a-ndrăgit alunul şi, cît timp îi va plăcea,
Chiar şi laurul şi mirtul mai pe jos vor rămînea.

Tirsis

65 Precum frasinu-n pădure, pinul e copac de frunte
Prin grădini, în luncă plopul, iară bradul sus, la munte.
De-ai veni mai des la mine, tu, Licida cel frumos,
Chiar şi frasinul şi pinul ar rămîne mai pe jos.

Melibeu

Tirsis s-a trudit zadarnic, îmi aduc aminte doară,
70 Şi de-atunci unu-i Coridon, cîntăreţ la noi, la ţară !

VIII

VRĂJITOAREA

Structura *Bucolicei VIII* este ceva mai complicată. Ea începe cu un preambul (v. 1—5) în care poetul spune că va reproduce cîntecul lui Damon şi acela al lui Alfesibeu, doi păstori, cîntăreţi bucolici. Urmează dedicaţia *Bucolicei* către Asinius Pollio, personajul binecunoscut, căruia Vergiliu îi închinase *Bucolica IV* şi pe care-l numise şi în *Bucolica III* (84, 86, 88). Cînd poetul îi făcea această dedicaţie, Pollio învinsese pe partini, popor din Dalmaţia, şi se întorcea la Roma, spre a-şi sărbători triumful în toamna anului 39 î.e.n., eveniment care ne ajută să datăm şi *Bucolica VIII*. Trei versuri care urmează (14—16) constituie alt preambul, de astă dată narativ. În sfîrşit, începe un cîntec amebeu, compus, asemenea aceluia din *Bucolica V*, din două părţi destul de lungi, fiecare fiind alcătuită din mai multe secţiuni sau strofe, variind de la două pînă la cinci versuri, şi despărţite prin cîte un vers intercalar sau refren, cîntat din fluier. Cei doi cîntăreţi recită versuri făcute de dînşii, dar nu despre dînşii : în cîntecul lui Damon, imitat după Teocrit *(Idila III)*, un păstor părăsit de iubita lui e gata să se arunce în mare ; în acela al lui Alfesibeu, imitat după Teocrit *(Idila II)*, o tînără păstoriţă, ajutată de sclava ei, Amarila, face cîteva operaţii magice (de aici şi titlul *Bucolicei)* spre a-l întoarce la sine pe iubitul ei, Dafnis, care o părăsise. Structura celor două părţi este identică : cu puţine excepţii, strofele uneia corespund strofelor celeilalte. Această identitate formală corespunde şi unei identităţi de situaţie a eroilor : în amîndouă cîntecele e vorba de o iubire trădată.

Între cele două cîntece există, pe de altă parte, o deosebire de ton : cîntecul lui Damon are mai mult un caracter elegiac ; acela al lui Alfesideu un caracter descriptiv şi erotic.

Iat-Alfesibeu şi Damon într-o vreme ce-au cîntat :
(Juncile-şi uitară iarba şi vrăjite-atunci au stat,
Rîşii chiar încremenise, fermecaţi de-a lor cîntare,
Şi chiar apele-şi oprise unda lor cea curgătoare).
5 Iată ce-au cîntat păstorii Damon şi Alfesibeu.
Ori că treci acum Timavul, Pollione, dragul meu,
Ori te ţii de malul mării, oare va veni vreodată
Ziua-n care eu să laud viaţa ta cea minunată
Şi să pot în lumea toată pîn' la ceruri înălţa,
10 De coturnul lui Sofocle demnă, poezia ta ?
Eu cu tine-am început-o : şi sfîrşit cu tine-oi pune.
Tu primeşte-aceste versuri : iedera să încunune
Fruntea ta ce poartă astăzi laurii biruitori !
Umbra nopţii reci pierise de pe cer : era în zori
15 Cînd la oi li-i dragă iarba fragedă şi rourată.
Rezemîndu-se în bîtă, Damon începu îndată :

Damon

„Ieşi, Lucefere, şi adu sfînta ziuă ! Amăgit
De iubirea Nisei mele, dorul meu ne-mpărtăşit,
Plîng, şi-n ora de pe urmă chem într-ajutor pe zei
20 Care-au fost zadarnic martori jurămintelor femeii !
Zi-i, o, fluiere, cu mine, cîntecul cel păstoresc !
Pe Menal pădurea cîntă, pinii pe Menal vorbesc,
Şi Menalu-n veci ascultă a păstorilor iubire
Şi pe Pan ce-a pus să cînte chiar şi trestia subţire.
25 Zi-i, o, fluiere, cu mine, cîntecul cel păstoresc !
Nisa i se dă lui Mopsus ! Multe văd cei ce iubesc !

Ai să-njugi cu cai grifonii şi în vremea viitoare
Cîinii vor veni la apă cu sfioase căprioare!
Taie-ţi lemn de torţe, Mopse! Azi mireasa ţi-o aduci!
30 Sus, pe Eta,-i steaua serii: tu de-acum aruncă nuci!
Zi-i cîntarea păstorească, fluieraşul meu, cu mine!
Ce bărbat de tine vrednic! Noi ceilalţi urîţi de tine
Sîntem toţi. Căpriţe, fluier, eu îţi sînt nesuferit
Cu sprînceana mea zbîrlită şi cu părul încîlcit.
35 Dar tu crezi că nu văd zeii mişelia omenească?
Zi-i, o, fluiere, cu mine, doina noastră păstorească!
Te-am văzut întîi, copilă, culegînd cu mama ta
Mere din grădina noastră (voi veneaţi în urma mea).
Eu păşisem doar în anul care-i după unsprezece:
40 Ramuri tinere spre tine mîna mea putea s-aplece.
Te-am văzut: pierdui şi mintea! A fost mai să nebunesc!
Zi-i, o, fluiere, cu mine, cîntecul cel păstoresc!
Ştiu acuma ce-i Amorul: sau Rodopul sau Tomarul
L-a născut, sau garamanţii cei sălbatici, şi barbàrul
45 Nici din neamul nostru nu e, nici din sînge omenesc!
Zi-i, o, fluiere, cu mine, cîntecul cel păstoresc!
Ah! pe-o mamă tot Amorul a-nvăţat-o să-şi întine
Mîna-n sîngele-i de mamă! Crud-ai fost, o, mamă! Cine:
Mama oare-a fost mai crudă ori mai crud Amorul fu?
50 Crud a fost şi el, copilul, crudă îns-ai fost şi tu!
Zi-i, o, fluiere, cu mine, doina ta cea păstorească!
Lupul, dar, de oi să fugă şi narcisul să-nflorească
Pe arini, să crească mere aurite pe stejar,
Iar din cătină să pice picurii de chihlimbar!
55 Şi cu lebăda chiar buhna să se-ntreacă din cîntare,
Titir un Orfeu să fie, un Arion dus pe mare!
Zi-i cîntarea păstorească, fluiere cu dulce glas!
Marea să le-nece toate! Crîngurilor, bun rămas!

Eu în valuri de pe munte arunca-mă-voi mai bine.
60 Moartea mea să-ţi fie darul cel din urmă de la mine!
Fluiere, de-acu-ncetează! Nu mai versui mereu!"
Asta zise Damon. Spuneţi ce-a răspuns Alfesibeu,
Pieride! Toţi, pe lume, toate nu le putem face.

Alfesibeu

Pune panglica de lînă pe altar şi adu-ncoace
65 Apa! Ierburile grase şi tămîia tu le ia
Şi le-aprinde! Eu acuma pe-un amant voi încerca
Să mi-l scot din minţi cu-a mele vrăji şi farmece cumplite.
Vrajă, din oraş pe Dafnis tu acasă mi-l trimite!
Cu desoîntece şi luna de pe cer poţi s-o cobori,
70 Circe prefăcu pe soţii lui Ulise-n rîmători,
Crapă şarpele în iarbă dacă cineva-l vrăjeşte.
Vrajă, din oraş pe Dafnis tu acasă mi-l porneşte!
Eu te leg cu nouă fire, cîte trei, în trei culori,
Şi cu chipul tău altarul îl înconjur de trei ori:
75 Numărul cel nepereche zeilor din cer le place.
Adu-mi, vraja mea, pe Dafnis, din oraş mi-l adu-ncoace!
Cu trei noduri, Amarilo, leagă firele şi zi:
„Legătorile iubirii eu acum le-nnod aci".
Vrajă, din oraş pe Dafnis tu acasă mi-l porneşte!
80 Cum la foc se moaie ceara şi cum lutul se-mpietreşte,
El de doru-mi să se moaie, împietrit la alt amor!
Presură făina! -ncinde laurul pîrîitor!
Cum mă arde el, mişelul, eu ard laurul în pară.
Adu-mi, vraja mea, pe Dafnis, din oraş adu-mi-l iară!

85 Ca pe-o juncă ce tot umblă după taur, alergînd
Prin păduri şi prin poiene, pînă cade-abia suflînd
În rogoaze, la vreo apă, şi la staul a se duce
Uită în tîrziul nopţii, tot aşa să mi-l apuce
Şi pe Dafnis dor de mine, iară eu să n-am habar !
90 Adu-mi, vraja mea, pe Dafnis, din oraş adu-mi-l iar !
Aste straie, care-odată, ca pe-o scumpă chezăşie,
Mi le-a fost lăsat perfidul, ţi le-nored acuma ţie,
Pragule ! Pe Dafnis ele sînt datoare să mi-l dea.
Adu-mi din oraş pe Dafnis, adu-mi-l, tu, vraja mea !
95 Aste ierburi veninoase care-n Pont au fost culese
Meris mi le-a dat (pe-acolo ele cresc aşa de dese !).
Îl văzui chiar eu pe Meris cum, cu ierburi, se făcea
Lup şi se băga-n pădure, holdele cum le muta,
Ba-l văzui sculînd şi morţii din adîncuri de morminte.
100 Adu-mi, vraja mea, pe Dafnis ; fă-l să vie ca-nainte !
Ia cenuşa, Amarilo, şi arunc-o-n rîu, afar',
Peste cap ! Şi nu te-ntoarce ! Eu cu buruiene, dar,
Voi lega de-acum pe Dafnis : lui de zei, de vrăji nu-i pasă.
Adu-mi, vraja mea, pe Dafnis, din oraş mi-l ad-acasă !
105 „Uite ! s-a aprins cenuşa ! Nici n-am apucat s-o scot
Şi cum pîlpîie văpaia ! S-a încins altarul tot".
Fie-ntr-un ceas bun ! Ce este ? că pe prag şi Hilax bate.
E aeve ori părerea unei inimi înfocate ?
Cruţă, vraja mea, pe Dafnis ! Iată-l ! Vine din oraş !

IX

MERIS

Cadrul *Bucolicei IX* e luat din Teocrit (*Idila VII*, unde Simihida îl întîlneşte în drum pe Licida şi amîndoi recită versuri). Poetul latin a introdus însă în acest cadru situaţii şi împrejurări actuale şi personale. De astă dată şi identificarea unuia dintre personaje cu poetul însuşi e sigură : Menalca e Vergiliu. Octavian îi garantase poetului proprietatea (ceea ce rezultă din *Bucolica I*, care e, astfel, strîns legată de a IX-a). Dar, după războiul Perusei, protectorul de pînă atunci al lui Vergiliu în Galia Cisalpină, Asinius Pollio, făcu loc, în funcţia de legat al împărţirii de pămînturi la veterani, lui P. Alfenus Varus din Cremona (vezi şi argumentul *Bucolicei VI*). Veteranii erau însă acum stăpîni în Cisalpina şi Varus nu putu face nimic pentru Vergiliu : acesta abia scăpă cu viaţa, ameninţat de noul proprietar, unul dintre soldaţi, care-l urmărise cu spada în mînă. Octavian însuşi nu mai putu schimba situaţia creată şi poetul fu nevoit să plece de pe pămîntul său.

Sîntem în drum spre Mantua. Meris, bătrînul şi credinciosul servitor al lui Menalca, duce noului proprietar, care locuieşte în oraş, nişte iezi. El se întîlneşte cu un tînăr păstor, Licida, căruia Meris îi spune că poetul a fost alungat şi era chiar să fie ucis. Licida se indignează la această veste. Amîndoi drumeţii îşi aduc apoi aminte de versuri de-ale lui Menalca : întîi Licida, apoi Meris cîntă versuri de-ale poetului plecat. Două din ele (v. 23—25 şi 39—43) sînt imitaţii sau mai bine zis studii după Teocrit, compoziţii mai vechi ale lui Vergiliu, şi două (v. 27—29 şi 46—50) sînt originale, referindu-se la împrejurări contemporane. La ru-

gămintea lui Licida ca Meris să mai cînte încă, acesta îi răspunde că memoria i-a slăbit şi că va cînta atunci cînd se va întoarce Menalca.

După părerea în general admisă, *Bucolica IX* a fost scrisă în anul 39 î.e.n., puţin timp după *Bucolica I*. Ideea însă cu care se termină *Bucolica IX* — aceea a speranţei în întoarcerea lui Menalca — coroborată şi cu alte amănunte, a dus şi la altă ipoteză : că situaţia definitivă în care a rămas poetul este cea din *Bucolica I* şi că *Bucolica IX* este anterioară celeilalte. (vezi J. Bayet, *Virgile et les triumvirs „agris dividundis"* în *Revue des Études Latines*, tome VI, 1928, p. 271 sqq).

LICIDA, MERIS

Licida

Încotro, tu, Meris ? Unde duce drumul, în oraş ?

Meris

Am trăit să văd, Licida, cum, stăpîn pe ogoraş,
Veneticul — ah ! de asta nu m-aş fi temut — ne zice :
„Ţarinile-s ale mele ; băştinaşi, plecaţi de-aice !"
5 Trişti şi-nvinşi, fiindcă soarta toate le-a întors pe dos,
Nişte iezi acuma-i ducem — n-ar avea de ei folos !

Licida

Eu din oameni auzisem că Menalca tău cu-a sale
Versuri îşi păstrase toată moşioara, pînă-n vale,
De pe unde-ncep să-şi plece dealurile culmea lor
10 Pîn'la fagii rupţi în creştet şi la rîul curgător.

Meris

Vei fi auzit ; de-aceasta s-a zvonit, dar ce pot oare
Versurile noastre printre armele ucigătoare ?
Ce pot face porumbeii cînd se lasă uliu-n jos ?
Ba o cioară, de la stînga, din stejarul găunos,

15 Dacă nu-mi dădea de ştire să tai scurt orice pricină,
Nici Menalca şi nici Meris n-ar mai fi azi la lumină.

Licida

Vai ! Cum poate-un om să facă ăst păcat îngrozitor ?
Să te fi pierdut, Menalca, mîngîierea tuturor ?
Cine-ar fi cîntat pe nimfe ş-ar fi presărat ţărîna
20 Tot cu flori şi iarbă verde ? Cine-ar fi umbrit fîntîna
Ş-ar mai fi făcut un cîntec ca acel ce ţi-l furai
Cînd la Amarila noastră mai deunăzi te duceai ?
„Titire, tu paşte-mi turma pînă vin — nu-i cale lungă —
Dă-mi căprţele la apă, însă vezi să nu te-mpungă
25 Ţapul ! Nu-i ieşi în cale cînd le duci la adăpat !"

Meris

Sau acesta, pentru Varus — încă nu e terminat :
„Vare, fă să ne rămîie nouă Mantua iubită,
Ea, vecină vai ! de-aproape cu Cremona urgisită,
Ş-al tău nume pîn-la ceruri lebedele l-or sui."

Licida

30 Ah ! de tisele din Cirnos roii tăi dac-ar fugi !
Vacile să-şi umfle pulpa de trifoiul ce-l păscură !
Dacă ai ceva, începe ! Şi pe mine mă făcură
Muzele poet : fac versuri doar şi eu ; şi mie-mi zic
Că-s poet păstorii, însă eu nu-i cred : n-am zis nimic
35 Demn de Variu ori de Cinna pîn-acuma, socotesc,
Ci întocmai ca gînsacul printre lebede răcnesc.

Meris

Asta eu şi fac, Licida, şi-n tăcere mă frămînt
Să-mi aduc acum aminte ; nu-i urît ce vreau să cînt :

„Vin-aice, Galatee! Cum te-i fi jucînd în mare?
40 Primăvară-mpurpurată este-aici, şi numai floare
Creşte pe la mîuri, plopul străjuieşte grota mea;
Un umbrar îmi ţese via. Hai, mai bine, şi-i lăsa
Valurile zbuciumate să izbească-n ţărm — şi vină!"

Licida

D-apoi ce-ai cîntat tu singur, noaptea cînd era senină!
45 Cîntecu-l ţin bine minte, dar de vorbe n-am habar.

Meris

„Dafnis, ce te uiţi la zodii care mai de mult răsar?
Nu vezi tu steaua lui Cezar Dionèul că răsare,
Stea sub care-o să rodească holda noastră şi sub care
Pe colinele-nsorite poama se va-mpurpura?
50 Altoieşte peri, o, Dafnis, şi nepoţii vor mînca."
Timpul ia cu sine toate, şi aducerea aminte.
Zile-ntregi numa-ntr-un cîntec o duceam mai înainte.
Ce de-a cîntece uitat-am! Chiar şi glasul mi-a pierit:
Lupii mai întîi pe Meris, ei întîi, l-or fi zărit.
55 Dar ţi-o zice el, Menalca, toate versurile-acele...

Licida

Tu amîi a mea dorinţă tot cu pricini uşurele.
Şi te uită: lacul tace liniştit şi pe pămînt
Nici un murmur nu s-aude, nici un freamăt nu-i de vînt.
Noi sîntem la jumătatea drumului de-acuma: iată
60 Că mormîntul lui Biànor înainte ni s-arată.
Să cîntăm aici! Ţăranii curăţă copacii lor.
Pune iezii jos, o, Meris! vom ajunge-n tîrguşor!

Sau cumva, dacă ne temem c-o s-aducă noaptea ploaie,
Noi cîntînd putem să mergem — drumul greu n-o să ne paie.
65 Am să-ţi iau din spate iezii, ca să poţi cînta pe drum.

Meris

Taci, băiete, şi să facem ceea ce-i nevoie-acum!
Cînd Menalca se va-ntoarce, vom cînta atunci mai bine.

X

GALLUS

Compusă în primăvara anului 37 î.e.n., această *Bucolică* e ultima pe care a scris-o Vergiliu (v. 1). Poetul cîntă în ea dragostea nefericită a amicului şi poetului Cornelius Gallus, al cărui nume l-am întîlnit în *Bucolica VI*, 64. Cornelius Gallus, născut în anul 69 î.e.n. la Forum Iulium în Galia Narboneză, era menit să aibă o strălucită carieră, şi politică şi literară : în cea dintîi, partizan al lui Octavian, triumvir alături de Varus în Galia Cisalpină, el întovărăşi pe Octavian la bătălia de la Actium şi fu apoi însărcinat să-l urmărească pe Antoniu în Egipt ; numit pe urmă prefect al Egiptului, după patru ani îşi atrase dizgraţia împăratului şi, fiind condamnat şi de senat la exil, se sinucise ; în cea de a doua, el este autorul a patru cărţi de elegii, întitulate *Amores*, astăzi pierdute în întregime, în care cînta, în stil şi în gust alexandrin, pe Licoris, o actriţă cunoscută sub numele de Citeris, dar al cărei adevărat nume era Volumnia, sclava liberată a lui Volumnius, poate Volumnius Eutrapelus, partizanul lui Antoniu. Ea a fost mai întîi iubita lui Antoniu şi a lui Iunius Brutus, apoi a lui Cornelius Gallus ; în sfîrşit, îl părăsi şi pe acesta, ducîndu-se după un ofiţer din armata lui Agripa într-o expediţie în Germania în anul 37, ceea ce ne ajută să datăm şi *Bucolica*.

Şi iată acum ficţiunea poetică a *Bucolicei X*. Invocaţia către nimfa Aretusa din Sicilia (v. 1—8) e numai o recunoaştere a inspiraţiei teocriteene şi pentru această *Bucolică ;* scena se petrece însă în Arcadia, unde, la poalele muntelui Menal, sub o stîncă solitară, Gallus, trădat de iubita lui, îşi plînge nefericirea, plîns de natura întreagă, de arbori şi de

stînci, de turme şi de păstori ; zeii înşişi în zadar caută să-i mîngîie. Nici viziunea vieţii fericite de păstor din Arcadia — de care Gallus se lasă pentru o clipă fermecat — nu-l poate ferici : singurul lucru pe care trebuie să-l facă este să cedeze el însuşi amorului atotputernic. Şi nici poetului nostru, care, şi el, ia parte ca păstor la această scenă de încîntătoare pastorală — oricît de convenţională ar fi — nu-i rămîne alta de făcut decît să-i mărturisească încă o dată nefericitului dragostea sa. Dar cu aceasta sîntem — în cadrul pastoral împrumutat, de altfel, din Teocrit, *Idila I* — în domeniul elegiei propriu-zise, caracter care corespunde operei pierdute a lui Cornelius Gallus.

Mai inspiră-mi, Aretusă, cea din urmă poezie !
Am de zis puţine versuri şi lui Gallus, dar să fie
De Licòris chiar citite ! Cine lui nu i-ar cînta ?
Iar în schimb, cînd pe sub mare va tot curge apa ta,
5 Unda mării cea amară apa ta să n-o întine !
Să cîntăm ale lui Gallus amoroasele suspine,
Pînă cînd a mele capre mlada fragedă o tund.
Nu cîntăm la surzi : îndată crîngurile ne răspund.
Unde-aţi fost, prin ce poiene, voi, naiadelor copile,
10 De-un amor nedemn de dînsul Gallus cînd pierea cu zile ?
Căci pe culmea lor nici Pindul şi nici muntele Parnas,
Nici fîntîna Aganipei n-a oprit al vostru pas.
Chiar tufişele de cătini, laurii l-au plîns pe dînsul
Şi-nvăscut în pini Menalul şi-a vărsat, de jale, plînsul,
15 Cînd zăcea sub stînca goală, chiar Liceul îngheţat.
Oile — şi lor li-i milă ! — împrejurul lui au stat ;
Fie-ţi dar şi ţie turma, o, divin poet, aproape :
Şi Adonis altădată păstorea pe lîngă ape !
Au venit la el păstorii şi porcarii, mai greoi,
20 Şi Menalca, ud de ghinda pusă-n apă pentru boi.
Toţi îl întrebau : „De unde astă jalnică iubire ?"

Febus chiar veni şi-i zise : „Galle, ţi-ai ieşit din fire,
Iar Licòris după altul, la războaie, s-a luat
Prin zăpezi". Veni Silvanus, pe la tîmple-ncununat
25 Cu crenguţe înflorite şi cu crinii lungi în coadă.
Din Arcadia — cu ochii l-am văzut ! — veni să-l vadă
Pan, văpsit cu boz pe faţă şi cu roşu chinovar :
„Nu-i pui capăt ?" zise. „Amor n-are păs de-al tău amar :
Ierbii nu-i ajunge apa, lui nu i s-ajunge plînsul,
30 Capra vrea mài multă frunză, drob mài mult albina". Dînsul,
Trist, le-a spus atunci : „Voi, totuşi, o, arcazi, durerea mea
Veţi cînta-o-n munţii voştri : numai voi puteţi cînta,
O, arcazi ! A mele oase lin s-or odihni aice,
Dacă voi pe-al vostru fluier a mea dragoste veţi zice.
35 Cum n-am fost din ceata voastră, turmei voastre păzitor,
Strugurii din via voastră să-i culeg la coptul lor !
Pe Aminta ori pe Filis eu aş strînge-o azi în braţă,
Ori pe alta — şi Aminta ce e dacă-i smead la faţă ?
Viorelele sînt negre, negre boabele de-afîn.
40 Dar, sub viţa dintre sălcii, dragostea mi-ar sta la sin,
Ea mi-ar împleti cunune, el mi-ar zice o cîntare !
Uite-aici, Licòris, uite pajişti moi şi reci izvoare
Şi păduri ; aici cu tine mi-aş petrece veacul meu...
Azi, în faţa unui dùşman, între suliţe mereu,
45 Un amor nebun mă-ncinge, chiar în armele lui Marte.
Crudo, cum aş vrea să nu cred : oh ! de ţara ta departe,
Fără mine, singurică, tu vezi iarna de pe Rin
Şi troienele alpine. Picioruşul tău cel fin
Nu cumva să-l tai în gheaţă ! Frigul, vai, nu te răzbată !

50 Ce-am cîntat în vers calcidic pentru tine altădată
Voi cînta din fluieraşul de păstor sicilian.
În păduri eu mă voi duce, ca să-nec al meu alean,
Printre vizunii de fiare, ah ! şi dragostele mele
Să le sap pe arbori tineri : creşte-vor cu ei şi ele !
55 Iar cu nimfele-mpreună pe Menal voi rătăci,
Voi vîna mistreţii aprigi ; frigul nu mă va opri
Să-ncing codrii cei partenici cu-ai mei cîini de vînătoare :
Mă şi văd pe stînci că umblu, prin păduri clocotitoare,
Dintr-un arc săgeţi cretane drag îmi este-a arunca...
60 Parc-ar fi acesta leacul pentru nebunia mea
Şi s-ar îmblînzi Amorul la a omului durere !
Nu ! nici zînele pădurii mie nu-mi mai fac plăcere,
Şi nici cîntecele,-adio chiar pădurilor le zic :
Chinurile mele nu pot să-l mai schimbe cu nimic,
65 Chiar să beau în dricul iernii apa Hebrului vreodată
Şi să-nfrunt zăpezi şi ploaie în Sitonia-nghetată,
Chiar la etiopi de-aş paşte, sub înflăcăratul Rac,
Turma lor, cînd scoarţa crapă şi se uscă pe copac :
Toate-Amorul le învinge, lui să ne plecăm mai bine !"
70 Ce-a cîntat poetul vostru, pieridelor divine,
E destul, în timp ce şade împletind un coşuleţ
Din hibisc ; pe-aceste versuri faceţi voi să pună preţ
Gallus : el din clipă-n clipă tot atîta mă iubeşte,
Cît spre ceruri, primăvara, şi arinul verde creşte.
75 Dar să ne sculăm, căci umbra glasu-l poate vătăma,
Mai ales cea de ienupăr ; ea şi pentru holde-i rea.
Hai, căpriţelor, acasă, căci luceafărul răsare.

GEORGICE

Traducere şi note
de D. MURĂRAŞU

Cartea I

MUNCA OGORULUI

Cum la un bun seceriş s-ajungi, sub ce zodii e bine
Brazda să-ntorci şi să legi, o, Mecena, de ulmii tovarăşi
Viţa, ce grijă cuvine-se boilor, turmei, cînd gîndu-ţi
Este s-o ai, isousinţa ce-ţi cer strîngătoarele-albine,
5 Iată de-acum ce-oi cînta. Strălucite făclii ale lumii,
Care din cer cîrmuiţi în decurgerea-i anul, tu, Bacus,
Rodnică Ceres, în sprijin îmi fiţi, de e drept că prin darul
Vostru pămîntul schimbă a Chaoniei ghindă cu pline
Spice şi-a dres născocitul vin cu-acheloica apă ;
10 Fauni, puteri priincioase plugarilor, toţi împreună
Fauni, fecioare Driade, veniţi-mi în grabă, căci însumi
Daruri slăvesc de-ale voastre. Şi tu, o, Neptun, pentru care
Numai izbit de tridentul măreţ, zămislit-a pămîntul
Calul în freamăt ; şi tu ce trăieşti în păduri şi ai cărui
15 Tauri trei sute ca neaua pasc grasele Ceei hăţişuri ;
Însuţi dumbrăvi părinteşti părăsind şi Liceul cu crînguri,
Pan păzitorul de oi, dacă soump ţi-e Menalul, prielnic
Fii, tegeene ; şi tu, de măslini făcătoare Minervă ;
Tinere, tu ce-ai aflat cel dintîi îndoitele pluguri ;
20 Tu, o, Silvan, care porţi un smuls chiparos încă fraged ;
Zei şi zeiţe, voi toţi care ochii avînd pe ogoare,

Hrană dați noilor roade ce cresc făr-a fi vreo sămînță,
Și din văzduhuri trimiteți belșugul de ploi peste lanuri.
Și tu de care noi nu știm ce sfaturi de zei să te aibă
25 Este sortit pe curînd, căci voi-vei, tu, Cezar, orașe
Să ocrotești, peste cîmpi să veghezi, ca pămîntul, cît mare-i,
Făptuitor de rodiri și stăpîn peste-a anului vreme
Să te socoată și fruntea cu-al Vènerei mirt să-ți încingă,
Ori vei ajunge un zeu peste mări și năierii cinsti-vor
30 Numai puterea-ți și Thule din margini robi-ți-va, iar Tetis
Da-va, spre-a-i fi tu ei ginere, chiar și noianu-i de ape ;
Ori te adaogi ca stea nou ivită în luni negrăbite,
Între Fecioară și Foarfeci din urma ei, căci de la sine
Scorpia scînteietoare și-a strîns alungitele-i brațe,
35 Loc cît mai mult pentru tine lăsînd să rămînă pe boltă ;
Orișice-i fi (căci nu năzuie Tartarul lui să-i fii rege,
Nici n-ai dorința cea crud-a domnirii acolo, chiar dacă
Grecia-și cîntă uimirile despre Cîmpii Elizee,
Iar Proserpina nici gînd să urmeze pe mama-i ce-o cheamă)
40 Cale ușoară tu fă-mi, cu priință-ncercării semețe
Fii și, cu mine, milos de plugarul ce-și bîjbîie calea,
Vino, deprins de pe-acum cu chemarea în rugile noastre.
În primăvara cea nouă, cînd neaua din vîrfuri cărunte
Curge și țărna în bulgări se-nmoaie, suflînd-o zefirul,
45 Chiar de atunci să și-nceapă a geme sub plug ce s-afundă
Taurul și să lucească, frecîndu-se, fierul în brazdă.
Numai atuncea ogorul răspunde plugarului lacom
În așteptări, cînd simțit-a de două ori iarnă și vară ;
Sarcina holdelor strînse să orape grînarele-n stare-i.

50 Grijă să ai de a ști, înainte să taie brăzdarul
Țarina necunoscută, ce vînturi, ce vreme-i pe-acolo,
Cum se lucrează pămîntul, ce datini din vechi moștenite,
Ce-i cu putință să dea un ogor și ce nu e pe placu-i.
Grînele-aici, însă dincolo strugurii cresc mai în voie ;
55 Arbori și pajiști ainderi răsar și-nverzesc fără truda
Omului. Nu vezi cum Tmolul trimite șofranul cu miros
Tare și India fildeș, sabeii molateci tămîie,
Goii calibi însă fier, pe cînd Pontul greoi castoreum,
Iară Epirul dă iepe statornic în frunte-n Elida ?
60 Firea chiar dintru-nceputu-i a pus unor lucruri anume
Legi și-nvoieli pe vecie, din vremi cînd în lumea pustie
Deucalion aruncă îndărăt cele pietre din care
Oamenii, neamul cel aspru, purceseră. Haide, de-aceea,
De la întîile luni ale anului, glia bogată
65 S-o răstoarne taurii tari, iar culcatele brazde
Să le-nfierbînte prăfoasa de vară cu soare puternic.
Dar, de-i pămîntul sărac, de-ajuns e să-l scurmi cu-o subțire
Brazdă, atunci cînd Arcturul începe s-apară pe boltă ;
Colo, să nu păgubească voioaselor grîne vreo iarbă,
70 Ici, umezeala puțină din bulgării sterpi să nu scadă.
Lasă apoi despoiatele mirişti un an ca pîrloagă,
Căci prin neluoru un cîmp, lenevind, își cîștigă tărie ;
Grîul bălai doar la anul să-l semeni, de unde-nainte
Ai adunat cu prisos vreo legumă-n păstăi plesnitoare,
75 Sau măzăriche cu bob mărunțel, cafeluțe amare,
Șopotitoare pădure la vînt, cu tulpini delicate.
Căci o recoltă de in îți mistuie cîmpul, ovăzul,
Și el, îl arde și macul pătruns de somniile Letei.
Însă i-e munca mai lesne c-un an de odihnă, tu numai
80 Nu te sfii să hrănești cu gunoiul cel gras istovita
Țărnă și-n cîmpul sleit s-arunci o murdară cenușă.

Şi cu schimbări de sămînţă ogoarele iau-şi odihnă,
Dar şi lăsate pîrloagă la timp îţi vor da mulţămită.
Bine-i adeseori chiar să dai foc vlăguitelor cîmpuri
85 Şi-n pîrîitul de flacări să spulberi uşoarele paie :
Fie că astfel pămîntul îşi trage puteri tăinuite,
Proaspătă hrană din plin, ori se curăţă-n marea văpaie
Tot ce-i cusur şi, ca aburi, se stoarce-o netrebnică apă ;
Fie că însăşi căldura-i destupă noi căi şi ascunse
90 Răsuflători pentru sucuri ce vin semănatelor plante ;
Fie că mai întărindu-se, strînge deschisele vine,
Astfel că ploi uşurele, în toiu-i bătaia de soare,
Vînt cît de pătrunzător de la Nord n-ar putea să mai strice.
Cine zdrobeşte cu grebla nerodnicii bulgări şi trage
95 Grape din loază, e-un sprijin ogorului iarăşi ; bălaia
Ceres din naltul Olimp nu degeaba se uită la dînsul.
Astfel şi-acel care, plugul sucindu-l, sfărîmă din coastă
Bulgării ce-i ridicase de-asupra brăzdatelor cîmpuri
Şi îşi lucrează-un pămînt, ca stăpîn poruncind peste ţarini.
100 Vară ploioasă şi iarnă senină, să cereţi în rugă,
O, voi plugari ! după iarnă prăfoasă belşug e de grîne,
Vesel e-ogorul : cu-atîtea bucate nici Misia însăşi
Nu se mîndreşte, atîtea nici Gargarul n-are s-admire.
Ce să mai spun şi de cel care-ndată ce-azvîrle sămînţa,
105 Luptă cu cîmpul, răstoarnă toţi bulgării fără de vlagă
Şi-apoi aduce în ţarini un rîu ce se-mparte-n şuviţe.
Iar cînd uscatul ogor pîrjolit stă cu ierburi pe moarte,
Cată să-şi scoată o apă din geana de deal ce-o porneşte
În coborîş ; apa curge prin stînci lustruite în şopot
110 Murmurător, cu căderi răcorind însetatele cîmpuri.
Ce, despre cel ce fricos că se pleacă tulpina sub spice
Grele, prisosul de grîu îl lasă păscut cînd e-n iarbă,

Cînd răsăriţii lui colţi ascund încrestările brazdei.
Ce, despre cel ce abate de umedu-i cîmp adunata
115 Baltă, cînd fluviul umflat, mai cu seamă în luni îndoioase,
Iese şi-acoperă tot pînă-n zare cu dusele-i mîluri,
Astfel că aburi pornesc de prin gropi încropitele ape.
Totuşi acestea-mplinite cu muncă de oameni şi tauri
Care frămîntă pămîntul, mai e cu putinţă s-aducă
120 Role şi lacoma gîscă, cocorii strimonici, cicoarea
Cea amăruie ; şi umbra mai vatămă. Tatăl nu vrut-a
Cale uşoară în muncă şi-ntîiul făcu să se are
Glia cu artă-mboldind prin nevoi omeneştile inimi
Şi nelăsînd s-amorţească în grea trîndăvie regatu-i.
125 Niciun plugar nu trudea la vreun lan înainte de Joe ;
Nu era voie să-mparţi, să-nsemnezi prin anume răzoare
Ţarina ; totul al obştii era ; şi pămîntul pe-atuncea
Darnic mai mult întindea orişice, necerîndu-i-o nimeni.
Joe adaose reaua otravă năpîrcilor negre,
130 El poruncit-a ca lupii să prade, ca marea să fiarbă,
El scuturat-a de miere copacii, ascunsu-ne-a focul
Şi ne secă-ndestulatele rîuri de vin de prin cîmpuri :
Ca, începînd, să-şi găsească nevoia tot noi meşteşuguri
Numai pe-ncet, ca, arînd, să cate-ale grîului spice,
135 Ca să sloboadă din vine de cremene-nchisa scînteie.
Numai atunci a simţit o ciobacă pe spatele-i fluviul,
Corăbierul atunci numără şi chemă cu un nume
Cloşca, Hiadele, Carul cel luciu născut din Licaon.
Fiarele cum să le prinzi cu un laţ, viclenirea cu vîscul
140 S-a născocit, şi cu cîini cum să-mpresuri pădurile-ntinse.
Unul şi biciuie rîul cel lat cu volocul şi cearcă
Fundul, iar altul îşi trage la larg înmuiatele orii ;
Fierul cel tare-apăru şi îndat' hîrşcăi ferestrăul,
Căci la-nceput se crăpau doar cu pene mai moile lemne ;

145 Arte-au venit felurite. Atunci biruiră în toate
Trudnica muncă şi junghiul, în dura-ne viaţă, al lipsei.
Ceres întîi învăţă pe om să răstoarne cu plugul
Ţarina, cînd îndeajuns nu mai dară nici ghindă, nici poame
Codrii cei sfinţi şi Dodona răspunse cu nu-n loc de hrană.
150 Boala-n curînd se adaose grînelor : răul tăciune
Roase-atunci paiul şi sterp, peste cîmpuri, ţepos, covîrşit-a
Scaiul ; pierdut secerişul, în locu-i e aspră pădure
Deasă de brusturi, de spini şi-ntre holdele strălucitoare
Mult stricăcioasa neghină, odosul, de-acestea-s stăpîne.
155 Căci de nu lupţi cu pămîntul într-una cu grebla, nu sperii
Stolul de pasări prin zgomot, nu-nfrîngi cu cosorul copacii
Care fac umbră pe-ogor şi, smerit, nu te rogi pentru ploaie,
Vai ! vei privi în zadar ale altuia pline grînare
Şi-i scutura în pădure stejari ca să-ţi stîmpere foamea.
160 Rîndu-i să spun ce unelte să aibă plugarii puternici,
Fără de care nu poţi semăna, şi nici creşte sămînţa :
Tare grindei mai întîi şi brăzdarul curbatelor pluguri,
Carele-ncet mişcătoare cu boi ocrotite de Ceres,
Grapa pe roţi, vălătucii şi straşnic de grelele greble ;
165 Împletiturile-apoi de mic preţ de Celeu născocite,
Leasa de ramuri şi mistica vînturătoare-a lui Bacus :
Toate-adunate din timp, ţi le pune cuminte de-o parte,
Vrerea-ţi de-i vrednica faimă a muncii zeeşti de la ţară.
Ulm aşadar în pădure-ndoit cu putere adus e
170 Să se-ncovoaie la capăt, primind a grindeiului formă.
Îi potriveşti deci o oişte avînd opt picioare-n lungime,

Două cormane şi-un plaz cu spinare de fiece parte.
Cît mai devreme să tai pentru jug tei uşor, pentru coarne
Carpen crescut, ca din spate să mîi pluguşorul pe roate ;
175 Tot ce-i din lemn să se-ncerce cu fum, atîrnîndu-se-n vatră.
Pot din poveţe să-nşir, de-ale bunilor multe, de-ţi este
Voia şi ţii să cunoşti grijuliile lucruri mărunte.
Aria-ntîi cu un greu vălătuc s-o tăpşeşti cît mai bine,
Cînd frămîntată-i de mîna-ţi şi învîrtoşată cu humă,
180 Ca să nu dea buruieni ori în praf, ici şi colo, să crape :
Rele mulţime şi-ar rîde de tine : ce des şoricelul
Cuib şi-a durat dedesubt, stabilindu-şi acolo grînarul !
Cîntiţa fără de ochi şi-a săpat înlăuntru culcuşu-i,
Broaşte chiar poţi să găseşti printre găuri, şi alte dihănii
185 Care foiesc pe pămînt ; gărgăriţe, furnica, în teama-i
De-o bătrîneţe-n nevoi, pustiesc şi-o gireadă de grîne.
Fie-ţi aminte apoi, cînd migdalul se-ncarcă de floare
Colo-n păduri şi-şi îndoaie în jos miresmatele-i ramuri :
Dacă-i de roadă bogat, de-asemenea fi-va şi grîul
190 Şi un mănos treieriş va veni cu căldura cea mare ;
Dar dacă umbră-i mai mult din frunziş de prisos, pe degeaba
Aria bate-o la spice, vezi bine, bogate în pleavă.
Într-adevăr, am văzut pe-atîţi pregătindu-şi seminţe
Bine-mbăiate-n silitră şi-n drojdie neagră, cu ţinta
195 Ca să se facă şi bobul mai mare în coaja vicleană
Şi să se-nmoaie degrabă, chiar cînd e căldura domoală.
Totuşi alese de mult şi-ncercate cu muncă-ndelungă,
Eu le-am văzut scăpătînd, dacă omu-n tot anul cu mîna-i

Nu-şi ia deoparte pe cele mai mari. Şi aşa, cum vrea soarta
200 Toate-apucînd-o-napoi, cad mai jos şi mai jos şi se strică.
Toomai aşa pe acela ce greu-naintează cu luntrea,
Valului proptă vîslind, dacă-şi lasă slăbitele braţe,
Albia-l trage-ndărăt şi la vale grăbită-l tot duce.
Steaua Arcturului, zilele Iezilor, luciul Balaur
205 Fie de-asemeni luate în seamă de noi şi de-aceia
Care, spre ţară-ndemnînd, duşi de mări măturate de vînturi,
Pontu-l înfruntă şi strîmtul Abidos cu stridii în pîlcuri.
Însă cînd Cumpăna face că ziua-i egală cu noaptea,
Drept împărţind pe din două din cer cît luminii şi umbrei,
210 Puneţi, plugarilor, tauri la treabă şi orz semănaţi-mi,
Pînă la vremea de ploaie-nainte de iarna cea aspră ;
Timpu-i, apoi, să-nveliţi cu pămînt ale inului boabe,
Ca şi al Cererei mac, s-apăsaţi mai cu grabă pe pluguri,
Cît e pămîntul uscat şi cît norii în nalturi atîrnă.
215 Bobul se seamănă cînd primăvara ; şi brazda cea moale
Să te primească, luţernă ; acum şi de mei este grija,
Cînd, cu-auritele-i coarne, deschide Taurul luciu
Anul, şi Cîinele-ntoarce deci spatele, fuge şi-apune.
Dacă pămîntu-l lucrezi urmărind o recoltă de grîie
220 Mare, puternică-n roadă şi numai la spic îţi e gîndul,
Stelele Cloştii din zori, zămislite din Atlas, se-ascundă
Şi-a Ariadnei cunună de foc se afunde-nainte
De-a-ţi arunca în ţărînă sămînţa cerută şi-n pripă
A-ncredinţa aşteptarea-ţi de-un an silniciteior cîmpuri.
225 Mulţi au pornit-o-nainte de-apunerea Maiei ; pe dînşii
I-a amăgit secerişul visat cu deşertele-i spice.
Dar dacă semeni fasole de rînd, măzăriche şi sadul
Lintei de soi pelusan nu te umple cumva de vreo silă,

Îţi va trimite Boarul în scapăt văditele-i semne.
230 Iute începe şi seamănă pînă spre mijlocul iernii.
Soarele-n raze de aur, de-aceea, prin douăsprezece
Astre conduce al cerului arc cu-mpărţiri lămurite.
Zonele-s cinci şi cuprind toată bolta : din ele e una
Roşie pururi, cu soare sclipind şi încinsă de flacări ;
235 Tot pe atîta la dreapta şi stînga, spre poli, cîte una-i,
Înţepenită de neguri închise şi vinete gheţuri,
Iar de aici pîn-la mijloc lăsate-s din mila zeească
Două sărmanilor oameni ; tăiată-ntre-acestea e calea,
Unde la şir şi pieziş se rotesc zodiacele semne.
240 Cerul se-nalţă boltit către sciţi şi-a Rifeilor culme,
Dar se apleacă scăzînd spre-al Libiei ţărmure sudic.
Polul din Nord e mereu colo sus pentru noi, precum Stixul
Negru şi-adîncii zei mani îl văd pe cellalt chiar sub dînşii.
Ici uriaşul Balaur cu întortochieri şerpuite
245 Lunecă-aşa ca un fluviu-mprejur şi-ntre Carele două,
Carele-n teamă s-ating-al Oceanului cîmp fără tihnă.
Dincolo, cică, o noapte afundă domneşte tăcută
Pentru vecie, cu vălul ei umbre-mpînzindu-se dese,
Sau de la noi i se-ntoarce-Aurora şi ziuă i-aduce,
250 Iar cînd aici Răsăritul cu cai gîfîind spre noi suflă,
Roşia stea a-nserării şi-aprinde făclia-i pe-acolo.
Iată de-aici descifrăm dinainte pe-un cer îndoielnic
Părţile anului, timpul de secere şi de sădire ;
Cînd nestatornica marmoră-a mării s-o batem cu vîsle
255 E potrivit, cînd să punem pe valuri armatele flote,
Ori să culcăm în pădure un brad ce-şi ajunge sorocul.
Nu pe degeaba privim răsărituri, apuneri de astre
Şi cele patru egale, dar nu şi la fel anotimpuri.
Dacă plugaru-i oprit pe-acasă de-a ploii răceală,

260 Face pe-ncetul din lucruri ce-or fi de-mplinit cu iuţeală-n
Timpuri cu soare ; el bate-aşadar cu ciocanul tăişul
Tare-al tocitului fier, ori scobeşte un trunchi de ciobacă,
Pune un semn la mioare, pe baniţe-şi măsură grîul.
Altul şi-ascute araci ori vreo furcă la fel cu-o crăcană
265 Şi pregăteşte mlădiei lui vii legături de răchită.
Poţi să-mpleteşti un uşor coşuleţ din crenguţe de mure,
Grîul în foc să-l prăjeşti ori să-l macini cu durele pietre.
Legea, c-o fi de la oameni ori zei, ne dezleagă să facem
Şi-n sărbători una, alta ; nicicînd nu oprit-a credinţa,
270 Apa-n ogor să-ţi aduci, să-ngrădeşti semănatele cîmpuri,
Laţuri la păsări să-ntinzi şi să arzi buruienile toate,
Ori în pîrîu salvator să-ţi scalzi a mioarelor turmă.
Foarte adesea, mînîndu-şi măgarul zăbavnic, l-încarcă
Unul cu poame de rînd sau ulei, ba-şi îndreaptă spre casă
275 De pe la tîrg şi o piatră de moară ori bulgări de smoală.
Zile ce sînt priincioase sau nu pentru treaba cutare,
Luna ea însăşi ne dete. De a cincia să fugi : zămislit-a
Orcul amar, Eumenide ; Pămîntul atunci, prin grozavă
Naştere, scoase pe Ceu, pe Iapet, pe Tifeu încruntatul
280 Şi pe fîrtaţii juraţi între dînşii să năruie cerul.
S-au încercat de trei ori să aşeze ei Ossa, povestea-i,
Pe Pelion şi s-arunce Olimpul frunzos peste Ossa,
Dar de trei ori prăvăli munţi clădiţi, doar cu trăsnetu-i Tatăl.
Bună-i a şaptea zi, după a zecea, sădirii de viţă,
285 Să-nmlădiezi pentru juguri juncanii, să legi gură pînzei ;
Făr de noroc tîlhăriei, de sclavii ce-o şterg, este-a noua.
Multe se fac mai cum trebuie-n timp de răcoare a nopţii

Sau cînd, cu zorii, luceafărul înrourează pămîntul.
Noaptea, uşoarele paie, noaptea, uscatele pajişti
290 Să le coseşti ; umezeală ce-nmoaie atuncea e multă.
Unul veghează la focul tîrziu al luminii de iarnă
Şi cu un fier ascuţit ţuguiază-ale faclelor lemne.
Între acestea, cu cînt mîngîindu-şi o muncă-ndelungă,
Soaţa-i goneşte prin fire suveica mereu şoptitoare
295 Ori, ca să scadă, punînd dulce must colo-n vatră, cu frunze
Ia de pe faţa căldării fierbinţi ridicatele spume.
Cînd este arşiţa-n toi, să se secere-al holdelor aur
Şi tot atuncea făţarul să treiere spicele coapte.
Haina de-o parte, şi ară şi seamănă ! Iarna-i de-odihnă !
300 Frigul cînd vine, plugarii se bucură vremea mai toată
Cu-agonisita, se cheamă voioşi între ei la petreceri.
Iarna, un timp de plăceri, îi pofteşte şi-mprăştie păsul :
Cum şi cînd năvi încărcate atinsu-şi-au portul şi intră,
Veseli năierii cu flori şi-ncunună a vasului pupă.
305 Totuşi e vremea acum să culegi a stejarului ghindă,
Boabe de laur, măsline şi mirtul ca sîngele roşu ;
Vremea e laţuri să-ntinzi la cocoare şi cerbilor mreje,
Să urmăreşti iepuraşi urechiaţi, să-nvîrteşti, spre-a străpunge
Ciutele, praştia cea baleară cu strînse curele,
310 Cînd troieniţi stau nămeţii şi sloiuri cărate-s de ape.
Să pomenesc de furtuni şi de astrele toamnei, de grija
Dată plugarilor, cînd este ziua mai scurtă, căldura
Mai potolită ? Ori cînd primăvara ploioasă-i spre capăt,
Cînd nesfîrşitul de spice ţepos stă pe cîmpuri şi-n paiul
315 Verde se umflă acuma lăptoasele grîului boabe ?
Nu însă rar, cînd plugarul, ducîndu-şi în galbena holdă

Secerători, va să taie subţirile paie cu spice,
Eu am văzut cum, în luptă-nfruntîndu-se, vînturi vrăjmaşe
Pînă în zare bogata recoltă-o zmulgeau din ţărînă
320 Cu rădăcini şi-o purtau ; şi la fel c-un vîrtej de-ntuneric
Via furtună mîna ca-ntr-un zbor uşurelele paie.
Vin de asemeni adesea în ceruri puhoaie de ape
Şi grămădiţi din spre mare toţii norii şi-adună furtuna
Hîdă cu negrele-i ploi ; se prăvale din creştet văzduhul
325 Şi a plăvanilor trudă, belşugul de holdă, potopul
Le răvăşeşte ; umplute sînt şanţuri, în albia-i fluviul
Creşte mugind şi în sînuri zvîcnite e marea un clocot.
Tatăl, din mijlocul nopţii de nouri, el însuşi aruncă
Trăsnet c-un braţ lucitor ; şi întinsul pămînt, sub lovire,
330 Tremură, fiarele fug şi în gloate îngheaţă mişeaua
Frică şi inima-n oameni. De sus însă El, cu aprinsa-i
Suliţă-nalţii Ceraunia, Atosul, munţii Rodope
Cum îi smereşte ! Şi vînturi se-ngeamănă, ploaie se-ndeasă,
Geme dumbrava şi geme şi ţărmul sub suflu de-Austru.
335 Cată, de toate în teamă, la şirul de luni şi la stele,
Unde Saturn răcorosul se trage-ndărăt şi-n rotirea-i,
Unde pe arcuri cereşti rătăceşte Cileniu cu focu-i.
Dar mai cu seamă cinsteşte pe zei, adă Cererei sfinte
Jertfele anului, colo-mplinindu-le-n vesele pajişti,
340 Cînd la sfîrşitu-i e frigul şi-ncepe senin primăvara.
Mieii atuncea sînt graşi şi-atuncea mai dulce e vinul,
Somnul atunci ce plăcut e, pe măguri ce deasă e umbra !
Tineri plugari împreună cu toţi preamărească pe Ceres,
Căreia faguri înmoaie-i cu lapte şi vin cît mai dulce ;
345 Jertfa prielnică du-o de trei ori în jurul recoltei
Noi, de tovarăşi voioşi însoţită în cor şi pe Ceres

În locuinţă chemînd-o cu chiot. Şi nimeni vreodată
De auriile spice nu vie cu secere-aproape,
Mai înainte ca, fruntea cu foi de stejar încingîndu-şi,
350 Horă de ţară să-nchine zeiţei, în slavă de cîntec.
Şi ca să ştim fără greş, după semne, schimbările vremii
Arşiţa, ploaia, suflarea de vînturi de frig purtătoare,
Tatăl el însuşi a pus ce ne sfătuie-n fazele-i Luna,
Cînd, sub ce stea încetează Austrul ; şi ceea ce-adesea
355 Agricultorii văzînd, îşi vor ţine la staule ciurda.
Căci de îndată ce vînturi pornesc, sau mişcate se umflă
Sînuri de mări, se aude şi trosnet uscat în înalte
Vîrfuri de munţi sau departe răsună de freamăt şi tulbur
Ţărmuri şi coaste, şi creşte mereu al pădurilor murmur.
360 Unda atunci cu-anevoie mai cruţă scobitele vase,
Cînd cufundarii cei repezi se-ntorc de pe larguri de mare
Şi către maluri dau ţipăt ; cînd saltă pe-uscate nisipuri
Lişiţa mărilor, cînd şi bîtlanul lăsatu-şi-a smîrcul
Ca să se-nalţe în zbor peste nori ce plutesc în văzduhuri.
365 Des vei vedea chiar, cînd vînt ameninţă de-aproape, şi stele
Alunecînd prăbuşite din cer şi prin umbrele nopţii
Dîre prelungi de văpaie brăzdînd lucitor după ele,
Des, şi-uşurelele paie, căzutele frunze purtate
Ori, plutitoare, jucîndu-se pene pe faţă de ape.
370 Dar cînd trăsneşte din Nordul grozav şi cînd tună-n ţărîmuri
Unde-s Eurul, Zefirul, în apă, cu şanţuri umplute,
Ţarini înoată, iar colo, pe mare năierul îşi strînge
Pînzele ude. Nicicînd fără semn dinainte, furtuna
Nu păgubeşte : de ea care urcă, spre funduri de vale

375 Fuge cocorul din nouri ; viţica, la ceruri cu ochii,
Soarbe pe nările-i largi cu sete-adierea de aer ;
Zboară pe maluri de lac rîndunica şi glasu-i pătrunde ;
Broasca în mîlu-i îşi cîntă străvechile-i jalnice plîngeri.
Foarte adesea furnica, drumeaţă pe strîmtă cărare,
380 Ouăle-şi scoate din funduri de tainiţe ; bea curcubeul
Cel uriaş şi de hrană uitîndu-şi, văzduhul umbrindu-l,
Fîlfîie stoluri şi stoluri de corbi cu grăbitele aripi.
Vezi de asemenea păsări de mare şi multe ce-n jurul
Lacului Asiei cată, şi bălţii Caistrului dulce,
385 Pline de rîvnă, pe pene stropindu-se mult şi într-una,
Ori afundînd căpuşorul în val, ori fugind către ape
Şi tresărind în zadar în trezitul lor dor să se scalde.
Cioara a piază atunci croncăneşte mereu după ploaie
Şi singuratică umblă, uscatul nisip măsurîndu-l,
390 Dar la noptaticul lucru ţesînd, de furtuni ştiutoare-s
Fetele tinere, cînd au văzut pîlpîind în aprinsa
Lampă feştila, cînd mucul se-ngroaşă şi fumegă zgură.
Nu mai puţin şi cînd plouă, poţi şti de-o fi soare şi vreme
Înseninată ; sînt semne lipsite de greş, le cunoaşte.
395 Stelele-arată atunci scînteieri nicidecum potolite,
Luna luceşte de parcă nu-i soarelui soră supusă ;
Nu se mai plimbă pe cer subţiate fâşii ca de lînă ;
Nici alcionul, de Tetis iubit, nu mai bate din aripi
Către un soare călduţ lîngă ţărm ; şi nu cată murdarul
400 Porc să repeadă cu rîtul în jur răvăşitele paie.
Negura însă se lasă pe văi şi s-aşterne pe şesuri,
Şi, căutînd către soare în scapăt, pe-o culme înaltă,
Cearcă mereu cucuvaia zădarnicu-i cîntec de noapte.
Nisus apare în slăvile mult străveziilor ceruri
405 Şi, pentru firul de păr purpuriu, pedepsită e Scila,
Căci orişiunde ea fuge tăind cu aripa-i uşorul
Aer, şi Nisus vrăjmaş nemilos, fîlfîind cu putere,

Este pe urma-i ; şi-oriunde în aer răpitu-s-a Nisus,
Ea-n cît mai repede fugă despică văzduhul cu-aripa-i.
410 Corbii atuncea cu gîtul mai strîns, de trei ori şi de patru,
Scot lămurit croncănit şi adesea-n înaltele covruri,
Nu ştiu de ce mai voioşi ca altdată, cuprinşi de plăcere, plăcere,
Se hîrjonesc în frunziş ; şi le place, cum ploile-s duse,
Iar să mai vadă şi iar puişorii şi dragile cuiburi.
415 Nu-i de crezut negreşit că li-i dată zeească putinţă
De prevestire, că au de la soartă-nţelegere-n lucruri,
Dar de îndată ce vremea şi boarea pribeagă din ceruri
Starea îşi schimbă şi aerul umed îndeasă cu-Austrul
Aburii rari ori dezleagă pe cei grămădiţi împreună,
420 Vieţuitoarele-şi schimbă purtarea şi-n inimi îndată
Cearcă o altă simţire, decît cînd sub silă de vînturi
Norii fugeau : de aici şi concertul de păsări în cîmpuri,
Turma zglobie şi stolul de corbi cîrîind veselie.
Dacă iei seama la soarele aprig, la fazele lunii
425 Toate în şir, nu vei fi înşelat niciodată de timpul
Zilei de mîine, nici prins de-amăgirile nopţii senine.
Dacă atunci cînd şi-adună întîi reîntoarsele-i focuri,
Luna cuprinde cu coarne în umbră o ceaţă negrie,
Ploi foarte mari ameninţă plugarii şi corăbierii.
430 Dar dacă-ntinde pe faţa-i roşeaţă de mîndră fecioară,
Vînt o să bată, la vînt este rumenă Febe bălaia.
Dacă în noaptea-i de-a patra (şi-aci-i chezăşie deplină)
Merge curată pe cer şi nentunecată la coarne,
Ziua aceea întreagă şi toate de-acuma pe urma-i,
435 Pînă la capăt de lună, vor fi fără ploaie şi vînturi ;
Şi mîntuiţii năieri juruinţe pe ţărm împlini-vor
Şi Panopeii, lui Glaucus şi lui Melicerte din Ino.

Şi cînd răsare şi-atunci cînd s-ascunde în valuri, ne-arată
Soarele semne ; şi semne lipsite de greş îl urmează,
440 Fie rostite în zori sau pe seară cu-ntoarsele stele.
Cînd răsări-va cu faţa cuprinsă ici, colo, de pete,
După un nour ascuns sau umbrit într-o parte din globu-i,
Ploile sînt de-aşteptat ; căci se urcă din larguri de mare
Notul cel rău pentru arbori, cel rău pentru holde şi turme.
445 Ori, dacă razele-n zori îi ţîşnesc răsfirate prin pînza
Deşilor nouri şi galbenă trece de zare-Aurora,
Cînd părăseşte culcuşul de aur al soţului Titon,
Vai, cît de greu apăra-va frunzişul ciorchinele coapte
De răpăiala de piatră ce sare în plesnet pe case !
450 Dar şi cînd lasă el bolta în lung, străbătută, aceasta
Folositor e s-o ştii mai ales, căci vedem doar adesea
Cum osebite culori răspîndite-s pe-a soarelui faţă :
Întunecat, ne vesteşte de ploaie şi-aprins, c-or fi vînturi.
Dacă-n amestec s-arată şi pete cu focul cel roşu
455 Vei şi vedea cum îndată, de vînturi şi ploi împreună,
Toate-s în forfot ; şi nimeni nu-mi ceară în noaptea aceea
Marea în largu-i s-o-nfrunt, dezlegînd ale vasului funii.
Dac-aducîndu-ne ziua ori învăluind-o în umbre,
Globu-i e limpede, teamă de nouri zădarnic ţi-ai face,
460 Căci frămîntată-i pădurea de boare a vreme senină.
Ce va aduce al serii luceafăr, de unde-o împinge
Vîntul tot nori străvezii şi ce coace Austrul cel umed,
Soarele semne ţi-o da. Şi să spună că soarele minte,
Cine cutează ? Doar el ne vesteşte că-n taină ne paşte
465 Vreo răzvrătire, că rele dospesc ori războaie mocnite.
Soarele, numai din milă de Roma, la moartea lui Cezar,

Şi-acoperi a lui frunte lucioasă cu-o sumbră rugină,
Că ticălosul de veac se temu de o veşnică noapte.
Însuşi pămîntul atuncea, cu el şi cîmpiile mării,
470 Cîinii a piază urlînd şi a rău cobitoarele păsări
Semne ne-au dat. Şi de cîte ori, sparte cuptoarele-i, Etna
Se revărsă într-un clocot pe-ntinse ciclopice cîmpuri,
Rostogolindu-şi topitele-i pietre, şuvoiu-i de flacări !
Prinse-n auzu-i Germania viu zăngănitul de arme
475 Din bolţi cereşti şi-n fiori neştiuţi zguduitu-s-au Alpii !
Glas s-auzi de asemeni ici, colo în paşnicii codri
Bubuitor ; şi vedenii, te miri cît de palide, fură-n
Umbrele nopţii văzute ; şi vite ca noi vorbitoare,
Ce grozăvie ! Pîraie stau locului, crapă pămîntul,
480 Fildeşu-n temple amar lăcrimează şi-arama asudă.
Regele apelor chiar, Eridanul, trecu peste codri,
Într-un vîrtej aiurit răsucindu-i şi-a smuls de pe cîmpuri
Turme şi staule-odată. Atunci nu-ncetă să s-arate-n
Cărnuri de aprig menit numai fibre de ameninţare,
485 Să izvorască-n fîntîni numai sînge şi-n nalte oraşe
Lupi să s-audă urlînd cu putere în miezul de noapte.
Cînd mai căzură altdat' din senină tărie mai multe
Trăsnete, cînd ca atunci mai lucit-au cometele spaimei !
Încă o dată Filippi văzu cum armate romane
490 Vin să se-nfrunte-ntre ele şi toate cu-aidoma arme ;
Zeilor nu le-a fost silă ca iarăşi cu sîngele nostru,
Iar să se-ngraşe Ematia şi ale Hemului cîmpuri.
Dar şi un timp va veni cînd acolo, prin ţarini, plugarul,
Brazda tăind-o cu plugul cel strîmb, pretutindeni găsi-va
495 Suliţe multe mîncate de dinţii ruginei scorţoase,
Ori va lovi cu vreo greblă greoaie în coifuri deşarte
Şi, sfîşiind vreun mormînt, s-o uimi de măreţele oase.

Zei strămoşeşti Indigeţi şi tu Romulus, mamă tu Vesta,
Care vegheaţi peste Tibrul toscan şi colinele Romei,
500 Să mîntuiască eroul cel tînăr căzutu-ne secol,
Nu-mpiedecaţi ! Îndeajuns şi de mult noi, cu sîngele nostru,
E să spălăm făr'delegile Laomedonticei Troie.
Încă de mult ne eşti, Cezar, rîvnit de a cerului curte
Care se plînge că zelu-ţi se pierde-n izbînzi dintre oameni,
505 Unde-i de-a valma şi drept şi nedrept ; pretutindenea-s lupte,
Soiuri şi chipuri de rele, iar vrednica plugului cinste
Nu-i nicăiri ; muncitorii luaţi-s, paragină-i cîmpul
Şi prefăcute-s în săbii avane-ndoitele coase.
Ici Eufratul şi colo Germania-ncepe războiul,
510 Rupte-nvoielile păcii, la arme vecinele tîrguri
Braţele-ntind ; se deslănţuie-n lume sălbaticul Marte.
Astfel quadriga odat' ce-a ţîşnit din ocolu-i s-aşterne
Cîmpului : ţeapănă mînă zadarnic pe hăţ încleştîndu-şi,
Dus e de cai cărucerul, nici ştie mai carul de frîie.

CARTEA II

POMII ŞI VIŢA DE VIE

Pînă aici a ogoarelor muncă şi stelele bolţii ;
Bacus, pe tine de-acum te-oi cînta, şi copacii pădurii
Şi-mbielşugatul în roadă, măslinul ce creşte-aşa trudnic.
Vino, o, tată Leneu (căci aici, pentru noi, de-ale tale
5 Daruri în toate-s ; în toamna cu struguri, costişa bogată
Rîde-n culori ; ţi-i în spumă culesu-n butoaiele rase),
Tată Leneu, fii aici şi cu mine vopseşte-ţi în noul
Must dezgolitele glezne, lăsînd la o parte coturnii.
Mult, mai întîi, felurită-i natura-n crearea de arbori.
10 Unii, lipsind vreo silă a omului, ei de la sine
Ies şi-mpănează şi cîmpuri şi ţărmuri de ape cu-ocoluri
Cît vezi cu ochii, ca lozia moale, mlădia drobiţă,
Plopul şi alba tulpină cu frunze verzui a răchitei.
Alţii răsar din sămînţă-mplîntată ; aşa sînt castanii
15 Chipeşi, stejarul fruntaş al dumbrăvilor, care-nfrunzeşte-n
Cinstea lui Joe, copacul de veşti rostitor, cum cred grecii.
Unora, din rădăcini le puieşte-mprejuru-le-o silhă,
Astfel cireşu-i şi ulmul ; şi laurul chiar se avîntă
Sus pe Parnas, cît e mic, sub a mamei puternică umbră.
20 Dintru-nceput s-au urmat aşa căi de natură şi soiuri
Au înverzit de păduri, de luncet, de dumbrăvi închinate.
Sînt apoi căi ce găsitu-le-a numa-ncercarea ea însăşi.

Unul, smicele tăind de la tînărul trup — a lor mamă —
Le-a-ncredinţat unor brazde ; un altul a-nfipt în ţărînă
25 Trunchiuri, tulpini despicate, ţăruşi ascuţiţi la un capăt ;
Sînt şi copaci care-aşteaptă să-ndoi, apăsînd ca pe-o coardă,
Creanga şi, viu copileţ, s-o îngropi în pămîntul ei însuşi.
Unora nici rădăcini nu le trebuie, iar săditorul
Neşovăind pune-n ţărnă crenguţe tăiate din vîrfuri.
30 Ba, din butuci de măslini retezaţi, uimitoare minune !
Dau nendoios rădăcini şi doar lemnu-i uscat, fără viaţă ;
Vezi cum ades unui pom i se schimbă cununa de ramuri,
Făr-a-i strica : şi se-ncarcă-ntr-o zi cu-altoitele mere
Peri prefăcuţi şi pe pruni rumenite-s pietroasele coarne.
35 Haide,-nvăţaţi deci, plugari, după soi, şi lucrarea anume
Ce-i de folos, cu-ngrijiri îndulciţi pădureţele poame.
Nu vă rămîie pămînt făr' de rost : pe Ismar, cu priinţă
Viţă săditi şi-n măslini îmbrăcaţi deci Taburnul cel mare.
Fii lîngă mine şi lucrul pornit să-l străbatem alături,
40 Tu, şi podoaba şi partea pe drept cea mai mare din faima-mi,
Tu, o, Mecena, şi-n zbor către larguri sloboade vîntrele !
Tot să cuprind în cîntare, nu-i doru-mi şi nici n-aş putea-o,
Nu, şi o sută de limbi de-aş avea eu, şi guri însutite,
Glas de oţel. Fii aproape şi-a mînă pămîntul, s-atingem
45 Margini de coastă ; şi nu te-oi ţinea cu un cîntec de basnă
Tot într-un loc, nici cu lungi ocoliri şi cuvînt înainte.
Cei ce se-nalţă la ţărmul luminii cu totul de sine,
Drept e, nici mari nu-s cu rod, dar voioşi şi în plină putere.
Căci din pămînt li-e tăria din fire. Dar dacă pe unul

50 Îl altoieşti, sau mutîndu-l, l-aşezi într-o groapă gătită,
Lasă sălbatica fire şi-urmează, de loc tîrzielnic,
Orice-ncercare ai face : dă-i numai cu rîvnă-ngrijire !
Ba şi puietul cel sterp din adînci rădăcini, deopotrivă
Face la fel, de strămuţi vreun vlăstar mai la larg în cîmpie ;
55 Frunzele dese acum îl umbresc, părinteştile ramuri,
Ele-l opresc de la roadă cît creşte, îl ard cînd s-o poarte.
Dar şi un pom care iese din sîmbure pus în grădină
Merge greoi şi va da peste mult doar nepoţilor umbră ;
Scapătă roada-i, uitîndu-şi de gustul cel bun de-altădată ;
60 Viţa se-ncarcă de struguri urîţi, pentru păsări o pradă.
Muncă închin-aşadar tuturor şi pe toţi răsădindu-i
Numa-n prielnice gropi, îmblînzeşte-i cu spornică trudă.
Prin tulpiniţe măslinii mai iute-s în spor, prin cîrlige
Viţa de vie, prin creangă-n întregul ei mirtul de Pafos.
65 Creşte pietrosul alun din puieţi, de asemenea mîndrul
Frasin, umbrosul copac ce lui Hercule-i fost-a cunună,
Cît şi stejarul lui Iupiter tatăl ; la fel, palmierul
Creşte, şi bradul menit să cunoască-ntîmplările mării.
Şi pe-un ţepos copăcel chiar o mladă de nuc s-altoieşte,
70 Chiar şi nerodnici platani înălţatu-ne-au meri de nădejde ;
Fagul albeşte cu flori de castan şi un frasin cu-acele
Albe de păr, iar sub ulmi rîmători ronţăit-au la ghindă.
Nu-i altoirea un mijloc asemeni cu punerea-n ochiuri.
Căci, unde ies muguraşii din coaja pătrunsă şi crapă
75 Haina subţire, în nod chiar tăind, pregăteşte-o îngustă
Adîncitură ; acolo-i închis al străinului arbor
Ochi, ce deprins e să dea rădăcină sub umeda scoarţă ;
Altfel, despici într-un trunchi fără noduri, o cale adîncă
Îţi făureşti, punînd pană în lemnul cel tare, şi-n urmă

80 Vîri roditoarea crenguţă ; nu mult şi-o mîndreţe de arbor
S-a avîntat către cer cu-atîrnatele-i ramuri cu poame,
Înminunat de un rod nu al lui şi de noile-i frunze.
Nu e un soi şi atît nici de ulmi în putere, cum nu e
Nici de răchită, de lotus sau de chiparos de pe Ida.
85 Nu vin măslinele grase, nici ele, de-un singur fel numai.
Sînt şi rotunde, şi lungi, şi amare de stors untdelemnul ;
Astfel şi pomii livezilor lui Alcinous. Tot altă
Mladă-i la peri sirieni, crustumeri ori cu fructe cît pumnul.
Nu ne atîrnă pe arborii noştri nici struguri de-aceia
90 Care-s de Lesbos culeşi pe butucii de neam din Metimna.
Viţe-s de Tasos şi viţe, de-asemeni, de alb mareotic ;
Unele ţarină grasă voiesc, celelalte săracă ;
Psitia-i bună de vin din stafide, iar finul Lageos
Paşii cîndva i-o-ncîlci şi limbile-o şti să le lege ;
95 Unele-s rumene ori timpurii, şi-n ce vers să vă laud
Vinuri de Retia ? însă cu bolţi de Falern nu-i de luptă !
E şi-Amineea de-asemeni cu viţă de vinuri solide,
Tmolus, Faneus, un rege-ntre vinuri, se scoală-nainte-i !
Poama de Argos cu boabe mai mici, ca nici una avută-n
100 Must şi aşa ca niciuna în stare mulţi ani să dureze.
Nu te-oi uita, vin de Rodos, primit şi de zei şi cînd masa
E la desert, nici, Bunaste, pe tine cu boabe umflate.
Ce să înşir cîte soiuri, ce nume au multele viţe,
Ce să cuprind fără rost într-un număr plăcutele vinuri ?
105 Cine ar vrea s-o cunoască, încerce-o atunci cu nisipul
Libicei ţări, fir cu fir, cînd Zefirul îl spulberă-n larguri,
Ori cînd Eurul în furie bate-n corăbii, încerce-o
Cu-ale Ioniei valuri ce vin să se spargă de coaste.
Nu-i cu putinţă, ce-i drept, să dea un pămînt cîte-s toate.
110 Salcia creşte pe maluri de ape, arinul în mlaştini
Înnoroiate, iar frasinul sterp pe stîncoasele vîrfuri.

Coastele rîd numa-n mirt ; în sfîrşit, însoritele dealuri
Drage-s lui Bacus, iar tisei îngheţuri şi vînturi i-s drage.
Vezi şi pămîntu-mblînzit de plugari mărgineni, din lăcaşuri
115 Răsăritene-de-arabi la gelonii cu trupuri vopsite ;
Ţări împărţite-s copacilor. India numai aduce
Negru-abanos, iară Saba, ea numai, copacul tămîiei.
Ce să-ţi mai spun de atîtea miresme prelinse din lemnul
Mirositor şi de rodul acantului pururea verde ?
120 De etiopicii codri de moale bumbac ca şi puful ?
Cum de pe frunze îşi piaptănă serii fuiorul subţire ?
Ce mai de silhe hrănite-s de Indii spre însuşi Oceanul,
Coastă la margini de lume, pe unde nicicînd o săgeată
Nu a putut, repezită, să-ntreac-a copacilor culme.
125 Totuşi, nici neamul de-aici nu-i greoi cînd i-e tolba-ndemînă.
Media dăruie-un suc amărui care gustu-şi păstrează,
Fruct priitor cum nici unul nu poate mai bine să fie
În ajutor şi s-alunge din membre o neagră otravă,
De-nvenină băutura cu ea vreo vitregă mamă,
130 Amestecîndu-i o iarbă şi rele cuvinte de vrajă.
Însuşi copacul e mare, ai crede, la chipu-i, că-i laur
Şi, dacă n-ar răspîndi împrejuru-i o altă mireasmă,
Laur ar fi : nici un vînt nu-l despoaie vreodată de frunze,
Floarea lui ţine ; şi mezii cu-acesta îşi spală răsuflul,
135 Mirosul gurii şi-alină pe gîfîitorii lor gîrbovi.
Însă pădurile mezilor, foarte avute tărîmuri,
Gangele mîndru şi Hermus cu apele-i tulburi de aur,
N-au a se-ntrece-n slăviri cu Italia ; India, Bactra
Nici ele, nici prea bogata Panhaie-n nisip cu tămîie.
140 Ţarina-i nu fu lucrată de tauri cu nări care varsă
Flacări, sămînţă nu fost-au măsele de groaznică hidră,

Nu se-nălţă vreo holdă de căşti şi de lănci de războinici ;
Boabele grele de grîne şi bachica lamură Masic
Au coperit-o ; măslinii, voioasele turme-s oriunde,
145 Calul războinic şi chipeş de-aicea s-avîntă-n cîmpie ;
Ciurdele albe, Clitumne, şi taurul, jertfă de frunte,
Scaldă primindu-şi adesea în sfintele-ţi ape, de-aicea
Dus-au spre temple zeeşti ale noastre romane triumfuri.
E primăvară de-apururi şi vară-i şi-n lună de iarnă ;
150 Fată de două ori oaia şi-s astfel şi pomii în roadă ;
Însă-i lipsesc furioşii de tigri şi-a leilor spiţă
Cruntă ; omeagul nu-nşală pe bieţii ce-adună verdeţuri ;
Şarpele-n solzi nu-şi zvîcneşte prin ţărnă grozave inele,
Nici nu se strînge în noduri cu încolăciri uriaşe.
155 Pune la rînd strălucitele tîrguri, clădirile muncii,
Cîte cetăţi ridicate-s cu braţul pe stînci priporoase,
Fluvii atîtea ce curg pe sub poala străvechilor ziduri.
Să amintesc că ne scaldă la nord şi la sud cîte-o mare ?
Să pomenesc şi de lacuri de-aicea ? Imens eşti tu, Lariu !
160 Freamăt tu ai ca o mare cu valuri în vuiet, Benacus !
Să amintesc cîte porturi, ce dig înzestrat-a Lucrinul,
Cît de-nciudată-i a mării cîmpie cu urlet şi reamăt,
Unde răsun-al lui Iulius port de întoarsele ape,
Care s-asvîrl în Avern cu tirenicul valului clocot ?
165 Ea a ivit şi pîrîuri de-argint şi aramă-n bogate
Vine din sînu-i, şi aur belşug ea purtat-a prin unde.
Ea pe bărbaţii cei ageri, pe marsi, pe sabelii războinici,
Pe răbdătorii la grele liguri, şi pe volscii cu suliţi
I-a zămislit ; şi pe Decii, pe Marii, pe dîrzii în luptă
170 Doi Scipioni, pe Camilii semeţi şi pe tine, auguste
Cezar, ce-acum biruind la al Asiei capăt din urmă,
Îndepărtezi de-ale Romei hotare pe Indul în teamă.
Mamă, tu, mare în rod şi-n viteji, fii slăvită, tu, ţară
A lui Saturn : eu pornesc să-ţi dişternn ale faimei
străbune

175 Lucruri şi artă, şi sfinte izvoare-ndrăznind a deschide,
'Nalţ cu un vers ascreean în oraşe romane-al meu cîntec.
Rîndu-i să spun ce-nsuşiri poate-avea un pămînt ori
un altul,
Forţa-i, culoarea şi roada ce-n stare-i s-aducă din fire.
Asprele locuri, să-ncep cu acestea, şi sterpele dîlme,
180 Unde e lut puţintel, dar mulţime-i de pietre-n hăţişuri,
Sînt bucuroase de trainici măslini, a Minervei pădure.
Semnu-i c-acolo se-nalţă sălbatici măslini pretutindeni,
Fără de număr, şi cîmpii s-aştern pădureţelor poame.
Însă o ţarină grasă, voioasă de apa cea dulce,
185 Cîmpu-nzestrat cu verdeaţă, avut totdeauna în ierburi,
Astfel cum foarte ades, într-a muntelui vale scobită,
Ochiul cuprinde (aicea şuvoaie-alergînd din colţate
Stînci şi tîrînd un bun mîl), acel îndreptat spre Austru
Şi hrănitor de ferige în ură-ndoitelor pluguri,
190 El într-o zi dărui-ţi-va o tare puternică vie,
Bacus va curge pîrîu ; o podgorie plină de struguri,
Spornică-n vin cum e-acela jertfit într-o cupă de aur,
Cînd, la altare, îşi umflă etruscul grăsun al său fildeş,
Şi închinăm pe un talger scobit măruntaie în abur.
195 Dacă ţi-e rîvna mai mult pentru tineri juncani şi
cireadă,
Pentru mioare ori capre ce sting îngrijitele cîmpuri,
Cată pădure şi pajişti departe-n Tarentul cel rodnic,
Cîmpuri la fel cu acele pierdute de Mantua biata,
Care hrănesc pe un mal înverzit numai lebede albe.
200 Turmelor nu le-or lipsi izvoraşele limpezi şi iarba
Şi, cît în lungile zile vor paşte-ale vitelor şiruri,
Roua cea rece va pune la loc în timp scurt peste noapte.
Ţarina neagră aproape şi grasă sub fierul ce-o taie,
Sfărîmicioasă (arînd-o, o facem aşa să ajungă),

205 Bună-i de tot pentru grîu : nu-i vedea nicăieri ca de-aicea
Care mai multe mergînd către casă cu boii agale,
Şi ca de unde-ndîrjitul plugar îşi tot cară la lemne
Şi pustieşte huceaguri ce-au stat ani de-a rîndul degeaba,
Dînd pîn-la mici rădăcini nimicirii străbunele cuiburi
210 De zburătoare : acestea le lasă pornind spre înalturi,
Însă un runc necioplit străluceşte sub pluguri împinse.
Căci uscăciosul prundiş al costişei ce-o ia către vale,
Dă, cît de greu ! rozmarin, siminiche măruntă albinei,
Tuful cu grunzuri şi-o cridă de negre năpîrci măcinată
215 Sînt mărturie că nu-i alt tărîm să dea şerpilor hrană
Mai de priinţă şi locuri de-ascundere mai încîlcite.
Dacă împrăştie-n aburi pribegi ca o ceaţă uşoară,
Soarbe-n el apă şi-o varsă afară apoi cum i-e placul,
Necontenit se îmbracă de sine cu pajişte verde
220 Şi nu mănîncă în fier cu-o aspră, sărată rugină,
Va-nlănţui ai tăi ulmi cu-o viţă din plin roditoare ;
Pentru măslini este bun şi, lucrîndu-l, vei şti că prieşte
Turmei, pe-atît cît şi rabdă întorsul brăzdar de la pluguri,
Capua-l ară bogata, olatul de lîngă Vezuviu,
225 Claniul mult neprieten Acerei ades pustiite.
Voi arăta de acum pe ce căi izbuteşti a-l cunoaşte.
Cauţi să ştii de-i pămîntul mai rar ori mai des ca-ndeobşte :
Unu-i prielnic lui Bacus, cum grîului cellalt i-e pururi,
Rarul pămînt pentru vin e, şi destul sortit pentru grîne ;
230 Loc îţi alege cu ochii întîi, dă porunci să se sape
Groapă adîncă în el şi aruncă apoi înăuntru
Toată ţărîna, de-asupra bătînd, netezind cu piciorul.

Nu ţi-o mai umple ? pămîntul e rar, potrivit pentru turme
Şi hrănitoare podgorii ; dar dacă nu vrea să s-aşeze
235 Iarăşi de unde-i şi-afară mai stă şi cînd groapa e plină,
Des e pămîntul : te-aşteaptă la bulgări protivnici, la tare
Brazdă, cu zdraveni plăvani porneşte de spintecă-n glie !
Însă pămîntul sărat — acesta amar se mai cheamă —
Nepotrivit pentru grîne (nici plugul nu-i dă îndulcire,
240 Nici nu păstrează lui Bacus nobleţea şi fructelor faima),
Astfel dovadă ţi-o da : coşuleţe din deasă răchită,
Site de teasc desprinzînd de sub mult afumatele poduri,
Bagă-nlăuntru pămînt de-acest rău pîn-la vîrf şi de-asupra
Apă de dulce izvor : negreşit va răzbate aceasta
245 Pînă la urmă şi-or trece mari picuri prin multele ochiuri,
Însă văditul ei gust e un semn, a ei amărăciune
Va schimosi supăratele buze-ale celor ce-o-ncearcă.
Dacă pămîntul e gras, în sfîrşit, numa-n felul acesta
Poţi să cunoşti : frămîntîndu-l în mîini, niciodat' nu se sfarmă,
250 Ci ca şi smoala se-ncleie de palmele celui ce-l ţine.
Umedul hrană-i la ierburi mai mari şi de sine se-ntrece
În mănoşie ; ah, cîmpul nu-mi deie belşug de acesta,
Nu mi s-arate-n prisos de putere la-ntîile spice !
Care e greu se trădează-n tăcere : îl simţi cum apasă.
255 Şi cel uşor. Lesnicios, cu o privire şi ştii care-i negru
Ori de o altă culoare ; să-i ştii însă frigul ce-omoară,
Este-anevoie ; doar bradul, pe-alocuri doar tisa cu-otrava-i,
Iedera neagră, apoi, de mai pot să-ţi desvăluie semne.
Seamă de-acestea ţinînd, aminteşte-ţi să arzi de cu vreme

260 Ţărna podgoriei, marile dealuri cu gropi să le sfîrteci
Şi la bătaie de vînturi să laşi răsturnatele brazde,
Mai înainte de-a pune voioase cîrlige. Pămîntul
Bun e cînd ţărna-i se sfarmă ; îl fac aşa bruma-ngheţată,
Vîntul şi asprul vier care-ţi mişcă pogoanele-arate.
265 Dar gospodarii mereu cu veghere-n acestea, să cate
Ca tot de o fire să fie şi locul în care răsadul
Fu pregătit, şi acel unde-l mută-n curînd : să nu aibă
Silă acesta de mama ţărînă deodată schimbată.
Chiar să-ncresteze în coajă şi unde spre ceruri el cată,
270 Astfel c-aşa cum primeau dintr-o coastă căldura cu-Austrul
Şi cu cealaltă era îndreptat către Pol, tot întocmai
Liştai să-l pună : e-atît de-nsemnat cum de mic i-e deprinsul !

Cum e mai bine, în şes ori pe deal să sădeşti a ta vie,
Caută-ntîi. Dacă-i măsuri pămînt cu o grasă ţărînă,
275 Pune-o mai des : şi nu leneş ivi-se-va Bacus în struguri ;
Dacă, pămînt în suiş cu movile ori coaste cu cline,
Rar s-o înşirui ; oricum, aşezîndu-ţi butucii, tu trage
Căi de tot drepte-ntre şiruri şi-alei ce simetric se taie.
Cum prea adesea în mare război, cînd o lungă armată
280 Desfăşuratu-s-a-n pîlcuri şi stă în cîmpia cea oablă,
Şiruri şi şiruri tot drepte-s şi cîmpul în zări unduieşte
În lucitoare aramă, iar luptele groaznice încă
Nu se pornesc, rătăcind printre oşti şovăielnicul Marte :
Toate să fie cu-aceleaşi cărări măsurat depărtate,
285 Nu că priveliştea-n suflet aduce vreo goală plăcere,
Ci că pămîntul altcum nu le-ar da deopotrivă din sevă,
Nici s-ar întinde butucii la aer cu vreji şi cu frunze.
Poate-ntreba-vei şi cît de adînci vor fi gropile trase.
Aş îndrăzni să împlînt un cîrlig şi-ntr-o brazdă subţire ;
290 Numai copacul e-nfipt cît de-afund, cît de tare-n ţărînă.

Cum e stejaru-ntre-ntîii, căci tinde pe-atîta cu vîrful
Către tărie, pe cît către Tàrtar, cu-a lui rădăcină.
Deci, nici furtuni şi nici vînturi, nici ploi n-ar putea vreodată
Să-l mai doboare ; rămîne de piatră, cu vîrsta-i învinge
295 Şir de nepoţi, sub privirea-i se deapănă oameni şi spiţe.
Pînă departe-alungeşte puternice ramuri şi braţe
Ici şi colo, susţinîndu-şi din mijloc umbriri uriaşe.

Viţa de vie nu fie-n bătaia de soare ce-apune ;
Nu răsădi între viţe aluni ; nu-ţi culege cîrlige
300 De pe culmiş, nu tăia, ca altoi, de la vîrfuri mlădiţe ;
(Drag de ţărînă-i atît !) nu răni cu custură tocită
Vrejii şi nu altoi unde-s goluri măslini păduratici.
Căci prea adeseori cade din mîini de păstori fără minte
Focul ce-ntîi pitulat, pe furiş, sub vîscoasele scoarţe
305 Prinde tot trunchiul, şi-ajuns să răzbească la frunzele culmii,
Face să sune văzduhul de vaier, şi-apoi făr-oprire,
Învingător e, stăpîn peste crengi, peste vîrfuri semeţe,
Învăluind toată via-n văpăi ; şi cu fumu-i de smoală
De nepătruns, el aruncă spre cer înnegrite vîrtejuri,
310 Cînd mai ales din înalturi suflarea de vînt către vie
S-a abătut şi, mînîndu-le, vîntul înghesuie flacări.
Nu mai au viaţă atuncea butucii, nu pot să-şi mai vină-n
Fire tăindu-i, nu cresc tot aceiaşi din sînul ţărînii,
Sterpul măslin păduret mai rămîne cu-amarele-i frunze.
315 Sfătuitor cineva, cît ar fi de-nţelept, nu te-aducă
Să te-oboseşti c-un pămînt înăsprit de-ale Nordului vînturi.

Iarna încuie cu geru-i ogorul, nu lasă sădita
Viţă să-şi prindă-ale ei rădăcini ca lipite de ţărnă.
Cel mai prielnic răsad pentru viţă-i cînd, rumenă vreme,

320 Vine-acea pasăre albă urîtă de lunga năpîrcă ;
Sau către-ntîile brume de toamnă, cînd soarele aprig
Nu a ajuns încă iarna cu caii, dar vara-i pe ducă.
Mult de folos primăvara-i pădurii şi frunzei de arbori !
Parcă se umflă pămîntul şi cere seminţe de viaţă ;
325 Tatăl atunci preaputernic, Eterul, ca ploi roditoare,
Cade la sînul soţiei voioase şi, mare, s-uneşte,
Cu uriaşul ei trup şi hrăneşte deci germeni a toate.
Crînguri ce-s făr-de cărări de cîntec de păsări,
Turmele cheamă pe Venus la zilele lor hotărîte,
330 Naşte ogorul cel spornic ; la caldul Zefirului suflu
Cîmpu-şi deschide-al lui sîn ; umezeală ce-nmoaie oriunde-i
Şi îndrăznesc fără grijă seminţele-n soarele proaspăt
Să se încreadă ; iar viţa lipsită de teamă de-Austru,
Care-ar porni, ori de ploi ce-s mînate-n văzduh de furtună,
335 Dă muguraşi şi-şi desfăşură frunzele-i toate pe curpeni.
Nu cred c-altfel au lucit, la obîrşia lumii purcese,
Zilele, cred c-au avut o statornică vreme aceeaşi
Dintru-nceput ; primăvară era şi-o trăia universul
Mare, cruţat de Eurul cu aspră suflare geroasă,
340 Cînd mai întîi animale sorbiră lumină, cînd omul,
Neam din pămînt, ridică în ogoarele dure-a lui frunte
Şi slobozite-au fost fiare prin codri şi stele pe boltă.
Nici n-ar putea să îndure-ncercarea făpturile slabe,
Dacă n-ar sta între rece şi cald cumpănire de tihnă,
345 Dacă un cer cu blîndeţe n-ar fi şi pămîntului reazem.
Orice mlădiţe apoi ai sădi într-un cîmp, ia aminte,
Dă-le gunoi din belşug şi le-ascunde cu multă ţărînă,
Pune şi pietre poroase alături, ori scoici colţuroase.
Apa va curge prin ele, suflarea uşoară găsi-va

350 Treceri şi, suflet prinzînd, va creşte răsadul. Ba unii
Pietre înghesuie-n juru-i şi hîrburi mormane ce-apasă
Greu : îngrădire-mpotriva ploii, ce iute ar bate,
Ori arzătorului Cîine ce crapă-nsetatele cîmpuri.
Puse-s cîrligele ? Trage adesea pămînt lîngă ele,
355 Pînă la vîrf şi cu sape greoaie le fă muşuroaie ;
Însuşi pămîntul frămîntă-l cu plugu-n adînc şi-ntre şiruri
Drepte de viţe îndeamnă juncanii ce dau s-ameninţe ;
Le potriveşte araci neteziţi şi nuiele cojite,
Le potriveşte ţepuşe de frasin şi furci încrengate,
360 Ca, sprijinite pe-asemeni puteri, să se-nveţe să-nfrunte
Vîntul şi, ram după ram, să se urce spre-al ulmilor creştet.
Însă, în vîrsta dintîi, cît cresc şi au proaspete frunze,
Cruţă-le, fragede sînt ; pe cînd vrejul se-ndreaptă la aer
Vesel şi, slobod de frîie, s-avîntă tăind străveziul,
365 Nu e acum să le-ncerci cu tăişul cosorului, însă
Smulge cu mîna-ncleştată, culege ici, colo din frunze.
Apoi cînd, tari pe-ale lor rădăcini, luînd ulmii în braţe,
Sus sînt, le tunde din plete, le taie din crengi ; mai nainte
Se-nfiorează de fier, dar acum împlineşte-ţi puterea
370 Aspră deplin şi-nfrînează năvalnic zbucnitele ramuri.
Şi-mprejmuire să-i faci şi să ţii orice turmă deoparte,
Cît este tînără frunza şi prea nedeprinsă cu rele :
Nu numai iarna nedreaptă şi soarele-n toiul vipiei,
Dar şi sălbaticii bivoli şi caprele stăruitoare
375 Vatămă, dar o mai pasc pofticioase şi oi, şi văcuţe.
Frigul chiar cît de-ntărit cu-argintia pe crăci promoroacă,
Vara chiar grea care-apasă uscatele stînci, într-atîta
Nu-s stricătoare ca turmele, colţii lor tari cu otravă
Şi încrestatele răni pe tulpina cea hulpav muşcată.

380 Nu pentru alte pricini se jertfeşte un ţap pe altare
Zeului Bacus şi jocuri străbune aduse-s pe scenă,
Coborîtori din Teseu au pus premii la sat, la răscruce,
Pentru măeştri şi veseli cu plinele plosce în mînă,
Saltă în pajişti cu flori pe-ntinsele unse burdufuri.
385 Astfel şi ausonienii, purceşi din troianică spiţă,
Zvîrl petrecînd necioplitul lor vers şi li-i rîsul un hohot,
Iau-şi un chip schimosit cu scobitele scoarţe de arbori
Şi-n bucuroase cîntări pe tine te cheamă, o, Bacus,
Idoli din ceară lucraţi atîrnîndu-şi de pinul cel chipeş.
390 Viţa astfel înfloreşte oriunde-n belşugu-i de poamă,
Văile-afunde se umplu, şi codrii adînci nepătrunşii,
Orişice loc unde zeul purtatu-şi-a faţa lui mîndră.
Deci, după datini cînta-vom lui Bacus slăvirea în viersul
Cel strămoşesc şi vom pune-naintea lui talgere, turte ;
395 Ţapul prinos l-om aduce de corn şi-i va sta lîngă vetre
Şi vor fi fripte-n ţepuşă de-alun măruntaiele grase.
Viţa în grija-ne cere şi-o altă lucrare de-asemeni,
Care nicicînd n-are capăt ; căci an după an trebuinţă-i
Să spintecăm şi de trei şi de patru ori glia, să spargem
400 Bulgării-ntr-una cu-o sapă întoarsă, frunzişul să-l smulgem
Viei. Plugarului munca în cerc i se-ntoarce şi astfel
Anu-n rotire l-aduce cu el tot pe-aidoma urme.
Chiar cînd îşi scutură viţa şi frunzele cele din urmă
Şi Aquilonul cel rece răpeşte pădurii podoaba,
405 Încă de-atunci îşi întinde vierul spre anul în preajmă
Harnica-i grijă şi curăţă via aşa cum rămase,
Cu-ncovoiata saturnică secere chip potrivindu-i.
Sape întîiul pămîntul şi-ntîiul dea foc la căraţii
Curpeni, întîiul aşeze-n păstrare acasă aracii,
410 Dar cel din urmă culeagă. De două ori umbra de frunze
Stă s-ameninţe şi ierburi spinoase înnăbuşă via ;
Trudnică muncă atuncea ! Să lauzi moşiile-ntinse,

Dar să cultivi una mică. Şi ramuri de rusc care-nţeapă,
Ai de tăiat în pădure, şi trestii pe maluri de apă,
415 Grija sălbaticii sălcii de-asemeni mereu te apasă.
Viţa-i legată, butucii îţi lasă în tihnă custura,
Iată sleitul vier cîntînd e la şirul din urmă :
Dar să răstoarne pămîntul nevoie-i, să macine ţărna,
Teamă de ploaie mai are, căci poama-n curînd e în pîrgă.
420 Însă măslinii nu-ţi cer vreo-ngrijire ; aceştia n-aşteaptă
Secerea încovoiată ori grebla cu dinţi îndărătnici,
Dacă odată s-au prins în cîmpii şi li-e bine la aer.
Însuşi pămîntul, de-l scurmi cu o sapă dinţată, le-ntinde
Apă-ndeajuns ; de pui plugul, şi fructe mai mari vei culege.
425 Creşte-aşadar şi măslinul cel gras, ce-i a Păcii plăcere !
Pomii de-ndată ce simt că li-e trunchiul în plină putere,
Că-i o tărie în ei, cu grăbire silesc către stele,
Numai prin vlaga ce-o au, necerînd de la noi nici un sprijin.
Nu mai puţin şi întreaga dumbravă se-ncarcă de roade,
430 Necultivatele crînguri ca-n sînge-s de poamele roşii.
Drobu-i păscut de mioare, iar falnicul brad ne dă facle,
Focul de noapte din ele-şi ia hrana, lumină ne varsă.
Şi să mai stai la-ndoială să-i sameni, de ei să ai grijă !
Ce să vorbesc de cei mari ? Doară salcia, mica drobiţă
435 Dau frunzişoare căpriţelor, cît şi păstorilor umbră,
Împrejmuiri la ogoare şi-albinei a mierei păşune.
Cît e plăcut să priveşti Citoru-n cimceri unduindu-l,
Codrii de pini din Narix, o, cît să vezi cîmpuri şi cîmpuri
Care n-ascultă de greblă, nici ştiu ce-i a omului muncă !

440 Chiar şi pădurile sterpe din vîrful Caucazului, care
Sînt sfîşiate şi duse mereu de Euri în năvală,
Dau fiecare vreo roadă, ne-ntind folositele lemne,
Brazi pentru năvi, chiparoşi şi cedri vîrtoşi pentru case ;
Tot de aicea plugarii cioplesc ale roţilor spiţe
445 Cît şi obezi, iară năvilor dau adîncitele coaste.
Salcia-i îmbelşugată-n mlădiţe şi ulmul în frunze ;
Mirtul şi cornul, cerute-n războaie săgeţi sănătoase
Dau şi, ca arcuri iturice, tisa se-ndoaie îndată ;
Însă şi teiul mlădiu şi cimceriul uşor netezitul
450 Iau-şi o formă în strung, le scobeşte-ascuţita unealtă ;
Astfel şi-arin uşurel pe năvalnice valuri înoată,
Cînd e pe Pad slobozit ; şi albine-şi pitesc apoi roiuri
Colo în scoarţe găunoase şi-n golul gorunului gîrbov.
Ce ne-aduse mai demn de-amintire cu darul său Bacus ?
455 Bacus a dat şi pricină la rele ; doar el înmuiat-a
Pentru pieire pe-aprinşii centauri, pe Retus, pe Folus
Şi pe Hileu ce-nfruntă pe lapiţi cu-a lui bute măreaţă.
O, fericiţi de nespus, dac-ar şti cîte bunuri de toate
Au ei, plugarii ! Departe de armele-n vrajbă, pămîntul,
460 Dreptul, le-ntinde din sînul ţărînei o hrană uşoară.
N-au o clădire-nălţată cu porţi uriaşe prin care-n
Casa întreag' să se verse puhoiul ce-n zori să-i salute ;
Nu jinduiesc după uşi încrustate cu ţesturi frumoase,
După veşminte brodate cu aur, corintice bronzuri,
465 Nu-şi înroşesc cu un dres sirian ninsoria lor lînă,
Cu scorţişoară nu strică nicicînd untdelemnul măslinei,
Dar li-i temeinică liniştea ; viaţa, ce nu vicleneşte,
Plină-i de-atîte mijloace ; şi-n largile lanuri ce tihnă !
Peşteri şi lacuri în tremur şi văi răcoroase ca Tempe,
470 Muget de boi şi un somn molatic sub umbră de arbori
Nu le lipsesc. Ci acolo-s poieni şi culcuşuri de fiare,
Tineri ce-ndură la munci şi-s deprinşi cu puţin
să trăiască.

Slăvi pentru zei şi părinţilor cinste ; lăsînd lumea
noastră,
Numa-ntre dînşii Dreptatea-nseamnă ale paşilor urme.
475 Dar mai presus de orice, mult plăcutele
muze-ale căror
Sfinte le port, străbătut de adîncă iubire de ele,
Să mă primească, şi stele şi căi să-mi arate pe boltă,
Soarele cu-ntunecări felurite şi trudele lunii ;
Cum de-i cutremur, de ce adîncimea de mare se umflă
480 Rostogolind stăvilare, şi însăşi s-astîmpără iarăşi ;
Soarele, cum de s-afundă-n ocean cu grăbire cînd iarnă-i,
Ce-ncătuşare stă nopţii de vară tîrzii ce nu vine.
Dar dacă-mpiedică inima-mi sînge de gheaţă şi astfel
Nu-i învoit să m-apropii de-asemenea taine-ale firii,
485 Cîmpuri de ţară mă-ncînte, şi rîuri ce-aleargă-n vîlcele,
Placă-mi pîraie şi codri, de nimeni ştiut. O, dar unde-s
Cîmpii şi Sperchius, unde-i Taigetul umblat de fecioare
Laconiene ! O, cine m-o duce-n a Hemului rece
Vale şi m-o coperi cu măreaţa ei umbră de ramuri !
490 Mult fericit cine-ntîi ale lumii temeiuri ştiut-a
Şi sub picioarele sale supusu-şi-a teama, Destinul
Nenduplecat şi-Acheronul cu lacomu-i clocot de unde.
Dar norocos şi acel ce cunoaşte pe zeii de ţară,
Cît şi pe Pan, pe bătrînul Silvan, pe surorile Nimfe !
495 Nici ale vulgului fasce, nici purpura regilor înşişi,
N-au a-l mişca, nici Urgia cu arme-ntre fraţi ce se-nşală,
Nici apoi dacul în iureş pe Istrul cu dînsul prieten,
Nici ale Romei mari treburi ori ţările gata să piară ;
Nu va căina nevoiaşi, spre avuţi n-o căta el cu pizmă.
500 El îşi culege ce roade, de voie, şi ramuri şi cîmpuri
Îi dăruiesc de la sine, nu ştie ce-i legea de-aramă,
Nici zgomotoasele foruri, nici scriptele publice multe.
Unii frămîntă cu vîsle noianul cel orb şi la arme
Se năpustesc ori pătrund în regeştile curţi şi palate.

505 Vrea nimicire acesta cetăţii, penaţilor bieţii,
Ca-n nestimate să bea ori să doarmă pe scumpă porfiră ;
Altul ascunde averi şi se culcă pe groapa cu aur,
Ăsta-i uimit de discursuri în for, iar în teatru pe cellalt
Dornic, aplauze multe... mă rog, din senat şi din gloată,
510 Gata l-au dat. Bucuroşi-s în sînge de frate să-noate
Unii, iar casa, iubitul lor prag, surghiunindu-se, lasă,
Patrie nouă cătîndu-şi sub soare străin aşezată.
Însă plugarul, cu plugul lui strîmb, în adînc taie cîmpul :
Şi de aici e cîştigul pe-un an, de aici îşi hrăneşte
515 Ţara, nepoţii, de-aici şi cireada şi vrednicii tauri.
Nu are-odihnă cît anul nu-i varsă belşugul de fructe,
De mieluşei nou fătaţi ori în snopi de-auriile grîne,
Cît nu se-ncarc-a lui brazdă cu grîu
ce hambarele-nfrînge.
Vine şi iarna : el sfarmă sub teasc sicione măsline ;
520 Porcii se-ntorc de la ghindă voioşi ; şi chiar codrii
dau poame ;
Toamna şi-aşterne mulţimea de roade şi, colo spre culme,
Pe însoritele rîpi, ciorchinele dulci dau în pîrgă.
Între acestea, copiii cei dragi lui de gît i s-atîrnă ;
Păstru de cinste-i lăcaşul curat ; şi văcuţele-apleacă
525 Ţîţe umflate de lapte, iar graşi mieluşei pe voioasa
Pajişte se burduşesc şi cu-aprinse corniţe se-nfruntă.
Ţine-ale lui sărbători şi se-ntinde pe iarba cea verde
Unde la mijloc e foc şi-s prieteni cu cupe-nflorite,
Şi închinîndu-ţi, te cheamă, o, Bacus ! Un ulm fiind ţintă,
530 Pune-ntre-ai turmei păstori întreceri în iutea săgeată,
Ori dezgoleşte spre trînte de ţară vîrtoasele trupuri.
Viaţa aceasta au dus-o sabinii străbuni altădată,
Remus şi Romulus înşişi ; vînjoasa Etrurie astfel
S-a ridicat şi prea mîndra-ntre toate-ale lumilor Roma,
535 Care s-a-ncins cu un brîu de şapte coline, ea, una.
Încă-nainte ca zeul din Dicte să-şi aibă domnia

Şi ca nemernicul neam din tauri junghiaţi să mînînce,
Astfel de zile trăit-a Saturn cel de aur prin cîmpuri ;
Nu s-auziseră surle umflate pe-atuncea, nu încă,
540 Nu răsunaseră spade pe tari nicovale ţinute.
Dar străbătui o cîmpie cu-n lături pierdutele zarişti,
Timpu-i acum să desham fumegînde-ale cailor gîturi.

Cartea III

CREȘTEREA VITELOR

Pales măreață, ilustre păstor pe-ale-Amfrisului plaiuri,
Vă voi cînta ; și pe voi, ai Liceului codri și ape.
Altele care prin vers stăpînire-ar o slobodă minte,
Toate-s acuma obștești : căci cine nu știe de asprul
5 Euristeu, de urîtul Busiris și-altarele-i crunte ?
Cîți nu au zis de Latona și Delos, de Hilas feciorul,
De Hipodame, de Pelops cu umăru-i mîndru de fildeș,
El călăreț iscusit ? Mi-e să-ncerc o potecă pe care
Și eu de jos să mă-nalț în triumf, fiecărui pe buze.
10 Eu, cel dintîi, de am viață, venind din aonicul creștet,
Voi coborî între-ai mei, în țară, zeeștile muze ;
Eu ți-oi aduce finic idumeic, o Mantua-ntîiul
Și ridica-voi un templu de marmură-n cîmpul cel verde,
Chiar lîngă apă, pe unde domol rătăcește-n ocoluri
15 Minciul cel larg, mărginind al său țărm cu mlădiile trestii.
Cezar la mijloc va fi, ca un zeu stăpînind peste templu.
Biruitor, atrăgînd cu-a Tirului purpură ochii,
Eu mînui-i-voi la fluviu, o sută de care quadrige.
Grecia-ntreagă lăsînd Alfeul și sfînta dumbravă
20 A lui Molorh, o lupta-n alergări și cu cestul cel groaznic,
Eu, cu frunziș de măslin retezat, pe-a mea frunte cunună,

Daruri aduce-oi. Mi-e drag de pe-acum să-ndrumez spre altare
Pompe solemne, să văd junghierea juncanilor jertfei,
Ori cum o scenă se trage, decorul schimbînd, cum bretonii
25 Nalță cortina de purpură care le poartă și chipul.
Înfățișa-voi pe porți, în aur și-n fildeș, războiul
Cu gangarizii și armele-ți învingătoare, Quirine ;
Nilul, de-asemeni, în forfot de luptă, cu valuri umflate,
Stîlpii ei înșiși duraţi cu arama înfrîntelor vase,
30 Asia cu-ale ei tîrguri supuse și-nvinsul Nifate,
Partul cu-ncredere-n fugă zvîrlind îndărătu-i săgeata,
Două trofee luate la dușmani din părți osebite
Și îndoite triumfuri la ginți de pe-un țărm și pe cellalt.
Sta-vor în piatră de Paros, cu chipuri ce parcă răsuflă,
35 Din Asaracus purceșii, familia care din Joe
Trage-se, Tros al ei tată și Cinthius ctitorul Troiei.
Pizma în jale s-o teme de Furii, de fluviul cel aspru,
Negrul Cocit, de năpîrci ce pe Ixion l-încătușează,
De uriașa lui roată, de stana ce scapă din mînă.
40 Însă-ntre timp să urmăm pe driade-n poieni și pădure
Nemaicălcate : Mecena, ți-e neîndurata poruncă.
Mintea-mi nimica înalt n-ar porni fără tine. Ci rumpe
Leneșa tihnă, cu zgomot năvalnic te cheamă Citeron,
Cîinii Taigetului și de cai strunitor Epidaurul,
45 Glasul lor vine-ndoit de ecoul adîncilor codri.
Dar în curînd m-oi încinge să spun arzătoarele lupte
Ale lui Cezar și-oi duce prin ani tot atîți al lui nume,
Cîți-s în urma lui Cezar spre începătura lui Titon.
Ori că, rîvnind în olimpic triumf răsplătirile luptei,
50 Crești tu sirepi, ori doar tauri vînjoși pentru juguri și pluguri,
Mame alege-nainte de-orice. Încruntata junice
E cea mai bună, cu capul urît, cu grumazul puternic

Şi cu o salbă în jos spînzurînd şi-atingîndu-i genunchii ;
Şoldul să-i fie ei lung orişicît ; întru totul ea mare,
55 Chiar şi-n picior, cu păroase urechi sub întoarsele coarne.
Nu-i pe neplacu-mi şi dacă-i ou alb ici şi colo tărcată,
Dacă-i la jug nărăvaşă, ameninţătoare cu cornul,
Taur aproape la chip ; şi de-asemenea dacă, înaltă,
Măturăn mers cu al cozii ei şfichiu ale paşilor urme.
60 Vîrsta-nsoţirii la vreme, cînd suferă truda Lucinei,
E dup-al patrulea an şi sfîrşeşte cu-al nouălea, ceilalţi
Sînt însă slabi pentru plug, neprielnici de tot pentru naşteri.
Deci, între-aceştia, cînd rodnică e tinereţea, la tauri
Drumul să dai şi încrede cireada ta Venerei grabnic,
65 Înlocuind prin viţeii fătaţi bătrîneţea pe ducă.
Zilele cele mai bune-ale vieţii, la noi, muritorii,
Zboară şi cele dintîi ; gîrbovia amară şi boala
Vin, suferinţe şi moartea ce nendurătoare ne smulge.
Fi-vor mereu printre vaci şi de cele de dat la o parte,
70 Înlocuieşte-le deci şi-nainte luînd-o, ca pierderi
Să nu deplîngi, îţi sorteşte-n tot anul prăsilă cirezii.
Nu într-altfel este grija alegerii în herghelie.
Chiar de la anii lor fragezi, închină o muncă aparte
Celor ce-i vrei ridicaţi ca speranţă a neamului însuşi.
75 De la-nceput mînzişorul de soi osebit, cu trufie
Calcă în pajişti, mlădie i-e glezna atunci cînd o pune.
El îndrăzneşte întîiul să meargă pe-un drum şi să-nfrunte
Ape umflate, să treacă o punte atunci cunoscută ;
Nu se-nspăimîntă de-un zgomot zădarnic. I-e falnic grumazul,
80 Capul subţire, spinarea cărnoasă şi burta lui suptă ;
Pieptu-i voinic, inimos, numai muşchi. De ispravă-s
Murgii şi surii ; culoarea mai proastă e roiba deschisă,

Alba şi ea. De aude vreun zangăt de arme cît colo,
Linişte n-are, urechea-şi ciuleşte, picioarele-i joacă,
85 Suflă cu trupul în freamăt văpaia ce-n nări i se strînge.
Coama cea deasă în scutur îi cade pe armu-i de-a dreapta.
Însă ai crede că două spinări i-s de-alungu-ntre şale ;
Ţărna scurmată răsună greoi sub copita-i vîrtoasă.
Fost-au Cilarus astfel, îmblînzitul cu frîie de Polux
90 Din Amiclea, fugarii de Marte-nhămaţi şi de care
Grecii poeţi pomenit-au, şi caii purtaţi de Ahile.
Astfel şi însuşi Saturn scuturatu-şi-a coama pe gîtu-i
De armăsar cînd, aflînd că soţia-i pe-aproape, în fugă
Pelionul înalt îl umplu cu nechezul lui straşnic.
95 Lasă-l la grajd şi pe el cînd, de boală molîu ori de vîrstă,
Cade sfîrşit, şi să-i cruţi bătrîneţea decum o necinste.
Calul oricît pe duşmani ar fi fost să-i împingă la fugă,
Spună oricît că i-e ţară Micena cea tare, Epirul,
Că seminţia şi-o trage din însăşi neptunică spiţă,
100 Dacă-i bătrîn, este rece în dragoste, face degeaba
Truda ce nu e de el ; şi de-ajunge la luptă vreodată,
Ca şi un foc zgomotos însă slab ce se iscă în paie,
Făr-de folos se încinge. Deci seama la voia-i, la vîrstă
Îndeosebi : la purtările-i toate şi-a tatălui spiţă,
105 Dacă se simte la-nfrîngeri ori mîndru-i la faimă că-nvinge.
Nu vezi cum carele parcă mănîncă pămîntul cînd smulse-s
Din îngrădire şi grabnic în patima rîvnei s-avîntă,
Cum aţîţată-i nădejdea în tineri, cum teama-mpingîndu-i,
Roade în inimi ce bat ? Tu din biciu sfichiueşti, ei s-apleacă,

110 Frîiele lasă, iar osia zboară fierbinte sub forţă ;
Uite-i plutind şi mai jos şi mai sus, că purtaţi-s prin golul
Aer, se pare că merg urcînd pe-ale vîntului aripi ;
Nici o zăbavă ori tihnă ; dar norul nisipului galben
Creşte şi-s umezi de spuma, de aburul celor din urmă ;
115 Astfel e-al laudei jind şi atît la izbîndă li-e gîndul !
Cel ce-ndrăzni mai întîi patru cai să înhame la caru-i
Fu Erihton şi pe roţile iuţi se ţinu, stăpînindu-i.
Frîiele, mersul rotit, le scorniră lapiţii tesalici,
Ţeapăn în şa aşezaţi, şi-arătară cum pot călăreţii
120 Face armaţi sărituri, ori să depene-un trap cu mîndrie.
Trudnic şi una şi alta, de-aceea la fel, crescătorii
Cer tinereţe, căldură de suflet şi goană ce-i vie.
Seama luînd la acestea, cînd vremea-i, te-apucă de treabă,
Grija închin-o să umfli, grăsun să ţi-l faci pe acela
125 Care-i ales ca fruntaş şi sortit ca bărbat hergheliei ;
Taie-i o iarbă-nflorită, adapă-l cu limpede apă,
Ţine-l cu-ovăz, să nu cadă cumva sub plăcuta lui muncă,
Mînzul sfrijit să n-arate-a tătîne-su searbădă hrană.
Dar subţiază-ntr-adins, slăbeşte tu iepele înseşi
130 Şi cînd plăcerea, cum vezi, le cere-o întîie-nsoţire,
Dă la o parte frunzişul, le du mai încolo de apă,
Chiar istoveşte-le-adesea cu fuga, le-asudă la soare-n
Timpul cînd aria geme sub grînele aprig bătute
Şi, la zefirul pornit, se vîntură goalele paie.
135 Asta s-o faci, ca prea multă grăsime să nu-ngreuieze
Lucrul pe-al dragostei cîmp ori s-acopere trîndave brazde,
Ci să apuce cu sete sămînţa, afund închizînd-o.
Grija de tată începe să scadă-ntre-acestea şi vine
Ceea de mamă. Cînd, vremea-mplinită, în sarcină umblă,

140 Nimeni n-o lase să tragă sub hamuri căruţe-ncărcate,
Ori să străbată sărind vreun drum, să alerge pe cîmpuri
Într-un galop zvăpăiat, ori să-noate-n grăbitele ape,
Dară să pască în slobode pajişti, în lung de pîraie
Pline, pe unde e muşchi şi tot ţărmu-i o verde păşune,
145 Unde o apără peşteri şi umbră de stîncă s-aşterne.
Este în jurul dumbrăvii de verde stejar, pe Silarus
Şi pe Alburn, un tăun care zboară în roiuri, pe nume
În latineşte *asilus* şi *oistros* pe-a grecilor limbă,
Înţepător şi-ascuţit ţiuind ; prin păduri, de-a lui groază,
150 Fug animalele toate ; văzduhul, izbit de-al lor muget,
Clocot e, ca şi secatul Tanagru şi codrii bătrînii.
Numai prin monstrul acesta Junona-şi vărsă altădată
Cruda-i mînie, gătind un sfîrşit pentru Jo juninca.
Îndepărta-vei tăunul de vitele-n sarcină : bate
155 Mai întărtat cînd e arşiţă ; paşte-vei turmele dară
Numai curînd după zori şi cînd aştrii ne vin cu amurgul.
După fătat, spre viţei se-ndrumează întreaga-ne grijă.
Ars e cu fierul un semn, mai întîi cu al neamului nume,
Dacă-s găsiţi că sînt vrednici să crească sporind seminţia,
160 Să se păstreze ca jertfe de-altar ori să spintece cîmpul,
Să ne răstoarne ogorul zdrobind tot noianul de bulgări.
Ce mai rămîne, va paşte în voie prin verzile ierburi.
Chiar de viţei îi îndeamnă pe cei ce-i formezi pentru truda
Cea cîmpenească şi stăruie ascultători a-i aduce,
165 Cît, încă tineri, se-ndoaie, mlădie fiindu-le vîrsta.
Leagă-le-ntîi de grumaz, din mlădiţe subţiri de răchită,
O jugălie ; apoi, cînd deprinsă li-e libera ceafă
La supuşenie, doi cîte doi i-nsoţeşte prinzîndu-i
Chiar la un jug şi sileşte-i să meargă la pas împreună ;
170 Încă de-atuncea să tragă adesea căruţe ce-s goale
Peste cîmpie şi-n praful cel gros abia dîră să lase.

Fagul de osie-apoi, opintindu-se sub greutate,
Geamă şi oiştea de-aramă legatele roţi să le ducă.
Între acestea, viţeilor neîmblînziţi le culege
175 Cu a ta mînă şi ierburi, şi frunze uşoare de sălcii,
Alge, dar încă şi fire de grîu : iar lăuzele vite
Nu ne mai umple, ca-n timpul străbunilor, doniţe albe,
Ci-şi istoveasc-al lor uger cu dulcii sugari, viţeluşii.
Dacă ţi-i rîvna mai mult spre războaie şi oşti îndrăzneţe,
180 Ori să aluneci pe roţi pe tărîmul Alfeului Pisei
Şi să repezi în dumbrava lui Iupiter care ce zboară,
Lucrul dintîi, pentru cal, e să vadă el însuşi curajul,
Armele celor ce luptă, să sufere trîmbiţa, roata-n
Scrîşnet, cînd trasă-i, s-audă în staul al frîielor zangăt ;
185 Clipă cu clipă mai mult să-l încînte-a stăpînului blîndă
Laudă şi să se bucure dacă bătut e pe coamă.
Încă de-ndată ce-i smuls la o parte de ţîţă, acestea
Să le cuteze şi-apoi să-şi dea capul căpăstrului moale,
Slab, tremurînd încă trupu-i, în vîrstă aouma necoaptă.
190 Dacă-mplinite-s trei veri, de-ndat' ce venit-a a patra,
El să şi-nceap-a se-ntoarce în cerc şi a face să sune
Paşi măsuraţi, să îndoaie pe rînd un genunchi după altul,
Aer avînd că-i cu silă : să cheme la-ntrecere vîntul,
Vîntul chiar, şi pe cîmpia deschisă zburînd ca şi slobod,
195 Fără de frîu, să arate-abia urme-a nisipului faţă.
Astfel pornit, cînd s-abate din ţărmuri de Nord, Aquilonul
Dă răvăşire-n ai Sciţiei nouri uscaţi şi-n furtună ;
Holdele-nalte atunci şi cîmpiile unduitoare
Se-nfiorează cu line suflări, ale codrilor vîrfuri
200 Sînt numai vaier şi valuri prelungi se zoresc către maluri;
El însă zboară şi mătură-n goana-i şi mări şi ogoare.
Astfel de cal asuda-va spre ţintă-n Elida, pe cîmpul

Larg şi deschis, şi din gură zvîrli-va o spumă în sînge ;
Ori, cu grumazul supus, va tîrî ale belgilor care,
205 Numai atuncea să-ngădui să crească-mblînziţilor trupul
Printr-un nutreţ din belşug ; căci nainte de-a lor îmblînzire,
S-or arăta prea semeţi şi n-or vrea, cînd sînt prinşi, să îndure
Biciul uşor mlădios ori s-asculte zăbalele dure.
Nici un mijloc nu-ntăreşte puterile lor ca acela
210 De-a-ndepărta-o pe Venus şi ghimpii iubirii cei oarbe,
Fie că-ţi sînt mai plăcuţi armăsarii ori cîrdul de tauri.
Ţine departe deci taurii pentru aceasta-n răzleţe
Pajişti, colo după munte, decindea o apă mai largă,
Sau îi păzeşte închişi la-ndemînă cu-o doldora iesle.
215 Căci femeiuşca le stoarce pe-ncetul tăria, îi arde,
Cînd o zăresc, şi nu-i lasă cu gîndul la crînguri şi iarbă.
Ba prin momelile-i dulci îi împinge adesea pe mîndrii
Indrăgostiţi să se lupte cu coarnele chiar între dînşii.
Paşte-n pădurile Silei măreţe junicea frumoasă,
220 Însă bătăi ei pornesc cu putere vrăjmaşă de-a rîndul,
Dînd nencetat lovituri ; li-e tot trupul şiroaie de sînge
Şi-s aplecatele coarne spre cei în încord repezite-n
Muget prelung, de răsună dumbrăvi şi Olimpul departe.
Nu li-e deprinsul să stea împreună războinicii : unul
225 Pleacă înfrînt şi trăieşte-n surghiun pe străine tărîmuri,
Mult căinîndu-şi ruşinea, lovirile date de mîndrul
Învingător şi-i e dragostea nerăzbunat prăpădită !
Înc-o privire spre staul şi las-al străbunilor scaun,
Dar îşi deprinde cu rîvnă puterile, cu stăruinţă
230 Doarme-ntre tarile stînci, în culcuş fără urmă de paie
Şi se hrăneşte cu aspru rogoz şi cu frunze ţepoase ;
El se încearcă şi-nvaţă a-şi pune în coarne mînia,

În vreun copac opintindu-se, biciuie goalele vînturi
Cu lovituri, de pe-acum risipeşte nisipul ca-n luptă.
235 Dar cînd puterea şi-a strîns şi-ntreagă i-e iarăşi tăria,
Steag el ridică şi iureş s-aruncă-n uitucul lui dușman.
Valu-i la fel cînd începe s-albească acolo departe-n
Mijlocul mării şi vine umflîndu-se, pînă ce-n maluri
Rostogolit, ca un tunet mugeşte prin stînci şi s-aşterne
240 Nu mai prejos ca un munte ; afund clocoteşte-n vîrtejuri
Unda şi-asvîrle în sus zbuciumatele negre nisipuri.
Orişice soi de fiinţe pe lume, ca oameni şi fiare,
Înotătoare şi turme sau păsări oricum zugrăvite,
Duse-s de foc şi de furii : iubirea-i aceeaşi la toate.
245 Nici într-o vreme, uitîndu-şi de pui, nu-i mai aprig pribeagă-n
Cîmpuri leoaica, nicicînd n-au făcut îndeobşte măceluri
Mai numeroase şi-omor, în desişul pădurii, diformii
Urşi, şi ce crunt e mistreţul atunci, ce-nrăită tigroaica !
Nenorocit cine umblă-n ai Libiei cîmpi singuratici !
250 Nu vezi cum tremurul scutură-al cailor trup, dacă boarea
Le-a fost adus pe la nări mirosuri de-aceştia ştiute ?
Nici ale omului hăţuri, nici crudele biciului şfichiuri,
Nici înseşi peşteri ori stînci nu-s în stare pe ei să-i oprească,
Nici ale rîului valuri ce duc surpături dintr-un munte.
255 Chiar şi mistreţul sabelic s-avîntă şi colţii şi-ascute,
Scurmă pămîntul cu laba şi coastele-şi freacă de trunchiuri,
Umerii şi-i întăreşte pe rînd pentru răni ce-or să vină.
Ce nu outează un tînăr, cînd jar îi frămîntă în oase
Cruda iubire ? furtuna-i pornită şi iată-l că-n noapte
260 Trece înot răzvrătite talazuri ; deasupra-i mugeşte
Poarta măreaţă a cerului, huruie sparte de stîncă

Apele ; nu-l pot opri cu-a lor rugă părinţii sărmanii,
Şi nici fecioara ce-n urma-i pieri-va de jalnică moarte.
Ce nu fac lincşii pestriţi ai lui Baous, ori cîinii şi lupii
265 Groaznici şi-n ce-ncăierări pîn-şi cerbii cei slabi nu se luptă ?
Însă a iepelor furie-i înverşunată-ntre toate ;
Venus le-a dat insuflarea, chiar ea, cînd în Potnia iepe,
Patru-nhămate la car, cu măselele rupt-au pe Glaucus.
Duse-s de-al dragostei foc peste Gargar şi peste Ascaniul
270 Răsunător ; străbat munţii, de-a-notul trec rîuri şi fluvii.
Cînd dar în măduva plină de poftă aprins e pojarul,
În primăvară — atunci întorcîndu-se-n oase căldura —
Ele pe-naltele stînci stau cu botul spre boarea cea lină,
Sorb al zefirului suflu şi-ades fără nici o-nsoţire
275 Însărcinate-s de vînt. Ce nespusă minune-n cuvîntu-mi !
Peste pietroaie şi ţancuri cu colţi, prin vale adîncă
Fug, însă nu către tine, Eure ori Soare-răsare,
Ci spre Boreas şi Caurus, ori unde Austrul cel negru
Naştere-şi ia şi-ntristează cu ploi friguroase tot cerul.
280 Numai aicea o zeamă vîscoasă, pe care păstorii,
Cum e şi drept, o numesc hipoman, se prelinge din vintre ;
E hipomanul ce-adesea culesu-l-au vitrege mame,
Amestecîndu-l cu-o iarbă şi rele cuvinte de vrajă.
Fuge-ntr-acestea şi fuge lipsit de întoarcere timpul,
285 Cît din plăcerea de-a spune, pe loc ne opresc amănunte.
Fie-ndeajuns despre vitele mari. Încă alta rămîne,
Turme lînoase şi capre miţoase mi-s grija acuma.
Iată-vă munca ; de-aici scoateţi faimă, plugarilor zdraveni.
N-am vreo-ndoială în gînd, cît de greu e de-a prinde în vorbe

290 Toate acestea, şi-a da strălucire măruntelor lucruri,
Însă-n Parnas, prin pustii anevoie, iubirea mă trage,
Dulcea ; şi drag mi-i să merg pe coline, pe unde-nainte-mi
Nici un făgaş n-a purces spre Castalia lin coborîşu-i.
Pales slăvito, acum, da, acum să cîntăm să s-audă.
295 Şi, ca să-ncep, hotărăsc să mănînce mioarele fînu-n
Staul plăcut, pînă ce vine iarăşi a frunzelor vreme ;
Să se aştearnă pe asprul pămînt groase straturi de paie,
Snopi de ferigă, aşa ca îngheţuri şi frig să nu strice
Turmei plăpînde, ori rîie să-i deie, duroare urîtă.
300 Apoi, la alta trecînd, poruncesc să se pună la capre
Crengi înfrunzite şi-oricînd apă proaspătă la îndemînă,
Să se aşeze-al lor staul spre soarele iernii, cu faţa
Numai la sud, apărat de suflări, pînă cînd este ziua
Ca Vărsătorul s-apună cu ploi într-al anului capăt.
305 Însă şi caprele sînt de-ocrotit nu cu-o grijă mai mică ;
Nu ni-e mai slab nici folosul, măcar că se vînd cu preţ mare
Ale Miletului lînuri în roşul de Tir înmuiate.
Mai numeroşi le sînt puii şi dau din belşug al lor lapte.
Astfel cu cît le vei mulge din sînii sleiţi înspumatul
310 Lapte, cu-atît mai bogate şiroaie vor curge-apăsîndu-i.
Nu mai puţin, tot aşa, îţi dau ţapii de Cinips, cînd tunşi sînt,
Bărbile albe şi lungi şi miţosul lor păr ca mătasa,
Bune de ţoale ostaşilor, corăbierilor bieţii.
Caprele pasc prin păduri, pe stîncosul Liceului creştet,
315 Prin mărăcini plini de ţepi, prin hăţişuri cu drag de pripoare ;
Singure-acasă se-ntorc, ţiitoare de minte, şi iezii
Şi-i însoţesc, şi-s cu ţîţele pline că greu mai trec pragul.

Sîrguincios depărtează de-acestea şi gheaţa şi vîntul,
Care aduce zăpadă, cu cît au de ele mai mică
320 Grijă : cu drag le întinde ca hrană uşoare mlădiţe,
Iarna cît este de lungă, hambarul cu fîn nu-l închide !
Însă de-ndat' ce, zefirul chemînd-o, o, vară voioasă
Le va trimite pe oi şi pe capre-n dumbrăvi şi-n păşune,
Cum răsărit-a luceafărul, în răcoroasa cîmpie
325 S-o apucăm : dimineaţa e proaspătă, pajiştea-i albă,
Cînd mai plăcută e turmelor roua pe frageda iarbă.
Apoi cînd ora a patra a zilei aduce-va setea
Şi de-al cosaşilor plîns ţîrîit răsuna-va tot crîngul,
Turma s-o mîi la fîntîni ori aproape de lacuri afunde,
330 Ca să se-adape din ape în jgheab de stejar şiruinde ;
Însă-n al arşiţei toi, să cauţi o vale umbrită,
Unde-al lui Joe stejar uriaş şi cu trunchi de prin vremuri
Ramuri măreţe şi-ntinde, şi unde o neagră pădure
Umbra ei sfîntă şi-o culcă din des stejăriş fără număr.
335 Dă-le o limpede apă şi du-le din nou la păşune
Cînd, cu-asfinţitul, luceafărul cel răcoros îndulceşte
Aerul şi cu-a ei rouă dă viaţă dumbrăvilor luna,
Cînd se îngînă sticleţi în tufiş şi-alcionii pe coastă.
Ce să-ţi mai spun de păstorii din Libia, ce, de păşune-n
340 Versu-mi, de mult răzleţele colibe ce li-s locuinţe ?
Ziua şi noaptea mereu şi chiar luni nicidecum întrerupte,
Paşte-a lor turmă şi merge-n întinsul pustiu făr-o urmă
De adăpost : nesfîrşită s-aşterne cîmpia ! Cu sine
Duce păstoru-african tot ce are, şi Larul şi cortul,
345 Arcul, şi-un cîine cu el de-Amiclea, o tolbă de Creta.
Nu într-alt chip şi viteazul roman, în străbunele-i arme,
Drumul şi-l taie purtîndu-şi povara cea grea şi-nainte
Să se aştepte, duşmanului, tabăra pusă, stă-n faţă.

Nu-i tot aşa la popoare ca sciţii, meoţii, pe-acolo
350 Unde în tulburu-i Istrul răstoarnă nisipul lui galben,
Unde Rodope, întins pîn' sub pol, face cale întoarsă.
Turmele-acolo-s închise în staule; cît e cîmpia,
Nu vezi de iarbă un fir ori vreo frunză pe-o cracă de arbor.
Însă pămîntul s-aşterne fiornic în zări cu troiene
355 Clăi şi cu pături de gheaţă ce-ajung şi de şapte coţi groase.
Iarnă-i mereu şi mereu varsă caurii suflul lor rece.
Soarele-acolo nicicînd nu împrăştie umbrele pale,
Nici cînd suit de-ai lui cai a atins al văzduhului creştet,
Nici cînd îşi scaldă în rumen Ocean coborîta-i teleagă.
360 Scoarţe de-odată se prind peste fluvii altdată în goană,
Astfel că apele-ndură pe faţa lor roţi ferecate
Şi, înainte prielnice pupelor, care-acum poartă.
Crapă adesea arama şi haina-mbrăcată ca piatra
Se-nvîrtoşează; iar vinul nu curge, ci-l tai cu securea.
365 Bălţile-s toate schimbate-n grămadă de gheaţă şi aspri
Picuri de apă în barba zburlită făcutu-s-au ţurţuri.
Între acestea tot ninge din cerul întreg şi tot ninge:
Turmele pier; cît de trupeşi, stau boi sub troiene de parcă
Sînt îngropaţi şi sub proaspăt morman, în cireadă-mbulzită,
370 Cerbii acum amorţesc şi le vezi numai vîrful la coarne.
Nu cu copoi asmuţiţi, nu cu mreje cumva ori cu teama
Penelor roşii, pe ei spăimîntaţi cineva-i urmăreşte,
Ci-i biruieşte cu fierul de-aproape, pieptiş cînd se luptă,
Făr-de folos, cu un munte; în mugetul jalnic i-omoară,
375 Veseli cărîndu-i acasă cu chiot ce-n laturi răsună.
Viaţa-şi petrec liniştiţi toţi aceştia în peşteri săpate
Cît mai afund în pămînt, aducînd lîngă vetre stejarii

Îngrămădiţi şi întregii buşteni de-aruncat pălălaiei.
Noaptea şi-o trec numa-n joc şi voioşi se îmbată cu acre
380 Zemuri şi musturi dospite ce ţin loc de-a viilor roadă.
Astfel sînt oamenii fără de frîu aşezaţi către Care,
Cît mai spre pol, biciuiţi de Eurul rifeic într-una
Şi-acoperiţi pe-al lor trup cu blănuri roşcate de fiare.
Grija-ţi e lîna frumoasă? De-o parte pădurea spinoasă,
385 Brusturii, scaiul îndată; şi fugi de păşunile grase;
Neîncetat îţi alege oi albe cu moale blăniţă.
Însă oricît ar fi alb un berbec, dacă singură numai
Limba i-e neagră cumva sub cerul de umedă gură,
L-îndepărtează, să nu murdărească prin pete umbrite
390 Lîna născuţilor: pajiştea-i plină, ocheşte-ţi un altul.
Numai prin lîna de-un alb ninsoriu, dacă este s-o credem,
Pan, al Arcadiei zeu, te-amăgi îndrăgită Diană,
Cînd te chemă în pădurile-adînci: şi-ai urmat îmbierii.
Gîndu-ţi la lapte-i mai mult? La iesle, cu braţele adă
395 Însuţi din plin şi sulfină şi drob şi o iarbă sărată.
Astfel şi beau mai cu poftă şi ţîţele mult li se umflă,
Dînd şi un lapte la gust cu-o taină ce-i vine din sare.
Mulţi depărtează de mame iezii ajunşi la-nţărcare
Şi le aşază o botniţă înţepătoare cu cuie.
400 Ceea ce-au muls dimineaţa şi-n vreme de zi pînă-n seară,
Noaptea încheagă, iar ce, din amurg cu apusul de soare,
Duce păstorul în zori la oraş, în găleţi ori cu sare
Amestecîndu-l uşor, îl păstrează aşa pentru iarnă.
Grija de cîini nu rămîie la urmă, ci tot deodată
405 Creşte cu zer cît mai gras căţeii cei sprinteni de Sparta
Şi pe vioiul molos; niciodată cu-asemenea paznici
Nu-i avea teamă la staul de-ai nopţii tîlhari, de năvala

Lupilor ori de iberii vrăjmaşi ce-ar sări pe la spate.
Vei urmări cît mai des cu-ai tăi cîini măgăruşii sălbatici
410 Înfricoşaţi, cu-ai tăi cîini, deopotrivă şi iepuri şi ciute ;
Vei tulbura cu lătrat, fugărind mai adesea mistreţii
Care-s stîrniţi din bîrloguri de codri, şi-n creastă de munte,
Către vreun laţ vei împinge, cu chiot, un cerb fără seamăn.
Şi mai învaţă s-aprinzi în staul răşină de cedru,
415 Ori să goneşti cu miros de galban tîrîtoarele rele.
Des se ascunde sub ieslea stătută, muşcînd de-ai atinge-o,
Vipera care de teamă-a fugit de a zilei lumină ;
Sau vreun şarpe deprins să alunece-n locuri umbrite,
Rău spăimos pentru vaci, ca să-mprăştie-n vite otrava-i,
420 Stă sub pămînt. Pune mîna pe-o piatră, ciobane, pe-o bîtă
Şi cum îşi umflă-al lui gît cu un şuier şi dă s-ameninţe,
Culcă-mi-l : iată că-n fugă, afund, înfricat, capu-şi vîră,
Mijlocu-n noduri şi coada-şi desfac cercuiri în coloană,
Încolăcirea din urmă-şi tîrăşte inelele slabe.
425 Este şi reaua năpîrcă, acea din calabrice pajişti,
Care, cu pieptul în sus, îşi dezvolbă spinarea solzoasă,
Pete vădite şi mari arătîndu-şi pe burta umflată ;
Ea, cît afară s-asvîrl din izvoare crescutele rîuri,
Cît, primăvara, pămîntul e umed şi-s vînturi de ploaie,
430 Stă prin băltoace ; de maluri aproape, ea lacomă-şi umple
Pîntecul crud şi cu peşti şi cu-ntr-una flecarele broaşte.
Mlaştina seacă, pămîntul de arşiţă crapă şi-atuncea
Iese îndat' pe uscat şi rotind ale ochilor flacări,
Furie-n cîmp, e de sete-ntărtată şi-n chinul vipiei.
435 Nu mi-ar plăcea să gust somnul cel dulce în limpede aer,

Ori să mă-ntind pe costişa pădurii în mijlocul ierbii,
Cînd, înnoită, schimbîndu-şi ea pielea şi tînără-n floare,
Se desfăşoară lăsîndu-şi ori ouă ori pui în cuibaru-i,
Mîndră se-nalţă spre soare şi-şi joac-ale limbii trei vîrfuri.
440 Te-oi învăţa ce pricini şi ce semne au boalele înseşi.
Rîia scîrboasă se prinde de oi cînd şi ploaia cea rece
Şi, cu-albicioasa ei chiciură, iarna-noruntată pătruns-au
Pînă în carne adînc ; sau cînd, tunse, se-ncleaştă sudoarea
Ca nespălată şi tufe spinoase zdrelitu-le-au trupul.
445 Şi de aceea ciobanii îşi scaldă în dulcile ape
Turma întreagă şi-afund pe berbec cu udatele-i miţe
Ei îl înmoaie, lăsîndu-l în voia grăbitelor unde ;
Ori le ung bine cu drojdii de-amare unsori, cînd sînt tunse,
Leac din amestec de spumă de-argint, arzătoare pucioasă,
450 Ceruri vîscoase şi grase, răşină din muntele Ida,
Ceapă de mare cu spînz urîcios împreună cu smoală.
Una mai mult ca oricare, în astfel de boli, e la locu-i :
Iute să poţi c-un cuţit să spinteci a bubei umflată
Faţă : căci rău-şi ia hrană şi creşte cît stă-n ascunzişu-i,
455 Cît, să-şi apropie mîna-i cu leac, unde-i rana, păstorul
Se tot codeşte sau cere la zei mai prielnice semne.
Ba chiar atunci cînd, intrînd în oi pîn-la oase, durerea
Spumegă, mistuie-n friguri aprinsele lor mădulare,
Bine-i s-alungi arzătoarele friguri stricnind către glezne
460 Una din labe în vîna ce-atuncea zvîcneşte de sînge :
Astfel deprinşi sînt bisalţii şi-i gata de luptă gelonul
Cînd, spre Rodope-alergînd şi spre getice-ntinse pustiuri,
Bea dintr-un lapte pe care-l încheagă cu-al calului sînge.

Dac-ai văzut că vreuna mereu se așază la umbra
465 Blîndă, mănîncă mai leneșă doar numai vîrfuri de iarbă,
Cîrnică merge, ori cade, cînd paște, în plină cîmpie,
Și singuratică, noaptea tîrziu se întoarce la turmă,
Răul oprește-l cu fierul de-ndată-nainte ca boala
Spăimîntătoare să intre-n mulțimea cea făr-de păsare.
470 Însuși vîrtejul, ce mînă furtuna, nu dă dinspre mare
Iureș mai des decît boala în vite : și nu cîte una
Numai, ci stîna întreagă, pe neașteptate-o apucă,
Mamele, mieii-speranță, tot neamul cu începătorii.
Vrei tu s-o știi ? O privire s-arunci pe-ale Alpilor creste,
475 Pe-ntăriturile nalte din Noric și-n cîmpii iapidici
Lîngă Timav, și acum chiar ; deșerte-s crăiile toate
Ale păstorilor, goale-s pășunile-n larg orișiunde.
Odinioară aici s-a iscat dintr-un aer în boală
Rău mîhnicios care-aprins și de-a toamnei întreagă căldură,
480 La nimicire aduse și vite de casă și fiare.
Apele le-nvenină și strică și pășunea cu-otrava-i,
Căi spre pieire, mai multe : dar după ce-n vine intrată,
Setea de foc le zgîrcea mădularele nenorocite,
Ori un subțire puroi se scurgea și-nghițea întru sine
485 Oasele, clipă cu clipă, de molima grea mistuite.
Des, în mijlocul jertfirii la zei, cînd cu alba fîșie,
I se-nnoda cordeluța de lînă, aproape de-altare,
Victima moartă cădea între preoți tîrzii la lovire,
Sau, cînd grăbit slujitorul dăduse deodată cu fierul,
490 Flacăra nu cuprindea așezatele cărnuri pe vatră,
Iar proorocu-ntrebat nu putea nicidecum să răspundă ;
Însuși cuțitu-mplîntat în gîtlej se-nmuia abia-n sînge
Și de puroi puțintel se păta ici și colo nisipul.
Mor pe un cap într-acestea viteii în grasă pășune,

495 Sau lîngă ieslea cea plină-și dau draga vieții suflare.
Prinde acuma turbarea pe cîinii cei blînzi și o tuse
Scutură-n zvîcnet, înnăbușe porcii cu gîturi umflate.
Cade sărmanul, uitînd și de faimă, uitînd și de iarbă,
Calul cel victorios, cu dezgust e de apă și bate
500 Des cu copita ; lăsate, urechile-i sînt în sudoare
Plină de toane, chiar rece ca-n clipa pierzării ; uscată-i
Pielea și-ndată ce-o pipăi, vîrtoasă îți stă împotrivă.
Semne-s acestea-nainte de moarte-n întîile zile,
Dar dacă răul începe cu timpul să fie mai crîncen,
505 Ochii atunci sînt văpaie, suflarea venită din fundul
Coșului este-anevoie cu gemet și-ntr-una sughițuri
Zbuciumă șalele ; sîngele negru pe nări răbufnește
Și pe gîtleju-nfundat mai apasă și limba uscată.
A folosit la-nceput să se toarne c-un corn pe-a lor gură
510 Vin și părutu-s-a singurul chip de scăpare din moarte.
Însă și-acesta ajunse un rău căci, venindu-și în fire,
Caii ca-n furii ardeau și-n durerea sfîrșitului față,
(Zei ! ce e bine, la drepți și sminteală dușmanilor numai)
Își sfîșiau cu-ai lor dinți dezgoliți mădularele-aprinse.
515 Iată, la greul brăzdar, fumegînd deodată un taur
Cade și varsă pe gură un sînge-n amestec cu spumă,
Scoate un geamăt din urmă : plugarul desjugă juncanul
Trist de a fratelui moarte și lasă, pornind cu-amărîre,
Tocmai cînd munca e-n toi, afundatul lui plug într-o brazdă.
520 Nu pot să-l miște pe taur umbririle codrilor falnici,
Dulcile pajiști și nici rîulețul ce saltă prin pietre
Mult mai curat ca cristalul și udă cîmpia ; îi seacă
Șalele, încremenire cuprinde-ai lui ochi fără vlagă,
Ca de poveri aplecat, îndoit spre pămînt îi e gîtul.
525 Muncile, slujba la ce-i folosesc ? Pentru ce răsturnat-a

Brazdele grele cu fierul ? Şi nu doar un dar al lui Bacus,
Masicul, nu doar servite mîncăruri putut-au să-i strice :
El se hrăneşte cu frunze, mîncare i-e iarba curată ;
Numai din limpezi izvoare s-adapă, din ape-obosite
530 Să tot gonească, iar grija nu-i tulbură somnul prielnic.
Nu-n altă vreme pe-aicea zadarnic cătatu-s-a, zvonu-i,
Vaci pentru slujba cea sfînt-a Junonei ; iar carul ei fuse
Tras către templul înalt de bivoli stingheri între dînşii.
Scurmă dar greu în ţărînă cu grebla şi-n urmă plugarii
535 Pun înlăuntru cu degetul boabe, cu ceafa-ncordată
Trag pe-nălţimile munţilor scîrţîitoarele care.
Lupul nu-ncearcă acum vicleşuguri pe-aproape de ţarcuri,
Nu dă tîrcoale, în noapte, la oi ; mai amarnică grijă
Îl stăpîneşte ; fricoasele ciute şi cerbii ce-aleargă,
540 Umblă acum rătăcind printre cîini şi-ale satelor case.
Soiuri din largile mări şi tot neamul de înotătoare,
Ca pe făpturi de furtună zvîrlite, pe coaste le scaldă
Valul ; cum nu sînt deprinse, spre rîuri iau focile goană.
Moare şi ea, apărată zadarnic de tainiţe strîmbe,
545 Vipera, şi cu zburliţii ei solzi înlemnită e hidra.
Aerul nu mai e bun pentru păsări şi-acestea-n cădere
Las-a lor viaţă în naltul pe sus plutitorilor nouri.
Este apoi de prisos să se schimbe a turmei păşune,
Leacul cercat face rău ; îndărăt dau înfrînţi pricepuţii
550 Chiron, feciorul Filirei, Melampus al lui Amitaon.
Galbenă deci Tisifone, trimisă-n lumină din noaptea
Stixului, mînă turbată-naintea ei Spaima şi Boala,
Zi după zi ridicîndu-şi ea capul mai sus şi mai lacom.
Fluvii şi maluri secate, costişe de dealuri răsună

555 De behăitul de oi şi de-al boilor muget într-una.
Duce acuma măcelul în turme şi-n stîni grămădeşte
Stîrvuri ce-ndat' se desfac de stricarea cea plină de scîrbă,
Pînă ce cată să fie-ngropate şi-ascunse sub ţărnă.
Nu se putea folosi a lor piele, iar cît despre cărnuri,
560 Cum să le cureţi cu apă şi cum să le mistui în flacări ?
Lîna chiar nu se mai tunde, căci roasă-i de boală şi plină
De scîrnăvie, nu poţi să te-atingi de stricatele blănuri :
Dacă vreunul încearcă asemenea haine-ale scîrbei,
Bube aprinse, sudoare murdară se-ntind peste trupu-i
565 Mirositor : şi nu mult mai aşteaptă acesta şi focul
Cel blestemat îi sfîşie de rău mădularele prinse.

Cartea IV

ALBINELE

Numaidecît despre miere, al cerului dar ca de rouă,
Voi povesti. Şi spre-aceasta îndreaptă-ţi, Mecena, privirea.
De admirat şi de tine-s priveliştea micilor lucruri,
Conducătorii măreţi, înclinări, obiceiuri, noroade,
5 Lupte-ale neamului ; totul cînta-voi acuma de-arîndul.
Trudă-n mărunte, dar faima nu fi-va măruntă, de zeii
Duşmani mi-o îngăduiesc şi Apolon chemat de m-aude.
Dintru-nceput ni se cer pentru-albine cămin, loc prielnic
Unde nu intră suflare de vînturi — căci vîntul le-opreşte
10 Să îndrumeze spre casă mîncarea — iar oile, iezii
Nu sar zglobii printre flori, unde-n cîmp o viţică hoinară
Nu dă jos roua, nici culcă în creştere fire de iarbă.
Fie departe de-avutul lăcaş şi şopîrla cu pete
Pe-mpestriţata spinare, prigorul, tot soiul de păsări,
15 Procne, şi ea, însemnată pe pieptu-i de mîini sîngerate :
Căci pustiesc împrejur şi, prinzîndu-le, cară în pliscuri
Pe zburătoare, ca hrană prea dulce la pui fără milă.

Însă fîntîni străvezii, vreo baltă cu muşchi şi-nverzită
Afle-se-n preajmă, şi-un rîu care fuge micuţ peste pajişti,
20 Un palmier ori sălbatic măslin să umbrească intrarea,
Astfel c-atunci cînd reginele noi, primăvara, vor duce
Roii dintîi şi-o zbura tinerimea scăpînd din căsuţe,
Malul vecin să le-ndemne să fugă de via căldură,
Iar întîlnitul copac să le ţină-n culcuşu-i de frunze.
25 Apele steie ca-n somn ori alunece iute, în mijloc
Zvîrle răchiţi, bolovani în cruciş, curmeziş, ca să poată
Ele, aşa ca pe punţi, cît mai des, să s-oprească, iar vara,
Să-şi desfăşoare la soare aripile, cînd zăbovit-au
Şi repezitul Eur le împrăştie, duce în apă.
30 Dar împrejur levănţică şi roiniţă mult miresmată,
Cimbru în tufe, cu miros puternic trimis, dăruiască
Flori şi în strat viorele să soarbă-un izvor ce le-adapă.
Stupii ei înşişi lucraţi dintr-o coajă de arbor golită,
Ori împletiţi din mlădii tulpiniţe de mlajă, să aibă
35 Strîmt urdiniş : căci răceala de iarnă aduce-ngroşare
Mierii, aşa cum căldura de vară o face să curgă.
Una şi alta la fel sînt temute de-albine, de-aceea
Nu de prisos pe-ntrecute lipesc în lăcaşuri, cu ceară,
Orice deschideri, chiar mici, şi astupă cu cleiuri de floare
40 Marginea lor, pentru-aceasta păstrînd ele-o gumă culeasă,
Mai lipicioasă ca vîscul şi-a muntelui Ida răşină,
Ba uneori îşi aşază lăcaşu-n pămînt, în săpate
Tainiţe, spusa de-o credem, ori fost-au găsite-n adîncul
Pietrelor goale şi-n scorburi de trunchiuri mîncate de vreme.
45 Totuşi, tu unge-le stupii, frecîndu-i în jur cu un moale
Lut, de-s crăpaţi, şi deasupra azvîrle ici, colo mici frunze.

Nu-ngădui pe aproape vreo tisă, pe vetre nu arde
Raci înroşiţi : nu le-ncrede băltoacei adînci, ori pe unde
Este noroi duhnitor, sau sînt stînci găunoase ce sună
50 La lovituri şi trimit întorcînd ale vocii ecouri.
Însă de-ndat' ce mînă sub pămînt auriul nost' soare
Iarna gonită şi luciul de vară deschisu-ne-a cerul,
Ele şi-ncep să colinde grăbit prin dumbrăvi şi prin rădiuri,
Miere culeg de prin flori care scînteie, beau de pe apc
55 Lin fîlfîind : de aici rîzîtoare, ca prinse de-o vrajă,
Vin să-ngrijească de pui şi de stupi, măiestresc de aicea
Ceara cea nouă, deodat' făurind şi o miere cleioasă.
Cînd, mai apoi, vei vedea cum iese din stup şi spre astre
Zboară un roi străbătînd în înot printr-un limpede aer,
60 Cum, ca un nor cenuşiu, este dus spre uimirea-ţi de vînturi,
Bagă de seamă : plăcute izvoare, culcuşuri de frunze
Ele îşi caută ; zvîrle acolo cerute miresme :
Roiniţă ruptă şi izmă de care găseşti orişiunde ;
Sună-n arămuri şi bate în preajmă cimbalele Mamei.
65 Se vor opri de la sine-n lăcaş miresmat, de la sine
Se vor închide-n adîncul lor leagăn, cum li-e şi deprinsul.
Dar dacă ies să se bată, căci neînţelegerea-ncepe
Cu fremătare, amarnic, ades între două regine,
Poţi presimţi de îndată ce gînduri urzeşte mulţimea,
70 Ce-nfiorări de război i-s în inimă : căci marţialul
Zgomot de-aramă-mboldeşte pe leneşe şi se aude
Un bîzîit, parcă-s sunete pătrunzătoare de surle.
Grabnic atunci se-mbulzesc şi viu fîlfîie toate din àripi,
Acul cu trompa şi-ascut şi cu braţele-ndată gătite,

75 Strînse în jurul reginei, la cortul ei chiar la-ndemînă,
Se-ngrămădesc şi pe dùşman la luptă îl cheamă cu strigăt.
Deci, cînd găsitu-şi-au ziua senină şi larga cîmpie,
Pe urdiniş năvălesc ; se încaieră ; colo-n văzduhuri
Vuiet răsună ; se-amestecă, toate-s un ghem în mişcare
80 Şi prăbuşindu-se, cad : şi nici grindina nu e mai deasă,
Nici din stejari scuturaţi nu-i o ploaie mai mare de ghindă ;
Înseşi, cu aripi frumoase, în mijlocul învălmăşelii,
Poartă reginele mare curaj în micuţele piepturi,
Pas să nu dea îndărăt hotărîte, cît învingătoarea
85 Aspră n-ar face pe ceilalţi, dînd dosul, s-o ieie la fugă.
Astfel de-aprinderi în inimi şi astfel de grele războaie
S-or linişti, potolite cu praful mărunt ce s-azvîrle.
Dar din bătaie chemînd pe fruntaşii cei doi, de îndată,
Ca să nu facă vreun rău lenevia-i, pe-acela din urmă
90 Morţii îl dă ; cel mai bun să domnească în liberă curte.
Singur frumos străluceşte stropit ca de pete de aur
(Două sînt speţele deci) şi acesta-i mai bun, şi la faţă
Deosebit, şi cu solzii roşcaţi ; dar urît este cellalt
De trîndăvie şi-şi poartă-n ruşine umflatul lui pîntec.
95 Cum osebiţi-s fruntaşii la faţă, aşa-i şi norodul :
Unele-s hîde, zburlite, ai crede-un drumeţ care vine
De la un drum cu mult praf şi tot scuipă pămînt din uscata-i
Gură-nsetată ; lucesc celelalte, reped scînteiere,
Pîlpîie-n aur şi trupul li-e plin de mici pete asemeni.
100 Neamul de soi e acesta ; la timp anumit, de la dînsul
Stoarce-vei mierea cea dulce şi încă mai mult decît dulce,
Limpede : ea îţi va drege şi gustul prea tare-al lui Bacus.
Însă cînd zboară şi joacă nesigure roiuri prin aer,
Dispreţuind ai lor faguri, lăsînd părăsirii lăcaşul,

105 Să-ndepărtezi de la jocul deşert nişte minţi uşurele.
Nu-ţi va fi trudă prea grea să le-opreşti : aripioarele rupe
Mătcilor : ele pe loc, de-acum nimeni cerca-va s-apuce
Calea-n spre nalturi şi nici să ridice din tabără steagul.
Să le poftească grădina cu galbene flori miresmate
110 Şi-apărătorul de pasări şi hoţi, cu-a lui coasă din creanga
Salciei, lampsacianul Priap să le aibă în pază.
Cui i-s în inimă-acestea, s-aducă din creştet de munte
Cimbru şi brazi şi sădească-i în larg împrejurul stupinei ;
Bătătorească-şi el palma de muncile aspre, înfigă
115 Rodnic răsad în pămînt şi să-i toarne-o prielnică apă.
Dacă ajuns la sfîrşitul trudirilor mele, n-aş strînge
Pînzele, gata să-ntorc cu grăbire-a mea proră spre ţărmuri,
Poate-aş cînta şi ce grij-a culturii smălţează grădina-n
Roadă, cum dau trandafirii din Pestum de două ori floare :
120 Cum, de asemeni, cicoarea şi malul de ţelină, verde,
S-ar bucura de sorbitele ape şi-ar creşte în iarbă
Strîmbii burtoşi castraveţi ; şi n-aş trece de loc sub tăcere
Greu înfloritul narcis şi-al acantului trunchi ce se-ndoaie,
Iedera palidă, mirtul cu dragoste numai de coaste.
125 Îmi amintesc că-n Ebalia, lîngă înaltele turnuri,
Unde Galesul cel negru adapă-auriile lanuri,
Am cunoscut un bătrîn din Coricus, stăpîn pe puţine
Fălci de nici unul rîvnite, nerodnice-n munca de tauri,
Vitelor făr-de folos ca islaz, neprielnice viţei.
130 Dar culegîndu-şi acela ici, colo-ntre spini o legumă,
Crini ca şi neaua, din jur, rozmarin şi mac bun pentru hrană,
O bogăţie de regi preţuiau în gîndirea-i ; acasă,

Noaptea tîrziu ajungînd, grămădea pe-a lui masă bucate
Necumpărate. Întîiul strîngea trandafiri primăvara,
135 Poame în toamnă şi cînd, cu îngheţul ei, iarna amară
Pietre crăpa şi-nfrîna a pîraielor goană prin sloiuri,
El de pe-atuncea tundea acantul cu fragede ramuri,
Zeflemitor cu-aşteptaţii Zefiri şi zăbavnica vară.
El, apoi, tot cel dintîi cu albine şi roiuri mulţime
140 Se-mbielşuga şi, storcînd dulcii faguri, lăsa să se scurgă
Mierea spumoasă : avea încă tei, încă brazi foarte rodnici
Şi cît, în proaspătă floare, cu fructe-un copac se-mbrăcase,
Toamna, pe-atîta purta rodnicia-i de rumene poame.
El strămutase şi ulmi acum mari şi-i pusese în şiruri,
145 Peri în putere şi pruni pădureţi şi cu prune pe ramuri,
Cum şi platani ce-ntindeau a lor umbră-nsetaţilor oameni.
Însă le trec sub tăcere, căci piedică-i strîmta lucrare,
În adevăr, şi le las să le cînte ceilalţi pe-a mea urmă.
Haide dar, ce însuşiri dăruit-a albinelor Joe,
150 Voi arăta, ca răsplată, fiindcă — urmînd zgomotoase
Sunete şi acioaie de preoţi cureţi zăngănite —
Ele-l hrăniră în peştera Cretei pe-al cerului rege.
Singure-n devălmăşie au pui, au obşteşti locuinţe
Într-o cetate, iar viaţa-şi petrec după legi neclintite ;
155 Singure patrie au şi ştiu de-anumite căminuri ;
Minte ţinînd că pe calea ei iarna-i, din vară la lucru
Toate s-aştern, la un loc aşezînd dobînditele bunuri.
Căci, potrivit învoielilor, unele-au grijă de hrană
Şi se trudesc peste cîmpuri ; iar altele-acolo-n lăuntrul
160 Casei, cu stropi de narcis şi cu gumă cleioasă din scoarţă,
Pun temelia dintîi pentru faguri, şi-n urmă atîrnă
Ceara vîscoasă : pe puii ieşiţi, ale ginţii speranţe,

Unele-i cresc, pe cînd altele-adună atît de curata
Miere și înghesuiesc în căsuțe-a nectarului rouă.
165 Sînt și de-acele menite prin sorți cu a porților strajă ;
Cată cu rîndul la ape, la norii plutind pe tărie :
Iau de la cele ce vin povara, ori, trupă-nșirată,
De la stupină gonesc pe toți trîntorii, leneșa gloată.
Munca-i cu spor și din miere se urcă de cimbru mireasmă.
170 Și după cum, cînd Ciclopii de zor, din mormane topite,
Fulgere fac, primesc unii suflarea în foale de piele
Și-o aruncă, iar alții călesc într-o baie arama
Sfîrîitoare ; și-i Etna ilaie gemînd sub ciocane ;
Brațele-n tact își ridică puternic, pe rînd, și le lasă
175 Iarăși, cu clește ce-agață întorc înroșitele fiare :
Nu în altfel (de e voie, de mari cele mici să alătur)
O înnăscută iubire de-avut le împinge pe-albine,
Dup-al ei rost fiecare. Bătrînele-au grijă de tîrguri,
Fabrică faguri, clădesc locuințele mult măiestrite.
180 Vin obosite-ndărăt cele tinere-n noaptea lăsată,
Cimbru pe labe avînd : ciugulesc de pe arbori ici, colo,
De pe roșcatul șofran, siminiche, verzuile sălcii
Și de pe teiul cleios ori zambila cu-nchisă culoare.
Des chiar, prin pietrele aspre gonind, se întîmplă să-și sfarme-o
185 Aripă, sufletul dîndu-și, de voie, sub greaua povară,
Pînă-ntr-atît țin la flori și la gloria facerii mierii.
Una-i a trudelor tihnă și munca e una la toate.
Pe urdiniș ies năvală în zori : în zăbavă-i nici una ;
Dat-a luceafărul știre să lase din cîmpi ciugulirea,
190 Iarăși se-ntorc la cămin, de-al lor trup îngrijindu-se toate.
Murmur s-aude, e-un zvon și pe prag și-n a stupului preajmă.
Apoi, cînd s-au așezat în iatacuri, tăcerea domnește
Noaptea și somn ca al lor stăpînește-obositele membre,

Însă cînd vremea-i a ploaie, de stupi nu se duc prea departe,
195 Nici n-au încredere-n cer cînd Eurii sînt gata să vină :
Ele cuminți lîngă zidul cetății își caută apă,
Numai plimbări pe aproape încearcă ; și-ades pietricele
Urcă în zbor, cum o barcă ia prund dac-o zbuciumă valul,
Și prin acestea își țin cumpănire-n suflările goale.
200 Vei admira mai ales că le place albinelor traiul
Cu ocolirea-nsoțirii și nu moleșit mișelește-n
Poftele Vènerei ; nu-n osteneală își nasc puișorii :
Ele pe frunze, pe ierburi plăcute-și culeg cu-a lor trompă
Puii, pe înșiși quiriții cei mici i-nnoiesc, pe regină,
205 Ele din nou și-ntocmesc și curți și-o crăie de ceară.
Dar orișicît li-e aproape al vieții sfîrșit ce le-ajunge
Repede (vara a șaptea e singura ce-o mai apucă)
Neamul li-e fără de moarte și ani după ani dăinuiește-al
Casei noroc și se numără buni și străbuni cum se-nșiră.
210 Nici chiar Egiptul și Lidia mare, nici medul hidaspic,
Nici ale parților gloate, să știi că pe rege-ntr-atîta
Nu și-l respectă. Regina de-i teafără, unul li-e gîndul,
Dar dac-o pierd, rup credința, iar mierea în stup grămădită
Înseși o pradă și surpă întreaga-ntocmire de faguri.
215 Ea e a lucrului strajă și toate-o admiră, în juru-i
Vin cu un freamăt obștesc, o-nsoțesc cu alai cît mai multe,
Chiar și pe umeri ades o ridică, își pun pentru dînsa
Trupul în luptă și cată prin răni un sfîrșit cît mai mîndru.
Unii, la astfel de semne, și pilde văzînd de acestea,
220 Au socotit că un spirit zeiesc, că un suflu eteric
Este-n albină : un zeu, după ei, le străbate pe toate,
Mările-ntinse, pămîntul și-asemeni adîncile ceruri :

Că de la dînsul şi turme, cirezi, omenire şi fiare
— Tot ce se naşte — îşi trag către sine uşoara suflare ;
225 Că negreşit, desfăcute, se-ntorc iar la dînsul din lume
Toate ; că nu este loc pentru moarte, ci vii îşi iau zborul
Întru al stelelor număr, urcîndu-se-n naltele ceruri.
Cînd vreodată descoperi lăcaşul august şi ticsita
Miere-n tezaur, clătindu-ţi tu gura întîi, cu spălată
230 Mînă să-mprăştii un fum care după albine se ţine,
Peste măsură li-e furia, întărîtate îţi vîră
Cu-nţepătura venin şi-ncleştate de vine şi-mplîntă
Acele-ascunse în rană şi viaţa de-ndată lăsîndu-şi.
Storşi sînt de două ori fagurii, astfel pe an e culesul :
235 Cînd, din Pleiade, Taigete şi-arată frumoasa ei faţă
Către pămînt, respingînd al Oceanului val cu piciorul
Şi cînd aceeaşi, fugind de Peştii apoşi, amărîtă,
Iarăşi coboară în unde acum stăpînite de iarnă.
Însă cu cît mai sleite-s, s-aştern mai aprinse să dreagă
240 Dărîmăturile ginţii căzute, adună în faguri
Şi făuresc iar grînarul cu strînsele florilor sucuri.
Iarna e aspră, te teme şi-ai grijă de ziua de mîine,
Milă să-ţi fie de ele-abătute, de-avutul în spulber ;
Cu cimbrişor să afumi şi să tai ce e ceară pe-alături,
245 Poţi şovăi ? Doar adesea, pe-ascunsele, roade şopîrla
Fagurii, molia-şi face cuibarul, fugind de lumină ;
Poate vre-un leneş bondar se aşază la hrana străină ;
Mai cu putere-narmaţi, gărgăuni furioşi dau năvală,
Cîşîţa, groaznicul soi, ori păianjenul care, Minervei
250 Nesuferit, la intrări îşi atîrnă întinsele aţe.
Dar — cum şi-albinelor viaţa le-aduce dureri de-ale noastre —
Dacă de-odat' lîncezesc în tot trupul de-o jalnică boală.
Asta se poate cunoaşte din neîndoelnice semne :
Au o culoare ciudată bolnavele, grea slăbiciune

255 Schimb-a lor faţă ; atunci ele cară afară din casă
Trupuri lipsite de viaţă şi merg la-ngroparea cernită ;
Ori de lăbuţe legîndu-se, stau la intrare-atîrnate ;
Ori lenevesc înlăuntrul lăcaşului lor zăvorîte,
Supte de foame, de frigul ce le-nţepeneşte-amorţite.
260 Zumzet mai tare s-aude atunci, bîzîitul e-ntr-una :
Astfel Austrul cel rece vuieşte-n păduri cîteodată,
Astfel o mare în tulbur răsună din valuri întoarse,
Astfel un foc clocoteşte grăbit în cuptoare închise.
Te-oi sfătui mai întîi s-aprinzi miresmată răşină,
265 Jgheaburi de trestie pline cu miere să pui şi cu vrere
Să le poftești, să le-ndemni la nutreţ cunoscut pe-obosite.
Bine-i s-adaogi gogoşi de ristic măcinate cu floare
De trandafir bine-uscată, ori vin printr-o fierbere lungă
Tare scăzut, ori ciorchine de Psitia state la soare,
270 Cimbru cecropic şi fierea pămîntului mirositoare.
Creşte de-asemeni în pajişti o floare pe care plugarii
Au botezat-o steliţă, uşor de găsit cînd o cauţi :
Căci dintr-o singură tufă se-nalţă-o pădure de ramuri ;
Flori cu un miez auriu, dar petalele, multe în juru-i,
275 Bat domolit în închis purpuriu amintind vioreaua ;
Des ale zeilor vetre-nflorite-s cu strînse mănunchiuri ;
Gustul pe limbă i-e aspru ; în văi o culege păstorul
Prin curături şi pe malul cu multe ocoluri al Melei.
Fierbe în vin miresmat rădăcinile ierbii acestea,
280 La urdiniş aşezîndu-le-n pline corfiţe, ca hrană,
Dar dacă ginta lipseşte cuiva deodată întreagă,
Fără să aibă de unde să cheme-o familie nouă,
Timpu-i s-arăt a păstorului arcadian uimitoare
Descoperire şi-n ce fel un sînge stricat din ucişii
285 Tauri ne naşte albine ades. De departe povestea
Voi depăna-o, luînd-o acum de la-ntîiul ei capăt.
Căci, unde-alături de Nilul cu apele mari năboite,

Are-aciuaş, în Canopus din Pela, o gintă bogată,
Carè în jurul cîmpiilor merge cu bărci zugrăvite,
290 Unde vecin de aproape i-i persul cu tolbă pe umăr,
Unde-acel fluviu, pornit de la Inzii cu faţa pîrlită,
Varsă belşugul cu negru-i nămol în Egiptul cel verde
Şi, năvălind, dă în mare cu gurile-i şapte-osebite,
Ţara întreagă-n mijlocul acesta îşi pune scăparea.
295 Loc mărunţel mai întîi, negreşit potrivit pentru ţintă,
Este ales ; se închide cu ziduri în jur şi din ţiglă
Scund coperiş ; se adaogă patru ferestre spre patru
Vînturi, aşa ca lumina să cadă prin ele piezişă ;
Un viţeluş de doi ani, avînd coarnele-ntoarse pe frunte
300 Este cătat : i s-astupă, în vreme ce-amarnic se zbate,
Nările două şi gura, şi-atunci sub loviri se prăvale,
Totu-i se sfarmă-nlăuntru, doar pielea rămîne întreagă.
Astfel, apoi, pus în locul închis, i s-aştern pe sub coaste
Ramuri mărunte şi verzi frunzişoare de dafin şi cimbru.
305 Asta s-o faci cînd zefirii pornitu-s-au unda s-o mişte,
Mai înainte ca-n flori colorate să scînteie cîmpul
Şi rîndunica flecară sub streaşini să-şi spînzure cuibul.
Între acestea, dospeşte o zeamă-n muiatele oase,
Se încălzeşte şi mici vietăţi — să le vezi ! — deocamdată
310 Fără picioare, se mişcă în chip minunat şi pe urmă
Cu fîlfîite arìpe se urcă, se urcă în aer,
Pînă, întocmai ca ploaia turnată din norii de vară,
Au izbucnit, ori aşa ca săgeţi repezite de coardă,
Cînd încleştările-ntîi deschisu-le-a partul cel iute.
315 Care din zei născocit-a mijlocul, o, muzelor, care ?
Noua-ncercare de unde luatu-şi-a-n lume-nceputu-i ?
Cum părăsise-Aristeu păstorul peneica Tempe,
Cînd, cum e zvonul, pierdut-a prisaca din boală şi foame,
Trist se opri la izvorul cel sfînt unde fluviul purcede
320 Tare plîngînd şi vorbind cu-a lui mamă, acestea
spunîndu-i :

„Mamă, o, mamă Cirene ! stăpînă pe-afundul genunei
Fără sfîrşit, pentru ce m-ai născut din a zeilor spiţă
Prea strălucită (căci Febus din Timbra, cum spui,
mi-este tată)
Dacă-s ursitei urît ? Încotro ai gonit de la mine
325 Dragostea-ţi ? Ce-mi porunceai să m-aştept şi în cer
chiar să intru ?
Iată că las pîn-şi cinstea vieţii aceşti muritoare
Ce-am cucerit-o dibaci ca paznic de roade şi turme,
După-ncercările-mi multe, o las şi doar tu îmi eşti
mamă !
Haide, urmează şi smulge cu mîna-ţi livezile-mi mîndre ;
330 Du duşmănoasele flacări în staule, rodul mi-ucide,
Arde sămînţa, prăvale pe viţe tăişul securii,
Dacă-ntr-atîta o silă te prinse de-a fiului faimă."
Şi auzitu-i-a mama din albia apei afunde
Plînsul : torceau împrejurul ei nimfe tovarăşe lînuri
335 Ca de Milet la vedere, în verde închis ca de sticlă.
Drimo şi Xanto, Ligea, alăturea şi Filodoce,
Plete prea mîndre avînd pe gîtul lor alb răsfirate ;
Apoi Cidipe, bălaia Licorias, una fecioară,
Alta atunci încercînd durerea dintîi a Lucinei ;
340 Clio şi sora-i Beroe, mlădiţele-Oceanului tată,
Strînse cu brîie de aur, cu blană-amîndouă, tărcată,
Opis, Efire de-asemeni cu Asia Deiopeia
Şi Aretuza cea iute, acum în sfîrşit fără tolbă.
Între acestea Climene zicea despre vana-ngrijare
345 A lui Vulcan, despre Marte şiretul şi dulcile-i furturi,
Şi număra de la Haos iubirile zeilor multe.
Cînd, fermecate de cînt, din caiere moile fire
Desfăşurau, înc-odată lovit-a a mamei ureche
Tristu-Aristeu şi acolo cu toatele-n jilţuri de sticlă
350 Au amuţit : înaintea surorilor ei, Aretuza
Ochii şi-aruncă scoţînd bălaiul ei cap peste unde

Şi de departe : „Nu eşti în zadar spăimîntată de geamăt,
Soră Cirene, chiar el, Aristeu, marea-ţi grijă, la apa
Tatălui însuşi Peneu, plin de jale — Aristeu în fiinţă
355 Stă lăcrimînd şi te cheamă plîngînd că eşti crudă cu dînsul !"
Mama lovită în suflet de-o nouă-ngrozire, îi strigă :
„Adă-l tu, adă-l la noi ; căci e voie s-atingă zeiescul
Prag". Totodată, poruncă ea dă să se tragă deoparte
Apele, unde feciorul îşi pune-ai lui paşi, iară unda,
360 Încovoiată ca piscul de munte, îi stă împrejurul
Lui şi-l primeşte în sînul cel larg, trimiţîndu-l sub fluviu.
El — admirînd ale mamei clădiri şi regatul cel umed,
Lacuri închise în peşteri, dumbrăvi ce răsună de vaier —
Înainta şi-uimăcit de-al apelor zbucium puternic,
365 Ochii plimba peste fluvii ce curg sub pămîntul cel mare,
Căi apucînd osebite : Şi Fasis, de-asemenea Licus,
Locul de unde adînc Enipeu dintru-ntîi se avîntă,
Apoi Hipanis sunînd printre stînci şi Caicus cel misic,
Cît şi de unde purced tatăl Tibru şi Anio grabnic
370 Şi Eridanul cu coarne de aur pe fruntea de taur,
Căruia seamăn nici unul n-alearg-aşa iute prin lanuri
Îmbelşugate, zorind spre-ale mării porfirice cîmpuri.
După ce-ajunge-n iatacul cu bolţi atîrnînd făurite-n
Spumă de mare şi află Cirene-ale fiului plîngeri
375 Goale, pe rînd îi aduc surorile apă curată
Ca să se spele şi-ntindu-i ştergare cu firele tunse.
Parte ticsesc la bucate pe masă, pun cupele pline,
Şi de pe-altare-şi împrăştie fumul arabe miresme.
Mama îi spune : „Ia-n mînă o cupă din vinul meonic,
380 Pentru Ocean să-nchinăm !" Şi ea însăşi de-ndată îl roagă

Pe născătorul a toate, Oceanul, pe zînele sore,
Paznice ele a sute de codri şi-a sute de rîuri,
Varsă-n trei rînduri nectar străveziu pe căminul în flacări
Şi, către boltă zvîcnind, scînteiază-n trei rînduri o pară ;
385 Semnu-ntărindu-i deci inima, însăşi acuma începe :
„Este-n genunea Carpatos zeiescul Proteu azuriul,
Al lui Neptun prooroc, care măsură marea în caru-i
Dus de sirepii cu două picioare şi trupul de peşte.
Trece acum către portul Ematiei, merge-n Palene
390 Patria-i ; noi îl cinstim şi-mpreună cu nimfele, însuşi
Moşul Nereu ; căci acest prooroc ştie orişice lucruri,
Fie că sînt, că au fost ori pe cale-s să vină cu timpul.
Astfel voit-a Neptun, căci acestuia-i paşte în ape,
Colo-n afunduri, şi turme măreţe şi foci mult urîte.
395 Cată de-l prinde, copile, întîi, şi să-l ţii în cătuşe,
Ca să-ţi arate-ale boalei pricini şi s-ajute sfîrşitul.
Căci nu-ţi va da nici un sfat, nesilindu-l, şi nici nu-l îndupleci
Cu rugăminţi : apucîndu-l, putere vîrtoasă şi lanţuri
Pune : aşa să se sfarme-n sfîrşit vicleniile-i vane.
400 Însămi, cînd soarele-o fi la amiază în toiul păliştei,
Cînd însetată-i verdeaţa, iar umbra e turmei plăcută,
Te-oi îndruma spre-a bătrînului tainiţă, unde din valuri
El se întoarce-obosit şi uşor îl împresuri cum doarme,
Însă de-ndată ce-n mîini l-ai avea apucat şi în lanţuri,
405 Înfăţişări de dihănii mulţime-or căta să te-nşele ;
Se va preface-n mistreţ mult fiornic, în tigru sălbatic,
Într-un balaur cu solzi, în leoaică cu coamă roşcată ;
Ori s-o ivi ca o pară ce pîlpîie, astfel din lanţuri
Dînd să se smulgă, ori iarăşi ca stropii de limpede apă,
410 Însă cu cît el mai mult s-o schimba în asemenea feluri,
Tot pe atîta, copile, tu strînge-l în tare cătuşă,
Pînă, luînd tot alt chip, va ajunge din nou să s-arate

Ochiului, ca şi atunci cînd lăsatu-i-s-a somn pe pleoape."
Spune acestea şi-i toarnă mireasma ambroziei limpezi,
415 Trupul întreg îmbibîndu-i feciorului : dulcele miros
S-a-mprăştiat din bogatele-i plete frumos rînduite
Şi-o mlădioasă tărie-i veni-n mădulare. E o-ntinsă
Peşteră-n coasta de munte mîncată şi apă mulţime
Strînsă-i de vînt şi se zbate în valuri sorbite şi-mpinse,
420 Bun aciuaş altădată năierilor prinşi de furtună !
Colo-nlăuntru se-nchide Proteu zăvorît cu o stîncă.
Nimfa aci-n ascunziş, pe tînăr, dosit de lumină,
Îl şi aşază, iar ea-i mai încolo, pitită-ntr-un nour.
Sirius aprig, pîrlind acuma pe inzii în sete,
425 Sus pe tărie ardea şi soarele-n focu-i răzbise-n
Mijlocul căii ; uscat era cîmpul, secatele fluvii,
Sterpe-n izvoare, acum pîn-la mîl erau arse de raze,
Cînd dar, culcuşul deprins căutîndu-şi, Proteu dintre valuri
Înainta : împrejuru-i sărind ale-ntinsului mării
430 Neamuri de apă, zvîrleau pîn' departe o rouă amară.
Focile-ndată s-aştern pe somn risipite pe coastă,
Însuşi, întocmai ca paznicul tîrlei în creştet de munte,
Cînd îi aduce amurgul viţeii din pajişti acasă,
Însă mioarele-aţîţă pe lupi cu-auzitul lor reamăt,
435 Stă pe o stîncă, la mijloc, priveşte şi-şi numără turma.
Numai ce este-Aristeu în putere să-l aibă, aşteaptă
Doar ca bătrînul să-şi lase spre somn obositele membre,
Şi se azvîrle răcnind şi pe cel adormit, în cătuşe
Iute îl pune. Acesta, din parte-i cu gînduri şirete,
440 Chip minunat de tot soiul de lucruri îndat' şi-mprumută,
Bală grozavă şi pară şi apă ce limpede curge,
Însă cum şiretenia-i nu-i dă vreo scăpare, la faţa-i
El, biruit, se întoarce şi-ncepe ca om să cuvînte :
„Cine,-ncrezutule tînăr, dar cine îţi dete poruncă

445 Să te apropii de noi ? Şi ce cauţi aici ?" Iar acela :
„Însuţi o ştii tu, Proteu ! Să te-nşele, nu-i nimeni în stare,
N-o încerca deci nici tu. Căci urmînd o poruncă zeiască
Numai, venit-am să-ţi cer profeţia în starea-mi căzută."
Spuse atît. La acestea, proorocul, cu-aprindere mare,
450 Ochii-şi roti, scînteind de culoarea lor verde, şi-n aprig
Scrîşnet, deschide-a lui gură vestindu-i a sorţilor taină :
„Te urmăreşte-o mînie de zeu şi-mplineşti ispăşirea
Fărădelegilor mari : pedepsirea, mai straşnică încă,
Dacă ursita n-ar fi împotrivă, chiar Orfeu sărmanul
455 O îmboldeşte, cumplit furios că soţia-i e moartă.
Cînd dar de tine fugea, către fluviu dînd buzna, femeia
Morţii sortită, o hidră grozavă, a ţărmului iasmă,
Nu o văzu sub picioare-nainte-i în iarba înaltă.
Îns-al Driadelor cor de-a ei teamă umplut-a de ţipăt
460 Falnicii munţi ; şi zbucniră în plîns a Rodopelui culme,
Piscul Pangeei, pămîntul lui Marte-nchinat, al lui Resus,
Geţii şi Hebrul şi ţara Oritiei Ateniana.
El căutînd mîngîierea durerii iubirii în liră,
Dulce soţie, pe ţărmul pustiu te cînta, fiind singur,
465 Numai pe tine în zori şi-n amurgul căzut, tot pe tine !
El pătrunzînd în Tenar, în gîtlejul, ce-i poarta afundă
Pentru regatul lui Pluton, şi-n codrul cu-al spaimei întunec,
Merse să-i afle pe mani, pe temutul lor rege, să afle
Inimi ce nu se-mblînzesc de-o umilă a omului rugă.
470 Dar, de cîntarea-i mişcate, din hăuri de iad depărtate
Umbre uşoare veneau, şi năluci de lipsiţi de lumină ;
Cîte tot mii şi iar mii de păsări s-ascund printre frunze,
Cînd înserarea ori ploaia furtunii le-alungă din munte :
Mame, bărbaţi şi acum despărţita de viaţă nălucă

475 A prea puternici eroi, şi copii şi-ncă fragede fete,
Tineri pe ruguri întinşi sub privirea părinţilor bieţii,
Mîlul cel negru şi-urîtul Cocit cu mulţimea-i de trestii,
Jur împrejur, şi grozavul de smîrc cu zăbavnică undă,
I-ncătuşează, iar Stixul cu nouă ocoluri i-nchide.
480 Chiar şi-ale Morţii lăcaşuri şi Tartarul pînă-n adîncuri
Şi Eumenidele-avînd şerpi verzui înnodaţi printre plete
Au amuţit ; întreitu-i gîtlej larg căscat înfrînat-a
Cerberul şi, fără vînt, stătu a lui Ixion roată.
Înapoindu-se-acuma, scăpase-ntîmplărilor toate
485 Şi se-nălţa spre lumină, cu dînsul şi Euridice
Pasul urmîndu-i (aşa hotărînd Proserpina ca lege),
Cînd pe iubitul uitit îl cuprinse de-odat'nebunia,
Neîndoios de iertat, dacă manii ar şti şi să ierte !
Stete pe loc şi, aproape-n lumină, uitîndu-şi de lege,
490 De-a lui dorinţă înfrînt, a privit-o pe Euridice :
Truda pierdută-i atunci, învoiala tiranului crîncen
Ruptă, şi vuiet de trei ori pătrunse-ale-Avernului mlaştini.
„Cine pe mine" strigă „mă pierdu, şi pe tine, vai, Orfeu ?
Ce nebunie-ai făcut ? Din nou îndărăt nehdurata
495 Soartă mă cheamă şi somnul mi-nchide pleoapele grele.
Dusă-s în vălu-i de noaptea adîncă şi-ndrept către tine
Slabele-mi braţe şi-a ta nu mai sînt, nu mai sînt, vai !... Cu bine !"
Zise şi-ndată din ochi, ca un fum ce se pierde în aer
Limpede, îi dispăru depărtîndu-se ; însăşi pe Orfeu,
500 Umbre-n zădar apucînd şi voind încă alte să-i spună,
Nu-l mai văzu. Nici îi dete atuncea luntraşul lui Pluton
Voie să treacă mai mult trista mlaştină de dinainte-i.
Ce să mai facă ? Şi unde s-apuce, cînd soaţa-i răpită

Iarăşi ? Ce plîns să înmoaie pe mani, şi pe zei, ce cuvinte ?
505 Ea, acum rece, plutind se ducea într-a Stixului barcă.
„Se povesteşte că el şapte luni împlinite, de-a rîndul,
Sub prăvălatica stîncă, la apa Strimonului, singur
A tot jelit şi pe-acestea le-a spus îngheţatelor peşteri,
Tigri-mblînzind şi mişcînd şi stejarii din juru-i cu cîntec.
510 Astfel în umbră de plop, Filomela-n adîncă tristeţe
Plînge pierduţii ei pui, cînd plugarul cel aspru, pîndindu-i,
Din cuibuşor, golăşei, îi scoate şi-i ia : însă biata
Noaptea-i boceşte şi stînd pe-o creangă, mereu înnoieşte
Cîntu-i în lacrimi şi umple tot locul de-amarele-i plîngeri.
515 Nici o iubire ori gînd de-nsoţire mişcat-a pe Orfeu.
Singur prin gheţuri din Nord rătăcea, pe Tanais în neauă
Şi pe Rifeu cu cîmpii de-a pururi cuprinse de brumă,
Singur jelind pe răpita lui Euridice şi darul
Van al lui Dis ; prin credinţa-i, simţindu-se dispreţuite,
520 Ciconiene femei risipiră pe cîmp sfîşiatu-i
Trup într-a zeilor jertfă şi-orgia de noapte-a lui Bacus.
Dar şi atuncea cînd Hebrul Eagrian, ducînd capul
Zmuls de pe gîtul de marmoră, colo-n genune şi forfot
Îl răsturna, însuşi glasul şi limba cea rece, de suflet
525 Sterpe, pe ea o chemau, pe biata de Euridice ;
«Euridice» atît răspundeau ale fluviului coaste".
Spuse Proteu — şi c-un salt se şi dete în marea adîncă,
Unde-a intrat răsucind ca-n vîrtej înspumatele unde.
Nu şi Cirene ; ba ea spăimîntatului iute-i grăieşte :

530 „Lasă, copile, să fugă din mintea-ţi amarele gînduri.
Asta-i a boalei pricină, de-aceea dar nimfele care
Coruri în codrii adînci petrecuseră cu Euridice,
Tristul prăpăd l-au trimis în albine. Cu rugă, tu cere
Pace, prinoase întinde, cinstind iertătoarele nimfe,
535 Căci juruinţei vor fi cu-nvoire, uitînd de-a lor pică.
Dar să-ţi arăt mai întîi cum să fie a ta rugăciune.
Patru mîndreţe de tauri cu trupuri ce nu mai au seamăn,
Care acuma îţi pasc pe nălţimea Liceului verde,
Tu să alegi, tot atîtea juninci neatinse de juguri.
540 Deci patru vetre ridică-n înaltele capişti de nimfe
Şi, din gîtlejuri vărsînd un sînge sfinţit pentru jertfă,
Lasă apoi în dumbrava stufoasă-ale vitelor trupuri.
După aceea, cînd zilei de-a noua ivi-se-vor zorii,
Macii uitării să-i dărui îndată ca paos lui Orfeu,
545 Şi să cinsteşti cu-o viţică pe Euridice-mpăcată ;
Neagră mioară junghea-vei şi-apoi te-i întoarce-n dumbravă."

Nu mai întîrzie, iute-mplineşte poruncile mamei,
Vine la capişti : înalţă şi vetrele lui arătate ;
Patru mîndreţe de tauri cu trupuri ce nu mai au seamăn,
550 Mînă şi tot pe atîtea juninci neatinse de juguri,
După aceea, cînd zilei de-a noua ivitu-i-s-au zorii,
Jertfă lui Orfeu aduce şi-apoi se întoarce-n dumbravă.
Însă aici (ce minune deodat', uimitor a o spune)
Vede albine în burţi zumzăind între putrede cărnuri
555 Ale cornutelor, valuri ieşind din crăpatele coaste
Şi înşirîndu-se nor ; de îndată, pe-un creştet de arbor
Au năpădit şi se prinseră-n crengile fragede, struguri.

Astfel cîntam eu lucrarea pămîntului, grija de vite
Şi de copaci, pe cînd Cezar măreţul arunc-ale luptei

560 Trăsnete pe Eufrat şi popoarelor care-l ascultă,
Biruitor, le dă legi şi-şi deschide spre-Olimp a lui cale.
Mă răsfăţa Parthenope cea dulce pe mine Vergiliu,
Vreme pe cînd, înflorind prin studii în tihna-mi uitată,
M-am desfătat cu-al păstorilor viers, şi-ndrăzneţ cît şi tînăr,
565 Titire, o, te-am cîntat sub boltire de fag cu lungi ramuri !

POEZII ATRIBUITE

Traducere şi note
de D. MURĂRAŞU

CRÎȘMĂRIȚA

Pune căiță grecească în cap crîșmărița Sirisca
Și pricepută-a mișca șolduri mlădii la crotal,
Saltă cu pași pofticioși parcă beată în fumul tavernei,
Sprinten sub coate jucînd bețele răsunător.
Ce folosești c-obosit o iai razna prin colbul de vară ?
Cît mai de preț să te-ntinzi, patul stropindu-l cu vin !
Iată conac și polog înfrunzit, iată cupe și roze,
Fluier și liră ; sub bolți, trestii umbresc răcoros.
Colo, cu-alint șopotește, în peștera menaliană,
Trișca de țară-nviind viersul în chip păstoresc.
Ici, e-adineaurea tras vinișor dintr-o bute smolită,
Ici, pîrîuaș gîlgîind cu guralivu-i susur.
Iată șovîrvu-nflorit cu potir vioriu strălucește,
Roșii cununi se-nsoțesc cu trandafirii gălbui,
Iar Achelois ne-aduse, culeși de pe neprihănite
Maluri de ape, și crini în coșulețe de mlăji.
Boțuri de caș se zbicesc pe-o leasă de papură, uite
Prune ca ceara belșug dintr-o tomnatică zi,
Mure-ncrușite de roșii, ciorchine, le guști și topite-s,
Și spînzurați de-al lor vrej castraveciori azurii.
Ai și castane, de-asemeni și mere în rumen ce place,
Pîine de lamură grîu, dragoste, vin cît pofteşti.
Zeul de pază al casei e-aici cu-a lui coasă de salce,
Vezi că-i, nu glumă, bărbat, totuși nu-i nime-ngrozit.
Vin slujitor al Cibelei, sleit de sudori măgăruș-u-i...
Cruță-l, măgarul, cum știi, este de Vesta iubit.

Greierii fac să răsune acum cu-al lor cîntec hugeacul,
Însăşi şopîrla acum şade-ntr-un rece culcuş.
Fii înţelept şi, culcat, cu pocalul de vară te-adapă
Sau să-ţi aducă, de vrei, noul pahar de cristal.
Hai, ostenit, te-odihneşte la umbra de viţă şi-n jurul
Capului îngreuiat leagă de roze mănunchi,
Tu, făt-frumos, culegînd buzişoarele gingaşei fete.
Cată vreunu-ncruntat ? Piară ! Asupră-i blestem !
Pentru o stearpă cenuşă păstrezi miresmate buchete ?
Sau poate-ai vrea să-ncununi lespedea de pe mormînt ?
Adă deci zaruri şi vin. Cine-n grijă-i de mîine, pustiei !
Moartea ne trage de-urechi : „Iute pe trai, sînt pe-aici !"

TURTA

Noaptea acum mistuise şi ora a zecea de iarnă,
Pasărea-strajă, cu cîntecu-i, dase a zilei vestire,
Cînd şi ţăranul plugar al ogorului numai de-o şchioapă,
Simil, cu frică de-amară postire în ziua ce vine,
Trupul întins pe crivat grosolan binişor şi-l ridică
Şi, dibuind în opritu-ntuneric cu-o mînă-ngrijată,
Caută vatra şi-o simte-nsfîrşit, cum la degete-l frige.
Mai rămăsese din ciotul cel ars fumuşor subţiratic
Şi coperitul tăciune-şi pitea licărirea sub spuză.
Fruntea-şi apleacă şi lampa întoarsă o-mpinge aproape,
Scoate cu acul feştila secată de-o urmă de apă
Şi tot suflînd iar şi iarăşi aţîţă el focu-n mocnire.
Umbrele, iată, se dau îndărăt izbuonind pîlpîire
Şi, ocrotindu-şi de aer lumina cu palma adusă,
Cheia o bagă, deschide şi-ntreaga cocioabă-şi cuprinde.
Împrăştiat pe pămînt era grîu, sărăcuţă grămadă :
Ia de acolo atît cît i-ncape în însăşi măsura-i,
Care primeşte de două ori opt greutatea de-o livră.
Merge, s-opreşte la rîşniţă-apoi şi pe-o poliţă prinsă
Bine-n perete, slujindu-i anume la astfel de treabă,
Pune prietena-i lampă ; din haină-şi sloboade atuncea
Braţele-i două şi-ncins cu-o piele de capră păroasă,
Mătură pietrele, fusul de moară cu smocul de pene.
Cheamă la muncă apoi, după cum fiecare-i dibace :

25 Stînga lui toarnă sămînţa, iar dreapta-ncordată la lucru
Tot învîrteşte într-una de sfîrîie roata sub silă.
Boabe-s zdrobite sub piatră, făina se scurge cu grabă
Şi obositei surori îi ia stînga, la rîndul ei, rîvna,
Astfel urmînd. Dar şi cîte vreun cîntec de ţară mai trage
30 Şi-şi uşurează-a lui trudă cu-o voce de tot necioplită,
Ori pe Scibale o strigă. E singura paznică-n casă,
O africană de neam, cum făptura i-i martoră toată,
Părul cel creţ şi ieşitele buze, culoarea închisă,
Pieptul ei larg şi cu sîni atîrnînd, cît şi suptul ei pîntec,
35 Mult subţirele picioare, dar tălpile straşnic de late,
Dungi nesfîrşite săpate-n călcîiele bătăturite.
Dînsul, chemînd-o, poruncă îi dă să mai bage în vatră
Lemne de ars, să-ncălzească şi apa ce rece e gheaţă.
Cînd săvîrşitu-şi-a moara rotirea, cît fuse nevoie,
40 Strînge în ciur el cu mîna făina pe jos risipită
Şi scuturînd, îi rămîne de-asupra tărîţa hospoasă,
Iară, prin găuri căzînd, se cerne o lamură albă,
Ninsul curat dedesubt. Şi de-ndat-o şi pune pe tablă
Netedă-n mijloc vărsînd de deasupra din apa călduţă ;
45 Amestecîndu-le-aşa că sînt una făină şi apă,
Mîinile-i aspre frămîntă, de-odat' presurînd aluatul
Cel închegat şi cu sare. Acum i-e supus şi-l întinde,
Mi ţi-l lăţeşte cu palma făcîndu-l, cum bine-i e, roată.
Taie pătrate în el, măsurate de-aceeaşi mărime
50 Şi spre cuptor îl porneşte (Scibale din vreme ştersese
Locul) ; cu ţigle-l acoperă, jar peste-acestea clădeşte.
Însă pe cînd împlinesc a lor slujbă căminul şi focul,
Simil nu lasă să-i scape o clipă-n zadarnică lene,
De-alte bucate se-ntreabă, căci n-ar mulţămi a lui gură

55 Singură pîinea, şi cată ce-adaos mai bun să-i găsească.
Lîngă horneţ nu erau spînzurînd de-un cîrlig, afumate
Cărnuri, spinări ori picioare de porc, întărite în sare,
Doar un rotund căşulean, pipirig străbătîndu-l prin mijloc,
Şi-un mănunchieş de mărar mai de mult strîns, le-avea agăţate.
60 Prevăzător deci voinicu-şi găteşte şi alte mijloace.
De bordeiaş alipită, grădina-i s-afla cu puţine
Sălcii şi trestii mereu în lăstare tot noi îngrădită,
Mică de-ntindere, însă ce rodnică-n soiuri de ierburi !
Lipsă decum nu ducea de ce bietul simţea trebuinţă,
65 Ba uneori cel bogat la sărac se-ndrepta pentru multe.
Nu cheltuială era, ci statornică grijă în munca-i :
Dacă acasă-l ţineau fie ploile slobod ori zile
De sărbătoare, sau dacă-ncetase-a aratului trudă,
Numa-n grădină lucra. Şi ştia să sădească verdeţuri
70 Feluri mulţime, să-ncreadă seminţe ţărînei ce-ascunde
Şi să le-aducă dibaci împrejur rîuleţe vecine.
Varză aici prisosea, ca şi sfecla ca braţe întinse,
Mult roditorul măcriş, iarbă mare şi nalbă alături,
Morcovi de-asemeni şi praz cu-albicioasă, în foi căpăţînă,
75 Ba chiar şi recele mac ce-ameţeşte şi vatămă capul
Şi-odihnitoare lăptuci după prea strălucite mîncăruri ;
Colţi dă aici din belşug şi sporeşte-ascuţita ridiche,
Îngreunaţii dovleci aplecaţi-s pe larga lor burtă ;
Nu pentru însuşi stăpînul — căci cine-i mai strîns decît dînsul ?
80 Ci pentru alţii-ngrijite erau ; şi mănunchiuri, pe umeri,
Către oraş el căra, ca în zile de tîrg să le vîndă :
Apoi acasă venea cu bani grei şi grumazul uşure,
Doar cîte-odată-nsoţit de ceva tîrguieli de la piaţă.
Ceapă de-a roşie, praz în felii îi astîmpără foamea,

85 Cum şi bruncruţa cu gust pişcător care-i strîmbă obrajii,
Frunze de-andive, erucă în sprijin iubirii sleite.
Dar cum gîndeşte de-o masă mai altfel, şi intră-n grădină,
Scurmă uşor mai întîi în ţărînă cu degetul Simil
Şi usturoi se ivesc cu mustăţile dese, vreo patru ;
90 Smulge şi fragede frunze de ţelină, rută ce-ntartă
Pofta, mărar pe un fir uşurel legănîndu-se-n tremur.
Cum le-a cules, se aşază îndată la vatra voioasă
Şi servitoarei îi cere cu glas lămurit piuliţa.
Stă şi dezghioacă domol usturoii de coaja vîrtoasă,
95 Ia şi-nvelişul de pieliţe, colo le-mprăştie-n juru-i
Plin de dispreţ şi le-azvîrle. Păstrează căţeii, îi trece
Bine prin apă şi-apoi le dă drumul în scorbura pietrei.
Sare presară acum pe de-asupra, adaogă tare
Caş, căci sărat e-ndeajuns, şi înghesuie spusele ierburi.
100 Haina proptită-i de stînga sub vintre cu păr ca o blană,
Dreapta-i înmoaie-usturoiul cu miros, pilugul sucindu-l,
Şi mi-ţi ucide acum un amestec ce-şi stoarce-a lui zeamă.
Mîna-i aleargă în cerc : fiecare îşi pierde-nsuşirea
Lui pe încetul şi toate ajung la aceeaşi culoare,
105 Nu tocmai verde, căci brînza sfărmată doar stă împotrivă,
Nici nu ca laptele albă, verdeţuri atîtea o schimbă !
Mirosul iute adesea în nări ca săgeţi i se-aruncă
Şi mai dă omul la naiba tot prînzu-i, cu faţa-ncreţită.
Freacă adesea trecînd podul palmei pe ochii în lacrimi
110 Şi supărat mai şi-njură un fum ca un prunc fără vină.
Treaba sporea : contenise pilugul să sară-n neastîmpăr
Ca mai nainte şi-acum apăsînd se-nvîrtea pe-ndelete.
Picură deci pe de-asupra ulei din cel bun, de măsline.
Toarnă, aşa ca de gust, şi oţet cu zgîrcenie multă,

115 Mestecă iar aluatul şi-ntregul amestec l-adună.
Numai atuncea el trage cu degetu-n jur şi pe margini
În piuliţă şi-uneşte-ntr-un boţ cele-alt'dat' despărţite,
Astfel că-i turtă, ca nume şi chip, de mîncat bună, gata !
Harnică scoate Scibale-ntr-acestea şi rumena pîine
120 Şi bucuros o primeşte el, dusă de-acum orice teamă
A-nfometării, şi-i Simil pe ziua întreag' fără grijă ;
Groase opinci pe picior, în cap cu-o căciulă miţoasă,
Prinde şi-njugă cei doi juncănaşi care blînzi îl ascultă,
Către ogor mi ţi-i mînă şi plugu-şi înfige în brazdă.

RĂMAS BUN DE LA STUDIILE DE MAI NAINTE

De-aici departe, retori cu deşertul grai,
Sforăitor, umflat şi nicidecum ahaic ;
Şi voi, Tarquiţiu, Seliu, Varro, da, şi voi,
Declamatori, glotiş ce-noată în grăsimi,
De-aici departe-al celor tineri gol ţimbal ;
Şi tu, o, Sextus, grija mea dintîi, Sabin,
Cu bine ; şi voi, toţi, cu bine-amici frumoşi :
Noi pînzele-ndreptăm spre fericitul port,
Cătînd cuvîntul doct al marelui Siron,
Şi viaţa ne-o scăpăm de-acum de orice păs.
De-aici departe, muze, şi pe voi vă las
Cu bine, muze dulci, (căci spune-oi adevăr,
Ce dulci mi-aţi fost !) şi totuşi, pe la scrisul meu
Să treceţi să-l vedeţi, dar mai pe-ascuns şi rar.

DESPRE SABIN

— Parodie după Catul —

Sabin, pe care cei în treacăt îl vedeţi,
Cum spune, iute ne-ntrecut mîna catîri
Şi niciodată vreo trăsură-n zbor năval
Nu-l depăşea, cînd s-o goneasca ar fi fost
La Mantua, la Brixia ea însăşi chiar.
Şi-ţi jură că rivala casă-a lui Trifon
Frumoasa n-ar nega-o, nici Cerulus-han
În care el Sabin, alt'dată Quinctio,
A început să tundă cu dinţatul fier
Comate gîturi, ca, sub jugul de Citor,
Să nu se strice-n apăsare asprul păr.
Cremonă rece şi tu, Galie-n noroi,
Că mult, da, mult prea cunoscut v-a fost, vă e,
Sabin rosteşte : că din neam în neam, în bălţi
S-a bălăcit la voi şi că-ntr-al vostru smîrc
Ades a trebuit din sarcini să dea jos,
Că mile-a treierat cu dîre în cruciş,
Cîrmind cu stînga şi cu dreapta pe măgari,
Ba uneori şi cu-amîndouă mîini strunind.

Şi nici n-aduse pentru zeii de poteci
Vreun prinos decît acesta de curînd,

Ţesala lui şi hăţuri ce-s din tată-n fiu.
Dar astea-n alte vremi : în jilţ mi-ţi şade-acum,
De fildeş, şi-ţi e-n totul închinat
25 O, gemen Castor, o, lui Castor gemen, tu !...

CĂTRE VENUS

Dacă mi-e dat să-mplinesc pîn-la capătu-i sarcina vieţii,
Tu, ce-n Idalia ai, ca şi în Pafos, lăcaş,
Dacă Enea troianu-nsfîrşit prin romane oraşe
Dus e cu tine de-un cînt vrednic de voi amîndoi,
5 Templele nu-ţi voi găti cu tămîie şi pînze vopsite
Numai şi nu-ţi vor fi pus flori doar curatele-mi mîini.
Jertfă umilă — berbecul cornat, şi o alta măreaţă —
Taurul, fi-ţi vor, stropind vetre-nchinate, prinos
Şi-naripat, în culori mii şi mii ori ca marmura, Amor
10 Cu-o zugrăvită-ţi va sta cucură, cum e-obicei.
O, Citerea ajută-mi ! De sus, din Olimp te recheamă
Cezar al tău şi-un altar sacru pe mal, în Sorent.

INSCRIPŢII

Cezar şi Joe

Noaptea întreagă plouă, însă zorii ne-aduc iarăşi jocuri ;
Cezar cu Joe-a-mpărţit sceptrul, domnind amîndoi.

Astfel voi, nu pentru voi

Versuri mărunte făcui şi un altul şi-atrase cinstirea :
Astfel voi, nu pentru voi, pasări, cuiburi clădiţi ;
Astfel voi, nu pentru voi, lîna, oi, o purtaţi ;
Astfel voi, nu pentru voi, miere-albine-nchegaţi ;
Astfel voi, nu pentru voi, gliei, boi, slugăriţi.

Epitaful poetului

Mantua viaţă-mi dădu şi calabrii mi-au smuls-o, acuma
În Partenope-s ; cîntai pajişti, ogor, căpitani.

NOTE

BUCOLICE

I

6 (vezi şi v. 43) Deşi Octavian nu era încă în vremea aceasta zeificat, el este pentru Titir un „zeu".

16—17 După o veche superstiţie, trăsnetul căzut pe stejari era semn de exil.

18 Versul acesta, omis şi de Servius, comentatorul lui Vergiliu, şi de cele mai multe manuscrise, pare a fi fost intercalat aici de vreun copist din *Bucolica* IX, 15. El este omis şi în cele mai multe ediţii moderne.

28 Libertatea e, aici, personificată : e vorba de zeiţa libertăţii, pentru care sclavii aveau o veneraţie deosebită.

31 Amarila şi Galatea sînt nume de femei, luate din *Idilele* lui Teocrit.

36 Fiindcă Titir cheltuia toţi banii pe daruri făcute Galateei. Numai cînd, trădat de aceasta, a început s-o iubească pe Amarila, a putut să facă economii şi să-şi răscumpere libertatea.

42 „Zei" : personaje influente, care l-ar fi putut menţine în stăpînirea pămîntului.

47 *şi urm.* În acest pasaj e probabil că poetul schiţează un tablou al proprietăţii sale.

60 *şi urm.* Enumerare convenţională de lucruri peste fire, pentru ca Titir să-şi afirme şi mai mult recunoştinţa către Octavian.

63 Rîu în Galia (astăzi Saône).

66 Oxus sau Oaxes este un rîu, după unii comentatori în Sciţia de răsărit, după alţii în Creta.

72—73 Aluzie la războaiele civile.

„Lor" : veteranilor (printre care erau şi cîţiva germani şi gali)

83 Fiindcă la ora aceasta se pregătea masa de seară.

II

1—2 Coridon, păstor, dar om liber ; el ar reprezenta pe Vergiliu. Iola, stăpînul lui Alexis ; el ar reprezenta pe Pollio.

10 Testilis e sclava care pregăteşte pentru secerători mîncarea de toate zilele a ţăranului roman, numită *moretum* (mujdei), despre care e vorba în una dintre cele dintîi încercări literare ale lui Vergiliu.

14 Amarila e fosta iubită a lui Coridon, al cărei caracter irascibil şi dispreţuitor i se pare acum lui Coridon preferabil dispreţului pe care i-l arată Alexis. Cf. şi *Bucolica III, 81.*

15 Menalca (nume de păstor) e altă legătură amoroasă mai veche a lui Coridon.

24 Amfion e fiul lui Zeus şi al Antiopei, fiica lui Nicteu, regele Tebei din Beoţia. El fu crescut, dimpreună cu fratele său Zetos, de un păstor, pe muntele Aracint (la graniţa dintre Beoţia şi Atica). Răzbunînd pe mama lor, ţinută în captivitate de Licos, fratele lui Nicteu, cei doi fraţi ajung stăpîni în Teba, pe care o înconjoară cu ziduri : Zetos căra pietre, iar Amfion cînta din liră şi, la sunetul acesteia, pietrele se aşezau singure în zid.
Dirce e numele soţiei lui Licos, pe care cei doi fraţi o legară de un taur sălbatic şi apoi îi aruncară trupul în fîntîna de lîngă Teba, numită, după numele ei, tot aşa. De aici : „Amfion de lîngă Dirce", adică tebanul.

27 Dafnis, fiul lui Hermes şi al unei nimfe, e tînărul şi frumosul păstor, creatorul poeziei bucolice din Sicilia, a cărui moarte de pe urma dragostei o povesteşte Teocrit în *Idila I.*

31—32 Pan, zeul pădurilor şi al păstorilor, era fiul lui Hermes şi al unei muritoare. El este şi descoperitorul naiului *(syrinx, arundo)*, alcătuit din porţiuni de trestie de diferite lungimi, lipite cu ceară.

35 Aminta e alt păstor, rival al lui Coridon.

37 Dameta e, şi el, un păstor, meşter cîntăreţ din nai şi care, la moarte, încredinţă naiul său lui Coridon, pe care-l socotea drept un vrednic urmaş al său în arta cîntecului ; de aici, invidia lui Aminta.

41 Puii de căprioară se nasc cu nişte pete albe pe trup, care nu dispar decît după trecerea a şase luni.

45—46 Nimfele şi naiadele sînt zeităţi cîmpeneşti care personifică izvoarele.

60—61 Coridon, care mai sus părea pe cale să-şi potolească pasiunea, revine la ea. Alexis rău face că fuge de el fiindcă e ţăran ; şi zeii au locuit la ţară, printre păstori : Apolo, cînd a fost alungat din cer, a păscut turmele regelui Admet din Tesalia şi acele ale regelui Laomedon din Troada, iar Paris, fiul lui Priam, regele Troiei, a fost crescut printre păstori. Şi Coridon continuă : în oraşe să locuiască Pallas (Atena), zeiţa întemeietoare şi ocrotitoare a oraşelor şi a citadelelor lor.

66 Plugul antic neavînd roţi, la dusul şi la întorsul din cîmp brăzdarul se atîrna de jugul boilor.

70 Viţa de vie se lega de copaci, mai ales de ulmi (v. *Georgice*, I, 2) şi se curăţa dimpreună cu ulmii de două ori pe an.

III

1 Melibeu e stăpînul lui Dameta. Menalca putea dar crede, la întîlnirea lui cu Dameta, că turma păzită e a stăpînului.

3 Egon, proprietarul turmei păzite de Dameta.

4 Neera e o păstoriţă iubită şi de Egon şi de Menalca.

5 Străinul e Dameta însuşi.

7 „Unui om" : adică mie, care sînt un om cu moravuri curate, nu ca tine !

10—11 Menalca nu răspunde la acuzaţia lui Dameta, ci, în ironie, se acuză pe sine însuşi de ceea ce-i impută el lui Dameta, adică de distrugerea viei lui Micon. „Cred c-atunci"... : se subînţelege : au rîs nimfele.

12—15 Dameta, continuînd la rîndul lui fraza lui Menalca, îl atacă pe acesta direct.
Dafnis e alt tînăr păstor.

16 „Ce să facă şi stăpînii"... de ex. Egon, care şi-a încredinţat turma unui hoţ ca tine !

17 Damon e alt mic proprietar, ale cărui capre erau date în seama lui Titir.

18 Licisca e numele căţelei lui Titir.

29 La asemenea concursuri poetice se fixa şi un premiu pentru învingător.

37 Alcimedon e sau un nume inventat de poet, sau numele unui artist contemporan necunoscut.

40—42 Conon e celebrul matematician de la curtea lui Ptolemeu Filadelful (260—220 î.e.n.), originar din Samos. Celălalt personaj, pe care poetul nu-l numeşte, pare a fi astronomul Eudoxus din

Cnid (jumătatea secolului IV î.e.n.), amic al marelui geometru Arhimede şi autor al unei poeme didactice (întitulate *Fenomenele),* care cuprindea observaţii astronomice foarte utile agricultorilor.

46—47 Aluzie la puterea miraculoasă a lirei lui Orfeu, care se comunica nu numai oamenilor şi animalelor, ci şi arborilor şi stîncilor.

64 Galatea (vezi şi v. 72) e numele păstoriţei care-l iubeşte pe Dameta şi căreia acesta îi va trimite un porumbel (v. 68—69).

66 Aminta e numele unui tînăr păstor, care vîneazǎ dimpreună cu Menalca (v. 75).

67 Delia e numele păstoriţei care-l iubeşte pe Menalca.

76—77 Filis e păstoriţa iubită de Iola, alt păstor, de care Dameta îşi bate joc, cerîndu-i să-i trimită pe Filis de ziua lui, ca să petreacă cu ea, pe dînsul invitîndu-l numai la o sărbătoare religioasă şi gravă : aceea numită *Ambarvalia,* în onoarea Cererei, la care animalul de jertfă era purtat împrejurul holdei (vezi *Georgice* I, 338—50).

78—79 Menalca răspunde în acest distih în numele lui Iola, care-i spune lui Dameta cît de mult îl iubeşte Filis.

81 Amarila apare aici ca una din iubirile lui Dameta.

82 Arbutul e un arbust din regiunile meridionale ale Europei.

84 Pollio (vezi argumentul *Bucolicelor II* şi *IV*) ar fi fost (după Servius, comentatorul lui Vergiliu) acela care l-a îndemnat pe poet să scrie bucolice ; „muza noastră de la ţară" ar însemna, deci, acest gen de poezie.

85 Adică pentru Pollio însuşi.

89 Poetul doreşte amicilor lui Pollio fericirea vîrstei de aur. Amomul e o plantă venită din India, foarte mirositoare (cf. IV, 25).

90—91 Bavius şi Mevius erau doi poeţi contemporani, partizani ai literaturii latine vechi, dar lipsiţi de orice talent şi duşmani ai lui Vergiliu. Sensul distihului este : Cine apreciază pe un Bavius să citească, drept pedeapsă, pe Mevius, care e un poet şi mai prost decît cel dintîi ! Prin gura lui Dameta, Vergiliu îi urează unui asemenea cititor să nu reuşească în nimic : acesta e sensul expresiilor proverbiale şi metaforice cuprinse în v. 91.

104—107 Aceste versuri cuprind două enigme, cu care Vergiliu însuşi zicea că a voit să-i încurce pe comentatori. Pentru cea dintîi s-au dat două interpretări : ori e vorba de un puţ din fundul căruia fireşte că nu se poate vedea decît o mică parte din cer ; ori e vorba de un risipitor din Mantua cu numele Caelius (al cărui

genitiv contras Caeli se confundă cu genitivul cuvîntului *caelum* = cer), risipitor care şi-a pierdut averea, rămînînd numai cu locul pentru mormînt ! În cea de a doua enigmă se face aluzie la floarea numită hiacint (*hyacinthus,* gr. ὑάκινθος) care e cu totul altă floare decît hiacintul modern, rom. zambilă) şi pe ale cărei petale cei vechi credeau că e gravată litera *y,* iniţiala numelui Hyacinthus, fiul regelui Amiclas din Laconia, de care se îndrăgostise Apolo şi pe care zeul, omorîndu-l din greşeală cu discul, îl metamorfozase în floarea care-i poartă numele. Şi fiindcă şi din sîngele lui Aias, fiul lui Telamon, regele Salaminei, a ieşit aceeaşi floare atunci cînd eroul s-a omorît singur cu spada, celor vechi li se părea că văd pe petalele florii exclamaţia de durere ἀί, ἀί, care este şi începutul numelui lui Aiax. Enigma face dar aluzie la Hiacint şi la Aiax, amîndoi fii de regi.

111 Palemon venise să ude cîmpul său. El porunceşte acum sclavilor să închidă canalurile care serveau la udat.

IV

1—3 Poetul se adresează muzelor din Sicilia, care au inspirat şi pe Teocrit, modelul său. „Cătina şi copăceii", ca şi „codrul" reprezintă poezia bucolică, pe care poetul vrea s-o înnobileze. Consulul e Asinius Pollio.

4—7 E vorba de prezicerea Sibilei de la Cumae, după care lumea avea să intre într-o eră nouă şi să treacă încă o dată prin epoca de aur : „veacul cel din urmă" e ultima perioadă sau „lună mare" a unui „an mare", la sfîrşitul căreia domnea Apolo (v. 10) ; cu această ultimă perioadă se sfîrşea epoca de fier, pentru a începe un nou „an mare", cu epoca de aur şi cu domnia lui Saturn.

Fecioara e zeiţa Astrea, fiica lui Iupiter şi a zeiţei Temis (Dice, Iustitia), care în epoca de aur locuia pe pămînt, dar în epoca de fier părăsise pămîntul din cauza crimelor făptuite de oameni şi devenise constelaţia numită Fecioara. În interpretarea sa, Carcopino se serveşte de menţiunea ei aici pentru a data *Bucolica,* întrebuinţînd această numire în înţelesul ei astronomic, de semn zodiacal al lunii septembrie.

Mitul veacului de aur considera neamul omenesc coborît din cer, idee ironizată de Lucreţiu în *Poemul Naturii,* I, 1153.

10 Lucina e zeița protectoare a lehuzelor și a pruncilor. Ea se confundă cu Diana, al cărei frate Apolo domnea în epoca imediat precedentă celei de aur.

12 „Luni mari" : lunile, în număr de zece, care alcătuiesc „anul mare" al lumii și care se numesc și ele „mari" în doctrina etrusco-sibilină.

13—14 Aluzie mai curînd vagă la războaiele civile decît la un fapt precis, cum ar fi amenințarea din partea lui Sextus Pompeius, care, după pacea de la Brundisium, la care el nu luase parte, era gata să înceapă din nou războiul civil.

15—17 Copilul va duce viața zeilor și semi-zeilor, care, în epoca de aur, trăiesc împreună pe pămînt, și el însuși va trăi printre ei. El va cîrmui pămîntul (prin extensiune, în loc de imperiul roman), pacificat de părintele său : aluzie la rolul jucat de Asinius Pollio la Brundisium. Alți interpreți au văzut în v. 17 o aluzie la Octavian.

20 Colocasia, plantă ce creștea pe malurile Nilului ; bacarul, plantă din care se extrăgea un parfum foarte căutat.

25 Cf. *Bucolica III, 89.*

26—36 Poetul trece la ceea ce va aduce epoca de aur cînd copilul va intra în adolescență. În această perioadă vor mai fi încă urme ale crimelor epocii de fier, dar ele vor dispărea cînd copilul va ajunge la maturitate (v. 37).

34 Argo e numele corăbiei pe care s-au îmbarcat argonauții în expediția pentru aducerea lînii de aur din Colhida. — Tifis e pilotul argonauților.

42 În epoca de aur, lîna nu era nevoie să fie văpsită de mîna omului ; ea era în chip natural multicoloră.

48 „Onorurile" sînt înaltele magistraturi romane pe care le va ocupa copilul.

49 Comentatorii au crezut (fiecare după teza susținută) că e vorba de un anume zeu din care s-ar trage copilul. Carcopino a arătat însă că, și copilul făcînd parte din generația cea nouă, a epocii de aur, care e de origine divină, el poate fi numit „odraslă" a zeilor, a divinității, și că Joe din această solemnă apostrofă este „zeul, părintele tuturor oamenilor, zeul unic al pitagoreilor".

55—59 Orfeu, vestitul cîntăreț trac, trecea drept fiul Caliopei, muza poeziei epice.

Linus, cîntărețul fabulos al Greciei, era fiul lui Apolo și al Uraniei, muza astronomiei.

Pan era zeul național al Arcadiei, regiunea cea mai muntoasă și mai sălbatică a Greciei.

61 Termenul maxim al gravidității era, după Pitagora, de zece luni.

63 Aluzie la un fapt mitologic precis ; de exemplu, la legenda lui Vulcan, pe care Iupiter n-a vrut să-l primească la masă și Minerva n-a vrut să-l ia de bărbat ?

V

8 În *Bucolica II,* 35 Aminta era rivalul lui Coridon ; aici e rivalul lui Mopsus, un rival fără talent și închipuit.

10—12 Alcon e numele unui păstor, Codru de asemenea (dacă nu este un personaj real ; cf. *Bucolica VII,* 22 și 26).

Filis e păstorița al cărei nume l-am mai întîlnit.

Titir e un sclav (cf. *Bucolica III,* 20).

20—44 Cîntecul lui Mopsus, al cărui subiect e moartea lui Dafnis (v. și *Bucolica II,* 27) e alcătuit din cinci strofe (20—23, 24—28, 29—35, 36—39, 40—44), cărora le corespund întocmai cele cinci strofe din care e alcătuit și cîntecul lui Menalca (v. 56—80).

29—31 Dafnis e și introducătorul în Sicilia al cultului lui Bacus : acesta, după legendă, se întorsese din India pe un car tras de tigri, așa cum îl vedem pe monumentele de artă antice.

„Bețele ce se mlădie" sînt bețele — împodobite cu frunze de vie, de iederă sau cu un cucuruz de pin în vîrf — pe care le purtau Bacus și adoratorii lui cînd își celebrau riturile (lat. *thyrsus*).

35 Adică înseși divinitățile vieții agricole și pastorale : Pales era o divinitate italică, ocrotitoarea muntelui Palatin și zeița păstoritului. Sărbătoarea ei *(Palilia)* cădea în ziua de 21 aprilie, cînd se sărbătorea și întemeierea Romei.

Apolo era și el protector al păstorilor și turmelor (Apollo Nomios). La moartea lui Dafnis amîndouă divinitățile părăsesc ogoarele, și cultura cîmpului degenerează (vezi versurile următoare).

48 Adică pe Dafnis.

54—55 Copilul e Dafnis, care murise foarte tînăr.

Stimihon, nume de păstor.

56—80 Menalca răspunde lui Mopsus cîntînd apoteoza lui Dafnis.

59 Driadele sînt zîne ale arborilor ; ele trăiesc şi mor o dată cu aceştia.

65 „Cu-ai tăi" ; cu păstorii tăi.

69—70 Cele două anotimpuri se referă la cele două serbări despre care e vorba în v. 75.

72—73 Dameta, Egon şi Alfesibeu sînt, toate, nume de păstori.

75 Serbarea nimfelor — al căror cult era asociat cu acela al lui Bacus — se numea *Liberalia* şi avea loc la sfîrşitul toamnei, drept mulţumire pentru belşugul de recolte şi de vin.

„Sau cînd vom sfinţi ogorul" : e vorba de serbarea numită *Ambarvalia*, care se făcea cu puţin înainte de seceriş (v. *Bucolica III*, 76—77, nota).

85—87 După cum se vede, Menalca citează începutul *Bucolicei II* şi al *Bucolicei III* : Vergiliu, prin aceasta, se identifică el însuşi cu Menalca.

89 Antigene, nume de păstor.

VI

1 Talia e una dintre cele nouă muze. Socotită la început ca o divinitate veselă a vieţii rustice şi menţionată aici de Vergiliu ca muză a poeziei pastorale, ea deveni muza comediei, ieşită, ea însăşi, din sărbătorile cîmpeneşti ale lui Bacus.

Poetul vrea să spună că la începutul activităţii sale a cultivat poezia bucolică reprezentată prin Teocrit.

3 Cintius e un epitet al lui Apolo, zeu şi al poeziei, născut la poalele muntelui Cintus din insula Delos.

4 Vergiliu ia aici numele păstorului ades întîlnit în *Bucolicele* lui.

11 „Cătinile şi pădurea", vezi *Bucolica IV*, 2.

20 Naiadele erau zînele apelor dulci. Ele apăreau în alaiul mai multor zei.

27 Faunii aparţin mitologiei romane, corespunzînd satirilor din cea elenă, cu care au ajuns a se confunda. Ei erau zeii apărători ai pădurilor, cîmpiilor şi vitelor.

29 Parnasul e vestitul munte din Focida, locaşul lui Apolo şi al muzelor.

30 Rodopul (astăzi Despoto-Dagh) şi Ismarul sînt munţi din Tracia, patria cîntăreţului mitic Orfeu

31—40 Poetul dezvoltă în aceste versuri — imitate după Lucreţiu — teoria epicuriană, după care lumea a fost creată prin congregarea atomilor. Conceptul celor patru elemente (pămînt, apă, aer şi foc) este conceptul filozofului grec Empedocle din Agrigent (secolul V î.e.n.). Pe cînd însă cele patru elemente sînt pentru Empedocle chiar „principiile" generatoare ale lumii (clasificare de altfel tradiţională), în sistemul lui Epicur şi Lucreţiu acestea constituie numai un stadiu intermediar între atomi şi corpurile create, ele însele fiind formate din particule indivizibile.

41 Pira e soţia lui Deucalion, regele Ftiei şi fiul lui Prometeu. Scăpînd, singurii dintre oameni, de potopul trimis de Zeus şi ajungînd la Delfi, Deucalion şi Pira cerură voie zeiţei Temis să facă a se naşte din nou oameni. Zeiţa le spuse să-şi acopere faţa şi să arunce în urmă oasele mumei lor. Ei, înţelegînd oracolul, aruncară pietre smulse din sînul pămîntului, care se prefăcură în oameni.

„Veacul fără de necaz" : epoca de aur.

42 Prometeu, fiul titanului Iapet, furînd focul din cer şi dîndu-l oamenilor, fu legat de o stîncă în Caucaz, unde un vultur îi mînca ficatul.

43 Hila e tovarăşul iubit al lui Hercule în expediţia argonauţilor. Trimis să aducă apă, el fu răpit de nimfele unui izvor. Legenda a fost de multe ori tratată de poeţi.

45—55 Pasifae, fiica Soarelui şi soţia lui Minos, regele Cretei, se îndrăgostise de un taur divin : din acest amor s-a născut Minotaurul.

Pretidele sînt fiicele regelui Pretus din Argos, care, măsurîndu-se în frumuseţe cu Hera, fură condamnate de aceasta să-şi piardă minţile şi să rătăcească prin Peloponez, crezînd, în nebunia lor, că sînt vaci.

55—60 Aceste cuvinte le rosteşte Pasifae.

Dicte, munte în Creta.

Gortina, puternică şi bogată cetate în insula Creta.

61—63 Atalanta, fiica regelui din Sciros, nu voia să se mărite decît cu acela care o va întrece din fugă. Hippomenes o ademeni cu trei mere din grădina Hesperidelor, pe care le lăsă să cadă în timpul alergării ; ea se opri să le culeagă de pe jos, şi, întîrziind, fu biruită.

Faeton, fiul Soarelui, trăsnit de Iupiter fiindcă nu putuse con-

duce carul lui Febus, fu plîns de surorile lui pînă cînd s-au metamorfozat în arini.

64—73 Printre legendele antice cîntate de Silen, Vergiliu introduce şi o ficţiune personală. Tema e luată din Hesiod, *Theogonia*, 22—23, unde poetul grec, în chip de păstor, e invitat de muze să cînte pe zei. În aceeaşi situaţie Vergiliu îl pune şi pe Cornelius Gallus, invitat de Linus, cîntăreţul legendar, să cînte pe Apolo.

Permessus, rîu în Beoţia.

Aonia, vechiul nume al Beoţiei.

Corul lui Febus cuprinde şi pe muze şi pe Linus.

Cuvîntul „achiu" (ţelină) a fost întrebuinţat de Odobescu în *Răsunete ale Pindului în Carpaţi*, traducînd cuvîntul latin *apium* din chiar versul 68 al acestei *Bucolice*.

„Bătrînul din Ascra" e Hesiod, născut în Ascra, localitate în Beoţia. Vergiliu îi atribuie şi lui minunea atribuită de legendă lui Orfeu.

Grinium, oraş pe coasta Asiei-Mici. Acolo, într-o pădure, era un sanctuar al lui Apolo, în onoarea căruia, după spusa lui Servius, Euforion, poet şi gramatic grec (274—200 î.e.n.), compusese o poemă, tradusă în latineşte de Cornelius Gallus.

74—77 Vergiliu confundă aici două tradiţii care circulau în antichitate cu privire la Scila. După una, Scila, fiica regelui Nisus din Megara, îndrăgind pe Minos, regele Cretei, care venise să cuprindă oraşul Megara, şi voind să-i asigure acestuia victoria, tăie din capul tatălui ei firul de păr de purpură de care atîrna viaţa şi salvarea ţării sale. Minos ieşi învingător, dar, înfiorat el însuşi de trădarea Scilei, o legă, la plecare, de prora corăbiei lui, de unde ea căzu în valurile golfului Saronic şi fu schimbată în pasărea de mare numită *ciris* (un fel de bîtlan). După cealaltă tradiţie, Scila e fiica zeului marin Forchis, ucisă de Hercule şi readusă la viaţă de tatăl ei, dar, din cauza geloziei vrăjitoarei Circe, ajunsă a fi monstrul marin din strîmtoarea Messinei, care a sfîşiat cu cîinii ei pe şase dintre soţii lui Ulise.

„Năvile de la Dulichiu", adică ale lui Ulise (deşi, la Homer, Ulise are o singură navă). Dulichiu e una din insulele Echinade din marea Ionică ; ea ţinea de Itaca, patria lui Ulise.

78—81 Tereu, regele Traciei, dezonoră pe Procne, sora soţiei sale, Filomela. Aceasta din urmă, ca să se răzbune, îi dădu lui Tereu să se ospăteze din corpul fiului lor, Itis, şi apoi fugi dimpreună cu sora ei. Tereu le urmări pînă ce Filomela fu metamorfozată

în privighetoare, Procne în rîndunică şi Tereu însuşi în pupăză. Uneori rolurile celor două femei sînt intervertite.

82—83 Pe malurile rîului Eurota (astăzi Vasili-Potamo) din Laconia, Apolo cînta pe frumosul Hiacint, fiul regelui Amiclas (vezi şi *Bucolica III*, 104—107 şi nota).

VII

4 Arcazi, nu prin naştere, ci (ca şi arcazii din Arcadia) buni cîntăreţi.

12 Minciul (azi Mincio) izvorăşte din Alpi, formează lacul Garda şi se varsă în rîul Pad. El curge foarte încet, avînd malurile acoperite cu trestii.

14 Alcipa e sclava lui Coridon, Filis a lui Tirsis (v. 59). Melibeu, deşi proprietar şi el de pămînt şi de vite, se îngrijeşte singur de ele.

21—24 Nimfele libetride sînt muzele, la origine, ele însele nimfe care personifică forţele naturii. Se numesc libetride de la numele unei grote consacrate lor pe muntele Helicon din Beoţia.

Codru e numele păstorului întîlnit în *Bucolica V*, 11 ca rival al lui Mopsus. După comentatorii vechi el ar fi însă un poet contemporan. Aici el e apreciat de Coridon ; în strofa următoare e defăimat de Tirsis.

A atîrna fluierul într-o ramură de pin (copac închinat lui Pan) însemna pentru Coridon a renunţa la arta lui.

25—28 „Poetul care-apare" e Tirsis însuşi (el vorbeşte despre sine, aşa cum făcuse şi Coridon în strofa anterioară). Tirsis presupune, apoi, că rivalul său, Codru, din invidie i-ar putea face rău, lăudîndu-l (fireşte, în ironie) peste măsură : o laudă exagerată din partea cuiva atrăgea, după credinţa celor vechi, pentru cel lăudat, mînia zeilor ; de aceea Tirsis cere păstorilor să-i încingă fruntea cu bacar, plantă întrebuinţată împotriva deochiului.

29—32 Un tînăr vînător, Micon, închină Dianei trofee vînătoreşti. Coturnul — încălţămintea greceascăă purtată de actorii de tragedie — este aici o încălţare de vînător.

33—36 Priap, fiul Venerei şi al lui Bacus, e zeul grădinilor.

37—40 Hibla, munte în Sicilia, vestit prin mierea pe care o producea.

41—44 Tirsis răspunde cu cîteva formule de jurămînt, pentru a-şi arăta nerăbdarea de a se întoarce acasă (unde îl aşteaptă iubita !).

Prin „iarba din Sardinia" se înţelege planta numită *Ranunculus sceleratus* şi *Batrachium*, al cărei suc amar producea o contracţie a gurii asemenea rîsului : de aici expresia „rîs sardonic" (rîs amar).

Ruscul e un arbust ghimpos, totdeauna verde.

55 Şi aici Alexis e iubitul lui Coridon, ca şi în *Bucolica II*.

59 Filis a mai apărut în *Bucolica III*, 76 şi 78.

60 Iupiter e zeul fenomenelor atmosferice.

61 Alcide era numele lui Hercule (de la Alceu, bunicul său) înainte ca Apolo să-i fi dat celălalt nume.

67 Licida, nume de păstor.

VIII

3 Rîsul e un mamifer felin, pe care fantezia poetului îl aduce în Italia — unde Pliniu Naturalistul (*Naturalis Historia* XXVIII, 8) spune că n-a existat : peisajul în care se petrece scena *Bucolicei VIII* e, de altfel, nedeterminat.

6—13 Dedicaţia către Pollio.

Timavul (astăzi Timavo) e un rîu — foarte scurt, dar cu apă multă — din Istria şi care izvorăşte într-o regiune de munte. În momentul în care Vergiliu face această dedicaţie, el nu ştie dacă Pollio se întoarce din Dalmaţia pe uscat, prin regiunea muntoasă din care izvorăşte Timavul, sau pe mare, cu flota. Prin „coturn", încălţămintea actorilor tragici, se înţelege tragedia însăşi. E vorba de tragediile lui Asinius Pollio, pe care Vergiliu (ca şi Horaţiu, *Ode*, I, 1, 9—12) le compară cu acele ale lui Sofocle.

Pollio încurajase începuturile literare ale lui Vergiliu : aici, poetul îi promite să-i închine şi cele din urmă cînturi.

Iedera e simbolul gloriei poetice, laurii al gloriei războinice : aici, aluzie la triumful lui Pollio.

18 Nisa e femeia care l-a trădat pe păstor şi s-a dus după Mopsus.

22 Menalul (astăzi Roino), munte în Arcadia — ţara păstorilor ! — închinat lui Pan. Pe el, zice poetul, „pădurea cîntă" şi „pinii vorbesc" fiindcă trimit ecoul cîntecelor pe care le cîntă păstorii.

24 Pan este inventatorul naiului.

27 Grifonii erau animale fantastice, cu trup de leu şi cu aripi de vultur, aşa cum sînt reprezentaţi pe monumentele asiriene şi persane. Ei păzeau în Sciţia nişte comori de aur, pe care voiau să pună mîna arimaspii, fiinţe numai cu un ochi, buni călăreţi : de aici, duşmănia dintre grifoni şi cai !

29—30 Aluzii la riturile căsătoriei romane : mireasa era dusă la casa mirelui de un cortegiu de rude şi invitaţi ; înaintea ei păşea un copil în mînă cu o torţă făcută din lemnul unei specii de pin. Mirele zvîrlea copiilor nuci în semn că renunţă la jocurile copilăriei. Toate aceste se petreceau o dată cu răsăritul luceafărului de seară : în epitalamul lui Catul (LXII, 7) se menţionează, ca şi aici, muntele Eta din Tesalia, deasupra căruia răsare steaua serii, ceea ce este numai un element convenţional în acest fel de compoziţii.

39 Perifrază care înseamnă că păstorul împlinise unsprezece ani şi intrase într-al doisprezecelea.

43 Rodopul, vezi *Bucolica VI*, 30.

Tomarul (azi Tomaro) e muntele din Epir la poalele căruia era Dodona.

Garamanţii, popor din Africa (în Fezzanul de azi), la capătul lumii cunoscute de romani.

47—50 Medea, vestita vrăjitoare, fiica lui Eetes, regele Colhidei, înlesni lui Iason să ia lîna de aur după care veniseră argonauţii şi, îndrăgindu-l, îl întovărăşi pînă la Corint. Aici Iason părăsind-o şi luînd de soţie pe Glauce, fiica regelui Creon, Medea îşi omorî din gelozie copiii pe care-i avusese cu Iason.

52—56 Fiindcă toate sînt cu putinţă, fiindcă Mopsus o ia pe Nisa, lumea se poate întoarce pe dos.

Titir reprezintă aici un păstor oarecare, chiar lipsit de talentul cîntării.

Orfeu, vezi *Bucolica III*, 46 ; *IV*, 57.

Arion, vestit citarist şi poet liric grec, născut la Metimna în insula Lesbos (secolul VII î.e.n.). Întorcîndu-se din Sicilia, marinarii îl aruncară în mare, ca să pună mîna pe averile adunate de el, dar un delfin, fermecat de cîntecul lui, îl duse pînă la ţărmul Greciei.

62—63 Aceste două versuri sînt ale poetului, şi ele deci, se leagă de v. 1—16. Pieride : nume dat muzelor — de la regiunea numită Pieria, locul lor de naştere. Invocaţia către muze e motivată de cuvintele care urmează, rămase proverbiale.

64—67 Tînăra femeie care-l vrăjește pe iubitul ei, Dafnis, de care fusese părăsită, se adresează sclavei sale, Amarila (v. 77).
E vorba de apa lustrală și de anumite ierburi mirositoare, ca mirtul, chiparosul, laurul ș.a.

70 Circe e celebra vrăjitoare din *Odiseea*, X, 203—243, care, după ce-și otrăvi soțul, regele sarmaților, se așeză în insula Eea, unde avea un palat păzit de fiare sălbatice. Ea prefăcu în porci pe cîțiva dintre soții lui Ulise.

73—74 Vrăjitoarea se adresează unei figurine care reprezintă pe Dafnis și pe care o înfășoară cu nouă fire magice — trei albe, trei roșii și trei negre.

77 În vremea aceasta, Amarila trebuie să lege cu cîte un nod fiecare dintre cele trei mănuncheșe de fire și să reproducă formula magică pe care i-o dictează stăpîna.

80—83 E vorba de două bucăți, una de lut și alta de ceară, simbolizînd inima lui Dafnis.
Amarila trebuie acum să presare pe flacăra focului, în care ard crenguțe de laur, făină de grîu amestecată cu sare.

93 Acele haine femeia le îngroapă sub pragul casei, în speranța că Dafnis va trece din nou pragul.

95—99 Vrăjitoarea recurge în sfîrșit la mijloace mai drastice: la ierburi veninoase aduse din Pont (regiune din Asia Mică, la răsăritul căreia era Colhida, patria Medeei).
Meris, numele unui păstor, și el vrăjitor.
„Holdele cum le muta": e vorba de trecerea recoltei de pe un ogor pe altul cu ajutorul vrăjilor. Legea celor XII Table lovea cu pedepse grele punerea în practică a acestei superstiții.

105—106 Aceste două versuri sînt rostite de Amarila. Aprinderea cenușei era considerată de bun augur.

107 Hilax, nume de cîine.

IX

1 Orașul e desigur Mantua.

3 Veneticul e soldatul care a luat în stăpînire moșioara lui Vergiliu, acel „soldat nelegiuit" din *Bucolica I*, 71.

7—10 „Cu-a sale versuri": zvonul, zice Licida, era că Menalca (= Vergiliu) a fost păstrat în stăpînirea proprietății mulțumită renumelui său de poet.

În aceste versuri poetul își descrie proprietatea.
Rîul e Mincius.

12 „Armele ucigătoare": aluzie la războaiele civile.

14—16 Cioara era socotită pasăre fatidică: dacă croncănea din partea stîngă, prevestirea sau presimțirea se adeverea; faptul că stătea pe un arbore găunos era un semn rău.
„Să tai scurt orice pricină": să pun capăt oricăror discuții cu veteranii. Dacă n-ar fi făcut-o, și Meris și Menalca ar fi fost în primejdia de a-și pierde viața.

18 Versurile lui Menalca erau o mîngîiere pentru oameni.

19—22 Ideea este: Cine-ar mai fi cîntat natura? Cine-ar mai fi făcut cîntece bucolice? Licida continuă să se adreseze lui Menalca, deși acesta nu e de față.
Amarila e numele unei păstorițe pe care toți o cunosc și li-e drag de dînsa: de aceea „noastră".

23—25 Versuri imitate din Teocrit (*Idila III*, 3—5): primul fragment „grecesc" inserat în această *Bucolică* (vezi argumentul).
Titir e sclavul lui Menalca.

26 Pentru Varus, vezi argumentul *Bucolicei VI* și al acesteia.

27—29 Primul fragment „roman" (vezi argumentul).
Mantua era la patruzeci de mile departe de Cremona. Acesu din urmă oraș luase, în războiul civil, partea lui Brutus și de aceea fu pedepsit cu exproprierea teritoriului său; dar, acesta fiind insuficient, exproprierea cuprinse și teritoriul orașului Mantua cu moșioara lui Vergiliu.
Despre cîntecul lebedei (mai ales înainte de moarte) vorbesc mulți poeți din antichitate. Multe lebede erau chiar pe malurile rîului Mincius (vezi *Georgice* II, 198 și urm.).

30 Tisa, mic arbore veninos, cunoscut și de poporul nostru, făcea ca mierea din Cirnos (numele grecesc al insulei Corsica) să aibă un gust amar.

31 „Pulpa": ugerul.

35 Lucius Varius Rufus, poet epic, tragic și elegiac, ceva mai în vîrstă decît Vergiliu și cu mare renume.
C. Helvius Cinna, contemporan și prieten al lui Catul, autorul unei poeme mitologice întitulate *Smirna*. Prin gura lui Licida vorbește Vergiliu însuși despre începuturile și speranțele lui poetice, iar menționea „gînsacului" (lat. *anser*) este, după Servius, o aluzie sarcastică la un poet contemporan mediocru, numit Anser.

39—43 Al doilea fragment „grecesc", imitat din Teocrit *(Idila* XI, 42—48 şi 63). Galatea, fiica zeului marin Nereu, iubită de ciclopul Polifem, preferă ciclopului pe păstorul Acis din Sicilia. Polifem strivi pe rivalul său sub o stîncă, iar nimfa se cufundă în mare. Teocrit în *Idila XI* descrie durerea ciclopului dispreţuit de frumoasa nimfă.

46—50 Al doilea fragment „roman". Poetul se adresează unui păstor. Răsăritul constelaţiilor era observat de ţărani în legătură cu lucrările cîmpului ; dar apariţia noului astru, zice poetul, face să nu mai fie de folos observarea celor vechi. E vorba, anume, poate nu atît de cometa apărută în anul 43, în timpul jocurilor funebre instituite de Octavian în onoarea lui Iuliu Cezar, supranumit Dionèul (de la Dione, mama Venerei, din care pretindea Cezar că se trage), cît, în chip figurat, de soarta şi gloria familiei Iulia, legată de apariţia noului astru, care trebuia să aducă abundenţa şi fericirea pe pămînt.

Versul 50 nu e ironic (ca în *Bucolica I*, 73) : nepoţii vor putea culege roadele arborilor altoiţi de înaintaşii lor întrucît ei vor trăi într-o epocă de pace, în care şi continuitatea proprietăţii este asigurată, ideea se va găsi din nou exprimată de bătrînul din cunoscuta fabulă a lui La Fontaine : „Mes arrière-neveux me devront cet ombrage".

54 Aluzie la o superstiţie după care, cînd un lup vede el întîi un om, acesta pierde glasul.

55 Versurile pe care dorea să le audă Licida mai departe (după întreruperea făcută de Meris la v. 50).

57 „Lacul" : acela pe care îl forma, nu departe de Mantua, rîul Mincius.

60 Bianor sau Ocnus era fiul Tibrului şi al nimfei Manto. El fundase oraşul Mantua, numit aşa după numele mamei sale. Mormîntul lui era la marginea drumului, după obiceiul antic.

X

1—8 Aretusa e nimfa fîntînii cu acelaşi nume din insula Ortigia de lîngă Siracuza, fiică a lui Nereu şi a zînei Doris. Urmărită de geniul rîului Alfeu din Elida, ea fugi pe sub mare pînă în Sicilia, unde Alfeu o ajunse ; de aici, credinţa că rîul Alfeu comunica pe sub apele mării cu fîntîna Aretusa.

9 Aici, prin naiade, zeităţi ale izvoarelor, trebuie să înţelegem pe muze.

11 Pindul, munte la hotarul dintre Tesalia şi Epir, închinat muzelor.

Parnasul, vezi *Bucolica VI*, 29.

12 „Fîntîna Aganipei" : fîntînă la poalele muntelui Helicon din Focida, închinată muzelor.

14 Menalul, vezi *Bucolica VIII*, 22.

15 Liceul, munte în Arcadia, închinat zeului Pan.

18 Adonis e tînărul vînător iubit de Afrodita. Rănit la o vînătoare de un mistreţ, el muri în braţele zeiţei, în floarea tinereţei. Cultul lui, venit în Grecia din Siria şi Fenicia, ajunse popular în Grecia şi era mai ales celebrat de femei. El simboliza întoarcerea periodică a primăverii. Adonis apare aici deoarece, în calitatea lui de vînător, devenise şi un zeu cîmpenesc.

20 Menalca e boar : el vine ud de apa în care se păstra pe iarnă ghinda care servea ca hrană boilor.

24 Silvanus, zeu italic, ocrotitor al pădurilor şi cîmpiilor, fiul lui Saturn sau al Faunului, adese confundat cu Pan.

28 Amor, zeul.

37 Gallus vrea să spună că ar fi fost fericit să aibă parte de dragostea, mai umilă, a unui păstor sau păstoriţe.

42—49 Starea de agitaţie în care se găseşte Gallus îl face să treacă repede de la vis la realitate : el vrea să aibă alături tot pe Licoris, dar ea e departe şi el însuşi nu e în Arcadia, ci la oaste, apărînd coastele Italiei de flota lui Sextus Pompeius, stăpînit, zice el, şi acolo de pasiunea lui pentru Licoris (v. 45).

50—51 Gallus vrea să reproducă în forme bucolice (aceasta însemnează „fluierul păstorului sicilian", adică al lui Teocrit) poezia elegiacă pe care o cultivase pînă atunci în spirit alexandrin, şi anume imitînd (sau poate numai traducînd) pe Euforion din Calcis (aceasta însemnează „în vers calcidic").

52—59 Gallus vrea dar să trăiască de-acum printre păstori, dedicîndu-se vieţii şi poeziei pastorale.

„Dragostele mele" : numele iubitei ? versuri închinate ei ? vezi si *Bucolica* V, 13.

El va dănţui în tovărăşia nimfelor sau va vîna fiarele sălbatice.

„Codrii cei partenici" : de pe muntele Parthenius dintre Argolida şi Arcadia.

„Săgeţi cretane" : locuitorii insulei Creta erau arcaşi vestiţi.

60—69 Gallus vede, totuşi, că nici noua viaţă pe care şi-a ales-o nu-l

poate face să uite pe Licoris. El ia atunci hotărîrea să renunţe şi la viaţa de păstor şi se dă bătut.
V. 64 : pe Amor. Chiar dacă el ar adăugi la suferinţele lui amoroase şi pe cele fizice menţionate în versurile ce urmează, zeul Amor rămîne tot neînduplecat.
Hebru, rîu în Tracia (astăzi Mariţa).
Sitonia, regiune a Traciei, cu munţi totdeauna acoperiţi de zăpadă, desemnînd în mod poetic Tracia şi miazănoaptea.
Prin etiopi trebuie să se înţeleagă, dimpotrivă, popoarele din miazăzi, aşezate la marginea lumii cunoscute de romani în acea parte de loc.
„Sub înflăcăratul Rac" : e vorba de zodia Cancerului, deci de zona toridă.
70 „Poetul vostru" e Vergiliu, nu Gallus. El se închipuie pe sine ca păstor.
Pieride, vezi *Bucolica III*, 85.
73 „Hibisc" : nalbă mare *(Althaea officinalis)* vezi *Bucolica II*, 30.
75—76 Cei vechi credeau că umbra unor anumiţi arbori e vătămătoare.

GEORGICE

CARTEA I

1—4 Vergiliu arată pe scurt cuprinsul fiecărei cărţi din *Georgice*.
2 Mecena, consilierul lui August, a fost un strălucit protector al literelor şi artelor. Scriitorii, între care Horaţiu şi Vergiliu, şi-au arătat faţă de el afecţiunea şi recunoştinţa.
Legarea viţei de crengile ulmilor se practică şi astăzi în Italia, în regiunea Toscanei.
5 Făcliile lumii sînt soarele şi luna.
8 Pămîntul însemnează aici omenirea.
După unele spuse, ghinda ar fi fost cea dintîi hrană a omului. Chaonia, adică Epirul, cuprindea celebra pădure de stejari din Dodona.
9 Acheloïs, fluviu în Epir (astăzi Aspropotamo). Pe malurile acestuia s-ar fi făcut primele încercări de cultură a viţei de vie. Anticii beau vinul amestecat cu apă.
11 Faunii, zei rustici protectori ai turmelor ; driadele, nimfe ale pădurilor.
12 Darurile pe care le slăveşte poetul sînt : grîul, viţa de vie, turmele etc. Neptun şi Minerva aveau fiecare ambiţia de a-şi da numele cetăţii Atena. Zeii au hotărît ca această onoare să revină aceluia care ar oferi oamenilor un dar mai folositor. Neptun a creat calul, iar Minerva a făcut să răsară măslinul şi astfel a ieşit victorioasă.
15 Aristeu este fiul lui Apolon şi al Cirenei. În urma morţii fiului său Acteon — prefăcut de Diana în cerb şi sfîşiat de cîini la o vînătoare — Aristeu s-a retras în insula Cea (astăzi Zio) din Ciclade, pe care a salvat-o de pustiirea adusă de razele stelei Sirius.
16 Liceul, munte din Arcadia închinat lui Pan.
17 Pan, zeul ocrotitor al turmelor. Menalul, munte din Arcadia.

18 Tigea, oraş din Arcadia (astăzi Pioli).
19 Triptolem, fiul regelui Celeu din Eleusis, a fost învăţat de Ceres cum să lucreze pămîntul şi să recolteze grîul.
20 Silvan, zeul pădurilor, purta un chiparos smuls cu rădăcină cu tot.
25 Octavian August este invocat aici ca zeu cîmpenesc.
28 Mirtul era consacrat zeiţei Venus, mamă a ginţii Iulia.
30 Thule, ţară nordică, ar corespunde Islandei sau Norvegiei de astăzi. Era cea mai îndepărtată regiune cunoscută de antici. Tetis este zeiţa mării şi, după Vergiliu, şi-ar fi dat toată stăpînirea mărilor, numai să-l aibă pe Octavian ca ginere, adică soţ al unei nereide.
32 Persoana divinizată îşi lua locul în cer sub forma unei stele nou ivite. Luni trecătoare încet sînt cele ale verii, cînd ziua este mai lungă.
33 Semnul de zodiac numit Foarfeci sau Cumpăna vine imediat după Fecioara şi pare s-o urmărească.
34 Scorpia este de asemenea un semn al zodiacului.
36 Tartarul = Infernul. Vergiliu a văzut în Octavian un zeu al pămîntului, cerului, mării, nu un zeu infernal.
38 În Cîmpiile Elizee îşi duceau viaţa plăcută eroii şi binefăcătorii omenirii.
39 Proserpina, fiica zeiţei Ceres, a fost răpită de Pluton, care a făcut din ea soţia sa şi regina Infernului.
41 Plugarul, după Vergiliu, nu cunoştea metodele unei bune culturi a cîmpului şi trebuia învăţat.
44 Zefirul (Favonius) cu suflarea lui caldă vestea sosirea primăverii.
48 Ogorul să simtă de două ori vara şi iarna, adică să fie arat de patru ori în cursul unui an.
56 Tmolul, munte din Lidia (astăzi Tomolitzi).
57 Romanii cunoşteau elefanţii din India şi Africa. Sabeii erau o populaţie din Arabia fericită.
58 Pontul, provincie din Asia Mică, pe ţărmul Pontului Euxin (Marea Neagră). Goi, deoarece lucrau dezbrăcaţi în căldura fierăriei. Calibii locuiau în Colchida şi ştiau să lucreze fierul şi oţelul.
Castoreum se întrebuinţa în medicină. Era şi puternic soporific.
59 Este vorba de întrecerile la jocurile olimpice.
62 Şi în Bucolica VI a amintit poetul de Deucalion şi Pirra.
63 Neam aspru în ce priveşte originea.

65 Versul lui Vergiliu este format din multe spondeie, urmărindu-se să se producă impresia de sforţare, de greutate a muncii.
68 Arcturul urmează Carului mare şi răsăritul lui coincidea cu epoca de lucrare a terenurilor uscate, în septembrie.
75 Cafeluţa este o plantă furajeră : lupinul, niprala.
78 Lete, apa din Infern aducătoare de somn adînc şi uitare.
101 Iarnă prăfoasă = iarnă uscată.
102 Misia, regiune rodnică din Asia mică.
103 Gargarul, munte şi oraş din Misia.
115 Luni îndoioase sînt cele ale primăverii şi toamnei.
120 Strimon, fluviu din Tracia.
121 Tatăl este Iupiter.
125—128 Vîrsta de aur a lui Saturn, care a precedat pe aceea a lui Iupiter.
131 Vezi şi versul 30 din Bucolica IV.
133 Nevoia îl sileşte pe om să-şi găsească mereu noi meşteşuguri. Ideea a fost exprimată, înainte de Vergiliu, de Lucreţiu în *Poemul Naturii*, cartea V.
138 Cloşca cu pui, sau grupul de stele numit Pleiada, cuprinde şapte stele despre care povestea spune că-s fiicele lui Atlas, răpite de Busiris, regele Egiptului, salvate de Hercule, persecutate de Orion şi, în sfîrşit, aşezate de zei pe bolta cerului. Hiadele au murit de durere la vestea morţii fratelui lor Hias, la o vînătoare. Prefăcute în stele, răsăritul şi apusul lor corespunde unor perioade de ploi.
Arctos sau Ursa mare (Carul mare) este constelaţia conducătoare a navigatorilor. În ea a fost prefăcută Calisto, fiica lui Licaon, regele Arcadiei, de către Iupiter, care o iubea.
141 Volocul *(funda)*, fiind prevăzut cu greutăţi de piatră sau de plumb, putea ajunge la fundul apelor.
142 Oriile sînt plase de prins peşte în ape adînci.
143 Urmărind o armonie imitativă, Vergiliu a acumulat în acest vers mulţi *r*.
149 La Dodona, unde se afla şi templul închinat lui Iupiter, vaierul pădurii de stejari era interpretat ca oracol.
150 Boala grînelor *rubigo*, considerată şi ca zeitate nefastă, era invocată în ceremonia numită *Rubigalia*, în ziua a şaptea a calendelor lunii mai.
163 Statuia zeiţei Ceres, în timpul celebrării serbărilor închinate acesteia, era plimbată în căruţe. Ceres era numită şi Mama din Eleusis (Mater Eleusina).

166 Vînturătoarea figura la serbările din Eleusis (în Atica) în onoarea lui Bacus.
168 Munca este numită zeiască, deoarece este ocrotită de divinităţi ca Bacus şi Ceres.
198 Lupta omului cu natura a exprimat-o poetic şi Lucreţiu în poemul său (cartea V. v. 210 şi urm.).
204 Arcturul este cea mai luminoasă stea din constelaţia Bouarului. La răsăritul şi apusul lui erau zile de furtună.
Răsăritul stelelor numite Iezii vestea ploi şi furtuni (sfîrşitul lunii aprilie şi începutul lunii septembrie). Balaurul vestea de asemenea furtună.
207 Helespontul (strîmtoarea Dardanele) era cuprins între Abidos, pe coasta asiatică, şi Sestos, pe coasta europeană.
208 Cumpăna corespunde echinocţiului de toamnă.
213 Macul era închinat zeiţei Ceres, căci, după legendă, zeiţa şi-a procurat cu mac uitarea şi alinarea durerii, cînd Proserpina a fost răpită de Pluton.
217 Constelaţia Taurul deschidea anul agricol. Soarele intra în zodia Taurului la jumătatea lui aprilie. Se spune că Taurul are coarne de aur, deoarece acestea poartă cîte o stea strălucitoare.
218 Cîinele are apusul heliac în epoca în care răsare Taurul. Cîinele se mai numeşte şi Sirius.
221 *Eoae Atlantides* = Atlantidele matinale, Pleiada, Cloşca cu pui.
222 Ariadna, fiica lui Minos, regele Cretei. Apusul constelaţiei Cununa Ariadnei este la sfîrşitul lunii noiembrie. Ariadna, îndrăgostită de Tezeu, l-a sfătuit cum să scape din Labirint. Însă, nerecunoscător, Tezeu şi-a părăsit iubita în insula Naxos. Bacus a luat-o de soţie pe frumoasa Ariadna şi, în amintirea nunţii zeieşti, a apărut pe cer noua constelaţie.
225 Maia este una din stelele constelaţiei Cloşca cu pui.
228 Pelusa se afla prin locul Port-Saidului de astăzi. Egiptul era cunoscut pentru calitatea superioară a lintei.
231 Zodiacul are 12 semne, fiecare sub conducerea unei divinităţi: 1. Berbecele (Minerva); 2. Taurul (Venus); 3. Gemenii (Apolon); 4. Racul (Mercur); 5. Leul (Iupiter); 6. Fecioara (Ceres); 7. Cumpăna (Vulcan); 8. Scorpia (Marte); 9. Săgetătorul (Diana); 10. Capricornul (Vesta); 11. Vărsătorul (Junona); 12. Peştii (Neptun).
233 Cele cinci zone: zona toridă, două zone temperate şi două glaciale.
239 Zodiacul este înclinat faţă cu ecuatorul ceresc.

240 Regiunea de nord a Sciţiei, în Rusia de astăzi.
241 Austrul este vînt de la Sud. Libia era ţara cea mai sudică pe care o cunoşteau romanii.
244 Constelaţia de nord, numită Balaurul.
245 Carul mare şi Carul mic rămîn pururi deasupra orizontului; de aceea spune poetul că ele nu se cufundă în mare.
247 Dincolo, adică la Polul Sud.
272 În zilele de sărbătoare se permitea să scalzi într-un rîu oile bolnave de rîie.
276 Superstiţie frecventă la romani: că nu toate zilele lunii sînt favorabile muncii agricole.
277 Ziua a cincea, a sterilei Minerva, este nefastă.
278 Orcus = Pluton, zeul morţii. Eumenidele sînt Furiile, fiicele Acheronului şi ale Nopţii. Se mai numesc şi Eriniile, zeiţele răzbunătoare.
279 Ceu şi Iapet sînt doi titani, fii ai lui Uranus, şi ai Pămîntului. Tifeu, fiul Tartarului, gigant care voia să se urce în cer, a fost aruncat şi îngropat sub Etna de către Iupiter.
280 Otus şi Efialt, doi giganţi care voiseră să se urce în cer, dar i-a omorît Apolon.
281 Osa, Pelionul, Olimpul sînt munţi în Tesalia.
304 Chipurile zeilor protectori erau aşezate la pupa vaselor.
309 Balearii erau cunoscuţi ca buni aruncători cu praştia.
311 Astrele toamnei sînt Arcturul, Iezii, Cununa Ariadnei şi Centaurul.
332 Munţii Ceraunia din Epir. Atosul se află la extremitatea peninsulei Calcidice. Rodope se află în Tracia.
336 Planeta Saturn, aducătoare de ploaie şi grindină, se afla, după credinţa celor vechi, la marginea cerului şi primea puţină căldură de la soare.
337 Mercur se mai numeşte şi Cileniu, adică născut pe muntele Cilene din Arcadia. De aceea şi planeta Mercur este numită „cilenică".
339 Se aduceau jertfe zeiţei Ceres la serbările Ambarvalia.
345 Se jertfea un porc, o oaie sau un taur, după starea materială a ţăranului.
350 În cinstea zeiţei Ceres se organiza şi o serbare înainte de începerea secerişului. Participanţii îşi încingeau fruntea cu foi de stejar, ca amintire că numai prin bunăvoinţa zeiţei s-a putut înlocui ghinda cu grîul.
371 Eurul suflă de la sud-est, iar zefirul de la vest.

378 După legendă, Latona a prefăcut în broaște pe niște țărani care o insultaseră.
380 Credință populară : curcubeul soarbe apă la marginile lui și o întoarce la mijloc sub formă de ploaie.
384 Lacul Asiei se află în Lidia, aproape de malul rîului Caistru.
396 Versul vrea să spună că luna luceşte atît de clar, încît ai crede că are o lumină proprie, nu una împrumutată de la soare.
397 Subțiatele fîșii de lînă sînt norii străvezii plutitori în înalturi.
398 Alciona și soțul ei au fost prefăcuți de Tetis în păsările numite alcioni.
404 De firul roșcat din părul lui Nisus depindea soarta Megarei. Scila, îndrăgostită de Minos, a smuls tatălui adormit acest fir și l-a dat dușmanului. Însuși Minos a disprețuit și pedepsit această trădare. Zeii au prefăcut-o pe ea în ciocîrlie, iar pe tatăl ei în șoim.
427 Cînd luna este în faza întîi.
430 Diana este zeița fecioară. Diana = Phoebe = Luna.
437 Panopea este o nereidă. Glaucus, pescar din Beoția, mîncînd dintr-o iarbă vrăjită, s-a aruncat în mare și a fost prefăcut în zeitate marină. Melicerte, născut de Ino, a fugit cu mama sa din fața tatălui înnebunit. Aruncîndu-se în mare, mama și fiul au fost prefăcuți în zeități marine.
444 Notul = Austrul.
447 Aurora s-a îndrăgostit de prințul troian Titon și a obținut de la zei ca și acesta să fie nemuritor, dar a uitat să ceară pentru el și tinerețea veșnică. Astfel Titon a ajuns la adînci bătrînețe, a căzut în copilărie și, în sfîrșit, zeii l-au prefăcut în greier.
450 Olimpul = bolta cerului.
466 Ovidiu și Pliniu scriu că soarele a fost mult timp palid din cauza omorîrii lui Cezar.
471 În interiorul Etnei, în fierăriile lui Vulcan, ciclopii lucrau trăsnetele.
474—475 Aluzie la victoriile lui Cezar în regiunile Germaniei și Alpilor.
476 Acest glas misterios era atribuit zeului Silvan.
481 Eridanul = Padul.
484 Cărnurile cercetate de haruspiciu erau măruntaiele propriu-zise : inima, ficatul, splina, rinichii.
488 Moartea lui Cezar a coincis cu ivirea unei comete, care a răsărit cîteva zile la șir.
489 Cezar a învins pe Pompei la Farsala (Tesalia), iar Octavian și Antoniu i-au învins pe Brutus și pe Cassius la Filippi (Macedonia). Localitățile sînt apropiate, de aceea Vergiliu amintește numai una dintre ele.

492 Ematia era o parte din Macedonia. Hemus = Balcanii de astăzi.
498 Zeii Indigeți sînt zeii naționali Quirinus (Romulus), Iupiter, Marte, Vesta. Zeița Vesta se mai numește și „mama Penaților".
499 Pe colina Palatin era înălțat palatul lui August.
500 Eroul cel tînăr este Octavian, care avea 27 de ani atunci cînd Vergiliu și-a scris lucrarea.
502 Laomedon, regele Troiei și tatăl lui Priam, a înșelat pe zei de două ori : n-a dat lui Apolon și lui Neptun răsplata promisă pentru clădirea zidurilor Troiei și n-a înmînat lui Hercule suma promisă fiindcă a eliberat-o pe fiica sa, Hesiona.
504 După înfrîngerea lui Sextus Pompei în anul 36, Octavian a avut aclamarea, iar după victoria de la Actium, în 29, i s-a acordat triumful.
505 Războaie cu parții, germanii, ilirii ; în afară de acestea, și lupte interne.
509 Ținutul udat de Eufrat era tulburat de parți. În anul 38 a fost necesară ocuparea de către romani a Coloniei, ca măsură de prevedere contra mișcării germanilor.
510 In anul 36 au fost tulburări în Etruria.

CARTEA II

2 Bacus este invocat ca zeu al viței de vie și al arborilor fructiferi. Copacii pădurii, la care se gîndește poetul, sînt cei folosiți de vieri : ulmul, plopul, frasinul.
4 Leneu = Părintele teascurilor = Bacus.
8 Bacus și Diana purtau coturni.
14 Nu este vorba de sămînța propriu-zisă, ci de fruct, de castana care are germenul de încolțire.
16 De exemplu, stejarii din Dodona.
18 După înfrîngerea lui Mitridate în Pont, Luculus a adus la Roma cireșul, arbore necunoscut înainte.
19 Parnasul și laurul, muntele muzelor și încununarea poeților merg în mod firesc împreună.
34 Romanii prețuiau coarnele, din care făceau dulcețuri ; nu-i de mirare că altoiau prunii cu crenguțe de corn.
37 Ismarul, munte din Tracia, cu podgorii pe costișe.
38 Taburnul, munte din Campania.

64 În Pafos, oraş din Cipru, se afla un sanctuar al zeiţei Venus.
66 Hercule, după înfrîngerea Cerberului, s-a împodobit cu o cunună de frunze de plop.
75 Haina subţire este aici pelicula care înveleşte mugurul.
84 Ida, munte din Creta.
88. Crustumeri, ţara sabinilor, era renumit pentru pere. Perii din Siria sînt lăudaţi şi de Juvenal.
89 Este vorba de arborii de care se leagă viţa de vie.
90 Metimna, oraş din partea sudică a insulei Lesbos.
91 Tasos, insulă în marea Egee. În preajma lacului Mareotis din nordul Egiptului erau podgorii pentru vin alb renumit.
93 Psitia şi Lageos, soiuri de vinuri greceşti.
96 Retia, în regiunea Veronei. Falernul, podgorii în Campania, la poalele muntelui Massicus (astăzi Monte Masso).
97 Amineea, în apropierea oraşului Neapol.
98 Tmolul, munte în Lidia, Faneul, munte în Chios.
99 Argos, oraş în Peloponez.
104 Pliniu cunoştea 185 de soiuri de vin.
115 Gelonii trăiau prin părţile Sarmaţiei, la nordul Mării Negre, şi aveau obiceiul să se tatueze.
117 Saba, oraş din Arabia fericită.
118 Arborele care producea sucul numit balsam.
119 Este vorba nu de acantul propriu-zis, ci de un soi de salcîm provenit din Egipt.
120 Etiopia, actuala Abisinia.
121 Serii trăiau în Asia orientală, în vecinătate cu chinezii ; sînt amintiţi de Vergiliu ca pricepuţi în facerea mătasei. Cei vechi credeau că mătasea era ţesută de viermi pe frunzele copacilor şi luată de pe acestea cu ajutorul unui pieptene. Viermii de mătase s-au adus în Bizanţ numai în vremea lui Justinian. De la numele serilor vine *sericum* = mătase şi cuvîntul tehnic *sericicultură*.
122 Pentru cei vechi, Oceanul era la marginea Pămîntului.
127 Fructul amintit este lămîia.
137 Hermul, fluviu din Lidia, în care se varsă Pactolul.
138 Bactra, capitala Bactrianei, ţinut din Asia (astăzi Balk, în Turkestan).
139. Insulă fabuloasă în apropierea coastelor Arabiei.
140 Vergiliu se referă la Colchida şi la întîmplările cunoscute de argonauţi în expediţia lor. Iason fusese pus de regele Colchidei la încercare pentru obţinerea Lînei de aur. Trebui să înjuge la un plug doi tauri care vărsau flăcări pe nări. După ce a izbutit

să-i înjuge şi a arat ogorul, a semănat, aşa cum i se impusese, dinţii unui balaur, fiu al lui Marte şi al Venerei. Din dinţii semănaţi au ieşit oameni înarmaţi care s-au luat la luptă omorîndu-se unii pe alţii, de îndată ce Iason a aruncat între ei o piatră, după sfatul Medeei.
143 Vin din regiunea muntelui Masic.
146 Clitumnul, rîu în Umbria, afluent al Tibrului. Se credea că vitele care se scăldau în Clitumn deveneau albe.
148 Templele de pe Capitol.
158 Marea Adriatică şi Marea Tireniană.
159 Larius, lacul Como.
160 Benacus, lacul de Garda.
161 Agripa (în 37 î.e.n.) a întreprins lucrările de construcţie a unui port la Marea Tireniană, aproape de Sicilia. Portul Iulus a fost creat prin unirea lacului Lucrin cu lacul Avern şi a acestora cu marea.
163 Ape întoarse după ce se izbeau de dig.
167 Marşii şi sabelii, locuitori din Samnium.
166 Bacus are ca emblemă o vînturătoare, semn al purificării iniţiaţilor.
168 Ligurii trăiau în ţinutul aspru şi muntos dintre Apenini şi golful Genua. Volscii, populaţie din Latiu.
169 Trei Decius au murit eroic : unul în lupta cu latinii în 340, altul în lupta cu galii în 295 şi al treilea în lupta cu Pirus în 279 î.e.n. Marius este biruitor asupra lui Jugurta.
170 Cornelius Scipio l-a învins pe Hanibal la Zama, iar Scipio Emilian a distrus Cartagina. Cornelius i-a învins pe gali la Allia.
171 Cezar = Octavian August care înaintase pînă la Eufrat pentru a pacifica Orientul.
172 Inzii reprezentau pentru romani populaţia cea mai răsăriteană. Victoria lui Octavian în Asia răsăriteană apărea ca o înfrîngere a Orientului de către Roma.
174 Saturn, alungat din domnie de Iupiter, şi-a aflat refugiu în Italia.
175 Lucruri şi artă = munca cîmpului, în mare cinste la vechii latini. Izvoarele sfinte sînt aici cele ale poeziei pastorale.
176 Hesiod din Ascra, în Beoţia, a scris şi un poem despre munca cîmpului.
181 Măslinul era închinat Minervei.
188 Spre Austru = spre sud.

193 Fluier făcut din fildeş. La ceremoniile religioase cîntau din fluier etruscii care, de obicei, şi mîncau bine. De aici, ironia poetului.
197 Ţinutul Tarent era renumit pentru fertilitatea lui.
198 Ca şi în *Bucolice*, poetul îşi aminteşte de exproprierile de pe urma cărora au suferit ţăranii din Mantua şi Cremona.
199 Malul înverzit al rîului Mincio.
217 şi urm. Poetul descrie Campania. Capua, oraş din această regiune
224 înainte de erupţia din 79 e.n. Vezuviul avea pante cu păduri şi podgorii.
225 Claniul se revărsa adesea aducînd pagubă regiunii şi mai cu seamă oraşului Acera, prin care trecea.
257 Cei vechi credeau că tisa are o otravă în trunchiul ei şi că însăşi umbra îi e primejdioasă.
258 Erau două soiuri de iederă : albă şi neagră.
290 Este vorba de copacul de care se leagă viţa de vie.
301 Versul are următorul înţeles : mlădiţele de la baza copacului sînt mai apropiate de pămînt, mai legate de acesta şi deci mai bune ca altoi ori ca răsad.
320 Pasărea albă = barza.
322 Iarna ; aici, în înţelesul de constelaţiile iernii.
325 şi urm. Ploile sînt simbolul poetic al nunţii cerului cu pămîntul în timpul primăverii. Vergiliu se află sub influenţa lui Lucreţiu, *Poemul Naturii*, I, 250 şi urm.
329 Venus = dragostea.
343 După poet, primele vietăţi apărute pe pămînt erau plăpînde.
344 Anotimpurile de tranziţie : primăvara şi toamna. După poet, natura a creat primăvara spre a veni în sprijinul făpturilor pe care le întrupase.
353 Cîinele = Sirius.
361 Ulmii din vie erau retezaţi în aşa fel, ca ramurile să formeze etaje, pe care le urca viţa pe măsură ce creştea.
380—381 Vergiliu arată pe scurt originea reprezentaţiilor comice în practicarea riturilor dionisiace.
382 Coborîtorii din Tezeu sînt atenienii.
384 În timpul jocului, se sărea într-un picior pe burdufuri unse cu ulei. Cîştiga cel ce se menţinea în echilibru — şi cîştigul, bineînţeles, era o cantitate de vin.
385 Să reţinem că, în mintea poetului, încă de pe acum stăruia legenda care avea să-i fie subiect pentru *Eneida*.

387 Măşti făcute din coajă de copac.
389 Idoli reprezentînd chipul zeului Bacus.
404 Pădurea formată din ulmi şi din ceilalţi copaci din vie.
407 Saturn era zeul semănăturilor şi avea ca atribut secera.
410 Frunzişul era abundent şi trebuia să fie tuns primăvara şi toamna.
437 Citorul, munte din Paflagonia, aproape de mare.
438 Narix, oraş din Locrida.
441 Eurul, vînt de sud-est.
448 Ituria, ţinut la nord-estul Palestinei.
452 Pe malurile Padului creşteau mulţi anini, care erau folosiţi la construirea bărcilor.
457 Hileu, centaur ; lapiţii, popor din Tesalia, duşman al centăurilor.
464 Vasele de aramă din Corint erau preţuite la Roma.
465 Sirienii au descoperit vopsirea în roşul purpurei cu ajutorul unei substanţe colorante.
469 Valea Tempe din Tesalia.
474 Zeiţa Dreptatea a părăsit pămîntul şi s-a urcat la cer, de îndată ce a început epoca de fier, devenind constelaţia Astrea (vezi şi *Bucolica IV*).
478 Eclipsele soarelui şi fazele lunii.
487 Sperchius, fluviu în Tesalia. Taigetul, munte din Laconia. Hemul, Balcanii de astăzi.
490—494 Versurile se raportează la poetul Lucreţiu.
495 Fascele erau simbolul puterii poporului, adică al magistraturilor pe care le acorda poporul : chestura, pretura, consulatul şi dictatura.
496 Octavian fusese arbitru între doi fraţi care se certau la tronul parţilor.
497 În 39 î.e.n. a avut loc o expediţie romană contra dacilor care înaintau pe Dunăre ori o traversau, spre a prăda provinciile romane.
498 Aluzie la ţările în conflict cu stăpînirea romană.
506 Cupe împodobite cu pietre scumpe.
519 Siciona, în Ahaia, producea măsline de calitate superioară.
528 Focul sacrificiului. Cupele erau încununate cu flori.
529 Este amintit aici ulmul, deoarece acesta, de obicei, era copacul de care se lega viţa de vie.
535 Cele şapte coline romane : Aventinul, Capitoliul, Celius, Esquilinul, Palatinul, Quirinalul, Viminalul.

536 Dicte, munte din Creta, pe care s-a născut Iupiter.
537 În vechea religie romană, a mînca din carnea de taur era o crimă.
538 Epoca de aur a lui Saturn (vezi *Bucolica IV*).

CARTEA III

1 Poetul, în loc să menţioneze direct muncile plugarului şi păstorului, ca oameni care se ocupă cu creşterea vitelor, se adresează unor divinităţi. Palas este zeiţa păstorilor. Ei îi era consacrată sărbătoarea numită Palilia. Păstorul de pe plaiurile Amfrisului este Apolon, care, exilat din ceruri pentru purtarea lui faţă de ciclopi, a locuit cîtva timp pe pămînt ca păzitor al cirezilor şi hergheliei regelui Admetus din Tesalia. După altă legendă, exilul a fost voluntar : Apolon a venit pe pămînt pentru a se purifica în urma uciderii monstruosului balaur dintr-o peşteră a Parnasului.
3 Altele = alte subiecte demne a fi cîntate în versuri.
5 Euristeu este asprul rege al Micenei, care i-a impus lui Hercule cele douăsprezece munci. Busiris, rege al Egiptului, jertfea pe altarele lui Iupiter pe străinii care pătrundeau în ţară. A fost ucis de Hercule.
6 *Dicere* (a zice) în poezie, ca şi pentru cîntăreţii noştri populari, însemnează *canere* (a cînta).
În insula Delos, pe muntele Cinthul, Latona a născut pe cei doi gemeni : Apolon şi Diana. Hilas este unul dintre argonauţi, iar legenda răpirii lui de către nimfele unei fîntîni a fost cîntată de mai mulţi poeţi, între care şi Teocrit. Pelops a fost ucis de tatăl său şi dat ca mîncare la o masă a zeilor. Singură Ceres, din neatenţie, a mîncat din umărul victimei : Iupiter l-a reînviat pe Pelops şi i-a făcut un umăr de fildeş. Regele Enomaus din Elida, în urma prezicerii că ginerele său avea să-l omoare, supunea la o întrecere cu quadrige pe pretendenţii la mîna fiicei sale Hipodame. Pelops, mai şiret decît cei treisprezece pretendenţi care-l precedaseră şi fuseseră ucişi de rege, s-a înţeles cu scutierul regelui şi a făcut aşa ca osia quadrigei acestuia să se rupă, iar conducătorul, regele însuşi, să moară în accident. Astfel, Pelops a putut să se căsătorească cu Hipodame.
10 Aonicul creştet = Heliconul din Aonia (Beoţia).
12 Idumea sau Edomul, din Palestina, ţinut cunoscut prin palmieri (finici) măreţi.

13—39 Viziunea unui templu care avea să fie închinat lui Octavian August. În gîndul poetului era încă din această vreme un poem epic, pentru care subiectul nu era pe deplin fixat.
16 Cezar = Octavian August.
17 Cel ce prezida o ceremonie religioasă ori jocuri în cinstea unui zeu, trebuia să poarte o haină de purpură ca un senator.
19 Alfeul curgea în împrejurimea cîmpului pe care aveau loc jocurile olimpice.
20 Păstorul Molorh a dat găzduire lui Hercule care se întorcea de la lupta victorioasă cu leul din Nemea. Jocurile nemeene, instituite de erou, aveau loc la fiecare doi ani, în Argos.
Lupta cu cestul este pe larg descrisă de Vergiliu în *Eneida*, c. V.
21 Astfel îşi împodobeau fruntea cei care ofereau sacrificii zeilor.
22 Daruri = răsplată, premii pentru învingătorii în jocuri.
24 Descrierea schimbării de decor : decorul din fund este tras îndărăt, iar din cele două laturi se strîng pînzele, care formează un decor nou.
25 Cortina nu se lăsa ca în teatrele de astăzi, ci se ridica. Pe cortină erau brodate figuri omeneşti. Vergiliu se gîndeşte aici la bretoni, care, prin gesturile lor, făceau impresia că ajută la ridicarea cortinei.
26 Gangarizii trăiau pe malurile Gangelui. Octavian n-a ajuns cu cuceririle atît de departe, dar poetul îl consideră victorios în lupta cu Orientul.
27 Quirinus = Octavian August.
28 În Egipt, Antoniu îşi organiza armatele cu care, mai apoi, avea să ducă lupta cu Octavian.
29 Octavian înălţase pe Capitoliu o coloană rostrală, după victoria de la Actium.
30 Nifate este un munte din Armenia, ţară unde se petreceau nereguli supărătoare pentru romani. Armenia a fost supusă de Tiberiu în anul 20 î.e.n
32—36 Victoriile lui Octavian în Occident şi în Orient.
34 Insula Paros din Ciclade era vestită pentru marmura ei.
35 Octavian, fiind adoptat de Cezar, intrase în ginta Iulia, era deci descendent din străbunul Asaracus. Tros este fiul lui Dardanus, un ascendent al lui Asaracus.
36 Cinthius = Apolon.
37—38 Vergiliu exprimă poetic terminarea războaielor civile. Cocitul este un fluviu din Tartar. Ixion a fost pedepsit pentru insulta

adusă Junonei. Roata de care era legat se învîrtea fără încetare.

39 Stînca împinsă de Sisif pe coasta unui munte. Mereu scăpa şi cădea la vale, iar munca trebuia reluată de la capăt.

40 Locuri obişnuite destinate nimfelor cîmpeneşti.

42—44 Vergiliu se adresează lui însuşi şi se încurajează pentru pornirea lucrării, la care îl invită înseşi strigătele şi zgomotele venite din Citeron, muntele Beoţiei bogat în păşuni, din Taigetul Laconiei cunoscut pentru cîinii lui de vînătoare şi din Epidaur, oraş din Argolida, bogat în cai de soi bun.

48 Titon, soţul Aurorei, este descendent din Tros.

60 Zeiţa Lucina ocrotea naşterile.

89 Calul dăruit de Neptun lui Polux.

90 Amiclea, oraş din Laconia, unde era rege Tindar, cu a cărui soţie, Leda, Iupiter zămislise pe Polux.

93—94 Surprins de soţia sa Rhea tocmai cînd era împreună cu Filira, fiica Oceanului, Saturn s-a prefăcut în armăsar şi a luat-o la goană pe muntele Pelion.

98 Micena, capitala Argolidei, creştea cai frumoşi.

99 Legenda creării primului cal de către Neptun.

117 Erihton sau Erehteu, rege al Atenei.

118 Lapiţii din pădurea Peletroniu de pe Pelion, în Tesalia.

146 Silarus, rîu din Lucania.

147 Alburn, munte din Lucania.

151 Tanagrul, afluent al rîului Silarus, seca în timp de vară.

152—154 Legendă dezvoltată de Ovidiu în *Metamorfoze*. Io, fiica unui rege din Argos, a fost iubită de Iupiter şi, fireşte, persecutată de Junona. Ca s-o pună la adăpost de vreo răzbunare, Iupiter a prefăcut-o în vacă, dar Junona a aflat şi i-a pus ca paznic pe Argus. Mercur l-a ucis pe Argus şi a redat libertatea persecutatei, dar Junona a pus pe urma ei un tăun care şi-a urmărit victima pînă ce aceasta a putut să treacă în Egipt. Ajunsă aici, Io şi-a recăpătat forma omenească şi a fost adorată sub numele de Isis.

180 Alfeul, rîu din Elida, trecea prin oraşul Pisa şi prin cîmpia unde aveau loc jocurile olimpice.

204 Care cu două roţi, folosite în război.

219 În regiunea pădurii Sila, din Brutium, creşteau multe cirezi.

255 Mistreţul sabin era deosebit de sălbatic.

258 Leandru a trecut Helespontul pentru a o vedea pe iubita sa, Hero. O torţă aprinsă de Hero pe vîrful unui turn îi servea de far. Într-o noapte de furtună, Leandru s-a înecat, iar Hero, în desperarea ei, s-a aruncat în valuri.

264 Carul lui Bacus era tras de lincşi, tigri şi pantere.

266 Glaucus, fiul lui Sisif, creştea în Potnia (în Beoţia) iepe pe care le ţinea departe de armăsari. Venus a făcut ca iepele să înnebunească şi să-l sfîşie pe Glaucus.

269 Gargara, una dintre culmile muntelui Ida.

270 Ascaniul, fluviu din Bitinia.

274 Homer, în *Iliada*, XVI, scrie despre caii lui Achile că s-au născut din însoţirea iepelor cu zefirul.

277 Către Eur = către sud-est.

278 Către Borea = către nord. Caurus = crivăţul. Austrul este vînt de sud.

281 Unii numeau hipoman o ghindură din fruntea mînjilor.

293 Fîntîna Castaliei, la poalele Parnasului, era închinată muzelor.

304 Soarele intră în acest semn al zodiacului în februarie, luna ultimă din anul agricol. Începutul anului este cu luna martie.

307 Lîna de Milet era vestită. Roşul de Tir = culoarea purpurei.

311 Pe ţărmul Cinipsului, în Libia, creşteau capre şi ţapi cu o lînă deosebit de preţioasă.

327 A patra oră din ziua solară = aprox. 9 dimineaţa.

332 Stejarul era închinat lui Iupiter.

337 Cei vechi credeau că roua cădea din lună şi din stele.

345 Amiclea din Laconia, vestită prin cîini, şi Creta, vestită prin săgeţi.

349 Sciţia şi Meoţia erau amintite ca îndepărtate ţinuturi răsăritene şi nordice. Meoţia corespunde regiunii mării de Azov. Sciţia era mai la nord. Toate aceste regiuni, ca şi a Mării Negre, erau socotite de antici mai la nord şi mai apropiate de Pol decît în realitate.

350 Istrul = Dunărea.

351 Rodope, munte din Tracia. Şi pe acesta îl credeau cei vechi întins pînă spre Polul Nord, de unde se întorcea iarăşi spre sud.

356 Caurii, vînturi de nord.

375 Se foloseau la vînătoare mreje de care erau prinse pene roşii, ca sperietoare pentru animale.

380 Surogat de vin, preparat din orz fermentat.

382 Rifeul, munte legendar în Extremul Nord.

405 Cei mai renumiţi cîini erau din Laconia (capitala Sparta) şi din Epir (regiunea moloşilor).

406 Cîini ai moloşilor, popor din Epir.

461 Bisalţii, populaţie din Tracia ; gelonii, locuitori din Sarmaţia, spre Niprul de astăzi.
462 Pustiurile getice erau ţinuturile dintre Dunăre şi Nistru.
475 Noricul corespunde regiunii Stiriei şi Carintiei. Iapizii, populaţie din regiunea Istriei.
476 Timav, fluviu în Istria.
478 şi urm. În întregul pasaj, Vergiliu este sub influenţa lui Lucreţiu, *Poemul Naturii*, partea finală.
527 Masicul, vin foarte preţuit.
550 Chiron, fiul lui Saturn şi al Filirei, se pricepea la lecuirea cu plante. Melampus, fiul lui Amitaon, a lecuit cu ajutorul elebrului pe Pretide, pe care Junona le făcuse să înnebunească.
551 Tisifone, una dintre furii, soră cu Alecto şi cu Megera.

CARTEA IV

1 Cei vechi credeau că mierea este un fel de rouă cerească pe care albinele o culeg de pe flori.
2. Comparaţia între un stup şi un stat, între albine şi cetăţenii unei ţări se menţine în întreaga carte.
13 Un agronom, Columella, scrie în adevăr despre şopîrlele care stau la urdiniş şi omoară albinele cînd ies din stup.
15 Petele sînt de sînge, în urma uciderii copilului Itis. Legenda este amintită şi în *Bucolica VI*: Procne = privighetoarea.
21 Pretutindeni, Vergiliu întrebuinţează cuvîntul regi *(reges)*, căci anticii nu ştiau că stupul este condus de regină.
41 Muntele Ida din Misia, în Asia Mică. La poalele muntelui era clădită Troia.
51 Anotimpurile se desfăşoară în cerc : cînd iarna este sub pămînt, vara iese deasupra, o dată cu căldura şi cu cerul senin.
64 Preoţii Cibelei, mama zeilor, făceau să răsune cimbale în timpul desfăşurării ceremoniei religioase.
75 Cortul, ca termen militar, este aici celula mai mare şi deosebită de celelalte, care aparţine reginei.
77 Trebuie să înţelegem : larga cîmpie a aerului.
100 Timpul primăverii şi al toamnei.
105 Se amesteca vin cu puţină miere şi se obţinea băutura numită *mulsum* (în româna populară *mursă*).
111 Priap, zeul grădinilor, era venerat la Lampsac, pe Helespont.

119 Pestum, oraş din Lucania, numit şi Posidonia.
125 Ebalia este Tarentul, oraş fondat de lacedomonieni originari din ţara condusă de Ebal.
126 Galesul, fluviu adînc din preajma Tarentului.
127 Coricus, oraş din Cilicia, renumit prin grădinile lui.
130 Este vorba desigur nu de spinii de pe pămîntul cultivat, ci de cei care serveau de îngrădire pentru apărarea legumelor de păsări ori de animale.
151 Cureţii, preoţi ai lui Iupiter în insula Creta, prin zgomotul cimbalelor împiedecau pe Saturn să audă plînsul copilului dat lor în pază de către Rhea.
177 Sînt numite de poet albinele lui Cercops, ca originare din Himetul Aticei, al cărei prim rege a fost Cecrops.
198 Afirmaţie şi a altor autori, ca Aristotel şi Columella.
203 Naturaliştii antici aveau modeste cunoştinţe în această chestiune şi se bazau mai mult pe legende decît pe cercetarea faptelor.
204 Quiriţi, cetăţeni ai Romei.
210 Lidia ajunsese la mărire datorită cuceririlor lui Cresus. Rîul Hidaspe străbătea o regiune care aparţinuse odată mezilor.
219 şi urm. Ideea se află în scrierile lui Platon şi, în general, în ale pitagoricienilor şi stoicilor. Vezi şi *Eneida*, c. VI, convorbirea lui Anchise cu Enea.
225 Convingerea că sufletele se ridică în regiunile cereşti se întîlneşte adesea la stoici.
234 Primăvara şi toamna.
235 Taigete, una dintre Pleiade, are răsăritul heliac la 22 aprilie.
237 Constelaţia Peştii răsare în decembrie şi corespunde, în Italia, unei epoci de ploaie.
238 Pleiadele apar la 14 noiembrie.
249 Arachne, tînără din Lidia, s-a luat la întrecere cu Minerva în arta ţesutului. Minerva, supărată, a înţepat-o cu acul în frunte, ceea ce Arachne n-a putut să sufere şi s-a spînzurat. Minerva a reînviat-o sub formă de păianjen. Legenda este dezvoltată de Ovidiu în *Metamorfoze*.
270 Cimbru cecropic = cimbru din Himet.
278 Mela, afluent al rîului Oglio.
283 Aristeu a învăţat pe cei din Arcadia să crească animalele şi albinele şi să cultive viţa de vie şi măslinul. După moartea fiului său Acteon, s-a stabilit în Tracia.

288 Canopus, oraş pe Nil. Pela a fost capitala Macedoniei. Canopus din Pela însemnează Canopus din ţara cu capitala Pela; Egiptul a fost sub stăpînirea Macedoniei după moartea lui Alexandru cel Mare.
290 Parţii sînt confundaţi aici cu perşii.
291 Inzii cu faţa pîrlită sînt etiopienii.
317 Tempe, vale din Tesalia, udată de Peneu.
323 La Timbra era un mare templu consacrat lui Apolon.
339 Durerile Lucinei = durerile naşterii.
334—344 Toate aceste nimfe sînt fiicele zeului Ocean.
342 Opis, Efire, Asia Deiopeia — nimfe.
343 Aretuza, altădată vînătoriţă, este acum nimfă a apelor.
345 Aluzie la legăturile de dragoste dintre Venus şi Marte şi la viclenia lui Vulcan pentru a-i surprinde şi a-i face de rîs în faţa celorlalţi zei.
346 De la Haos = de la începutul lumii.
354 Nimfa Cirene este fiică a Peneului, considerat aici ca divinitate.
366 Fluviu care separă Armenia de Colchida. Licus, fluviu din Pont.
367 Enipeu, fluviu din Tesalia, afluent al Peneului.
368 Hipanis este Bugul de astăzi. Caicul străbate Misia şi se varsă în marea Egec.
369 Tibrul este considerat ca zeu. Anio, afluent al Tibrului.
378 Eridanul = Padul. Fluviile sînt reprezentate printr-un cap de taur. Coarnele sînt de aur, deoarece se credea că Padul ducea în valurile lui fire de aur.
379 Vin meonic = vin de Tmolus, din Lidia.
380 Oceanul este privit ca tatăl tuturor lucrurilor. Desigur că Vergiliu se gîndeşte la filozoful Tales, care socotea apa ca primul principiu a toate.
386 Marea Carpatos, după insula cu acelaşi nume, se află la nordul Egiptului. De aici este originar Proteu, fiul lui Neptun şi al zeiţei Tetis.
389 Ematia şi Palene sînt în Macedonia.
391 Nereu, zeul mării Egee, este fiul lui Pontus şi al Pămîntului. El este tatăl nereidelor.
424 Sirius = canicula.
436 Aristeu, semizeu pastoral.
456 Fluviul de aici este Hebrul din Tracia.
460 Rodope, munte din Tracia.

461 Pangea, munte din Tracia. Tracia este ţara lui Marte, deoarece locuitorii ei erau renumiţi războinici. Resus, erou din *Eneida*, c. I, a condus oştirea tracă şi a luptat alături de troieni.
462 Geţii, populaţie din regiunea Pontului Euxin şi a fluviului Tyras (Nistrul). Oritia, fiica regelui atenian Erechteu, a fost răpită de Boreas şi dusă în regiunile reci ale Nordului.
466 La capul Tenar, în Laconia, se afla, după credinţa celor vechi, o intrare în Infern.
477 Cocitul primeşte apele Acheronului.
479 Stixul face cu apele lui de nouă ori înconjurul Infernului.
483 Legenda lui Ixion este amintită de Vergiliu şi în cartea III a *Georgicelor*.
486 Proserpina, soţia lui Pluton şi regină în Infern.
488 Manii, spiritele morţilor divinizaţi.
489 Legea impusă lui Orfeu era de a nu privi îndărăt mai înainte de ieşirea din Infern.
492 Avernul = Infernul. Avernul este de fapt un loc din Campania, cu emanaţii pestilenţiale.
500 Umbra = fantoma Euridicei.
507 Strimon, fluviu din Tracia.
516 Tanais, Donul de astăzi.
519 Dis = Pluton.
520 Ciconii locuiau în Tracia de sud. Misterele lui Bacus se celebrau în timpul nopţii.
522 Hebrul eagrian: Hebrul străbătea Tracia, unde a domnit ca rege Eagru, tatăl lui Orfeu.
534 Nimfele pădurilor, numite napee.
538 Liceul este un munte în Arcadia, iar Aristeu este numit în poem „păstorul arcadian" (v. 283).
544 Macul este şi simbol al uitării şi ofrandă funerară. Ofranda se face pentru împăcarea sufletului lui Orfeu.
546 Ceremoniile funebre cereau victime negre.
559 Cezar = Octavian August.
560 În anul 30 î.e.n., Octavian August a încheiat un tratat cu parţii a căror ţară era despărţită de Siria prin Eufrat.
562 Parthenope, numele vechi al oraşului Neapol, după o nimfă adorată acolo.
563 Tihnă uitată, adică lipsită de onorurile de care se bucurau cei ce urmăreau gloria militară şi politică.
565 Aluzie la primul vers din *Bucolica I*.

POEZII ATRIBUITE

CRÎŞMĂRIŢA

Între poeziile de tinereţe ale lui Vergiliu, Servius cuprinde şi Copa-Crîşmăriţa, vergiliană în adevăr prin armonia şi graţia ei.

1 Numele arată originea siriană a fetei. Căiţa grecească era un fel de bonet conic; cea frigiană era mai mult o bandă de stofă care lega părul. Şi una şi cealaltă erau purtate la Roma de curtezane.

2 Crotalul, un instrument muzical, era făcut din beţe, de trestie la început, de fier sau bronz mai tîrziu, despicate în două în sensul lungimii şi manevrate în aşa fel ca, o dată ce erau aduse cu mîna sub cotul opus, cele două părţi să se lovească şi să producă sunete zgomotoase, de acelaşi soi ca al castagnetelor.

9 Menalul, munte din Arcadia, este adesea amintit în poezia latină. Pentru Vergiliu, v. mai ales *Bucolicele VIII* şi *X*.

11 În original, este *Vappa*, un vin ieftin, de calitate obişnuită.

15 Achelois, nimfă care aduce flori şi fructe, semnul belşugului.

23 Zeul de pază este Priap, a cărui statuie se afla în grădină. Coasa de salcie, pe care-o avea în mînă, era un obiect de spaimă pentru hoţi.

25 Cibele, mama zeilor, adorată pe muntele Ida de lîngă Troia. Slujitorii Cibelei turnau vinul din cupe în timpul sacrificiului aşa că, fiind consideraţi şi ca „golitori de cupe" apelul pe care îl face crîşmăriţa nu-i nepotrivit.

26 La sărbătorile în cinstea Vestei, zeiţa casei, se atîrnau coşuri de pîine de gîtul măgarilor, animalele favorite ale zeiţei.

30 Romanii fabricau cristal de diferite culori. În aliaj intra şi argint.

38 Gest uzual la cei vechi, trasul uşor de ureche însemna a aduce aminte cuiva un lucru pe care n-ar trebui să-l uite.

TURTA

În latineşte *moretum*, dar în româneşte nu avem un cuvînt potrivit, spre deosebire de francezi, care au *aioli*, *cachat* şi *saupiquet*. *Moretum* este de altfel şi astăzi cunoscut în Provansa, Corsica şi Italia.

2 Pasărea strajă = cocoşul.

19 Este moara de mînă numită *mola trusatilis*.

74 În latineşte e un joc de cuvinte, bazat pe o etimologie fantezistă: *porrum* (praz) ar veni de la *porro* (înainte).

76 Salată de lăptuci se mînca la sfîrşitul mesei.

85 *Nasturtia*, cresonul. Transilvănenii au cuvîntul „bruncruţă", făcut după „Brunnen Kreuz".

86 Eruca era socotită ca puternic afrodisiac. Se mînca şi amestecată cu lăptuci.

RĂMAS BUN DE LA STUDIILE DE MAI NAINTE

2 Ahaic = atic.

3 Tarquitius Priscus a fost autor de cărţi religioase şi al unei scrieri despre ştiinţa etruscă. Despre Seliu nu se ştie nimic. Varro ar putea fi învăţatul epocii lui Vergiliu.

5 Stilul declamator al retorilor.

6 Sextul Sabinus, cunoscut dascăl de retorică al vremii, apreciat şi de Vergiliu.

8 Portul fericit al filozofiei.

9 Siron, filozof epicurian, despre care se spune că a fost dascălul lui Vergiliu.

10 Ferirea de orice poate aduce întristare şi durere este idealul filozofului epicurian.

DESPRE SABIN

Personajul ironizat nu este cunoscut. Parodia este făcută cu multă dibăcie după *Phaselus* de Catul.

5 Oraşul Mantua. Brixia, oraş în apropierea Cremonei.

6—7 Trifon şi Cerulus aveau de asemenea catîri pentru transporturi; erau concurenţii lui Sabin.

8 Conducătorul de catîri Quinctio, parvenind, şi-a schimbat numele în Sabinus.

10 Muntele Citor era bogat în lemn bun pentru facerea plugurilor.

12 Galia Cisalpină era mlăştinoasă în regiunea apei Mincio.
20 Zeii de poteci, larii care protejau pe călători. După ce s-a îmbogăţit, Sabin a dat ca prinos zeilor insignele meseriei lui : ţesala şi hăţurile.
25 Versul este acelaşi în Catul.

CĂTRE VENUS

2 Pafos şi Idalia, oraşe din insula Cipru, unde se aflau măreţe temple închinate zeiţei Venus.
4 Un cînt vrednic de Venus şi de Enea, fiul ei.
9 Statuile multicolore erau apreciate la romani.
11 Insula Citera din vecinătatea Peloponezului era închinată zeiţei Venus, care se mai numeşte şi Citerea.
12 Familia lui August, Iulia, se credea că descinde din Venus. La Sorent se afla un sanctuar al zeiţei Venus.

CEZAR ŞI JOE

Versurile îşi au legenda lor. O serbare publică a lui August fusese întreruptă de furtună, dar a doua zi a fost iarăşi vreme frumoasă. În faţa palatului lui August au fost expuse versurile distihului, o măgulire pentru suveran, apreciată de acesta şi plătită cu laude şi cadouri pentru Bathyllus, care s-a dat drept autor al lor. Vergiliu atunci, adevăratul autor, a adaos la distih şi începutul din *Astfel voi, nu pentru voi.* August, pentru a se încredinţa asupra adevărului, i-a cerut lui Bathyllus să completeze poezia, ceea ce acesta n-a fost în stare. Astfel s-a putut afla că Vergiliu le-a scris şi că celălalt era un impostor.

EPITAFUL POETULUI

Vergiliu nu s-a născut chiar în Mantua, ci în apropierea oraşului, în localitatea identificată cu Pietole. Întors bolnav dintr-o călătorie în Grecia, poetul a murit la Brindisi şi de aici a fost transportat la Parthenope, numele vechi al Neapolului. La sfîrşitul *Georgicei IV*, poetul aminteşte oraşul care i-a fost scump :

Mă răsfăţă Parthenope cea dulce, pe mine, Vergiliu.

CUPRINS

PREFAŢĂ de *G. Guţu* V

BUCOLICE (în româneşte de *Teodor Naum*)

I Titir 3
II Alexis 8
III Palemon 11
IV Pollio 18
V Dafnis 22
VI Varus 28
VII Melibeu 33
VIII Vrăjitoarea 38
IX Meris 43
X Gallus 48

GEORGICE (în româneşte de *D. Murăraşu*)

Cartea I. Munca ogorului 55
Cartea II. Pomii şi viţa de vie 73
Cartea III. Creşterea vitelor 92
Cartea IV. Albinele 112

POEZII ATRIBUITE (în româneşte de *D. Murăraşu*)

Crîşmăriţa 135
Turta 137
Rămas bun de la studiile de mai nainte 142
Despre Sabin (Parodie după Catul) 143
Către Venus 145
Inscripţii 146

NOTE

Bucolice 149
Georgice 167
Poezii atribuite 186

Redactor responsabil : G. MARCUSON
Tehnoredactor : VICTOR MAŞEK

Dat la cules 24.03.1967. Bun de tipar 26.06.1967. Apărut 1967. Tiraj 15.165. Broşate 12.090. Legate 3.075. Hîrtie tipar B mat de 63 g/m². Format 540×840/16. Coli ed. 9,48. Coli tipar 13,5. Planşe tipo 1. A. nr. 521. C.Z. pentru bibliotecile mari 871. C.Z. pentru bibliotecile mici 871—1=R

Tiparul executat sub comanda nr. 70.211 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti, Republica Socialistă România